

גמרא סדורה

מסכת

מגילה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם פירוש רש"י

יצא לאור על ידי עמותת
"וכל בניך לימודי ה"

תמוז תשע"ב

יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
דניאל ברק ווינט
טל' - 0526071122
דוא"ל vinetd@neto.net.il
עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודיך".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

תמוז תשע"ב

**”אָמַר רַבֵּי חֲנִינְא:
הַרְבֵּה לְמִדְתֵּי מַרְבוּתִי, וּמַחְבִּירֵי יוֹתֵר מַרְבוּתִי,
וּמַתְלִמֵּי דֵי יוֹתֵר מְכוּלָן”**

(מסכת תענית דף ז,ב סוגיה 21)

כרך זה של גמרא סדורה על מסכת מגילה מוקדש באהבה רבה לתלמידי כיתה ו' תשע"ב
בי"ס "דביר" שבעתניאל - הר חברון, על לימוד משותף שזהו פרו.

”וּמַתְלִמֵּי דֵי יוֹתֵר מְכוּלָן”:

אריאל יהודע נ"י
בכר צוריאל נ"י
בלאס אוריאל נ"י
בן דוד נעם שלם נ"י
בן ניסן אלישיב נ"י
לבינגר בניה נ"י
לייבנר יהודה נ"י
מאיר עקיבא נ"י
מלמד איתם נ"י
נגן יהונתן נ"י
נחום ניתאי נ"י
קופיקא חננאל נ"י
קופלנד נוה נ"י
שלר דביר נ"י
שמחון זוהר נ"י

הארותיהם והערותיהם, שאלותיהם וקושיותיהם, משוקעים בין שורות הגמרא.
הלימוד עימם היה עבורנו בבחינת "תורתך שעשועי".
לימוד דבר ה', המתגלה בתורה שבעל פה, קיבל עוצמה רבה בקהילת תלמידי הכיתה.
בסוף המסכת מצורפת רשימת שאלות שנשאלו על ידי תלמידי הכיתה, תוך כדי הלימוד
בבית מדרשנו.

אשרינו שנתברכנו בדור חדש של גידולי ארץ ישראל, היונקים מאדמת הר חברון שב"קרית
ספר" המקראית, המסתופפים באווירה אידאליסטית של הוריהם ותושבי הישובים בהר,
בקיום רצון ה' ודקדוק בכל מצוותיו.
בתפילה להקב"ה, שהגדיים ייפכו לתיישים ויהוו בתורתם עמודי התווך של החברה.
שנזכה לעשות את רצונך בלבב שלם, אכי"ר.

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו

הקדמה

התלמוד משול לים - "ים התלמוד".

בהבנה ראשונית, דימוי זה בא ללמדנו על היקפו ועומקו. עולם ההלכה והמחשבה בנייים על התלמוד. בהבנה נוספת אפשר לומר שהדימוי לים הוא גם בשל מראהו החיצוני¹. דף הגמרא מורכב מטקסט רציף, שאינו מפוסק ואינו מחולק לפסקאות. במבט שטחי הוא נראה כפי שהים נראה מרחוק - מרחב אחד ומונטוני, אך המתקרב אל הים, רואה שהים רועש וגועש. כך למעשה גם תלמודנו. קושיות ותרוצים, דחיות והוכחות, שאלות ותשובות, אמוראים הנלחמים במלחמתה של תורה, תקופות שונות ובתי מדרש שונים - שונים במיקומם הגאוגרפי ושונים בראייתם ובמחשבתם - אך כולם נמצאים - יחד, באותו מרחב תלמודי, באותו ים התלמוד. באותה "תורה שבעל פה".

"גמרא סדורה" מנסה להראות ללומד את הגלים, ולגרונתו להיכנס לתוך "ים התלמוד", וליצור גלים חדשים - לתורות והחידושים המתחדשים, ללמדנות ולהפנמה של הנשמה הגדולה של נשמת האומה הגלומה בתוך ים התלמוד, שאלפי שנים עם ישראל לומד אותה ומוסר את נפשו עליה, עד שאף הגוי מבין וקורא ליהודי - "היהודי התלמודי".

ב"גמרא סדורה" חילקנו את הגמרא לסוגיות, כל סוגיה חילקנו לפסקאות, הוספנו ניקוד ופיסוק, דברים המאפשרים ללומד לעקוב אחרי מהלך הדיון, ולראות בראיה טובה יותר וכוללת יותר את התמונה השלימה של בית המדרש ומבנה של הסוגיה, ולא לטבוע בים הפרטים.

הגמרא היא המרכיב היסודי של התורה שבעל פה, כשמה כן היא, עיקר הלימוד הוא בעל פה, בחברותא, בבית המדרש. הגמרא הכתובה היא רק הכלי הגופני המחזיק את הנשמה, היצירה המחברת את תורת ה' עם חכמי תורה שבעל פה ממשה רבינו עד ימינו אנו.

¹ רעיון זה הובא על ידי הרב מיכאל ויגודה בהקדמתו לגמרא ערוכה על פרק המפקיד, תשנ"ט.

גמרא סדורה

"ריש לקיש אמר: אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברול – בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר: "והוא לא פנים קלקל" (קהלת י,י). מאי תקנתיה? – ירבה בשיבה, שנאמר: "וחילים יגבר, ויתרון הכשיר חכמה" – כל שכן אם משנתו סדורה לו מעיקרא. כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ועייל לקמיה דרבי יוחנן, רב אדא בר אהבה מסדר מתניתיה עשרין וארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים. ועייל לקמיה דרבא." (תענית ז ע"ב)

כותב רבי עקיבא איגר:

"... והנני רואה שבני הגאון נרו יאיר כבר קרוב להתחיל בדפוס, אבקשך בני ידידי לפקוח עין על זה שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחורה ואותיות נאותות, כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרווחת והכוונה מתעוררת, מתוך הלימוד בספר נאה ומהודר (וההיפוך בהפכו, אם הכתב מטושטש והוא כמעט כדרך מה שאמרו ז"ל, כל הקורא בלא נעימה וכו' ... ונתתי להם וכו' ומשפטים לא יחיו בהם). כי אלו מעירים ומשמחים הנפש והכוונה נכונה עם השמחה אל הדיבור הן כמו נשמה וחיות אל הגוף." (רבי עקיבא איגר זצוק"ל בהקדמה לשו"ת רעק"א)

מין הרב קוק זצ"ל כותב אגרת בדיוק בנושא זה – על הוצאת מהדורה חדשה לתלמוד הבבלי²:

ב"ה כ"ז אייר תר"ץ

לכ' החברה אמנות, ליד הדרת כבוד הגברת מרת שושנה פרסיץ.

הנני בזה מתכבד להציע לפני כבודם ענין נכבד שהוא מתאים לדעתי לשאיפותיהם הנעלות, בדבר תחיית ספרותינו, לכל מקצועותיה. זה שנים רבות אשר חיפוש דרך להקלת לימוד התלמוד מעסיקה את החלק החשוב של הדואגים בעד העתיד של חינוכנו בארץ ישראל, ובחז"ל.

הגורם היותר גדול להכבדת ההבנה של התלמוד הוא היותו מסור לנו כמו שהוא, בלא סימני הפסק ויתר הסימנים המטעימים ומקילים את ההבנה. הרבה חלמנו שיבא זמן וימנה החסרון הזה, ואור חדש יאיר על שמי התלמוד ויתרבו לומדיו ומכיריו בקרבנו, לאושר עמנו ורוחו העצמי הקשור בתגבורת המעיין החי, אשר ממנו הגנו שואבים חיים ואורה נפשית.

והנה נהרתי מאד לראות איש אחד מיחידי הסגולה שבתופשי התורה הרבנים הצעירים, אדם גדול בתורה וביושר המדות והרגשות העדינות נצר מגזע היחש והמעלה של גאוני וקדישי ישראל הרב הגדול מו"ה שבתי בורנשטיין נ"י שהוא במרץ גדול וחפץ נפשי עמוק נכנס בעבודת הקודש הזאת וסידר כבר מסות אשר היו לפני ומצאתים ישרים ומדוייקים מאד, ועתה כלום הדבר חסר רק שתמצא אגודה בעלת יכולת ובעלת רצון להגשים את המחשבה הגדולה הזאת להוציאה אל הפועל, וחושבני שאגודתכם הנכבדה היא הראויה לכך. על כן הנני מציע לפני כבודם יחד את הרעיון ואת האישיות העובדת בו, ואני מקוה שחפץ ד' זה בידכם יצליח להתקשר בקשר עם עבודה והכשרה עם העובד הנאמן והעדין הזה ויצא על ידכם מפעל מזהיר אשר יתרום את חותמו על תקופת החיים של דורנו במובן הרוחני בהבלטה רשומה לטובה ולברכת דורות.

ברגשי כבוד כבירים ובברכה נאמנה מאד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

(אוצרות הראי"ה ח"ב מכתבים עמוד 1069)

מתוך עקרונות אלו, ועל פי דברי רבותינו, מוגשת כאן מהדורת "גמרא סדורה".

² מין הרב קוק זצ"ל בהסכמה לגמרא מסכת מכות של הרב שבתי בורנשטיין כתב:

"חביבה עלי מאוד הפעולה הרצויה, אשר התחיל האיש כלבבי, הרב הגדול מו"ה שבתי בורנשטיין שליט"א, כאשר כבר הראה חזונו לרבים בהחלק של מסכת ברכות, שהדפיס עם הסימנים בצירוף הערותיו היקרות. ומאד שמח לבי בהודע לי כי כעת נתכוננה חברה לשם אותה המטרה הקדושה של הוצאת ספרי תורה שבע"פ מנוקדים ומסומנים, ע"פ השיטה של יו"ר החברה הרב הג' המחבר מוהר"ש הנ"ל בשם "טעם ודעת". הנני בה מאשר את הרעיון הגדול הזה, ומבקש מכל מכירי ויודעי שמי לעזור להגשמתו בחיים ובפועל, וישוטטו רבים במרחבי תורתנו הקדושה, חיי עולם אשר נטע ד' בתוכנו, זו תורה-שבע"פ, שעליה כרת הקב"ה ברית עם ישראל וכל המשתתפים במצוה רבה זו יתברכו ממקור הברכות! כנה"י ונפש מברכם מקודש".

מהדורה זו מתייחדת בכמה דברים :

1. המהדורה מנוקדת ומפוסקת.
2. הגמרא מחולקת לסוגיות, כל סוגיה מחולקת לפסקאות, וכל פסקה מחולקת ל"שורות בעלות משמעות".
3. שמות התנאים והאמוראים בהיותם דוברים מודגשים.
4. ציטוטים מהתנ"ך מודגשים במרכאות, בגופן "אשכנזי".
5. ציטוטים של משניות וברייתות במרכאות, בגופן "פילוסוף".
6. הגמרא עצמה כתובה בגופן ליבורנה.
7. כל סוגיה מתחילה בעמוד חדש.
8. הגמרא נמצאת גם בקובץ "וורד" [ניתן לקבלה אצל העורך] – ניתן לשינויים כרצון הלומד, להוספת חידושים, הערות, הזחות, הדגשה והכנת דפי מקורות.

עצם הקריאה כך בגמרא, מהווה בסיס משמעותי ללימוד בקיאותי או עיוני. הסוגיה מתוחמת, הפסוקים, משניות וברייתות שנידונים בה מופיעים בגופן מיוחד, ומפנים את תשומת הלב למוקדי הסוגיא, שמות התנאים והאמוראים הדוברים מודגשים, כך שניתנת תשומת לב גם לבעל המימרא ולא רק למימרא עצמה. החלוקה לשורות מבהירה ומאירת עיניים. ניתן לעשות שימוש נוסף בסוגיות, כגון להפוך את דף הסוגיה לדף עבודה, ועוד שימושים רבים.

לא באנו להכריע בדיוק הנוסח, הפיסוק, והניקוד על פי כללים חיצוניים – שיקולינו הוא הלומד וקלות ההבנה הנכונה, ובתנאי שכבר הובא על ידי אחד מרבותינו.

נוסח הגמרא הנבחר: על אף ששקלנו, דנו וחשבנו, לא עשינו די כדי להוציא דבר מתוקן, וכמעט על כל תיקון גרסה יש כתבי יד ודפוסים רבים, וכמובן גם גרסת "הראשונים" – השארנו זאת לידקדוקי סופרים ולעיון בכתבי היד, מהדורת שוטנשטיין כבר העיר רבות על הנוסח, ושאר ספרי רבותינו, והחוקרים. צעדנו בעיקר בעקבות גרסת הדפוס המקובל עם שינויים קלים כשחשבנו שזה יהיה לתועלת הלומד.

"וכל בנייך לימודי ה'" – לכל אחד מבניו של הקב"ה יש חלק ומקום בלימודי ה', גם בלימוד הגמרא. אשרי עם ישראל, שבישועת ה' על עמו חזר לארץ ישראל, בהתקיימות דברי הנביאים. זכה דורנו שהתברכו ספסלי בית המדרש ודור שלם זוכה מה שלא זכו קודמיו, לשבת באוהלה של תורה, וללמוד שעות רבות ביום את דבר ה'.

בפתח המהדורה נתפלל את תפילת רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם".

כבר בזמן המצאת הדפוס ושינוי כתיבת התלמוד הבבלי מכתב יד לדפוס היו שצווחו על השינוי והחידוש. מהדורת הבבלי הראשונה בדפוס, על אף שהועמדה על ידי דניאל בומברג הנוצרי, ולאחריו על ידי יושטיינאן, התקבלה בבתי המדרשות, וגם מהדורת וילנא של האלמנה והאחים ראם הלכה בעקבותיה. כיום, כשאנו נמצאים בדור של חידושים טכנולוגיים, זכינו ביכולת להשתמש בכלים אלו למען לימוד דבר ה'.

לאחר שהראיתי את עבודתי בעימוד דף הגמרא והסוגיה בפני רבנים וקבלתי את הסכמתם להמשיך בעבודתי ואף עודדוני מאוד, וכמו כן פרסמתי באתרי האינטרנט את הדפים וקבלתי תגובות, הערות, הארות ומכתבי תודה, ברצוני להציע את הגמרא סדורה' כעזר ללומד, לציבור הרבנים והתלמידים.

אודה מאוד לכל אלו שיראו את הגמרא סדורה' וישתאו, שידונוני בעין טובה ולכף זכות, ושישלחו לי את הערותיהם, ובעז"ה אתייחס לכל הארה והערה. ידעו כולם שדנתי עם גדולי הרבנים והמחנכים בענין זה, בשלושת המישורים: **האמיתי, החינוכי והדיקטי**, והשקעתי בזה זמן רב ומחשבה מעמיקה.

ויהי רצון ש"לא אכשל בדבר הלכה".

תפילתנו היא שאכן מהדורה זו של הגמרא תסייע לכולנו בעבודת הקודש – "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה".
 אנו מאמינים שללומד תהיה יותר מוטיבציה **לעמול** בהבנת הסוגיה, איכות הלימוד תעלה, וישאיר חותם ורושם חזק בנפש.
 עבודת הלימוד וההבנה היא עמל תורה שאין לו סוף; אם טעינו בהבנת הגמרא, בחלוקה לסוגיות ולפסקאות, בניקוד, בפסוק – אנא כתבו לנו ותעמידונו על טעויותינו.

לשאלות וברורים, ניתן לפנות אלי: דוא"ל: vinetd@neto.net.il נייד: 0526071122
 נשמח לקבל תרומות [פטורות ממס לפי סעיף 46] עבור המשך הכנת מסכתות נוספות והדפסתן. [המסכתות ופרקים שהודפסו בסייעתא דשמיא: מסכתות: סוכה, תענית, מגילה, ברכות ופרקים: תפילת השחר, אין עומדין, המניח, הכונס, החובל, ערבי פסחים, "מצוות האב על הבן" סוגיות בבא קמא, אלו מציאות].

אסיים בתפילה והודאה לאל חי. הודאה אין קץ על כל החסד שעושה עמי. בתפילה שאזכה ללמוד ולהאיהב תורה ולהאירה בעם ישראל ולקדש שם שמים ברבים, לי ולזרעי ולתלמידי עד עולם.
 וכן הערכתי ותודתי בזאת, לכל תלמידי החכמים השותפים במהדורה זו, ורבים המה, ובמיוחד למו"ר הרה"ג הרב שמואל אריאל שליט"א על הארותיו והערותיו המחכימות. על השותפות, הזמינות וההקשבה.

לבית היוצר, בית החינוך, בי"ס ממ"ד "דביר" עתניאל הר חברון, בניהולו של ר' אהרן פניאל.
 לאתר 'גמראנט' ומכון ממרא - על נוסח הגמרא.

לגב' לאה גליס על הניקוד.

לתוכנת "תורת אמת" והרב פנחס ראובן – על נוסח רש"י.

הדפסת מהדורת וילנא התאפשרה ברשות ובאדיבות הוצאת "טל-מן" בע"מ.

לגב' מיכל נצח מורג - "עיצוב מנצח" - סטודיו לעיצוב גרפי ועריכת וידאו 054-6205711 על עיצוב העטיפה.

לשושי ומזל – "פרסום גיל" על הסבלנות, ההדפסה והכריכה.

לעמותת "וכל בנייך לימודי ה" – על הוצאת פרויקט זה לאור.

דניאל ברק ווינט

עתניאל – הר חברון

©

כל הזכויות שמורות
 לדניאל ברק ווינט
 ולעמותת "וכל בנייך לימודי ה"י

"בכל דור מתגלה דרך חדש על פי התורה,

וזה שאמר מורשה קהלת יעקב, שהוא ירושה המתגלה בכל דור ודור ובכל שנה ושנה,

וחז"ל דרשו אל תקרי מורשה אלא מאורסה,

פירוש שיש דרכים חדשים בתורה, שעדיין לא יצאו מכח אל הפועל,

עד שיבוא הזמן והדור אשר ביגיעתם בתורה יתגלו הדרכים הנ"ל,

וזהו בחינת ארוסה ולא נשואה". ("שפת אמת" – סוכות תרמ"ז)

זכרון עולם בהיכל ה'
לחבר, ידיד, הרב דן שמואל מרצבך זצ"ל

בן ר' עזריאל ועללא שושנה ז"ל

דן לכף זכות את ישראל, אהבם אהבה רבה ועשה חסד עם הבריות.
נדד במסירות נפש ללמוד וללמד תורה ולקרב את ישראל לאביהם שבשמים.
שימש תלמידי חכמים באהבה רבה ויראה, דלה מתורתם והשקה לרבים.
מקוואות טהרה ובתי מדרשות בנה לרוב באהבתו לה' יתברך ולארצו ארץ הקודש
ויתר על כבוד עצמו, דאג לכבודו של מקום ולכבודם של אחרים
אהוב על משפחתו, קהילתו, הר חברון, ועם כל מי שפגש. השפיע מאורו וניגוניו עליהם.
לגנזי מרומים עלה בטהרה בדרכי לקברי אבות בשעת עלות השחר.

נלב"ע ערב שבת קודש פרשת העקדה

י"ד חשוון ה'תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

מתגעגעים,

חברים מהישוב עתניאל

כללים בעבודת ה' שחיבר הרב דן מרצבך לבנו יחיאל יבדל"א לרגל בר המצוה שלו

לבני המתוק!

- א. התאמץ מאד מאד לאהוב כל יהודי, ע"י שתחפש מאד את הנקודות הטובות שבו.
- ב. זכור! המח הוא הארמון של הקב"ה, אל תכניס בו לכלוך.
- ג. המידה שהנך אוהב את סביבתך, כך אוהבים אותך.
- ד. לעולם לא יוצא רע ממצווה שעושים לשמה ממש.
- ה. תמיד כשאתה "נתקע", בקש מה' שיושיע אותך.
- ו. העבירות הן כ'מספרים' שחותכות את החוט אל הקב"ה.
- ז. אם תהנה מעבירה, תצטרך לשלם בסבל, וסוף סוף לא תרוויח כלום.
- ח. אם קורה לך משהו, תמיד תאמר "עוונותי גרמו", ואנשים הם רק שליחים מסכנים.
- ט. תלמיד חכם אמיתי ועניו יהיה כדבר החשוב ביותר שיש עלי אדמות. לעולם אל תפגע בו בשום צורה.
- י. תתאמץ מאד מאד לכבד את ה' בעשיית מצוות, וחשוב בליבך שאתה משמח באותו רגע את מלך מלכי המלכים הקב"ה.

אבא.

לע"נ זקנינו:

אהרן בן צבי ז"ל
וזוגתו מרים בת בנימין הלוי ז"ל
ווינט

*****

החבר משה בן החבר פנחס ז"ל
וזוגתו פרידה פרומה בת אנשיל ז"ל
הלברשטט

*****

משה בן יוסף יהודה ז"ל
וזוגתו מְעֵנָה בת יוסף ז"ל
רכמוט
שנספו בשואה בטרנסניסטריא שבאוקראינה

*****

דוד בן מנחם ישראל ז"ל
וזוגתו שרה בת יעקב ז"ל
גלזין

לע"נ

יוסף ינאי (לרנר) ז"ל
בן גיטל ויונה לרנר הי"ד
מקומרובקה, פולין.

איש חסד ואמת, צנוע וישר.

נפטר בשיבה טובה בכ"ב בשבט תשע"ב.

לע"נ

מו"ר הרב עמירם בן פסח עולמי זצוק"ל הי"ד

נרצח בידי בני עוולה בזמן עשיית חסד

כד בכסלו התשנ"ה

"הגמרא"

הַשִּׁיר שֶׁנִּשְׂאֵתִי מִתּוֹךְ הַגְּמָרָא

לֹא שִׁירִי הִיָּה זֶה

זֶה שִׁיר עֵתִיק בְּעִבּוּתוֹת זְמַן

שֶׁלֹּא יָכוֹל לְדוּם

הוּא שִׁירָם שֶׁל כָּל הַנְּדָה־מִים

אֶל מוֹל יְקוּם עוֹשֵׂאִים עֵינָיִים

וְשָׂרִים בְּרַכִּי נֶפְשִׁי

בְּרַכִּי מִדָּף גְּמָרָא מְלוֹכְבִּי שָׁמַיִם

[משירי הרב עמי עולמי]

"תלמידי בית המדרש התאהבו בתורתו

התאהבו בתורתו כי הרב עמי אהב את התורה.

התורה הייתה אהובה והוא היה מאוהב בה"

[מתוך דברי הרב רא"ם הכהן שליט"א בהספדו על הרב עמירם עולמי בשעת הלוויה]

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

הרב חיים דרוקמן
יושב ראש

בעז"ה, י"ז סיון תש"ע

לכבוד

הרב דניאל ווינט

הרבה שלום וברכת דין

שמחתי לראות את מסכת סוכה ממפעלך הגדול "גמרא סדורה" כשהיא מנוקדת, מפוסקת ומחולקת לסוגיות ולפסקאות.

כבר כתב על כך מרן הרב קוק זצ"ל:

הגורם היותר גדול להכבדת ההבנת של התלמוד הוא חיותו מסור לנו כמו שהוא בלא סימני הפסק ויתר הסימנים המטעמים ומקילים את ההבנה. חרבה חלמנו שיבא זמן וימנח החסרון הזה, ואור חדש יאיר על שמי התלמוד ויתרבו לומדיו ומכיריו בקרבנו, לאושר עמנו ורוחו העצמי הקשור בתגבורת המעיין החי אשר ממנו חננו שואבים חיים ואורה נפשית

והנה באת אתה ומגשים את חזונו של מרן הרב קוק זצ"ל במהדורה זאת של "גמרא סדורה".

אין ספק שמהדורה זאת בכוחה לא רק לקרב את בנינו ללימוד תורה, אלא להביא אותם ללימוד תורה באהבה ובשמחה.

פעמיים ביום אנחנו מזכירים שהקב"ה אוהב אותנו, בבוקר ובערב, בברכה שלפני קריאת שמע.

בבוקר אנחנו אומרים: "הבוחר בעמו ישראל באהבה", ובערב אנחנו אומרים: "אוהב עמו ישראל".

במה באה לידי ביטוי האהבה הגדולה של הקב"ה אלינו?

מסבירים אנחנו: "תורה ומצוות, חוקים ומשפטים אותנו לימדת". בזה מתבטאת אהבת הנצח של הקב"ה אלינו.

מושב בית מאיר, ד"ר הרי ירושלים 90865. טל: 02-5331661, פקס: 02-5331682, Email: yba@yba.org.il, www.yba.org.il

ישיבות
כפר הרא"ה כפר הרא"ה
נתיב מאיר ירושלים
נחל יצחק נחלים
תקוות יעקב שדה יעקב
רעננה רעננה
אור עציון מרכז שפירא
פרחי אהרון חיפה
נתניה נתניה
בית יהודה כפר מימון
בית שמואל חדרה
אוהל שלמה באר שבע
נווה הרצוג אשדוד
אדר"ת בת"ם
בני ברק בני ברק
בר יוחאי מירון
תו"ם חרב לאת
גבעת שמואל גבעת שמואל
נתיבות חיים פסגת זאב
מודיעין מודיעין
סוסיא סוסיא
אפיקי ארץ אופקים
נר תמיד חשמונאים
נתיבות נתיבות
ימין הרצוג אילת
בית שאן בית שאן
מטה בנימין בית אל
בית אברהם אשדוד
חולון חולון
יבנה חיפה

ישיבות הסדר
הכותל ירושלים
הגולן חיספין
מעלות יעקב מעלות
נווה דקלים אשדוד
אור עציון מרכז שפירא
שדמות נריה שדמות מחולה
עכו עכו
מכינה קדם צבאית קרית מלאכי
חולון חולון

אולפנות
כפר פינס כפר פינס
אמנה כפר סבא
צפירה צפירה
סגולה קרית מוצקין
מירון מירון
נאות אברהם ערד
אבן שמואל אבן שמואל
רעות פתח תקוה
תל אביב תל אביב
מבשרת ברוך חדרה
תהילת ישראל אילת
איילת השחר אופקים
פסגת זאב ירושלים
מודיעין מודיעין
נריה נריה
נתיבות נתיבות
אוהל שלמה באר שבע
ישרון פתח תקוה
נווה רחמה ירושלים

חינוך גבוה לבנות
מכללת אורות ישראל אלקנה
אורות עציון גבעת וושינגטון

הסכמה זו הודפסה על מסכת סוכה, וקבלתי רשות ממו"ר הרב דרוקמן להדפיסה גם כאן.

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

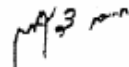
מתוך כך המסקנה שלנו: "על כן בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיק, ונשמח בדברי תלמוד תורתך ובמצוותיך לעולם ועד".

לימוד תורה צריך להיות באהבה ובשמחה, והדבר ניתן מתוך הכרה "כי הם חיינו ואורך ימינו" במובן האמיתי, ועל כן "ובהם נהגה יום ולילה".

*

אני ממליץ בזה מאוד לישיבות שהתלמידים ישתמשו במהדורה זאת של מסכת סוכה, דבר שיקל עליהם להתמודד עם דף הגמרא, ויקרב אותם לאהבת תורה ומתוך כך להגדלת התורה והאדרתה.

בברכת התורה והארץ,

חיים דרוקמן

ישיבות

כפר הרא"ה כפר הרא"ה

נתיב מאיר ירושלים

נחל יצחק נחלים

תקנות יעקב שדה יעקב

רעננה רעננה

אור עציון מרכז שפירא

פרחי אהרון חיפה

נתיבי נתיבי

בית יהודה כפר מימון

בית שמואל חדרה

אוהל שלמה באר שבע

נווה הרצוג אשדוד

אדר"ת בת"ם

בני ברק בני ברק

בר יוחאי מירון

תו"ם חרב לאת

גבעת שמואל גבעת שמואל

נתיבות חיים פסגת זאב

מודיעין מודיעין

סוסיא סוסיא

אפקי ארץ אופקים

גר תמיד חשמונאים

נתיבות נתיבות

ימין הרצוג אילת

בית שאן בית שאן

מטה בנימין בית אל

בית אברהם אשדוד

חולון חולון

יבנה חיפה

ישיבות הסדר

הכותל ירושלים

הגולן חיסיפין

מעלות יעקב מעלות

נווה דקלים אשדוד

אור עציון מרכז שפירא

שדמות נריה שדמות מחולה

עכו עכו

מכניה קדם צבאית קרית מלאכי

חולון חולון

אולפנות

כפר פינס כפר פינס

אמנה כפר סבא

צפירה צפירה

סגולה קרית מוצקין

מירון מירון

נאות אברהם ערד

אבן שמואל אבן שמואל

רעות פתח תקוה

תל אביב תל אביב

מבשרת ברוך חדרה

תהילת ישראל אילת

איילת השחר אופקים

פסגת זאב ירושלים

מודיעין מודיעין

נריה נריה

נתיבות נתיבות

אוהל שלמה באר שבע

ישורון פתח תקוה

נווה רחמה ירושלים

חינוך גבוה לבנות

מכללת אורות ישראל אלקנה

אורות עציון גבעת וושינגטון

מכתב מהרב דוד פוקס שליט"א

ראש בית המדרש "לפניהם"

לשעבר: ר"מ בכולל "מרץ" מבשרת ירושלים, ור"מ בישיבה התיכונית "נתיב מאיר" ירושלים.

בס"ד ח"י סיון תש"ע

נושא: גמרא סדורה - הרב דניאל ווינט

זכות גדולה להמליץ לפניכם אודות מפעל 'גמרא סדורה', שיתרום לקירוב הנוער שלנו ללימוד גמרא ולהתענג בו. הקשיים ידועים, הניסיונות לפותרם רבים; אך המציאות לא השתפרה בהרבה. יש להודות לה' ולמתגיסיים לעבודה הקדושה, בס"ד נתקדם לקראת דרכים שונות ולשינויים מהותיים. אין לצפות לפתרון אחד או לשיטה אחת שתתקבל על כולם ותביא ישועה, הרבה דרכים למקום. עלינו להשקיע במסלולים מקבילים, מה שטוב לזה לא יועיל תמיד לאחר; הצד השווה יביא לשינוי בע"ה.

'גמרא סדורה' שפיתח הרב דניאל ווינט התחילה לעזור ותעזור עוד הרבה בעתיד. הישיבות המעטות שהתנסו בה כבר מודיעים על תרומתה, וכל מעיין בתוצר מתרשם לטובה. ההתייחסות כאן היא למקור, לספר המונח לפני התלמיד. הפעילות ברמות חכמה, בינה ודעת תתאפשר ביתר קלות אם נסלק קודם חלק מהמוקשים בדרך. ומהבעיות הקשות בתחילת הדרך היא הקריאה מטקסט לא מובן לתלמיד המצוי. עוד לפני שמטפלים בלשון הארמית שהיא זרה, אין התלמיד מוצא את ידיו ורגליו בלי פיסוק. איפה מתחיל משפט ואיפה נגמר? הוא מורכב מתת נושאים ואזכורים כבדרך אגב? אלה, ועוד הרבה, מייאשים את הלומד לפני שמתחיל.

דף מצוי בתלמוד בבלי אינו קשה כל כך. כמעט כל דברי התנאים והאמוראים הם בעברית, פסוקי המקרא כל שכן. כמה מילות קישור דגמרא לא יהוו בעיה, אילו כל השאר היה קריא. וראה זה פלא. ההדפסה של 'גמרא סדורה' בצבע אחר לפסוק ומקור תנאיי, עם פונטים שונים ופיסוק בסיסי משנה את הכל. הצעיר מרגיש שהוא יכול. כעת הוא משוחרר להתמודד עם סברא טובה, ערך רעיוני רלבנטי לחייו, הוא מסוגל גם להקשות קושיא טובה. הוא מוצא חברותא עם רבינא ורב אשי ומרגיש מקושר עם לומדי תורה של הדורות לפניו. כל תוספת והדרכה של הר"מ מתקבל אז ברצון כאתגר, ולא כמשא חלילה.

ראוי ביותר, לדעתי, לעזור להפיץ 'גמרא סדורה' בכל הישיבות, בכל הרמות. תוך זמן קצר יחסי, נראה בע"ה קידום ועלייה בשטח. נתפנה אז להשקיע כוחות וזמן לשאלות הערכיות החשובות להגדיל תורה ולהאדירה.

לכבוד התורה ולקרבה ללב,

דוד פוקס

סדנת אנוש- SADNAT ENOSH

מכון תורני להדרכה רוחנית THE TORAH CENTER FOR SPIRITUAL GUIDANCE

לתלמיד- החגים הריב דווינט לויטאן.
 היסודות המודגים שמסופר התלמיד להצניק לבדו. דברי אלה צלמו.
 הוא יכולת התלמיד ליצור לא פי שיטת כבד דברי אלה צלמו.
 ואלת הדיוק מה שצילם גידק פידום ופדנכר הוימאד על
 אמת ממסכתות השם ולא הקיף מכאן.
 יהי כצון שתקלע לקצת עם בכל יתר המסכתות,
 לרצועות הרמאונים, א.כ.י.ר.
 בהרבה מתון לאדם דלת.
 האשה והבדל
 הכב.ס.ח.א.פני
 מנהל המכון.

רח' אצ"ל 9, שכ' גבעת שפירא, ירושלים 97853 • טל' 5817094 • פקס: 5816812

9, Etzel St., Givath Shapira, 97853 Jerusalem • TEL: 5817094 • FAX: 5816812

www.sadnatenosh.org

מסכת מגילה פרק א' - מגילה נקראת

1. ב, א-ב

רפ"י

מתני'

מגילה נקראת בי"א וכו'.
פעמים בזה ופעמים בזה ולקמן
מפרש ואזיל:

לא פחות ולא יותר. לא פחות
מ"א ולא יותר מ"ו:

מימות יהושע. בגמ' מפרש לה:

אלא שהכפרים מקדימין ליום
הכניסה. כלומר מאחר

שהמוקפין קורין בט"ו ושאיין
מוקפין קורין בי"ד הרי הכל

בכלל תו היכי משכחת י"א י"ב
י"ג אלא שהכפרים נתנו להן

חכמים רשות להקדים קריאתה
ליום הכניסה יום שני בשבת

שלפני י"ד או חמישי בשבת
שהוא יום כניסה שהכפרים

מתכנסין לעיירות למשפט לפי
שבת דנין יושבין בעיירות

בשני ובחמישי כתקנת עזרא
(בי"ק דף פב.) והכפרים אינן

בקיאתן לקרות וצריכין
שיקראנה להם אחד מבני העיר

ולבא ביום י"ד ופעמים שיום
הכניסה בי"ג ופעמים שהוא

בי"א: חל ארבעה עשר להיות
בערב שבת עיירות ומוקפין

חומה קורין בו ביום. שאין
קריאת המגילה בשבת גזירה

שמה יטלנה בידו וא"ת יאחרו
המוקפין עד אחר שבת הוה ליה

ט"ז ואמר קרא ולא יעבור:

חל להיות אחר שבת כפרים
מקדימין ליום הכניסה. דהוה

ליה י"א וטפי לא משכחת לה
יום הכניסה שלפני פורים

מוקדם לו דמיום הכניסה ליום
הכניסה לא מקדימין

גמ'

ה"ג מנל מנלן כדבעינן למימר
לקמן וכו'. והכי פירושא מנלן

די"א וי"ב וי"ג חזו לקרייה
די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא

וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה
האי לאו חובה היא אלא חכמים

הקילו עליהן כדבעינן למימר
לקמן:

כדי שיספקו. שיהו פנויין ביום
פורים להספיק צורכי סעודת

פורים לבני העיירות:

ב, א

מתניתין

מגילה נקראת:

באחד עשר,

בשנים עשר,

בשלושה עשר,

בארבעה עשר,

בחמישה עשר,

לא פחות ולא יותר.

ברבין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון - קורין בחמישה עשר.

כפרים ועיירות גדולות קורין - בארבעה עשר,

אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.

כיצד?

חל להיות ארבעה עשר:

בשני:

כפרים ועיירות גדולות - קורין בו ביום,

ומוקפות חומה - למחר.

חל להיות בשלישי או ברביעי:

כפרים - מקדימין ליום הכניסה,

ועיירות גדולות - קורין בו ביום.

ומוקפות חומה - למחר.

חל להיות בחמישי:

כפרים ועיירות גדולות - קורין בו ביום.

ומוקפות חומה - למחר.

חל להיות ערב שבת:

כפרים - מקדימין ליום הכניסה.

ועיירות גדולות, ומוקפות חומה - קורין בו ביום.

חל להיות בשבת:

כפרים ועיירות גדולות - מקדימין וקורין ליום הכניסה,

ומוקפות חומה - למחר.

חל להיות אחר השבת:

כפרים - מקדימין ליום הכניסה,

ועיירות גדולות - קורין בו ביום,

ומוקפות חומה - למחר.

גמרא

"מגילה נקראת באחד עשר".

מנלן?

מנלן!?

כדבעינן למימר לקמן:

"חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה,

כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכפרים!"

אָנן הכי קאָמרינן:

מכדי כולוהו אנשי כנסת הגדולה תקנינהו,
דאי סלקא דעתך אנשי כנסת הגדולה ארבעה עשר וחמישה עשר תקון,
אתו רבנו ועקרי תקנתא דתקיננו אנשי כנסת הגדולה?
והתנו:

"אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו,

אלא אם בן גדול ממנו בחכמה ובמנין!"

אלא, פשיטא כולוהו אנשי כנסת הגדולה תקיננו.

היכא רמיזא?

אמר רב שמון בר אבא אמר רבי יוחנן:

אמר קרא: **"לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם"** - זמנים הרבה תקנו להם.

האי מיבעיא ליה לגופיה!

אם כן לימא קרא: 'זמן' מאי **"זמניהם"**?

זמנים טובא.

ואפתי מיבעיא ליה: זמנו של זה לא כזמנו של זה!

אם כן לימא קרא: 'זמנא' מאי **"זמניהם"**?

שמעת מינה כולוהו.

אימא זמנים טובא?

"זמניהם" דומיא ד'זמנא', מה 'זמנא' - תרי אף **"זמניהם"** - תרי.

ואימא תריסר ותליסר?

כדאמר רב שמואל בר יצחק:

שלישה עשר זמן קהילה לכל היא,

ולא צריך לרבויי.

הכא נמי שלישה עשר זמן קהילה לכל היא,

ולא צריך לרבויי.

ואימא שיתסר ושיבסר?

"זלא יעבור" (אסתר ט-כז) כתיב.

ודבי שמואל בר נחמני אמר:

אמר קרא: **"כימים אשר נחו בהם היהודים"** (אסתר ט-כב).

'ימים' - **"כימים"** לרבות אחד עשר ושנים עשר.

ואימא תריסר ותליסר?

אמר רב שמואל בר יצחק:

שלישה עשר זמן קהילה לכל היא,

ולא צריך לרבויי.

ואימא שיתסר ושיבסר?

"זלא יעבור" (אסתר ט-כז) כתיב.

רבי שמואל בר נחמני מאי טעמא לא אמר **"בזמניהם"**?

רש"י

אנן הכי קאמרינן. אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן:

מכדי מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולוהו הני זימני תיקון ונתנו רשות לקרות:

דאי סלקא דעתך י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: **היכי אתו רבנן** דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים בתמיה:

אלא פשיטא אינהו תקון וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן:

לגופיה ל"ד וט"ו המפורשין בספר:

לימא קרא את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע בזמן המפורש להם:

ואכתי מיבעי ליה האי דנקט זמנים לשון רבים:

זמנו של מוקפין לאו כזמנו של פרזים דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן אי בעו ליקרו בארביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר:

זמניהם דומיא דזמנא רבויא דדרשינן לקרא לייטורא דיו"ד וה"א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנא הוא דקא מרבה דומיא דידהו:

זמן קהלה לכל היא הכל נקהלו להנכם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס בו היה:

ימים כימים לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגוי' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו מאי כימים לרבות שנים אחרות כדוגמתן:

'זמן' 'זמנא' 'זמניהם' - לא משמע ליה.

ורב שמואל בר אבא מאי טעמא לא אמר מ"כמים?

אמר ליה:

ההוא לדורות הוא דכתיב.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

זו דברי רבי עקיבא סתימתאה,

דדריש: 'זמן' 'זמנא' 'זמניהם',

אבל חכמים אומרים: אין קורין אותה אלא בזמנה.

מיתבי:

"אמר רבי יהודה:

אימתי בזמן שהשנים בתיקנו,

וישראל שרויין על אדמתו,

אבל בזמן הזה - הואיל ומסתכלין בה,

אין קורין אותה אלא בזמנה"

רבי יהודה אליבא דמאן?

אילימא אליבא דרבי עקיבא - אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא!

אלא לאו אליבא דרבנן, ובזמן שהשנים בתיקנו וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן!

תיובתא דרבי יוחנן.

תיובתא.

איבא דאמרי:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

זו דברי רבי עקיבא סתימתאה,

אבל חכמים אמרו: בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה.

תניא נמי הכי:

"אמר רבי יהודה:

אימתי בזמן שהשנים בתיקנו, וישראל שרויין על אדמתו,

אבל בזמן הזה - הואיל ומסתכלין בה,

אין קורין אותה אלא בזמנה".

רב אשי קשיא ליה: דרבי יהודה אדרבי יהודה

ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה.

בב

ומי אמר רבי יהודה: "בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה, אין קורין אותה אלא בזמנה"

ורמינהי:

"אמר רבי יהודה:

אימתי?

מקום שנכנסין בשני ובחמישי,

אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה"

"מקום שנכנסין בשני ובחמישי" - מיהא קרינן, ואפילו בזמן הזה!

ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה.

ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה,

מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה!?

ר"י

לדורות הוא דכתיב. להכי שייך לישנא דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים:

זו דברי ר' עקיבא. הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה:

סתימתאה. הרבה סתם משנה סתם ר' שהן דברי ר' עקיבא וי"מ סתימתאה כל הסתומין תלמידיו היו כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתימתיא אליבא דר' עקיבא אך קשה בעיני לפרש כן שמצינו בכמה מקומות בשם ר"א בר' יוסי סתימתיא רבי מנחם בר רבי יוסי סתימתיא לקמן בפרק בני העיר (דף כו.):

אימתי. הקילו חכמים על הכפרים:

בזמן שהשנים בתיקנו. שהשנים מתעברות על פי בית דין והחדשים המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין:

כשרויין על אדמתם. והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל:

אבל בזמן הזה. שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אצלם הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשארנו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח:

בזמן הזה נמי איתא להא תקנתא. דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני' דמקדימין:

אלא לאו אליבא דרבנן. דהוו מקמי ר"ע אמרה:

מיהא קרינן. אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנא זמניהם:

איכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה. ולא גרסינן להאי לישנא דדריש זמן זמנא זמניהם דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה אלא שהחמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה:

קשיא דר"י. דהא ברייתא דלעיל אדרי יהודה דמתני' כדמפרש ואזיל:

ואוקי לה להך ברייתא. דלעיל כרבי יוסי בר יהודה:

אימתי. מקדימין: **מקום שנכנסים כו.** במקום שביט דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב:

אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים אין קורין אותה אלא בזמנה: **משום דקשיא ליה כו.** בתמיה:

רב אשי שמייע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה, ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה,
ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה,
אמר: מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא,
מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא.

2. ב, ב

"בְּרֵבִים הַמוֹקְפִים חוֹמָה מִיְמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן קוֹרְוִין בְּחַמְשָׁה עָשָׂר וְכוּ'."

מָנְהֵנִי מִלִּי³?

אָמַר רַבָּא:

דְּאָמַר קְרָא: "עַל כֵּן הִיְהוּדִים הַפְּרֻזִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרֻזוֹת" וְגו' (אסתר ט-יט).

מְדַרְבְּעָה עֶשֶׂר,

מוֹקְפִין - בְּחַמְשָׁה עָשָׂר.

וְאִמָּא: פְּרֻזִים - בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר,

מוֹקְפִין - כָּלֵל כָּלֵל לֹא.

וְלֹא יִשְׂרָאֵל נִינְהוּ?⁴

וְעוֹד "מִהוּדוֹ וְעַד מוֹשֶׁ" כְּתִיב!

וְאִמָּא: פְּרֻזִים - בְּאַרְבַּעַסר, מוֹקְפִין - בְּאַרְבַּעַסר וּבְחַמְיִסר,

כְּדִכְתִּיב: "לְהִיּוֹת עוֹשִׁים אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר לְהַדָּשׁ אֶדְרִי,

וְאֶת יוֹם חַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ כָּלֵל שָׁנָה" (אסתר ט-כא).

אִי הוּא כְּתִיב: 'אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר וְחַמְשָׁה עָשָׂר' - כְּדָקְאָמַרְתָּ,

הַשְּׁתָּא דְכְּתִיב "אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר ... וְאֶת יוֹם חַמְשָׁה עָשָׂר" - אֲתָא "אֶת" וּפְסִיק,

הֵנִי בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר, וְהֵנִי בְּחַמְשָׁה עָשָׂר.

וְאִמָּא:

פְּרֻזִים - בְּאַרְבַּעַסר,

מוֹקְפִין - אִי בְּעוֹ בְּאַרְבַּעַסר, אִי בְּעוֹ בְּחַמְיִסר.

אָמַר קְרָא: "בּוֹמְנִיהֶם" - זְמַנּוּ שֶׁל זֶה לֹא זְמַנּוּ שֶׁל זֶה.

וְאִמָּא: בְּתַלְיִסְר?

כְּשׁוֹשָׁן.

אֲשַׁכַּחַן עֲשִׂייה,

זְכִירָה מְנַלְוֹ?

אָמַר קְרָא: "וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים" (אסתר ט-כח),

אִיתְקַשׁ זְכִירָה לְעֲשִׂייה.

רַשִׁי
הַפְּרֻזִים. עִיר שְׂאִין לֶה חוֹמָה
 וּמִתּוֹךְ כַּךְ יִשְׁבִּתָּה נִפְוֹץ וּפְרוּז
 וּמִרוֹחֲקִין מִשְׁכּוֹנָה לִשְׁכּוֹנָה:
מוֹקְפִין בְּט"ו. שֶׁהָרִי שְׁנֵי יָמִים
 כְּתוּבִין שֵׁם וּמְדַקְבַּע י"ד לְפְרוּזִים
 שְׁדִייה ט"ו לְמוֹקְפִין:
כָּלֵל כָּלֵל לֹא. וְחַמְשָׁה עֶשֶׂר
 דְּכִתִּיב בְּמִגִּילָה שְׁדִייה לְשׁוֹשָׁן
 כְּדָרְךְ שְׁנָחוּ בּוֹ בְּשַׁעַת הַנֶּס:
מִהוּדוֹ וְעַד כּוֹשׁ כְּתִיב. שְׁקִיבִלו
 עֲלֵיהֶם פּוֹרִים דְּכִתִּיב וַיִּשְׁלַח
 סַפְרִים בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ
 אַחְשֻׁרוּשׁ וְגוֹי לְקִיִּים עֲלֵיהֶם
 וְאֵעִי"ג דְּלֹא כְּתִיב הוּדוֹ וְכוֹשׁ
 בְּהָאִי קְרָא כִּיּוֹן דְּכִתִּיב בְּכָל
 מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ. הָרִי
 מִהוּדוֹ וְעַד כּוֹשׁ:
כְּדִכְתִּיב לְהִיּוֹת עוֹשִׁים. מִסְקָנָא
 דְּקוֹשִׁיא הִיא וְלֹא תִירוּצָא הוּא:
וְאִמָּא פְּרֻזִים בִּי"ד. דְּהָא
 קְבַעִינְהוּ קְרָא אַבְל מוֹקְפִין דְּלֹא
 קְבַעִינְהוּ קְרָא אִי בְּעוֹ בְּאַרְבַּעַסר
 לִיקְרוֹ אִי בְּעוֹ בְּחַמְיִסר לִיקְרוֹ:
וְאִמָּא מוֹקְפִין בִּי"ג. וְקְרָא
 דְּכִתִּיב בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר. לְשׁוֹשָׁן
 הוּא דְקַבַּע כְּדָרְךְ שַׁעֲשׂוּ בְּט"ו
 בְּשַׁנָּה רֵאשׁוֹנָה:
וּמִשְׁנֵי כְּשׁוֹשָׁן. כִּיּוֹן דְּלֹא רִמַּז לָךְ
 הַכְּתוּב זְמַן הַמוֹקְפִין אִימַת הוּא
 וְאֲשַׁכַּחַן שׁוֹשָׁן שַׁעֲשׂוּ בְּט"ו.
 מִסְתַּבְּרָא שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁיר
 לְמוֹקְפִין:
אֲשַׁכַּחַן עֲשִׂייה. דְּמִשְׁתָּה וְיּוֹם
 טוֹב שְׁתֵּהָא לְפְרוּזִים בִּי"ד
 וּמוֹקְפִין בְּט"ו:
זְכִירָה. קְרִיאַת הַמִּגִּילָה:
מְנַלְוֹ. שְׁנַקְבַּע לְהֶם זְמַן לְפְרוּזִים
 בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר הָאֵלֶּה בְּהָאִי קְרָא
 דְּעַל כֵּן הִיְהוּדִים הַפְּרֻזִים
 הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרֻזוֹת עוֹשִׂים
 אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר וְגוֹ עֲשִׂייה
 הוּא דְכִתִּיבָא:
אִיתְקַשׁ זְכִירָה לְעֲשִׂייה. הַלְכָךְ
 זְמַן אַחַד לְהֶם:

³ {א} וּבְשָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ הוּא חֲדָשׁ אֶדְרִי בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ ...

{ב} נִקְהֵלוּ הִיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ, ...

{ג} וַיִּמְנו הִיְהוּדִים בְּכָל אִיבֵיהֶם מִכַּת חֶרֶב וְהָרֵג וְאֶבְדוּן, וַיַּעֲשׂוּ בְּשִׂנְאֵיהֶם כְּרֻצוֹנָם ...

{ד} וְתִאֲמַר אֲסַתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִתֵּן גַּם מַחֵר לְיְהוּדִים, אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן, לְעִשְׂוֹת קְדַת הַיּוֹם וְאֶת עֲשֻׁרֵת בְּנֵי הַמֶּן יִתְלוּ עַל הַעֵץ ...

{טו} וַיִּקְהֵלוּ הִיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן גַּם בַּיּוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֲדָשׁ אֶדְרִי, ...

{יז} בַּיּוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לְחֲדָשׁ אֶדְרִי, וְנוּחַ בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר בּוֹ, וְעֵשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה:

{יח} וְהִיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן, נִקְהֵלוּ בְּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ, וּבְאַרְבַּעַה עָשָׂר בּוֹ, וְנוּחַ בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ, וְעֵשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה:

{יט} עַל כֵּן הִיְהוּדִים הַפְּרֻזִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרֻזוֹת, עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֲדָשׁ אֶדְרִי שְׁמִחָה וּמִשְׁתָּה יוֹם טוֹב וּמְשֻׁלָּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ:

{כ} וַיִּקְתַּב מְרֻדְכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּשְׁלַח סַפְרִים אֶל כָּל הִיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֻקִים:

{כא} לְקַדֵּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֲדָשׁ אֶדְרִי, וְאֶת יוֹם חַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה:

{כב} **נִימִים** אֲשֶׁר נָחַו בְּהֶם הִיְהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם, ... לְעִשְׂוֹת אוֹתָם וַיִּמְנו מִשְׁתָּה וּשְׁמִחָה וּמְשֻׁלָּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְנוֹת לְאֹבִיוֹנִים:

{כג} קִימוּ וְקִבְּלוּ הִיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זְרַעֲם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם, וְלֹא יַעֲבֹדוּ, לְהִיּוֹת עוֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיְמִים הָאֵלֶּה, כְּכַתְּבָם, וְכִזְמוּנָם, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה:

{כד} וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה, מְדִינָה וּמְדִינָה, וְעִיר וְעִיר, ...

{לא} לְקַדֵּם אֶת יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה **בּוֹמְנֵיהֶם**, כְּאֲשֶׁר קִיְּמוּ עֲלֵיהֶם מְרֻדְכִי הִיְהוּדִי וְאֲסַתֵּר הַמֶּלְכָּה, וְכֲאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זְרַעֲם דְּבָרֵי הַצְּמֻזוֹת וְזַעֲקָתָם:

3. בב

רפ"י

וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: **מה להלן מימות יהושע.** ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע דהא פרזים לאו מוקפין חומה ניהו: **אף כאן מימות יהושע.** אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר ואעי"ג דלאחר כן נעשה מוקף. הוי פרזים לענין מגילה: **פרזי פרזי.** לא גמיר גזירה שוה מרביה ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו: **הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן.** אי ילפינן הך גזירה שוה היאך עשו אותן שבשושן בט"ו הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: **הואיל ונעשה בה נס.** שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים על כרחן לא נחו עד ט"ו וכך קבעה לדורות: **מדינה ומדינה עיר ועיר.** גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגוי משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות ואעי"פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט"ו: **הכי גרסינן אלא לר' יהושע בן קרחה** בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש: **עיר ועיר למאי.** הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים ואין חילוק בין עיר ועיר: **וכר' יהושע בן לוי.** ובחלוק לא איירי כלל אלא ה"ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: **נידון ככרד.** וקורין בט"ו הסמוך אעי"ג שאינו נראה נראה אעי"פ שאינו סמוך הכי מפרש לקמן:

מתניתין דלא כי האי תנא.

דתנאי:

"רבי יהושע בן קרחה אומר:

כרבי המוקפין חומה מימות אחשורוש - קורין בחמשה עשר."

מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה?

כי שושן,

מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש, וקורין בחמשה עשר, אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש - קורין בחמשה עשר.

ותנא דידן מאי טעמא?

יליף 'פרזי' 'פרזי',

כתיב הַכֹּא: **"על מן היהודים הפרזים"** (אסתר ט-יט),

וכתיב התם: **"לבד מערי הפרזי הרבה מאד"** (דברים ג-ה),

מה להלן⁴ מימות יהושע בן נון,

אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון.

בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן - דלית ליה: 'פרזי' 'פרזי', אלא תנא דידן מאי טעמא לא אמר כרבי יהושע בן קרחה?

מאי טעמא?!

דהא אית ליה: 'פרזי' 'פרזי'!

הכי קאמר:

אלא שושן דעבדא כמאן?

לא כפרזים

ולא כמוקפין.

אמר רבא ואמרי לה כר'י⁵:

שאני שושן הואיל ונעשה בה נס.

בשלמא לתנא דידן, היינו דכתיב: **"מדינה ומדינה ועיר ועיר"** (אסתר ט-כח),

"מדינה ומדינה" - לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש,

"עיר ועיר" - נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות.

אלא לרבי יהושע בן קרחה,

בשלמא **"מדינה ומדינה"** - לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש⁶,

אלא **"עיר ועיר"** - למאי אתא?

אמר לה רבי יהושע בן קרחה:

ולתנא דידן מי ניהא?

בין דאית ליה 'פרזי' 'פרזי' **"מדינה ומדינה"** למה ליה?

אלא קרא לדרשה הוא דאתא,

וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא,

דאמר רבי יהושע בן לוי:

כרד, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו - נידון ככרד.

⁴ תיקון גירסה ע"פ רש"י והגר"א. [נמחק: מוקפת חומה].

⁵ י"א שכך שם החכם, ויש שהכוונה: "נאמר בבית המדרש".

⁶ גירסת רש"י.

4. ב, ב

רש"י

עד כמה. חשיב לה סמוך:

[אמר רבי יהושע בן לוי:

כרה, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו - נידון ככרה.]

עד כמה?

אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייה בר אבא:

כמתנתן לטבריא, מיל.

וליא מיל!

הא קא משמע לן:

דשיעורא דמיל כמה הוי?

כמתנתן לטבריא.

5. ב, ב - ג, א

רפ"י

מנצפ"ך. כפל אותיות:

צופים אמרום. נביאי הדורות:

בנס היו עומדין. שהיתה חקיקתן משני עבריהן הלכך שאר אותיות יש להן מקום דבק אלא מ"ם וסמ"ך היתה באויר (ודוקא בסתומים) ואפשר היה לו לתרץ הך (ברייטא) דרב חסדא בסתומין וכי אתמר הך דרבי ירמיה בפתוחין והכי מוכח בפרק הבונה במסכת שבת אלא הא פריך לה מילתא דשויא לתרוייהו:

מהוה הוּו כו'. ואורחא דסוגיא דגמרא (להקשות) דבר שאינו עד דטרח ומעמידה על בורייה מפי רבי ע"כ:

שלא ירבו מחלוקת. לפרש

מקראות הסתומים:

קץ משיח. בספר דניאל:

ויקראו בספר תורת האלהים

וגו'. בספר עזרא כתיב:

זה מקרא. לשון עברי של חומש:

הפסוקים. היאך נפסקין:

פיסקי הטעמים. הנגינות

קרויין טעמים:

אלמלא תרגומא דהאי קרא

וכו'. שלא מצינו בכל המקרא

הספד להדריומן בבקעת מגידו

ויונתן תרגמו לשני הספידות

הדריומן ברמות גלעד (מלכים

א כב) ויאשיהו בבקעת מגידו

כדמפרש בספר מלכים (ב כג):

ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא:
מנצפ"ך - צופים אמרום.

ותסברא?

והפתיב: **"אלה המצות"**⁷ (ויקרא כו-לד) - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה!

ועוד,

האמר רב חסדא:

מ"ם וסמ"ך שפלווחות אבנס היו עומדין!

ג,א

אין,

מהוה הוּו, ולא הוּו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה.

ואתו צופים ותקינו פתוחין - באמצע תיבה,

וסתומין - בסוף תיבה.

סוף סוף **"אלה המצות"** - שאין נביא עתיד לחדש דבר מעתה!

אלא,

שכחום וחזרו ויסדום.

ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא:

תרגום של תורה - אונקלוס הגר אמרו, מפי רבי אליעזר ורבי יהושע.

תרגום של נביאים - יונתן בן עוזיאל אמרו, מפי חגי זכריה ומלאכי.

ונודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה,

יצתה בת קול ואמרה: מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם?

עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר: אני הוא שגלית סתרי לבני אדם,

גלוי וידוע לפניך: שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי,

שלא ירבו מחלוקת בישראל.

ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים,

יצתה בת קול ואמרה לו: דייך.

מאי טעמא?

משום דאית ביה קץ משיח.

ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו?!

והא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב:

מאי דכתיב: **"ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שקל ויבינו במקרא"** (נחמיה ח-יח)

"ויקראו בספר תורת האלהים" - זה מקרא.

"מפורש" - זה תרגום.

"ושום שקל" - אלו הפסוקין.

"ויבינו במקרא" - אלו פיסקי טעמים.

ואמרי לה: אלו המסורת!

שכחום וחזרו ויסדום.

מאי שנא דאורייתא דלא אודעוה,

ואדנביאי אודעוה?

דאורייתא - מיפרשא מלתא,

דנביאי - איקא מילי דמיפרשן, ואיקא מילי דמסתמן.

⁷ אלה המצות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני

רס"י

דאיהו נביאי. שנתנבאו
לישראל בשליחותו של
מקום והוא לא נשתלח
לישראל בשום נבואה:
מאי טעמא איבעיתו. דכתיב
בקרא אבל חרדה גדולה
נפלה עליהם ויברחו
בהחבא:
מזלייהו. שר של כל אדם
למעלה:
לינשוף. ידלג:

דכתיב: "ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדררימון בבקעת מגידו" (זכריה יב-יא)
ואמר רב יוסף:
אלמלא תרגומא דהאי קרא, לא ידענא מאי קאמר.
ביומא ההוא יסגי מספדא בירושלים,
כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדררימון בן טבריימון ברמות גלעד,
וכמספדא דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגי'רא בבקעת מגידו.

"ודאיתו אני דניאל לבדי את המדאה,
והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המדאה,
אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא" (דניאל י-ז)

מאן נינהו "אנשים"?

אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא:
זה חגי זכריה ומלאכי.

איהו עדיפי מיניה,
ואיהו עדיף מיניהו.

"איהו עדיפי מיניה" -
דאיהו - נביאי,
ואיהו - לאו נביא.

"איהו עדיף מיניהו"
דאיהו - חזא,
ואיהו - לא חזו.

וכי מאחר דלא חזו - מאי טעמא איבעיתו?

אף על גב דאיהו לא חזו, מזלייהו חזו.

אמר רבינא:
שמע מינה:
האי מאן דמיבעית, אף על גב דאיהו לא חזו, מזליה חזו.

מאי תקנתיה?

ליקרי קריאת שמע.

ואי קאים במקום הטנופת?

לינשוף מדיקתיה ארבע גרמדי.

ואי לא,
לימא הכי: 'עזא דבי טבחי שמינא מינאי'.

6. ג, א-ב

רז"י

וישראל במעמדן. עומדין על תמידי צבור בשעת הקרבן כדתן במסכת תענית (דף כו.) תשמרו להקריב לי במועדו היאך שומר אם אינו עומד על גביו תיקנו נביאים הראשונים כיד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד כו':

והיכי עביד הכי. שהשתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחו: **אמש ביטלתם כו'.** בתשובה שהשיבו עתה באתי אנו למדין תחלת דברי המלאך האשימן בשני דברים אמש כלומר כשהעריב היום היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו ונשתהיתם במארב העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך]:

ועכשיו. שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה: **עתה באתי.** על של עכשיו:

מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. לא באותו הלילה כתיב אלא בלילה שצר על העי והכי קאמר מיד חזר יהושע מדבריו וכשבא לילה אחר במצור עסק בתורה:

והשתא דאמרת: "מדינה ומדינה ועיר ועיר" (אסתר ט, כח) - לדרשה, "משפחה ומשפחה" - למאי אתא?

אמר רבי יוסי בר חנינא: להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן, ובאין לשמוע מקרא מגילה.

דאמר רב יהודה אמר רב: כהנים בעבודתן, ולוים בדוכן, וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן, ובאין לשמוע מקרא מגילה.

תניא נמי הכי: "כהנים בעבודתן, ולוים בדוכן, וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן, ובאין לשמוע מקרא מגילה."

מכאן, סמכו של בית רבי, שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה. קל וחומר מעבודה. ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה - לא כל שכן!?

ועבודה חמורה מתלמוד תורה!? והכתיב: "וזהו בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו, ... וישתחו לאפיו" (יהושע ה-ג).

והיכי עביד הכי? והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה, חיישינן שמא שד הוא!

שאני התם, דאמר ליה: "מי אני שד צבא ה'".

ודלמא משקר?

גמירי: דלא מפקי שם שמים לבטלה.

אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה.

אמר לו: על איזה מהן באת?

אמר לו: "עתה באתי" (יהושע ה-ד). מיד: "וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק" (יהושע ח-ט).

אמר רבי יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה.

רס"י

הא דרביים. דהתם כל ישראל
 הוו:
מענות. הספד על המת:
ולא מטפחות. על לבן:
אבל לא מקוננות. והתם מפרש
 איזהו עינוי ואיזהו קינה עינוי
 שכולן עונות כאחת קינה. אחת
 אומרת וכולן עונות אחריה:
ת"ת דיחיד. ביטול מלמודו קל
 מעבודה ופורים. מדרבי יוסי בר
 חנינא. דדריש משפחה כו':

ואמר רב שמואל בר אבא:
 גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין,
 ששנאמר: **"עיתה באתי!"**

לא קשיא:
 הא - דרביים,
 והא - דיחיד.

ודיחיד קל?
 והתנו:

**"נשים במועד מענות, אבל לא מטפחות.
 רבי ישמעאל אומר:**

**אם היו סמוכות למטה - מטפחות.
 בראשי חדשים בחנוכה ובפורים - מענות ומטפחות.
 בזה ובזה - לא מקוננות."**

ואמר רבה בר הונא:
 אין מועד בפני תלמיד חכם,
 כל שכן - חנוכה ופורים.

'כבוד תורה' קאמרת,
 'כבוד תורה' דיחיד - קמור,
 'תלמוד תורה' דיחיד - קל.

7. ג, ב

רש"י

ולאחותו מה ת"ל. גבי נזיר כתיב על נפש מת לא יבא (במדבר ו) הרי הכל במשמע הדר כתיב בתריה קרא יתירא לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו כו' דריש לה בספרי לאביו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה לאמו מה ת"ל שאם היה כהן ונזיר אע"פ שקדוש ב' קדושות לאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה לאחיו שאם היה כהן גדול ונזיר לאחיו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה דעל כרחק כולהו למעוטי מת מצוה אתו הלכך אם אינו ענין לו תנהו ענין לחבירו ולאחותו מה ת"ל כו' ואם אינו ענין לאלו תנהו ענין לענין ביטול עבודה ומילה מפני מת מצוה:

שמת לו מת. אח או אחות:

אמרת לא יטמא. כשם שאין נזיר מבטל נזירותו ליטמא לקרוביו כך הוא זה לא יבטל מפסחו:

את לא תעשה. דכתיב לא תוכל להתעלם (דברים כב) וכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו:

אמר רבא:

פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה - מקרא מגילה עדיף, מדרבי יוסי בר חנינא.

תלמוד תורה ומקרא מגילה - מקרא מגילה עדיף, מדסמכו של בית רבי.

תלמוד תורה ומת מצוה - מת מצוה עדיף, מדתניא:

"מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת ולהכנסת כלה."

עבודה ומת מצוה - מת מצוה עדיף,

מ"ולאחותו" (במדבר ו-1).

דתניא:

"ולאחותו" - מה תלמוד לומר?

הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת,

יכול יטמא?

אמרת לא יטמא.

יכול בשם שאינו מיטמא לאחותו כך אינו מיטמא למת מצוה?

תלמוד לומר: **"ולאחותו" - לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה."**

בעי רבא:

מקרא מגילה ומת מצוה הי מיניהו עדיף?

מקרא מגילה עדיף - משום פרסומי ניסא,

או דלמא:

מת מצוה עדיף - משום כבוד הבריות.

בתר דבעיא הדר פשטה:

מת מצוה עדיף,

דאמר מר: גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה.

8. ג, ב - ד, א

רש"י

בנחל. מקום נמוך: **שישב ולבסוף הוקף**. שנתיישב תחלה בבתיים ולבסוף הוקף חומה נידון ככפר לענין בתי ערי חומה: **בית מושב עיר חומה**. בית מושב של עיר חומה: **עשרה בטלנין**. שבטלין ממלאכתן שיהו מצויין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית כדאמרינן במסכת ברכות (דף ו:). כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה וכו': **תנינא**. בפירקין במתניי (ד' ה.): **כרך איצטריכא ליה**. דכל כרך אינו אלא מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד וגדול הוא יותר מעיר גדולה: **דמיקלעי ליה מעלמא**. אנשים הרבה ויש הרבה מהן בטלנין ממלאכתן שאין עושין מלאכה אלא במקומן אפילו הכי בעינן קבועין דזמנין דלא משתכחין: **ישב אין**. שחזר והוקף:

גופא:

"אמר רבי יהושע בן לוי: כרה, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו - נדון ככרה".

תנא:

"סמוך - אף על פי שאינו נראה, נראה - אף על פי שאינו סמוך".

בשולמא "נראה אף על פי שאינו סמוך" - משפחת לה כגון דיתבה בראש ההר, אלא: "סמוך אף על פי שאינו נראה" - היכי משפחת לה?

אמר רבי ירמיה: שיושבת בנחל.

ואמר רבי יהושע בן לוי: כרה שישב, ולבסוף הוקף - נדון ככרה.

מאי טעמא?

דכתיב: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" (ויקרא כה-ט). ששהוקף, ולבסוף ישב, ולא שישב ולבסוף הוקף.

ואמר רבי יהושע בן לוי: כרה שאין בו עשרה בטלנין - נדון ככרה.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"אידו היא עיר גדולה? כל נישב בה עשרה בטלנין. פחות מבאן - הרי זה כפר"

כרה איצטריך ליה, אף על גב דמיקלעי ליה מעלמא.

ואמר רבי יהושע בן לוי: כרה שחרב ולבסוף ישב - נדון ככרה.

מאי "חרב"?

אילימא חרבו חומותיו,

ישב - אין,

לא ישב - לא,

והא תנינא:

"דבי אליעזר בר יוסי אומר:

"אשר לוא חומה" (ויקרא כה-ל) - אף על פי שאין לו עבשיו, והיה לו קודם לכו"!

אלא, מאי "חרב"?

שחרב מעשרה בטלנין.

ד, א

ואמר רבי יהושע בן לוי:

לוד ואונו וגיא החרשים - מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הו, ו

והני יהושע בננהי??

והא אלפעל בננהי,

דכתיב: "בני אלפעל עבר ומשעם ושמד,

הוא בנה את אונו ואת לוד ובנותיה" (דברי הימים א ח-יב)!

ולטעמיד,

אסא בננהי,

דכתיב: "ויבן ערי מצודה ביהודה" (דברי הימים ב יד-ה)!

אמר רבי אלעזר:

הני מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הו,

חרוב בימי פילגש בגבעה,

ואתא אלפעל בננהי,

הדור אינפול,

אתא אסא שפצינהו.

דיקא נמי,

דכתיב: "ויאמר ליהודה נבנה את הערים האלה" (דברי הימים ב יד-ו) - מכלל דערים הו מעיקרא,

שמע מינה.

כ"י

לוד ואונו וגיא החרשים. מערי בנימין היו כדכתיב ובני אלפעל עבר ומשעם ושמד הוא בנה את לוד ואת אונו וגו' ובספר דברי הימים מיחסו על שבט בנימין וגמרא גמיר לה רבי יהושע בן לוי מרביה דמוקפות חומה מימות יהושע בן נון הן ובמתני דערכין תנן תרתי מינייהו דקא מני לוד ואונו אצל ערי חומה שאין נוהגות אלא מימות יהושע בן נון ולפי שחומותיהן נראות חדשות כדאמרינן לקמן שנפלו והחזיקן הוזקק ר' יהושע בן לוי להעיד שבכלל מוקפות חומה הן לקרות מגילה בטי"ו ויחזק אסא. אינו בכל המקרא אבל מקרא אחר כתיב ויבן ערים ביהודה ואע"ג דהני לאו מיהודה נינהו ומבנימין היו מלכי יהודה מושלים על בנימין ומצינו באסא שאף ערי בנימין חזק דכתיב (ד"ה ב' טז) וישאו את אבני הרמה ואת עזיה אשר בנה בעשא ויבן בה את גבע ואת המצפה והן ערי בנימין כדכתיב בספר יהושע:

בימי פילגש בגבעה. שהחריבו ישראל את בנימין ואת עריו כדכתיב גם כל הערים הנמצאות שלחו באש (שופטים כ): שפצינהו. החזיק את בדקיהן ודומה לו ביבמות (דף סג.) טום ולא תשפץ שפיץ ולא תבנה: דיקא נמי גרס:

9. ד, א

רש"י

שאף הן היו באותו הנס. שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים וגו' :

שואלין ודורשין. מעמידין תורגמן לפני החכם לדרוש אגרת פורים ברבים :

משום דרבה. דגזר לקמן בקריאת מגילה שמא יעבירה ארבע אמות ברשות הרבים אף כאן גזרו דרשה אטו קרייה :

ולשנותה ביום. זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה :

אקרא. במזמור למנצח על אילת השחר הוא שנאמר על אסתר כדאמרינן במסכת יומא (דף כט.) למה נמשלה אסתר כאילת כו' :

סבור מינה. בני הישיבה ששמעו שמועה זו בלה"ק ולשנותה ביום היו סבורין דהאי ולשנותה לשון שונה משנה הוא :

למיתני מתני' דידה. משניות של מסכת מגילה : אעבור פרשתא הדא ואתניה אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה :

ביראה. דמן בירי : **יזמרך כבוד.** ביום ולא ידום בלילה והאי קרא במזמור ארוממך ה' כי דליתני דרשינן בפסיקתא במרדכי ואסתר והמן ואחשורוש וקריאת מגילה שבח הוא שמפרסמין את הנס והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא :

ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס.

ואמר רבי יהושע בן לוי: פורים שחל להיות בשבת: שואלין ודורשין בענינו של יום.

מאי אריא "פורים" - אפילו יום טוב נמי! דתניא:

"משה תיקו להם לישראל, שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח - בפסח, הלכות עצרת - בעצרת, והלכות חג - בחג!"

"פורים" איצטריקא ליה, מהו דתימא: נגזור משום דרבה, קא משמע לן.

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר: "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי" (תהלים כב-ג).

סבור מינה: למקרייה בליליא, ולמיתנא מתניתין דידה ביממא.

אמר להו רבי ירמיה: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא, כגון: דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייה.

איתמר נמי: אמר רבי חלבון אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. שנאמר: "למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך" (תהלים ל-ג).

10. ד, א-ב

כ"י

למימרא דתקנתא דכרכין היא.
 כדי שיספקו משמע כדי שיהו
 פנויין ליום השמחה:
אלא אימא מפני שמספקין.
 שכר הוא להם בשביל שהן
 מספקין הלכך היכא דאין
 נכנסין לא קולא הוא לגבייהו
 ואין כאן שכר:

"אלא שהפפרים מקדימין ליום הכניסה".

אמר רבי חנינא:

חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה,
 כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין.

ד, ב

למימרא:

דתקנתא דכרכין הוי,

והתנו:

"חל להיות בשני,

כפרים ועיירות גדולות - קורין בו ביום",

ואם איתא, ליקדמו ליום הכניסה!

הווי להו עשרה,

ועשרה לא תקינו רבנן.

תא שמע:

"חל להיות בחמישי,

כפרים ועיירות גדולות - קורין בו ביום"

ואם איתא, ליקדמו ליום הכניסה, דאחד עשר הוא!

מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינו.

תא שמע:

"אמר רבי יהודה:

אימתי?

במקום שנכנסים בשני ובחמישי,

אבל מקום שאין נכנסים בשני ובחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה"

ואי סלקא דעתך: תקנתא דכרכין היא, משום דאין נכנסים בשני ובחמישי מפסדי להו לכרכין!?

לא תימא: "כדי שיספקו מים ומזון",

אלא אימא: מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכין.

לפ"י

11. ד, ב

"בַּיְצֵד?"

חַל לֵהוּיֹת בְּשַׁבְּתִי, בְּפָרִים וְעֵיִדוֹת גְּדוּלוֹת - קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם" וְכוּ'.

מַאי שְׁנָא רִישָׁא דְנֶקֶט סִידוּרָא דִּירְחָא,

וּמַאי שְׁנָא סִיפָא דְנֶקֶט סִידוּרָא דִּיּוֹמִי?

אִיִּדִי דְמִיתְהַפְּכִי לִיה נֶקֶט סִידוּרָא דִּיּוֹמִי.

סידורא דירחא. דקתני בי"א
 בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו כסדר מנין
 החודש, וכשבא לפרשה נקט
 סדר ימי השבת, ושמעינן ימי
 החודש לאחריה חל להיות ערב
 שבת כפרים מקדימין ליום
 הכניסה הרי י"ג חל להיות
 בשבת הרי י"ב חל להיות אחר
 השבת כפרים מקדימין ליום
 הכניסה הרי י"א. ומשני אידי
 דמיתהפכי ליה נקט סידורא
 דיומי כלומר ע"י שאם היה
 אוחז ימי השבת לפי סדר ימי
 החדש יהו נהפכין לו וטועה
 בגירסתו השונה את המשנה לפי
 שהיה צריך להזכירן לאחוריו
 אחר השבת דהיינו י"א בשבת
 י"ב ערב שבת י"ג מתוך כך הוא
 בא לדלג ולטעות להכי נקט
 סידורא דיומא וסדר החודש
 הבא לו לאחוריים אינו מזכירו
 בפיו דהרי מאליו הוא נשמע
 ואין כאן עוד טעות:

12. ד, ב

רַבִּי

מני מתני'. דקתני חל להיות עייש עיירות ומוקפות חומה קורין בו ביום אי רבי אי רבי יוסי:

בכל שנה ושנה. להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה כל השנים יהו שוות:

דלא אפשר. דאם כן לא יקדמו עיירות למוקפין שאינן יכולין לקרות בשבת:

מה כל שנה ושנה עיירות ביי"ד. לכך אין נדחות ממוקפין ודלא כתנא קמא דרבי.

"חל להיות בערב שבת,

[בפריים - מקדימין ליום הבניסה.

ועיירות גדולות, ומוקפות חומה - קורין בו ביום.]"

מתניתין מני?

אי רבי, אי רבי יוסי.

מאי רבי?"

דתנא:

"חל להיות בערב שבת,

בפריים ועיירות גדולות - מקדימין ליום הבניסה,

ומוקפין חומה - קורין בו ביום.

רבי אומר:

אומר אני: לא ידחו עיירות ממוקפין,

אלא אלו ואלו קורין בו ביום"

מאי טעמא דתנא קמא?

דכתיב:

"בכל שנה ושנה" -

מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין - אף כאן עיירות קודמות למוקפין.

ואימא: "בכל שנה ושנה" -

מה כל שנה ושנה אין נדחין עיירות ממוקפין - אף כאן לא ידחו עיירות ממוקפין?

שאני הכא דלא אפשר.

ורבי מאי טעמא?

"בכל שנה ושנה" -

מה כל שנה ושנה אין עיירות נדחין ממוקפין - אף כאן לא ידחו עיירות ממוקפין.

ואימא: "בכל שנה ושנה" -

מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין - אף כאן נמי עיירות קודמות למוקפין?

שאני הכא דלא אפשר.

מאי רבי יוסי?"

דתנא:

"חל להיות בערב שבת,

מוקפין ובפריים - מקדימין ליום הבניסה,

ועיירות גדולות - קורין בו ביום.

רבי יוסי אומר:

אין מוקפין קודמין לעיירות,

אלא אלו ואלו - קורין בו ביום."

מאי טעמא דתנא קמא?

רש"י

זמנו של זה לא הוא זמנו של זה. הלכך לא עבד כתנא דמתני' כו'.
דלא אפשר. דאי לא מקדמת להו למוקפין צריך אתה לעקור עיירות מפני מוקפין או יקראו ביום אחד:
הכא ערב שבת זמנם. ואין לך צורך לדחותן:

דכתיב:

"בכל שנה ושנה" -

מה כל שנה ושנה עיירות בארבעה עשר וזמנו של זה לא זמנו של זה - אף כאן עיירות בארבעה עשר, וזמנו של זה לא זמנו של זה.

ואימא: **"בכל שנה ושנה" -**

מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות - אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות?

שאני הכא דלא אפשר.

מאי טעמא דרבי יוסי?

"בכל שנה ושנה" -

מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות - אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות.

ואימא: **"בכל שנה ושנה" -**

מה כל שנה ושנה זמנו של זה לא זמנו של זה - אף כאן זמנו של זה לא זמנו של זה?

שאני הכא דלא אפשר.

וסבר רבי 'עיירות לא דחינן ליום הכניסה'!

והתניא:

"חל להיות בשבת,

בפרים - מקדימין ליום הכניסה,

ועיירות גדולות - קורין בערב שבת,

ומוקפות חומה - למחר.

רבי אומר:

אומר אני,

הואיל ונדחו עיירות ממקומן - ידחו ליום הכניסה."

הכי השתא!?

התם - זמנם שבת היא, והואיל ונדחו ידחו,

והכא - זמנם ערב שבת.

13. ד, ב - ה, א

רש"י

הכל חייבין. ומתוך שהוא מחוייב בדבר הוא בהול לצאת ידי חובה:

ויעבירה ארבע אמות. ואפילו לן בשדה ומגילה בידו יש לגזור על הדבר:

נשואות למקרא מגילה. לקבל מתנות האביונים ואי אפשר בשבת:

גובין בו ביום. שמקדימין בו לקרות גובין הגבאים מתנות האביונים ומחלקין לעניים:

אדרבה. משום דאמרו להקדים את הקריאה הוא דאמרו להקדים את המתנות כדמפרש תנא טעמא ואזיל מפני שעיניהן של עניים כו':

שמחה. של מאכל ומשתה:

כמאן אולא היא דאמר רבי חלבון אמר רב הונא: פורים שחל להיות בשבת - הכל נדחין ליום הכניסה?"

"הכל נדחין" סלקא דעתך? והא איכא מוקפין דעבדי למחר!

אלא כל הנדחה ידחה ליום הכניסה.

כמאן?

כרבי.

דכולי עלמא, מיהא מגילה בשבת - לא קרינו, מאי טעמא?

אמר רבה:

הכל חייבין בקריאת מגילה⁸, ואין הכל בקיאים במקרא מגילה, גזירה שפא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים.

והיינו טעמא דשופר,

והיינו טעמא דלולב.

רב יוסף אמר:

מפני שעיניהן של עניים נשואות במקרא מגילה.

תניא נמי הכי:

"אף על פי שאמרו: "נפדים מקדימין ליום הכניסה" - גובין - בו ביום, ומחלקין - בו ביום.

"אף על פי שאמרו"!

אדרבה משום דאמרו, הוא!

אלא:

הואיל ואמרו ש"נפדים מקדימין ליום הכניסה" - גובין בו ביום, ומחלקין בו ביום.

מפני שעיניהם של עניים נשואות במקרא מגילה,

אבל שמחה - אינה נוהגת אלא בזמנה".

הא

⁸ נמחק (ובתקיעת שופר) ע"פ כתב"י, ראשונים.

14. ה, א

רש"י

בזמנה. בי"ד מתוך שהיא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפילו ביחיד דהכל קורין בו ואיכא פרסום נס:

שלא בזמנה. כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה דבעינן פרסום ניסא:

ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה. מצוה לחזור אחר עשרה משום פרסומי ניסא אבל אי לא אשכח עשרה לא אמר רב אסי דלא ליקרי שאין איסור קריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה:

וחש ליה רב להא דרב אסי. וחזר על עשרה וקיבצן:

ערב שבת זמנם הוא. משמע שהוא זמן הקבוע להו מימי אנשי כנסת הגדולה מדלא קאמר מקדימין לערב שבת להכי קשה ליה והא שבת זמנם הוא שהרי י"ד הוקבע לפרזים אלא להכי נקט האי לישנא דתשמע מינה הואיל ותיקנו להן חכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה להקדים משום דרבה הרי הוא לנו כיום וזמן הקבוע מתחלה לכל דבריו ואף על פי שהוא שלא בזמן הוי כזמנן:

אמר רב:

מגילה:

בזמנה - קורין אותה אפילו ביחיד, שלא בזמנה - בעשרה.

רב אסי אמר:

בין בזמנה בין שלא בזמנה - בעשרה.

הנה עובדא,

וחש ליה רב להא דרב אסי.

ומי אמר רב הכי?

והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב:

פורים שחל להיות בשבת - ערב שבת זמנם.

"ערב שבת זמנם"!

והא שבת זמנם הוא!

אלא לאו, הכי קאמר:

שלא בזמנם בזמנם,

מה זמנם - אפילו ביחיד,

אף שלא בזמנם - אפילו ביחיד!

לא לענין מקרא מגילה בעשרה,

אלא מאי "ערב שבת זמנם"?

לאפוקי מדרבי דאמר:

"הואיל ונדחו עיירות ממקומן - ידחו ליום הבניסה".

הא קא משמע לן:

דערב שבת זמנם הוא.

15. ה, א

רפ"י

מתני'

באלו אמרו. בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אם חל י"ד בשבת:

אבל זמן עצי כהנים והעם. האמור במס' תענית (דף כח.). שהיו משפחות של ישראל שקבוע להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה ומביאין קרבן עצים עמהן אם חל להיות בשבת מאחרין ליום מחר וכן תשעה באב שחל להיות בשבת והוא הדין לייז בתמוז ולעשרה בטבת והאי דנקט תשעה באב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתעניין בו אבל שאר צומות אמרינן במסכת ראש השנה (דף יח:): רצו מתעניין רצו אין מתעניין:

וחגיגה. אם חל יום טוב בשבת דוחין שלמי חגיגה למחר שהרי יש לה תשלומין כל שבעה וכן הקהל את העם שהיה בשנה ראשונה של שמטה במוצאי יום טוב האחרון של חג כדכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה (דברים לא) כדאמרינן במסכת סוטה (דף מא.) שהיה המלך קורא בתורה ספר משנה תורה וכל העם חייבין לבוא ולהביא את טפם כדכתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף ובשבת אי אפשר ומעבירין אותו למחר ובגמרא ירושלמי מפרש דהא דלא עבדינן ליה בשבת מפני הבימה כדתנן בימה של עץ היו עושין למלך בעזרה ויושב עליה ופרכינן התם וליעבדה מאתמול ומשני דחיקא ליה עזרה:

ולא מקדימין. טעמא מפרש בגמרא:

גמ'

עשרה בטלנין. שבבית הכנסת שהן בטלים ממלאכתן וניזוניים משל צבור כדי להיות מצויין בתפלה בבית הכנסת דאמר מר במסכת ברכות (דף ו.) כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה וכו':

מנין שאין מונין ימים לשנים. כגון דאמר קונם יין שאני טועם לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נדר באחד בניסן אסור עד אחד בניסן הבא אע"פ שעדיין יש י"א יום שימות החמה יתירין על ימות הלבנה או פעמים שאנו עושין חדשים חסרין:

שעות לחדשים. כגון האומר זה גיטך אם לא באתי מכאן עד חדש זה והיה חדש חסר ובא משחשיכה ליום כ"ט אין אומרים עדיין הוא בתוך החדש שהרי חדשה של לבנה כ"ט יום ומחצה:

מתניתין

אי זו היא עיר גדולה?

כל שיש בה עשרה בטלנין.

פחות מבאן - הרי זה כפר.

באלו אמרו - מקדימין ולא מאחרין,

אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב, חגיגה, והקהל - מאחרין ולא מקדימין.

אף על פי שאמרו מקדימין ולא מאחרין - מותרין בהספד ובתענית ומתנות לאביונים.

אמר רבי יהודה:

אימתי?

מקום שנכנסין בשני ובחמישי,

אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה."

גמרא

תנא:

"עשרה בטלנין שבבית הכנסת."

"באלו אמרו - מקדימין ולא מאחרין."

מאי טעמא?

אמר רבי אבא אמר שמואל:

אמר קרא: "ולא יעבור".

ואמר רבי אבא אמר שמואל:

מנין שאין מונין ימים לשנים?

שנאמר: "לחדשי השנה" (שמות יב-ב) - חדשים אתה מונה לשנים,

ואי אתה מונה ימים לשנים.

ורבנן דקיסרי מושום רבי אבא אמרו:

מנין שאין מחשבין שעות לחדשים?

שנאמר: "עד חדש ימים" (במדבר יא-ב) - ימים אתה מחשב לחדשים,

ואי אתה מחשב שעות לחדשים.

16. ה, א

ר"י

אכתי לא מטא זמן חיוביהו. ואם יקדימוה לא יצאו ידי חובתן וכן עצי כהנים שקבוע להן זמן קבוע בנדירים: **בשלמא חגיגה**. דקתני מאחרים אי איקלע בשבת:

אפילו ביום טוב דזמן חגיגה הוא. שמונתר להקריב שלמי חגיגה ואפילו הכי מאחרין עולת ראייה עד חולו של מועד והכי משמע לישנא דברייתא חגיגה מאחרין ועוד יש דבר אחר שהגיע זמנו מאחרין אותו יום אף שהוא זמן חגיגה ואיזו זו עולת ראייה שהיא חובת רגל כדכתיב לא יראו פני ריקם (שמות מ) ואמרינן במסכת חגיגה (דף ז.) לא יראו פני ריקם בעולות וזבחים ואפי"ה ביי"ט לא קרבה ובי"ש היא דאמרי אין מקריבין ביי"ט עולה היכולה לבא למחר ואפילו היא חובת הרגל:

מביאין שלמים ביי"ט. שהן מאכל אדם ביי"ט וכתוב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב): **ואין סומכין עליהן**. שהסמיכה שבות היא דתנן (ביצה דף לו:) אלו הן משום שבות לא רוכבין על גבי בהמה ועל אלו שיקריבו ביי"ט יסמכו מאתמול דלית להו לבית שמאי תכף לסמיכה שחיטה:

אבל לא עולות. אין מביאין דסברי לכם ולא לגבוה:

ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות. ומה אני מקיים לכם לכם ולא לנכרים: **כל זמן חגיגה**. כל הרגל עד י"ט האחרון רשאי לשהותה:

רב אשי אמר חגיגה כל זמן שנאמרה בו חגיגה מאחרין. אם באה בשבת ואפילו עצרת שאינה אלא יום אחד תשלומין יש לה כל שבעה ועדיין יש לה זמן ליקרב:

ומודין בעצרת שחל להיות בשבת. במסכת חגיגה (דף יז.) נחלקו בעצרת שחל להיות בערב שבת בית שמאי אומרים יום טבוח של עצרת אחר השבת ובית שמאי לטעמייהו דאמרי עולות אין מקריבין ביום טוב הלכך לא יקריבו עד לאחר שבת ובית הלל אומרים אין לה יום טבוח אין צריך להמתין ליום טבוח שהשלמים [ועולות] קריבין ביי"ט ומודין בעצרת שחל להיות בשבת שאין עולת ראייה ושלמי חגיגה קריבין בשבת וממתין ליום טבוח של קרבנות היום לאחר השבת אלמא יש תשלומין לעצרת:

"אבל זמן עצי כהנים, ותשעה באב, וחגיגה, והקהל - מאחרין ולא מקדימין".

"תשעה באב" - אקדומי פורענות לא מקדמי.

"חגיגה והקהל" - משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו.

תנא:

"חגיגה, וכל זמן חגיגה - מאחרין".

בשלמא "חגיגה" - דאי מיקלע בשבתא מאחרין לה לבתר שבתא, אלא "זמן חגיגה" מאי היא?

אמר רב אשי:

הכי קאמר:

חגיגה בשבת, ועולת ראייה אפילו ביום טוב דזמן חגיגה - מאחרין.

מני?

בית שמאי היא.

דתנן:

"בית שמאי אומרים:

מביאין שלמים ביום טוב, ואין סומכין עליהן. אבל לא עולות.

ובית הלל אומרים:

מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן".

רבא אמר:

חגיגה - כל זמן חגיגה מאחרין, טפי לא.

דתנן:

"מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג - חוגג והולך את כל הרגל כולו, ויום טוב האחרון של חג.

עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו".

רב אשי אמר:

חגיגה, וכל זמן חגיגה - מאחרין.

ואפילו עצרת דחד יומא - מאחרין.

דתנן:

"מודים שאם חל עצרת להיות בשבת - שיום טבוח אחר השבת".

17. ה, א-ב

רפ"י

בקרונה של צפורי. ביום השוק
בפרהסיא בשעת הלוח קרונות:
ולא הודו לו. מתשעה באב:
אמר לפניו. [לפני ר' אלעזר:
לא כך היה. לא ביקש לעקור
לגמרי אלא אותה שנה בלבד:
טובים השנים. אילו לא שמעתי
הייתי טועה בדבר עכשיו טוב לי
שלימדתי האמת:
בר ארביסור הוה. לא היתה מן
המוקפין:
וטבריא מוקפת חומה מימות
יהושע. לקמן ילפינן מקרא:
וכי פשיטא ליה. שהיה מבני
חמיסר מי שרי בארביסור
במלאכה:
לא נצרכא. במגילת תענית שהרי
כבר כתובין במגלת אסתר
שאסור בהספד ותענית אלא
לאסור כו':
שדי כיתנא. זורע פשתן:
בר יומיה הוה שקראו בו בני
עירו: אפילו תימא בר יומיה
הוה גרסי רבי שנטע נטיעה
ביום שקראו בו נטע ודקא
קשיא לך יום טוב שאסור
בעשיית מלאכה ההוא קרא
דכתיב שמחה ומשתה ויום טוב
כתיב מעיקרא קודם קבלה אבל
בשעת קבלה לא קיבלו עליהן
אלא שמחה ומשתה לאוסרן
בהספד ותענית אבל י"ט לא
קיבלו עליהן:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:

רבי:

נטע נטיעה - בפורים,
ורחץ בקרונה של צפורי - בשבועה עשר בתמוז,
ובקש לעקור תשעה באב,
ולא הודו לו.

ה, ב

אמר לפניו רבי אבא בר זבדא:

רבי!

לא כך היה מעשה,
אלא: תשעה באב שחל להיות בשבת הוה,
ודחינהו לאחר השבת,
ואמר רבי: "הואיל ונדחה - ידחה",
ולא הודו חכמים.

קרי עליה: "טובים השנים מן האחד" (קהלת ד-ט).

ורבי היכי נטע נטיעה בפורים?

והתני רב יוסף:

"שימחה ומשתה ויום טוב" (אסתר ט, ט)

"שימחה" - מלמד שאסורים בהספד.

"משתה" - מלמד שאסור בתענית.

"ויום טוב" - מלמד שאסור בעשיית מלאכה!"

אלא רבי בר ארביסור הוה,

וכי נטע - בחמיסר נטע.

איני?

והא רבי בטבריא הוה,

וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוא!

אלא רבי בר חמיסר הוה,

וכי נטע - בארביסור הוה.

ומי פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון?

והא חזקיה קרי בטבריא בארביסור ובחמיסר,

מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא!

לחזקיה - מספקא ליה, לרבי - פשיטא ליה.

וכי פשיטא ליה, מי שרי?

והכתיב במגילת תענית:

"את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר - יומי פוריא אינון,

דלא למספד בהון".

ואמר רבא:

לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה, ואת של זה בזה!

הני מילי בהספד ובתענית,

אבל מלאכה יום אחד ותו לא.

איני?

והא רב חזייה ליה הוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא,

ולטייה ולא צמח כיתניה!

התם פר יומא הנה.

רבה בריה דרבא אמר:
אפילו תימא ביומיה,

הספד ותענית קבילו עליהו,
מלאכה לא קבילו עליהו,

דמעיקרא כתיב: "שמחה ומשתה יום טוב" (אסתר ט, ט),

ולבסוף כתיב: "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" (אסתר ט, כב) - ואילו 'יום טוב' לא כתיב.

ואלא רב מאי טעמא לטייה ליההוא גברא?

דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור הנה.

ובאתריה דרבי לא נהוג.

ואיבעית אימא:

לעולם נהוג,

ורבי נטיעה של שמחה נטע.

כדתנן:

"עברו אלו ולא נענו,

ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין".

ותנא עלה:

"בנין" - בנין של שמחה.

"נטיעה" - נטיעה של שמחה.

איזהו בנין של שמחה?

זה הבונה בית חתנות לבנו.

איזהו נטיעה של שמחה?

זה הנוטע אבורנקי של מלכים".

רפ"י

ובאתריה דרבי לא נהוג גרסינן.
במקומו של רבי לא נהגו איסור
בדבר:

נטיעה של שמחה. דכיון
דפורים יום שמחה הוא מותר
לנטוע נטיעה של שמחה:

כדתנן עברו אלו. י"ג תעניות
שב"ד מתענין על הגשמים:

ולא נענו. מן השמים:

ממעטין. בנטיעה ובבנין:

ותנא נטיעה נטיעה של שמחה.
בנין האמור כאן שאסורין בבנין
של שמחה שנוהגין עצמן כנוזפין
וכאבלים:

ונטיעה. האמורה כאן נטיעה
של שמחה כגון אבורנקי אילן
שצילו נאה כגון אילן שכופפין
אותו על גבי כלונסות ויתדות
והמלכים אוכלין תחתיו בימות
החמה ומתעדינן בה במיני
שמחות ובנין בית חתנות לבנו
כשמשיא אשה לבנו הראשון
היה בונה לו בית ועושה לו חופה
בתוכו אלמא איכא נטיעה של
שמחה:

18. ה, ב

ר"י

וערי מבצר הצדים וגו'. בספר יהושע (יט) בנחלת נפתלי וקיימא לן לקמן דרקת זו טבריא וקרי ליה ערי מבצר אלמא מוקפת חומה הואי:
דחד גיסא שורא דימא הויא. אין לה חומה מצד אחד אלא הים חומתה ומספקא ליה אי חשיב היקף אי לא:
חומה ולא שור איגר. בבתי ערי חומה כתיב עיר חומה ולא עיר שאין לה חומה בפני עצמה אלא מוקפת בתים סמוכות זו לזו וחומות חיצונות של בתים נעשות חומה לעיר והיינו שור איגר שגגותיה חומותיה גג מתרגמינן איגר:
סביב. לגבי בתי החצרים כתיב אשר אין להם חומה סביב מכלל דבתי ערי חומה מסובבת סביב קאמ':
פרט לטבריא שימה חומתה. שהים שלה היא חומתה מצד האחד:
כי מספקא ליה לענין מקרא מגילה. דלא מפורש בה חומה אלא לשון פרזים ושאינן פרזים כתיב בה ומספקא ליה האי לשון פרזים אי לשון גלוי הוא או לשון עיר הנוחה ליכבש:

גופא:

"חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, אי לא".

ומי מספקא ליה מלתא דטבריא?

והכתיב: "וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וננרת" (יהושע יט-לה), וקיימא לן "רקת" - זו טבריא!

היינו טעמא דמספקא ליה:

משום דחד גיסא שורא דימא הות.

אי הכי,

אמאי מספקא ליה?

ודאי לאו חומה היא,

דתניא:

"אשר לו חומה" - ולא שור איגר,

"סביב" - פרט לטבריא שימה חומתה!"

לענין בתי ערי חומה - לא מספקא ליה,

כי קא מספקא ליה - לענין מקרא מגילה:

מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה?

משום: דהני מיגלו והני לא מיגלו - והא נמי מיגליא,

או דלקא משום: דהני מיגנו והני לא מיגנו - והא נמי מיגנאי?

משום הכי מספקא ליה.

רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר,

מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא.

איכא דאמר:

אמר רב אסי האי הוצל דבית בנימין - מוקפת חומה מימות יהושע היא.

19. ה, ב - ו, א

רפ"י

כד הוינא טליא. כשהייתי נער :
 ואישתכח כוותי גרסי: **רקתא**
 דנהרא. שפת הנהר גבוה מן
 הנהר אף ציפורי יושבת בראש
 ההר :
כי שכיב איניש הכא. כשמת
 אדם גדול בבבל :
ספדי ליה התם. בטבריא :
ששך. בבל בחילוף איית ב"ש :
ושם לו ברקת. יצא לו שם
 בטבריא :
וכי מסקי ארון. של מת מבבל
 לקוברו בטבריא :
אמרו הכי. הספדנין קורין
 בשווקים בלשון הזה שיצאו
 לקראת המת :
אוהבי שרידים. אוהבי ישראל :
יושביו רקת צאו וקבלו הרוגי
עמק. מתי בבל העמוקה : ר'
 זירא עלה מבבל לארץ ישראל
 ומת שם בטבריא :
[ארץ צבי. ארץ] ישראל :
גידלה שעשועיה. של שנער :
בטיבורה. באמצעיתה

אמר רבי יוחנן:
 כי הוינא טליא,
 אמינא מלתא,
 דשאילנא לסבייא,
 ואישתכח כוותי.

ו, א

"חמת" - זו טבריא,
 ולמה נקרא שמה **"חמת"**?
 על שום חמי טבריא.

"רקת" - זו ציפורי,
 ולמה נקרא שמה רקת?
 משום דמידלייא פרקתא דנהרא.

"מינרת" - זו גינוסר,
 ולמה נקרא שמה מינרת?
 דמתיקי פירא כקלא דכינרי.

אמר רבא:
 מי איכא למאן דאמר **"רקת"** לאו טבריא היא?
 והא כי שכיב איניש הכא,
 התם ספדי ליה הכי:
 גדול הוא ביששך, ושם לו ברקת.
 וכי מסקי ארוןא להתם,
 ספדי ליה הכי:
 אוהבי שרידים יושבי רקת,
 צאו וקבלו הרוגי עמק!

כי נח נפשיה דרבי זירא,
 פתח עליה ההוא ספדנא:
 ארץ שנער - הרה וילדה,
 ארץ צבי - גידלה שעשועיה,
 אזי נא לה אמרה רקת, כי אבדה כלי חמדתה.

אלא אמר רבא:
"חמת" - זו חמי גרר.
"רקת" - זו טבריא.
"מינרת" - זו גינוסר.
 ולמה נקרא שמה **"רקת"**?
 שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון.

רבי ירמיה אמר:
"רקת" שמה,
 ולמה נקרא שמה טבריא?
 שיושבת בטבורה של ארץ ישראל.

רבה¹⁰ אמר:
"רקת" שמה,
 ולמה נקרא שמה טבריא?
 שטובה ראיתה.

⁹ ע"פ מסורת הש"ס.

¹⁰ ע"פ מסורת הש"ס ועוד, והשפ"א משאיר גירסת 'רבא' וחולק על רבי יוחנן, והמאמר הקודם היה רבא בדעת רבי יוחנן.

20. ו, א

רפ"י

לא הוריש את יושבי קטרון. שבאה לחלקו ועבר על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והניח לגור שם ביניהם ולהעלות להם מס: על מדותיו. על מזלו שנמדד לו מן השמים מדה שאינו חפץ בה: כולן צריכין לך. כל אחיד יהו צריכין לך: על ידי חלזון. חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ומכר בדמים יקרים: עמים הר יקראו. מכל השבטים יתקבצו להריך לקנות שפוני טמוני חול: שפוני זה חלזון. שהוא דבר חשוב ספון חשוב בלשון ברייתא: טרית. דג שקורין טוניני"א: זכוכית לבנה. היוצא מן החול כדאמר ביציאות השבת (שבת טו:) וחול של זבולון חשוב משאר חולות וראוי לזכוכית לבנה: מי מודיעני. על זאת לתת לי דמים: כל המוצא חלזון ונוטלו בלא דמים אינו מצליח: שם יזבחו זבחי צדק. כאשר אסור גזל בעולה כך לא יגזלו ממך כלום שאם יטול שוה פרוטה בלא דמים תתקלקל הצביעה והחול ולא יועיל כלום: זבת חלב ודבש. העזים אוכלין תאנים והדבש נוטף מהן והחלב זב מן העזים ונעשים כמין נחל: ששה עשר מיל. ד' פרסאות: לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל. בכל מקום שהוא שם ואם באת לצרפו יחד הוי כמבי כובי עד אקרא דתולבקני שם מקום: אקרא. מקום מעבר הנהר ובלע"ז פורטיו: עדיפי ליה. חביבי ליה:

אמר זעירא:

"קטרון" - זו ציפורי.

ולמה נקרא שמה ציפורי?

שיושבת בראש ההר כצפור.

ו"קטרון" ציפורי היא?

והא "קטרון" בחלקו של זבולון הוא,

דכתיב: "זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול" (שופטים א-ל),

וזבולון מתרעם על מדותיו הנה,

שנאמר: "זבולון עם חרף נפשיו למות" (שופטים ה-יח).

מה טעם?

משום ד'נפתלי על מרומי שדה" (שופטים ה-יח).

אמר זבולון לפני הקדוש ברוך הוא:

רבנו של עולם!

לאחיי נתת להם שדות וכרמים,

ולי נתת הרים וגבעות.

לאחיי נתת להם ארצות,

ולי נתת ימים ונהרות.

אמר לו: כולן צריכין לך על ידי חלזון.

שנאמר: "עמים הר יקראו ... ושפוני טמוני חול".

תני רב יוסף:

"שפוני" - זה חלזון

"טמוני" - זו טרית

"חול" - זו זכוכית לבנה

אמר לפניו:

רבנו של עולם!

מי מודיעני?

אמר לו: "שם יזבחו זבחי צדק" (דברים לג-יט).

סימן זה יהא לך:

כל הנוטל ממך בלא דמים,

אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום.

ואי סלקא דעתך "קטרון" זו ציפורי - אמאי מתרעם על מדותיו?

והא הו"א ציפורי, מילתא דעדיפא טובא!

וכי תימא: דלית בה זבת חלב ודבש.

והאמר ריש לקיש:

לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי,

והו"א ששה עשר מיל על ששה עשר מיל.

וכי תימא: דלא נפישא דידיה כדאחיה.

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל,

והו"א כמבי כובי עד אקרא דתולבקני,

עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי.

אפילו הכי,

שדות וכרמים עדיפא ליה.

דיקא נמי,

דכתיב: "ונפתלי על מרומי שדה" (שופטים ה-יח),

שמע מינה.

21. ו, א-ב

רש"י

יתד תקועה. לרעה: **אחידת מגדל שיר.** כבושת מגדל שיר: **והסירותי דמיו מפיו וגו'.** גבי צור כתיב שהוא ראש לאדום: **גלייא במיא.** ראשי ע"ז הם לאדום: **כיבוסי.** היא ירושלים: **והיה אדום לאלופי יהודה.** ועקרון תהיה בית תלמוד בירושלים: **לשם.** עיר שכבשו בני דן: **זו פמייס.** שמשם ירדן יוצא כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמייס (בכורות דף נה.): **מטרופולין.** לשון יון אימא של מלכות מטר"א אם פולין לשון שררה כדאמר מר עד שבאו דיופלי מהעיר שני שרים (תענית דף יח.): **דמרבי.** שמגדלין שם בני מלכים: **אמלאה החרבה.** רישא דקרא יען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה עכשיו אתמלא מחורבתה: **רשע.** זה עשו: **בארץ נכוחות יעול.** את ירושלים יחריב: אמר יצחק להקב"ה יוחן רשע זה עשו אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע הוא: **אמר.** יצחק בל למד צדק כלומר אין אדם יכול ללמד עליו צדק אמר לו. הקב"ה: **בארץ נכוחות יעול.** כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל: **אמר יצחק.** אם כן בל יראה גאות ה': **זממו אל תפק אל תוציאנו** מנחיריו זמם כמין טבעת ברזל שנותנין בחוטמה של אנקה ונמשכת בו ומתוך חוזקה אינה משתמרת כי אם בו:

אמר רבי אבהו:

"ועקרון תעקר" (צפניה ב-ד) - זו קסרי בת אדום, שהיא יושבת בין החולות, והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, היו קורין אותה אחידת מגדל שיר.

אמר רבי יוסי בר חנינא:

מאי דכתיב: **"והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלהינו"** (זכריה ט-י)? **"והסירותי דמיו מפיו"** - זה בית במיא שלחן, **"ושקוציו מבין שיניו"** - זה בית גליא שלחן, **"ונשאר גם הוא לאלהינו"** - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום.

"וזהו כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי" (זכריה ט-י) - אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום, שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים.

אמר רבי יצחק:

"לשם" (יהושע יט, מז) - זו פמייס. **"עקרון תעקר"** - זו קסרי בת אדום, שהיא היתה מטרופולין של מלכים.

איכא דאמרי:

דמרבי בה מלכי.

ואיכא דאמרי:

דמוקמי מינה מלכי.

קסרי וירושלים,

אם יאמר לך אדם: חרבו שתיהן - אל תאמן.

ישבו שתיהן - אל תאמן.

חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי - תאמן,

שנאמר: **"אמלאה החרבה"** (יחזקאל כו-ב) - אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו.

רב נחמן בר יצחק אמר:

מהקא:

"זלאום מלאום יאמין" (בראשית כה-כג).

ואמר רבי יצחק:

מאי דכתיב: **"יוחן רשע בל למד צדק"** (ישעיה כו-י)?

אמר יצחק לפני הקדוש ברוך הוא:

רבונו של עולם! יוחן עשו.

אמר לו: רשע הוא!

אמר לו: **"בל למד צדק"**?

אמר לו: **"בארץ נכוחות יעול"** (ישעיה כו-י).

אמר לו: אם כן **"בל יראה גאות ה'"** (ישעיה כו-י).

ואמר רבי יצחק:

מאי דכתיב: **"אל תתן ה' מאוני רשע זממו אל תפק ידומו סלה"** (תהלים קמ-ט)?

אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא:

רבונו של עולם! אל תתן לעשו הרשע תאות לבו.

"זממו אל תפק" זו אגממקיא של אדום,

שאמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו.

רַש"י

גרממא. שם מלכות והיא מאדום :
 מרזבני. דוכסים :
 יגעתי. בתורה :
 לאוקמי גירסא. שלא תשתכח ממנו :
 סייעתא דשמיא. ויש יגע ואינו מוצא :
 יחילו. יצליחו ודומה לו על כן לא יחיל טובו (איוב כ) :
 מרום משפטיך מנגדו. מסולקין הם ממנו :
 יפיה בהם. בנפיהח בעלמא הן נופלים :
 מי שלבו נוקפו. הירא מן העבירות שבידו אומר כן :
 אל תתחר. אינו לשון גירוי אלא שלא תאחזו במעשיו כמו ואיך תתחרה את הסוסים (ירמיה ב) כלומר שאינו רץ כמותו :
 ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום. על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו מדכתיב בסיפא כי אם ביראת ה' כל היום :

ואמר רבי חמא בר חנינא:

תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממא של אדום, ותלת מאה ושייתין וחקמשה מרזבני איכא ברומי, ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו, ומישרדי לאוקמי מלכא.

ואמר רבי יצחק:

אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי - אל תאמן. לא יגעתי ומצאתי - אל תאמן. יגעתי ומצאתי - תאמן.

הני מילי בדברי תורה,

אבל במשא ומתן - סייעתא הוא מן שמיא.

ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי,

אבל לאוקמי גירסא - סייעתא מן שמיא היא.

ואמר רבי יצחק:

אם ראית רשע שהשעה משחקת לו - אל תתגרה בו, שנאמר: "אל תתחר במרעים" (תהלים לו-א) ולא עוד אלא שדרכין מצליחין, שנאמר: "יחילו דרכיו בכל עת" (תהלים י-ה) ולא עוד אלא שזוכה בדיון, שנאמר: "מרום משפטיך מנגדו". ולא עוד אלא שרואה בשונאיו, שנאמר: "כל צורריו יפיה בהם" (תהלים י-ה).

איני?

והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה,

שנאמר: "עוזבי תורה והללו רשע ושומרי תורה יתגרו בהם" (משלי כח-ד).

ותניא:

"רבי דוסתאי בר מתון אמר:

מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה,

ואם לחשך אדם לומר: "אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה" (תהלים לו,א)

מי שלבו נוקפו אומר בן אלא: "אל תתחר במרעים" - להיות במרעים,

"ואל תקנא בעושי עולה" - להיות בעושי עולה.

ואומר: "אל יקנא לבך בחטאים" וגו' (משלי כג-י)!

לא קשיא:

הא במילי דידיה,

הא במילי דשמיא.

ואיבעית אימא:

הא והא במילי דידיה,

ולא קשיא:

הא בצדיק גמור,

הא בצדיק שאינו גמור.

דאמר רב הונא:

מאי דכתיב: "למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו" (חבקוק א-ג)?

צדיק ממנו - בולע,

צדיק גמור - אינו בולע.

ואי בעית אימא:
שעה משחקת לו, שאני.

אמר עולא:

איטליא של יון זה כרך גדול של רומי.
והיא תלת מאה פרסה, על תלת מאה פרסה,
ויש בה שס"ה שווקים כמנין ימות החמה,
וקטן שבכולם של מוכרי עופות,
והיא ששה עשר מיל, על ששה עשר מיל.
ומלך סועד בכל יום באחד מהן,
והדר בה, אף על פי שאינו נולד בה,
נוטל פרס מבית המלך,
והנולד בה, אף על פי שאינו דר בה,
נוטל פרס מבית המלך.
ושלשת אלפים בי בני, יש בו,
וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה.
צדו אחד ים,
וצדו אחד הרים וגבעות,
צדו אחד מחיצה של ברזל,
וצדו אחד חולסית ומצולה.

רפ"י

איטליא של יון. כרך גדול שגדל
בשביל עון מנשה שבשעה
שהכניס צלם בהיכל ירד
גבריאל ונעץ קנה בים וגדל עליו
חלקה גדולה ונבנה לשם
איטליא של יון מאיי אלישה
(יחזקאל כז) מתרגמינן מנגוות
איטליא:

שווקים. חוצות:

פרס. מזון:

חלונות שמעלים מהן עשן חוץ
לחומה. שהן גבוהים מן החומה
ואין מעשנין את החומה וזהו
חשיבות:

חולסית. מקום אבנים דקות:

22. ו, ב - ז, א

רש"י

מתני'
אלא מקרא מגילה. כלומר שאם עשאו בראשון לא יצא:

גמ'
סדר פרשיות. פרשת שקלים וזכור ופרה והחודש דתנן במתניתין דבני העיר דנוהגין באדר:
זה וזה שוין. שאם קראם בראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני:
שאסורין בזה ובזה. ביום ארבעה עשר וחמשה עשר שבשניהן:
ואמר רב פפא גרסינן:
ורבן שמעון בן גמליאל כו'. דהא כל מצות קאמר:

מתניתין

קראו את המגילה באדר הראשון, ונתעברה השנה, קורין אותה באדר שני.

אין בין אדר הראשון לאדר השני - אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים.

גמרא

הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין.

מני מתניתין?

לא תנא קמא, ולא רבי אליעזר ברבי יוסי, ולא רבי שמעון בן גמליאל.

דתנא:

"קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה, קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון, חוץ ממקרא מגילה. **רבי אליעזר ברבי יוסי אומר:** אין קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון. **רבי שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יוסי:** אף קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון. ושוין - בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה".

רבי שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא!

אמר רב פפא:

סדר פרשיות איכא ביניהו, דתנא קמא סבר: לכתחילה בשני, ואי עבוד בראשון עבוד, בר ממקרא מגילה, דאף על גב דקרו בראשון קרו בשני.

ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר: אפילו מקרא מגילה, לכתחילה בראשון.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אפילו סדר פרשיות, אי קרו בראשון קרו בשני.

מני?

אי תנא קמא - קשיא מתנות! אי רבי אליעזר ברבי יוסי - קשיא נמי מקרא מגילה! אי רבי שמעון בן גמליאל - קשיא סדר פרשיות!

לעולם תנא קמא, ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים, דהא בהא תליא.

רש"י

מתניתין הכי קתני. ולא איירי בסדר פרשיות כלל: אין מעבירין כו'. משבא לידי אקדים לעשות דהכי תניא במכילתא ושמתם את המצות אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה: גאולה לגאולה. פורים לפסח: השנית. בחודש השני: לבסוף קבעוה כו'. וזהו השנית:

ואי בעית אימא: לעולם רבי שמעון בן גמליאל היא, ומתניתין חסורי מיחסרה, והכי קתני: אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לארבעה עשר שבאדר השני - אלא מקרא מגילה ומתנות. הא לענין הספד ותענית - זה וזה שוין, ואילו סדר פרשיות - לא מיירי.

אמר רבי חייה בר אבין אמר רבי יוחנן: הלכתא:

כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי.

אמר רבי יוחנן:

ושניהם מקרא אחד דרשו: **"בכל שנה ושנה"** (אסתר ט, כא)

רבי אליעזר ברבי יוסי סבר:

"בכל שנה ושנה" - מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט, אף כאן אדר הסמוך לשבט. ורבן שמעון בן גמליאל סבר:

"בכל שנה ושנה" - מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, אף כאן אדר הסמוך לניסן.

בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא - דאין מעבירין על המצות, אלא רבי שמעון בן גמליאל מאי טעמא?

אמר רבי טבי:

טעמא דרבי שמעון בן גמליאל: מסמך גאולה לגאולה עדיף.

רבי אליעזר אמר:

טעמא דרבי שמעון בן גמליאל מהכא:

דכתיב: **"לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית"** (אסתר ט, כט).

זא

ואיצטריך למיכתב: **"השנית"** ואיצטריך למיכתב: **"בכל שנה ושנה"**, דאי מ"**בכל שנה ושנה**" הוה אמינא כי קושין, קא משמע לן: **"השנית"**.

ואי אשמועינן **"השנית"** הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני, קא משמע לן: **"בכל שנה ושנה"**.

ורבי אליעזר ברבי יוסי האי **"השנית"** מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה,

דאמר רב שמואל בר יהודה:

בתחילה קבעוה בשושן, ולבסוף בכל העולם כולו.

23. ז, א

רפ"י

שלחה להם. בשנה שנייה לקובעה עליהם חובה: קבעוני. ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם: קנאה את מעוררת עלינו. שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן: **כבר אני כתובה**. ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל: **רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו**. הא דאמרינן לקמן: **בבליה סדר מועד**. שהוזכרה שם זוג זה של ארבע חכמים הללו חלופי רבי יוחנן ומכניסין רבי יונתן: **שלישים**. בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות (יז) ובמשנה תורה (כה) ובספר שמואל (א טו) וזהו שאמר שלמה בדבר ששילשתו אי אתה רשאי לרבעו: **זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה**. דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד אינה מטמאה את הידים. כשאר ספרים דאמר ביציאות השבת (דף יד). שגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה ומחלוקת בית שמאי ובי"ה היא:

אמר רב שמואל בר יהודה: שלחה להם אסתר לחכמים: **"קבעוני לדורות"**. שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות. שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס.

רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו: בבבליה סדר מועד, כל כי האי זוגא, חלופי רבי יוחנן ומעיייל רבי יונתן. שלחה להם אסתר לחכמים: **"מתבונני לדורות"**. שלחו לה: **"הלא כתבתי לך שלישים"** (משלי כב-כ) - שלישים ולא רבעים! עד שמוצאו לו מקרא כתוב בתורה: **"כתב זאת זכרון בספר"** (שמות יז-יד). **"כתב זאת"** - מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, **"זכרון"** - מה שכתוב בנביאים, **"בספר"** - מה שכתוב במגלה.

כתנאי,

"כתב זאת" - מה שכתוב כאן, **"זכרון"** - מה שכתוב במשנה תורה, **"בספר"** - מה שכתוב בנביאים, **דברי רבי יהושע**. **רבי אלעזר המודעי** אומר: **"כתב זאת"** - מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, **"זכרון"** - מה שכתוב בנביאים, **"בספר"** - מה שכתוב במגילה.

24. ז, א

רפ"י

הוא דאמר כרבי יהושע. דאמר לעיל זאת מה שכתוב בתורה זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים אבל במגילה לא ניתנה ליכתב אלא לגורסה על פה ולקרותה:

והלא כבר נאמר וידבר כו'. וקהלת כבר נאמרה וכיון דלא כתב את כולן למדת שמה שכתב רוח הקודש היה:

אל תוסף על דבריו. מקרא הוא בספר משלי:

דאי בעי כתב ואי בעי לא כתב. ולעולם מה שכתב משלות בעלמא נינהו ולא מפי הקב"ה:

תא שמע אל תוסף על דבריו. מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה ברוח הקודש נאמרו:

ויאמר המן בלבן. מנא ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם: ויודע הדבר למרדכי. מי גלה לו רוח הקדש שרה עליו:

אמר רב יהודה אמר שמואל: אסתר אינה מטמאה את הידים.

למימרא:

דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה, והאמר שמואל:

אסתר ברוח הקודש נאמרה!

נאמרה לקרות, ולא נאמרה ליכתוב.

מיתבי:

"דבי מאיר אומר:

קהלת אינו מטמא את הידים,

ומחלוקת בשיר השירים.

רבי יוסי אומר:

שיר השירים מטמא את הידים,

ומחלוקת בקהלת.

רבי שמעון אומר:

קהלת מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל,

אבל רות ושיר השירים ואסתר - מטמאין את הידים!"

הוא דאמר כרבי יהושע.

תנא:

"דבי שמעון בן מנסיא אומר:

קהלת אינו מטמא את הידים,

מפני שחכמתו של שלמה היא,

אמרו לו וכי זו בלבד אמר? והלא כבר נאמר: "וידבר שלשת אלפים משל" (מלכים א ה-יב)!

ואומר: "אל תוסף על דבריו" (משלי ל-1)!

מאי "ואומר"?

וכי תימא: מימר טובא אמר,

דאי בעי איכתוב ודאי בעי לא איכתוב - תא שמע: "אל תוסף על דבריו"!

25. ז, א

רש"י

ובזזה לא שלחו את ידם. היאך ידעו מה עשו הרחוקים: מפי'ש ואמר טובא. יביאו לבוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו: נדמתה לו כאומתו. והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא: דרבי חייא בר אבא. לקמן בפירקין: פריסתקי שדור. שלוחים שלחו להם למרדכי ואסתר שלא נגענו בבזיה שלא ירע למלך: לא יעברו. מנא ידע את העתיד:

תנ"א:

"רבי אליעזר אומר:

אסתר ברוח הקודש נאמרה,

שנאמר: "ויהי אסתר המן בלבו" (אסתר ו-1)

רבי עקיבא אומר:

אסתר ברוח הקודש נאמרה,

שנאמר: "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה" (אסתר ב-10).

רבי מאיר אומר:

אסתר ברוח הקודש נאמרה,

שנאמר: "ויודע הדבר למרדכי" (אסתר ב-כב).

רבי יוסי בן דורמסקית אומר:

אסתר ברוח הקודש נאמרה,

שנאמר: "ובזזה לא שלחו את ידם" (אסתר ט-י).

אמר שמואל:

אי הואי התם,

הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו,

שנאמר: "קיימו וקבלו" (אסתר ט, כז),

קיימו למעלה מה שקיבלו למטה.

אמר רבא:

לכולהו אית להו פירכא,

לבר מדישמואל דלית ליה פירכא.

דרבי אליעזר - סברא הוא, דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה,

והאי כי קא מפי'ש טובא ואמר, אדעתיה דנפשיה קאמר.

דרבי עקיבא - דלמא כרבי אלעזר,

דאמר: מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו.

והא דרבי מאיר - דלמא כרבי חייא בר אבא,

דאמר: בגתן ותרש שני טרשיים היו.

והא דרבי יוסי בן דורמסקית - דלמא פריסתקי שדור.

דשמואל - ודאי לית ליה פירכא.

אמר רבינא:

היינו דאמרי אינשי:

"טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי".

רב יוסף אומר:

מהקא: "וימי הפודים האלה לא יעברו מתוך היהודים" (אסתר ט-כח).

רב נחמן בר יצחק אומר:

מהקא: "זכרם לא יסוף מזרעם" (אסתר ט-כח).

26. ז, א-ב

ר"י

"ומתנות לאביונים".

תני רב יוסף:

"ומשלוח מנות איש לרעהו" - שתי מנות לאיש אחד.
 "ומתנות לאביונים" - שתי מתנות לשני בני אדם".

זב

רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא, וגרבא דחמרא. שֶׁלַח לִיה: אֲקִימַת בְּנו רַבִּינוּ "וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ".¹¹

רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא דקשבא, ומלי כסא קמחא דאבשונא. אָמַר לִיה אַבְי: הַשְׁתָּא אָמַר מַרִּי: "אִי חֻקְלָאָה מְלַכָּא לִיהוּ, דִּיקוּלָּא מְצֻנְאָרִיהּ לֹא נַחִית" הַדְּר שְׁדַר לִיה אִיהוּ: מְלָא טַסְקָא דְזֻנְגְבִילָא, וּמְלָא כְּסָא דְפִלְפִלְתָּא אָרִיקָא. אָמַר אַבְי: הַשְׁתָּא אָמַר מַר: אָנָּא שְׁדַרִּי לִיה חוּלִיא, וְאִיהוּ שְׁדַר לִי חוּרְפָּא.

אמר אביי:

כי נפקי מבי מר הוה שבוענא, כי מטאי להתם, קריבו לי שיתין צעי, דשיתין מיני קדירה, ואכלי בהו שיתין פלוגי. וּבִישׁוּלָא בְּתַרְיִיתָא הוּו קְרוּ לִיה צְלִי קְדַר, וּבְעָא לְמִיכְס צְעָא אַבְתְּרָה.

אמר אביי:

היינו דאמרי אינשי: "כפין עניא ולא ידע".

אי נמי: "רווחא לבסימא שכיח".

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי.

מנות. מיני מעדנים: שתי מנות לאדם אחד. דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אחת דהא אביונים נמי תרתי משמע:
עגלא תלתא. שלישי לבטן:
ה"ג קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות. דהא תרי מנות איכא. הדר שלח ליה איהו לא גרסינן ליה הכא:
טסקא. שק מלא תמרים:
דאבשונא. שנתיבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהן מתוק לעולם:
א"ל אביי. לרבה:
השתא אמר מרי. עכשו יאמר מרי עליך:
אי חקלאה מלכא ליהו דיקולא מצואריה לא נחית. הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומאכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו כך אתה נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצויין לכל:
חוליא. מתיקא:
כי נפקי מבי מר. כשיצאתי מבית אדוני רבה לילך לבית אבא מרי בר מר היתתי שבע:
צעי. קערות של מיני מאכל:
דאיכסייא לצעא בתראי. הייתי חפץ לכוס הקערה אחריו כל אכילה שלא כדרכה נקרא כוסס:
רווחא לבסימא שכיח. ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים:
מחלפי סעודתייהו. זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חברו עמו:

¹¹ הגהות הגר"א ועוד ל"ג: "ומתנות לאביונים". ובראשונים ובדקדוקי סופרים יש גירסאות רבות למעשה.

27. ז, ב

רש"י

לאבסומי. להשתכר ביין:
 ואיבסום. נשתכרו:
 נגה ולא אתו רבנן. איחר היום
 ולא באו התלמידים לבית
 המדרש:

אמר רבא:

מיחייב איניש לבסומי בפוריא,
 עד דלא ידע בין ארור המן לברוד מרדכי.

רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי,
 איבסום,

קם רבה שחטיה לרבי זירא,

למחר בעי רחמי ואחיייה.

לשנה אמר ליה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי?

אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

אמר רבא:

סעודת פורים שאכלה בלילה - לא יצא ידי חובתו.

מאי טעמא?

"ימי משתה ושמחה" (אסתר ט, כב) כתיב.

רב אשי הוה יתיב קמיה דרב פהנא,

נגה ולא אתו רבנן.

אמר ליה: מאי טעמא לא אתו רבנן, דלמא טרידי בסעודת פורים?

אמר ליה: ולא הוה אפשר למיכלה באורתא?

אמר ליה: לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו?

אמר ליה: אמר רבא הכי?

אמר ליה: אין.

תנא מיניה ארבעין זימנין,

ודמי ליה כמאן דמונח בכיסיה.

28. ז, ב

רפ"י

מתני'
אין בין יום טוב לשבת. להיות מותר לכתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת אבל לענין עונשין יש הרבה שזה בסקילה ובכרת וזה בלאו גרידא:

גמ'
זה וזה שוין. אסורין ביום טוב כשבת:
שאפשר. כגון סכין שנפגם מערב יום טוב:
שאי אפשר. כגון סכין שנפגמה ביום טוב:

מתניתין

אין בין יום טוב לשבת - אלא אוכל נפש בלבד.

גמרא

הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין.

מתניתין דלא כרבי יהודה,

דתנא:

"אין בין יום טוב לשבת - אלא אוכל נפש.

רבי יהודה:

מתיר, אף מכשירי אוכל נפש.

מאי טעמא דתנא קמא?

אמר קרא: **"הוא"** (שמות יב, טז) - ולא מכשיריו.

ורבי יהודה?

אמר קרא **"לכם"** - לכם לכל צורכיכם.

ואיך?

נמי הכתיב: **"לכם"**!

"לכם" - ולא לנכרים,

"לכם" - ולא לקלבים.

ואיך?

נמי הא כתיב: **"הוא"**!

כתיב **"הוא"**, וכתיב **"לכם"**,

כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב, כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב.

29. ז, ב

רפ"י

מִתְנִיתִין

אין בין שבת ליום הכפורים - אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת.

גמרא

הא לעגנן תשלומין - זה וזה שוין.

מני מתניתין?

רבי נחוניא בן הקנה היא.

דתניא:

"רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין, מה שבת - מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין, אף יום הכפורים - מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין."

תנן התם:

"כל חייבי פרישות שלקו נפטרו מידי פרישתן, שנאמר: 'ונקלה אחיר לעיניך' (דברים כה-ג) - בין שלקה הרי הוא באחיה, דברי רבי חנניה בן גמליאל."

אמר רבי יוחנן:

חלוקין עליו חביריו על רבי חנניה בן גמליאל.

אמר רבא אמרי בי רב:

תניא:

"אין בין יום הכפורים לשבת - אלא שזה זדונו בידי אדם, וזה זדונו - בהיכרת. ואם איתא - אידי ואידי בידי אדם היא!"

אמר רב נחמן:

הא מני רבי יצחק היא,

דאמר מלקות בחייבי פרישות ליכא.

דתניא:

"רבי יצחק אומר:

חייבי פרישות בכלל היו,

ולמה יצאת כרת 'באחותו' (ויקרא כז)? לדונה בכרת ולא במלקות."

רב אשי אמר:

אפילו תימא רבנן,

זה עיקר זדונו בידי אדם,

וזה עיקר זדונו בהיכרת.

מתני'

בידי אדם. יש בה מיתת ב"ד:

גמ'

אף יום הכפורים מתחייב

בנפשו. דאיסור כרת כמיתת

בית דין דמי:

ופטורים מלשלם. אם הדליק

גדישו של חבירו ביום הכפורים

שאין תשלומין אצל חיוב מיתה

שנאמר ולא יהיה אסון ענש

יענש (שמות כא) הא אם יהיה

אסון לא יענש:

כל חייבי כריתות שלקו. שהתרו

בהן עדים על לאו שעמו כרת

ולקו בבית דין:

נפטרו מידי כריתתן. שוב אין

בית דין של מעלה נפרעין:

תניא. דחלוקין:

ואם איתא. דנפטרו אידי ואידי

בידי אדם הוא אף ביום

הכפורים יש מלקות על לאו שבו

ובית דין פוטרין אותו מכרת:

אמר רב נחמן. לעולם אין

חלוקין עליו חביריו והא דקתני

דאין זדונו בידי אדם:

הא מני ר' יצחק היא. דאמר

במסכת מכות דאין מלקין בלאו

הניתן לאזהרת כרת אפילו

התרו בו למלקות וילף טעמיה

מהאי קרא:

כל חייבי כריתות. של עריות היו

בכלל ונכרתו הנפשות העושות

וגוי שכתוב בפרשת עריות

(ויקרא יח):

למה יצאת כרת באחותו. דכתיב

בקדושים תהיו ואיש כי יקח

את אחותו וגו':

לדונה בכרת ולא במלקות. אם

התרו בהן ואף על גב דנדה נמי

נשנית באותה פרשה לדבר

שנחדש בה נשנית להעראה:

אפילו תימא רבנן היא. דאמרי

מלקות אצל כרת ואפילו הכא

ליכא למילף מינה שחלוקין על

רבי חנניה והכי קאמר מתניתין

שבת עיקר חומר זדונו בידי

אדם וזה עיקר חומר זדונו

בהכרת ומיהו אם התרו בו

ולקה מיפטר:

30. ח, א

רש"י

מתני'

אין בין המודר הנאה. מודר הנאה חמור ממודר מאכל: דריסת הרגל. שהמודר הנאה אסור ליכנס לביתו והמודר מאכל מותר: וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאיל למודר מאכל ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהן אבל במקום שמשכירין כיוצא בהן תנן בהדיא דאסור דכל הנאה שאם לא ההנהו זה היה מחסר בה פרוטה הנאת מאכל היא שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל:

גמ'

הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש. אסור אף במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירים: הא לא קפדי אינשי. ואמאי אסור במודר הנאה: ויתור. דבר שהיה מותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו:

ח,א

מתניתין

אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל, אלא דריסת הרגל, וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש.

גמרא

הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש - זה וזה שוין.

"דריסת הרגל".

הא לא קפדי אינשי!

אמר רבא:

הא מני רבי אליעזר,

דאמר: "ויתור אסור במודר הנאה".

31. ח, א**רס"י****מתני'**

נדר ונדבה. מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קבלה עליו:

גמ'

הא לענין בל תאחר. ואף על גב דנדבה בקרא דבל תאחר לא כתיבא הא מרבינן ליה במסכת ראש השנה מגזרה שוה:

את שעליו חייב באחריותו. הכי דרש ליה לקרא ונרצה לו נדרו לכשיתכפר בהן הויא נרצה אבל מקמי כפרה לא נרצה ובאיזה קרבן אמרתי לך באותו שעליו והיינו עליו דקרא:

מאי משמע. דעליו קבלת אחריות עליו:

מתניתין

**אין בין נדרים לנדבות,
אלא שהנדרים - חייב באחריותו,
ונדבות - אינו חייב באחריותו.**

גמרא

הא לענין 'בל תאחר' - זה וזה שוין.

תנו ה'תם:**"אי זהו נדר?"****האומר: הרי עלי עולה.****איזו היא נדבה?****האומר: הרי זו עולה.****ומה בין נדרים לנדבות?****נדרים: מתו או נגנבו או אבדו - חייב באחריותו.****נדבות: מתו או נגנבו או אבדו - אינו חייב באחריותו."****מנהני מילי?****דתנו רבנן:****"ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא א-ד) -****רבי שמעון אומר:****את שעליו - חייב באחריותו,****ואת שאינו עליו - אינו חייב באחריותו."****מאי משמע?****אמר רבי יצחק בר אבדימי:****כיון דאמר: 'עלי' - כמאן דטעין אפתפיה דמי.**

32. ה, א-ב

רש"י

מתני'

שתי ראיות. ביום אחד או בשני ימים רצופים וכן שלש ביום אחד או בשלשה ימים רצופין או שתיים ביום אחד ואחת למחר:

גמ'

משכב ומושב. שכב או ישב על גבי עשרה בגדים זה על זה כולן אבות הטומאה ואפילו לא נגע בהן ואילו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו [אלא] ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין:

וספירת שבעה. משיפסוק צריך למנות ז' נקיים קודם שיטבול ואם ראה זוב באחד מהן סתר כל המנויין:

מנא הני מילי. דשויין לטומאה ואין שויין לקרבן:

מנה הכתוב שתיים. ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ויקרא טו) הרי שתי זיבות מנויות כאן וקראו טמא:

שלוש וקראו טמא. דכתיב וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו (שם). הרי לך שלש וקראו טמא טומאתו היא:

הא כיצד. אם משתיים טמא למה פרט לך הכתוב שלש:

שתיים לטומאה. לכל חומר טומאת זב:

ולא לטומאה. חמורה אלא כבעל קרי בעלמא:

ראה שתיים. והרי כבר ירד לכל חומר טומאה ומי הוציאו:

מזובו. משמע מקצת זובו: **לא ידענא כמה ראיות.** האי מקצת דמשמע מהאי קרא לא ידעינן מאי היא או שלש וארבע או שתיים ושלש:

לכשיפסוק מזובו. אין צריך ליטבול קודם ספירה אלא משיפסוק ימנה הכי גרסינן בתורת כהנים מזובו ולא מזובו ומנגעו שאם היה זב ומצורע ופסק מזובו ולא נתרפא עדיין מנגעו וספר אין אומרים לו אין ספירה זו נקיות עד שיטהר אף מנגעו אלא מונה והולך מיד ועולה לו לספירת זוב ולכשיתרפא מצרעתו יטבול מיד טבילה ראשונה של מצורע והיא עולה לו לטבילת נגעו וזובו ונטהר מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט כדן זב ואף על פי שצריך לספירת שבעה לצרעתו לענין אכילת קדשים וטבילה שניה כדכתיב במצורע (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר ואחר יבא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגוי ורחץ בשרו במים וגוי אהני טבילה קמייתא לטהרו מלטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט:

מזובו וספר. להכי סמך ספירה אצל זובו ללמדך שאף בשביל מקצת זב טעון ספירה לימד על זב בעל שתי ראיות:

לא יהא טעון ספירת שבעה. בתמיה אחר שאמרת שתיים כו' וה"ג הלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב בשתי ראיות לכל חומר טומאת זב מהיכן יתמעט מספירה:

שומרת יום כנגד יום. הרואה יום אחד או שנים בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה מונה יום אחד וטובלת בו ביום תוכיח:

שמטמא משכב ומושב. בשמעתא בתרייתא דמסכת נדה (דף עב:) מרבינן לה. מאי שנא האי מזובו. מזובו וספר (לה) דרשת ליה דמקצת זוב ולאשמועינן דמקצת זבין טעונין ספירת שבעה ובהא עניינא שמעינן מיניה זב בעל שתי ראיות לספירה ומאי שנא האי מזובו דלעיל דכתיב לגבי קרבן ולא דרשת ליה מקצת זוב לאתויי זב בעל שתי ראיות לקרבן אלא מקצת זבין דרשת ליה ומוקמת ליה אבעל שלש ראיות וממעטת מיניה בעל שתי ראיות:

מתניתין

אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש, אלא קרבן.

גמרא

הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה - זה וזה שוין.

מנהיג מילי?

דתנו רבנן:

"**דבי סימאי אומר:**

מנה הכתוב שתיים וקראו טמא,

שלש וקראו טמא,

הא ביצד?

שתיים - לטומאה,

ושלש - לקרבן."

ואימר שתיים - לטומאה ולא לקרבן, שלש - לקרבן ולא לטומאה?

אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתיים!

ואימר שתיים - לקרבן ולא לטומאה, שלש - אף לטומאה?

לא סלקא דעתך,

דתניא:

"**וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו**" (ויקרא טז-יח).

מקצת זבין - מביאין קרבן,

ומקצת זבין - אין מביאין קרבן.

הא ביצד?

ראה שלש - מביא,

שתיים - אינו מביא.

או אינו אלא ראה שתיים - מביא, ראה שלש - אינו מביא?

אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתיים!"

ואיצטרף דרבי סימאי,

ואיצטרף "מזובו".

דאי מדרבי סימאי, הוה אמינא כי קושין - קמשמע לן מזובו.

ואי מזובו, לא ידענא כמה ראיות - קמשמע לן דרבי סימאי.

והשתא דאמרת "מזובו" לדרשא,

"**וכי יטהר הזב מזובו**" (ויקרא טו-יג) - מאי דרשת ביה?

ההוא מיבעי ליה לכדתניא:

"**וכי יטהר הזב**" (ויקרא טז-יג) - **לכשיפסוק מזובו**

"מזובו" - ולא מזובו ונגעו.

"מזובו וספר" - לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה

והלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה?

שומרת יום כנגד יום תוכיח,

שמטמא משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה,

ואף אתה אל תתמה על זה,

שאף על פי שמטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה.

תלמוד לומר: "מזובו וספר" - מקצת זובו וספר,

הב

לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבועה."

אמר ליה רב פפא לאבוי:

מאי שנא האי "מזובו" (ויקרא טז-יג) דמרבי ביה זב בעל שתי ראיות,
ומאי שנא האי "מזובו" (ויקרא טז-טו) דממעט ביה זב בעל שתי ראיות?

אמר ליה:

אי סלקא דעתך האי למעוטי הוא דאתא?
לישתוק קרא מיניה!

וכי תימא:

אתיא מדינא?

שומרת יום כנגד יום תוכיח!

וכי תימא:

האי מיבעי ליה 'מזובו' ולא מנגעו'?

אם כן ליכתוב קרא 'וכי יטהר הזב' ולישתוק,
"מזובו" למה לי?

לימד על זב בעל שתי ראיות, שטעון ספירת שבועה.

רפ"י

לישתוק קרא מיניה. ומהיכא
תיתי לן ספירה:

וכי תימא אתיא מדינא. דלעיל
כדאמרת אם מטמא משכב
ומושב לא יהא טעון ספירת
שבעה לא אתיא דהא אמרת
שומרת יום כנגד יום תוכיח:

אם כן ליכתוב קרא וכי יטהר
הזב. ולא בעי מזובו ומדכתיב
וכי יטהר הזב ולא כתיב וכי
יטהר סתמא הוה דרשינן ליה
וכי יטהר מן הזב מאי מזובו
שמע מינה למדרש מקצת זבין
טעון ספירה:

33. ח, ב

רס"י

מתני'

פריעה ופרימה. בגדיו יהיו פרומים וראשו יהי פרוע: **מוחלט**. לאחר שכלו ימי ההסגר ונראה בו סימני טומאה האמורין בו:

גמ'

שילוח. חוץ לחומת העיר: **וטומאה**. כל חומר טומאה האמורה במצורע:

מנא הני מילי. דאין פריעה ופרימה במוסגר דלמא גלי לן רחמנא במוחלט והוא הדין למוסגר כדאמרת לענין טומאה:

וטהרו הכהן מספחת היא. במצורע שבא לכלל טהרה מתוך הסגירו ולא נחלט כתיב וסיפיה דקרא כתיב וכבס בגדיו וטהר מדלא כתב ויטהר לישנא דמעיקרא הוא והכי קאמר וכבר קודם טבילה היה טהור ממקצת טומאה של חומר מצורע:

גבי זב דכתיב. בסוף טהרתו וטהר מה טהור מעיקרא אמרת ביה:

אלא. על כרחך טהור יהיה מכאן ולהבא מלטמא כלי חרס בהיסט ואע"ג שטבילתו ביום ואם ראה אחר טבילה בו ביום סתר את הכל ומטמא למפרע משכב ומושב כדאמרינן בכיצד צולין (פסחים דף פא.) וכל שכן אדם ואפילו הכי מהניא ליה טבילה מלטמא כלי חרס שהיטי בין טבילה לראיה והכי דריש לה בתורת כהנים ונראה בעיני דהא דדרשינן ליה וטהר מלטמא כלי חרס מדכתבינהו להאי קרא בתר קרא אשר יגע בו הזב דנפקא לן מיניה היסט כלי חרס לזב ואין לך עוד טמא שמתמא כלי חרס בהיסט אלא הוא:

הכא נמי וטהר. דמצורע טהור השתא מלטמא בביאה מחומרי מצורע שמתמא אדם וכלים הנכנסין עמו לבית שאפילו חזרה המספחת ופשתה ונטמאת טהור כדכתיב ואם פשה תפשה המספחת בעור וגוי אהני ליה טבילה לטהר את הכלים הבאין עמו לבית לפי שמצורע מטמא בביאה דתניא בתורת כהנים זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית מה בית מטמא בביאה אף כולן מטמאין בביאה:

אשר בו. משמע מי שצרעתו תלויה טומאתו בגופו שכל זמן שלא נתרפא ממנו טמא והיינו מוחלט דגבי טהרה דיליה כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע:

יצא. מוסגר שטומאתו תלויה בימי הסגר שאם לא ימצא ביום שבעה סימני טומאה שער לבן או פסיון יטהרו ואע"פ שנגעו עומד עליו:

כל ימי אשר הנגע בו וגו'. שילוח כתיב בהאי קרא מחוץ למחנה מושבו: **ימי כל ימי**. מדהוה ליה למיכתב ימי וכתב כל ימי:

אין בין טהור מתוך הסגר. בימי רפואתו: **לטהור מתוך החלט** אלא תגלחת וצפרים. דאף על גב דאיכא קרבנות אשם ולוג שמן מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני:

והנה נרפא וגו'. וכתב בתריה שתי צפרים חיות טהורות וגלח את כל שערו:

מתניתין

אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, אלא פריעה ופרימה.

אין בין טהור מתוך הסגר, לטהור מתוך החלט, אלא תגלחת וצפרים.

גמרא

הא לענין שילוח וטומאה - זה וזה שוין.

מנהגי מילי?

דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא:

"וטהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר" (ויקרא יג-1) - **טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא**.

אמר ליה רבא:

אלא מעתה גבי זב דכתיב: **"וכבס בגדיו ... וטהר"** (ויקרא טו-ג) ה"תם מאי **"וטהר"** מעיקרא איכא?!

אלא: טהור השתא,

מלטמא כלי חרס בהיסט,

אף על גב דהדר חזי - לא מטמא למפרע.

הכא נמי טהור השתא מלטמא בביאה למפרע.

אלא, אמר רבא:

מהקא: **"והצורע אשר בו הנגע"** (ויקרא יג-מה) - מי שצרעתו תלויה בגופו, יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו, אלא בימים.

אמר ליה אב"י:

אלא מעתה **"כל ימי אשר הנגע בו יטמא"** (ויקרא יג-מו) -

מי שצרעתו תלויה בגופו - הוא דטעון שילוח,

ושאין צרעתו תלויה בגופו - אין טעון שילוח?!

וכי תימא: הכי נמי,

והא קתני: **"אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה"**,

הא לענין שילוח ולטמוי בביאה - זה וזה שוין!

אמר ליה:

"ימי" "כל ימי" (ויקרא יג-מו) - לרבות מצורע מוסגר לשילוח.

אי הכי תגלחת וצפרים מאי טעמא לא?

דקתני:

"אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים"?

אמר אב"י:

אמר קרא: **"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה והנה נרפא נגע הצרעת"** (ויקרא יד-ג).

מי שצרעתו תלויה ברפואות,

יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות, אלא בימים.

34. ח ב - ט ב

רפ"י

מתני'
ספרים. תורה נביאים וכתובים:
אשורית. לשון הקודש:
אף בספרים לא התיירו. להם לשון אחר חוץ מלשון הקודש:
אלא יוונית. ובגמרא מפרש טעמא:

גמ'
לתופרן בגידין. כל ספריהן עשויין בגליון והלכה למשה מסיני הוא בתפילין ומזוזות שיהו תפורין בגידין ובספר תורה נחלקו במסכת מכות (דף יא.) בספר תורה שתפרה בפשתן השתא אשמעינן מתניתין כמאן דפסל:
מקרא שכתבו תרגום. ספר שכתוב בלשון הקודש הראוי לכתוב בו מקרא כתבו לשון ארמי:
ותרגום. שהיה ראוי לכתוב בו תרגום כגון יגר שהדותא (בראשית לא):
כתבו מקרא. גלעד וכגון תרגום כתב של דניאל ועזרא:
וכתב עברי. או שלא שינה את הלשון אבל שינה את הכתב שכתבו בכתב של עבר הנהר ובמסכת סנהדרין (דף כא:) קרי ליה כתבא ליבונאה:
עד שיכתבנו אשורית. כתב אשורית הוא כתב שלנו:
גופן. כתיבה:
כאן בגופן שלנו. מתניתין דקתני בכל לשון שלא שינה את הכתב אלא ששינה את הלשון וברייתא בגופן שלהן:
הא. דאמר עד שיכתבנו בכתב אשורית:
רבן שמעון בן גמליאל היא. דפליג אדרבנן במתניתין:
אי רבן שמעון בן גמליאל. אמאי קתני בברייתא עד שיכתבנו אשורית:
אלא לא קשיא. גרסינן:
והיו הדברים האלה. כתיב בתפילין ומזוזות שכתובין בהן פרשיות של שמע:

מתניתין

אין בין ספרים לתפילין ומזוזות, אלא שהספרים - נכתבין בכל לשון, ותפילין ומזוזות - אינן נכתבות אלא אשורית. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התיירו שיכתבו אלא יוונית.

גמרא

הא לתופרן בגידין, ולטמא את הידים - זה וזה שוין.

"וספרים נכתבין בכל לשון" וכו'.

ורמיהו:

"מקרא שכתבו תרגום,

ותרגום שכתבו מקרא,

וכתב עברי,

אינו מטמא את הידים - עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו".

אמר רבא:

לא קשיא:

כאן בגופן שלנו,

כאן בגופן שלהן.

טא

אמר ליה אביי:

במאי אוקימתא לההיא בגופן שלהן,

מאי איריא: **"מקרא שכתבו תרגום, ותרגום שכתבו מקרא"**?

אפילו: **"מקרא שכתבו מקרא, ותרגום שכתבו תרגום"** - נמי!

דהא קתני: **"עד שיכתבנו אשורית על הספר בדיו"**!

אלא,

לא קשיא:

הא רבנן,

הא רבי שמעון בן גמליאל.

אי רבי שמעון בן גמליאל - הא איכא יגנית!

אלא,

לא קשיא:

כאן בספרים,

כאן בתפילין ומזוזות.

תפילין ומזוזות מאי טעמא?

משום דכתיב בהו: **"והיו"** (דברים ו-ו) - בהוייתן יהו.

מאי **"תרגום שכתבו מקרא"** איכא?

בשלקמא תורה איכא: **"יגר שהדותא"** (בראשית לא-מו),

אלא הכא מאי תרגום איכא?

אלא,

לא קשיא:

כאן במגילה,

כאן בספרים.

ר"ט

בשאר ספרים. נביאים וכתובים: **מכלל דתנא קמא.** בתמיהה והא תנא קמא שרי בכל לשון: **רבתינו אמרו.** רבן שמעון בן גמליאל: **תלמי.** מלך מצרים היה: **אלהים ברא בראשית.** את השמים שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וראשון ברא את השני: **אעשה אדם.** שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הן דכתיב נעשה אדם (בראשית א): **ויכל ביום הששי.** שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גמרו: **זכר ונקבה בראו** ולא כתבו בראם דמשמע שני גופין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכן כתבו בראו שכך נברא אדם בשני פרצופים: **בקרוביה.** שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם בלבו והיא אמרה בקרוביה: **נושא בני אדם.** דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: **הרגו שור.** שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד על הבהמות: **ובשאר ארצות.** שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לדי מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה צא מהם ששים של יצחק ומאה ולי שחיה יעקב כשבא למצרים נשאר מאתיים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק זרעו שהן זרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: **זאטוטי.** לשון חשיבות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה: **ואל זאטוטי בני ישראל.** באותה פרשה עצמה ולפי שכתבו זאטוטי תחילה חזרו וכתבו כשם הראשון ולא כתבו ואל אצילי בני ישראל: **לא חמד אחד מהם נשאתי.** שלא יאמר חמור לא לקח אבל חפץ אחר לקח:

מגילה מאי טעמא?

דכתיב בה: **"ככתבם וקלשונם"** (אסתר ח,ט). מאי **"תרגום שכתבו מקרא"** איכא?

אמר רב פפא:

"ונשמע פתגם המלך" (אסתר א-כ).

רב נחמן בר יצחק אמר:

"זכל הנשים יתנו יקר לבעליהן" (אסתר א-כ).

רב אשי אמר:

כי תניא הריא בשאר ספרים, ורבי יהודה היא.

דתניא:

"תפלין ומזוזות - אין נכתבין אלא אשורית, ורבתינו התירו - יוניית".

והכתיב: **"זהיר"** (דברים ו,ו)!

אלא אימא:

ספרים נכתבים בכל לשון, ורבתינו התירו יוניית.

"התירו" מכלל דתנא קמא אסר!

אלא אימא:

רבתינו לא התירו שיכתבו אלא יוניית.

¹² **אמר רבי יהודה:**

אף בשהתירו רבתינו יוניית, לא התירו אלא בספר תורה, ומשום מעשה דתלמי המלך.

דתניא:

"מעשה בתלמי המלך שבינס שבעים ושנים זקנים,

והבניסן בשבעים ושנים בתים,

ולא גילה להם על מה בינסן,

ונבנס אצל כל אחד ואחד, ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם,

נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה,

והספימו בולן לדעת אחת וכתבו לו:

"אלהים ברא בראשית" (בראשית א-א).

"אעשה אדם בצלם ובדמות" (בראשית א-כו).

"ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי" (בראשית ב,ב).

"זכר ונקבה בראו" (בראשית ה-ב) **ולא כתבו בראם"**.

"הבה ארדה ואבלה שם שפתם" (בראשית יא-ו).

"ותצחק שרה בקרוביה" (בראשית יח-ב).

"כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס" (בראשית מט-ו).

"ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם" (שמות ד-כ).

"ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה" (שמות יב-מ).

"וישלח את זאטוטי בני ישראל" (שמות כד-ה).

"ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו" (שמות כד-יא).

"לא חמד אחד מהם נשאתי" (במדבר טז-טו).

ט,ב

רש"י

להאיר לכל העמים. שאם לא כן
יאמר בן נח מותר בע"ז ומדרשו
(ע"ז נה.) להחליקן בדברים כדי
לטורדן מן העולם:

אשר לא צויתי לעובדם. שאם
לא כתבו לעובדם משמע אשר
לא צויתי שיהיו ויאמר א"כ
אלהות הן שעל כורחו נבראו:

וכתבו. במקום ואת הארנבת
ואת צעירת הרגלים לפי שידיה
קצרות וקטנות מרגליה:

"אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֶתֶם לְהָאִיר לְכָל הָעַמִּים" (דברים ד-ט).
"וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְעֹבְדָם" (דברים יז-ג).
וְכָתְבוּ לוֹ: "אֵת צִעִירַת הַרְגָלִים" וְלֹא כָתְבוּ לוֹ: "אֵת הָאֲרֻנָּבֶת" (ויקרא יא-ו),
מִפְּנֵי שְׂאֲשֻׁתוֹ שֶׁל תַּלְמִי אֲרֻנָּבֶת שְׂמָה,
שֶׁלֹּא יֵאמַר שֶׁחָקוּ בֵּי הַיְהוּדִים וְהִטִּילוּ שָׁם אֶשְׁתִּי בַתֹּרֶה".

35. ט, ב

רש"י

יפיותו של יפת. הוא לשון יון
לשונו יפה משל כל בני יפת:

"רבי שמעון בן גמליאל אומר:

אף בספרים - לא התירו שיכתבו אלא יננית".

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

הלכה כרבי שמעון בן גמליאל.

ואמר רבי יוחנן:

מאי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל?

אמר קרא: **"יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם"** (בראשית ט-כז),

דבריו של יפת יהיו באהלי שם.

ואימא: גומר ומגוג?

אמר רבי חייא בר אבא:

היינו טעמא דכתב: **"יפת אלהים ליפת"** (בראשית ט-כז) - יפיותו של יפת יהא באהלי שם.

36. ט, ב

ר"י

מתני'

מרובה בגדים. כהנים ששימשו בבית שני ואף בבית ראשון מימות יאשיהו ואילך שנגנו צלוחית של שמן המשחה:

פר הבא על כל המצות. כהן משיח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה כהוראתו מביא פר שנאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגוי (ויקרא ד):

כהן המשמש. כגון שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו והעבירו הבא תחתיו הראשון קרוי משמש והשני עבר:

אלא פר יוח"ב. שאי אפשר להביא שנים וכן עשירית האיפה חביתיה כהן [גדול] שבכל יום שאי אפשר להביא שנים:

גמ'

הא לכל דבריהן זה וזה שוין. ואם בא להקטיר או לעבוד שום עבודה משמש בשמונה בגדים כהן שעבר ככהן המשמש:

כל מצות כהונה גדולה עליו. משמש בחי' בגדים לא פורע ולא פורס ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה ומקריב אונן:

ואינו ראוי. לשמש לא בשמונה בגדים ככהן גדול ולא בארבעה ככהן הדיוט:

רבי היא. וסתמה אליבא דנפשיה:

ונסיב ליה אליבא דתנאי. במרובה בגדים סבר לה כרבנן ובכהן שעבר סבר לה כר' מאיר:

מתניתין

אין בין פהו משוח בשמן המשחה למרובה בגדים, אלא פר הבא על כל המצות.

אין בין פהו משמש לכהן שעבר, אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה.

גמרא

הא לענין פר יום כפורים ועשירית האיפה - זה וזה שוין.

מתניתין דלא כרבי מאיר,

דאי רבי מאיר הא תנאי:

"מרובה בגדים - מביא פר הבא על כל המצות,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אינו מביא"

מאי טעמא דרבי מאיר?

דתנאי:

"משוח" (ויקרא ד-ג) - אין לי אלא משוח בשמן המשחה,

מרובה בגדים מניין?

תלמוד לומר: "המשוח".

כמאי אוקימנא דלא כרבי מאיר?

אימא סיפא: "אין בין פהו משמש לכהן שעבר,

אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה"

הא לכל דבריהן - זה וזה שוין.

אתאן לרבי מאיר!

דתנאי:

"אירע בו פסול ומינו פהו אחר תחתיו,

ראשון - חוזר לעבודתו,

שני - כל מצות כהונה גדולה עליו,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

ראשון - חוזר לעבודתו,

שני - אינו ראוי לא לכהן גדול, ולא לכהן הדיוט.

ואמר רבי יוסי:

מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול, ומינוהו תחתיו,

ובא מעשה לפני חכמים, ואמר:

ראשון - חוזר לעבודתו,

שני - אינו ראוי לא לכהן גדול, ולא לכהן הדיוט.

כהן גדול - משום איבה,

כהן הדיוט - משום מעליו בקודש ולא מורידיו".

רישא - רבנן, וסיפא - רבי מאיר!?

אמר רב חסדא:

אין.

רישא - רבנן,

וסיפא - רבי מאיר.

רב יוסף אומר:

רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי.

37. ט, ב

רפ"י

מתני'

אין בין במה. אין הפרש בשעת היתר הבמות בין במה גדולה זה מזבח של משה בעודו בנוב וגבעון:
לבמה קטנה. מזבח של יחיד שכל יחיד ויחיד עושה במה לעצמו:
קרב בבמה. קטנה:
כל שאינו נידר ונידב כו'. בזבחים יליף לה בפרק בתרא:

גמ'

פסחים ותו לא. והא קתני סיפא כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה ואילו בגדולה היו מקריבין קרבנות צבור תמידין ומוספין וקא ס"ד דאף חובות צבור שאין קבוע להן זמן היו קריבין בה כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז:

כעין פסחים. וכל חובות הקבוע להם זמן כפסחים:

מני. מתניתין דקתני דבמה קטנה אין קרב בה שום חובה ואמר דבמה גדולה לא עדיפא מינה אלא בחובות הקבוע להן זמן:

ר' שמעון היא. דאמר בפרק בתרא דזבחים אף צבור לא הקריבו בבמה גדולה שום חובה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין קבוע להן זמן כגון פר העלם דבר ושעירי ע"ז הכא והכא לא קרב אבל כדרבנן דהתם לא מתוקמא מתניתין דהא אמרי כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל דהיא במה גדולה ואפילו פר העלם דבר ומתניתין קתני פסח וכיוצא בהן:

מתניתין

אין בין במה גדולה לבמה קטנה,

אלא פסחים.

זה הכלל:

כל שהוא נידר ונידב - קרב בבמה,

וכל שאינו לא נידר ולא נידב - אינו קרב בבמה.

גמרא

פסחים ותו לא?!

אימא: כעין פסחים.

מני?

רבי שמעון היא,

דתניא:

"רבי שמעון אומר:

אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן".

אכל חובות שאין קבוע להם זמן - הכא והכא לא קרב.

38. ט, ב - י, א

רפ"י

מתני'
בכל הרואה. בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה ובפרק בתרא דזבחים יליף טעמא: **יש אחריה היתר**. כשחרבה שילה הותרו הבמות כדאמרינן במס' זבחים (דף קיט.) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה זו שילה שנחו מלכבוש ואל הנחלה זו ירושלים למה חלקן הכתוב כדי ליתן היתר בין זו לזו:

גמ'
בית חוניו. מזבח חוניו בנו של שמעון הצדיק בנה במה במצרים לשם שמים כדאמרינן במס' מנחות (דף קט.): **קסבר כו'**. דאיכא למאן דאמר התם שבנאה לשם ע"ז: **וקסבר קדושה**. שנתקדשה ירושלים אינה קדושה לעולם ומשחרבה הותרו הבמות: **לעתיד לבא**. כלומר משתחרב: **והיא היתה נחלה**. האמור בפסוק אל המנוחה ואל הנחלה:

מתניתין

אין בין שילה לירושלים, אלא שבשילה - אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה. ובירושלים - לפנים מן החומה. ובאו ובאו - קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים, קדושת שילה - יש אחריה היתר, וקדושת ירושלים - אין אחריה היתר.

יא

גמרא

אמר רבי יצחק: שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה.

קסבר:

בית חוניו לאו בית עבודה זרה היא.

וקא סבר:

קדושה ראשונה קדושה לשעתה, ולא קדושה לעתיד לבוא. דכתיב: **"כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה"** (דברים יב-ט).

"מנוחה" - זו שילה

"נחלה" - זו ירושלים.

מקיש **"נחלה"** ל**"מנוחה"** - מה מנוחה יש אחריה היתר, אף נחלה יש אחריה היתר.

אמרו ליה:

אמרת?

אמר להו:

לא!

אמר רבא:

האלהים! אמרה וגמירנא לה מיניה!

ומאי טעמא קא הדר ביה?

משום קשיא דרב מרי.

דמותיב רב מרי:

"קדושת שילה יש אחריה היתר,

קדושת ירושלים אין אחריה היתר."

ועוד תנן:

"משבאו לירושלים - נאסרו הבמות,

ולא היתה להם עוד היתר, והיא היתה לנחלה."

39. י, א-ב

רס"י

קלעים להיכל. קא סלקא דעתך במקום חומות היכל שיהא מזבח הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש כמו שכתוב בספר עזרא ועד עשרים ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית בשנת שלש לדריוש האחרון:

בנין מבחוץ. שהיו הקלעים פרושים לפניו מעובי החומה שלא יכנסו הבנין לתוך ההיכל: **לאו מכלל דר' אליעזר.** דבעי קלעים סבר לא קידשה לאחר חורבן לפיכך פירסו קלעים במקום בנין וחזרו וקידשו בתודות ובשיר כדאמר במס' שבועות (דף טז.):

ומר מאי דשמיע ליה קאמר. ולא משום צורך קדושה: וכי תימא כו':

את אלו. עיירות נמנו בפי בתרא דערכין לענין בתי ערי חומה ולומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר מתשעה:

ולמה מנאום. והלא הרבה היו שם והתם נמי תנן וכל כיוצא בהן:

ורמינהו. מסקנא דמילתיה הוא דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקידשה ולא קידשה:

הא אמרי. לקמן בסיפא דהא מתניי גופה דלא צריכי לקדושי דקא מסיים ואזיל בה וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך: **כל המצות הללו.** הנוהגות בערי חומה שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר והבית חלוט בה לסוף שנה:

תנאי היא:

דתנן:

"אמר רבי אליעזר:

שמעתי:

בשהיו בוניו בהיכל,

עושין קלעים להיכל, וקלעים לעזרה,

אלא שבהיכל - בוניו מבחוץ,

ובעזרה - בוניו מבפנים.

ואמר רבי יהושע:

שמעתי:

שמקריבין - אף על פי שאין בית,

אוכלין קדשי קדשים - אף על פי שאין קלעים,

קדשים קלים ומעשר שני - אף על פי שאין חומה,

מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא."

מכלל דרבי אליעזר סבר - לא קידשה לעתיד לבוא.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

ממאי?

דלמא דכולי עלמא: קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא,

ומר מאי דשמיע ליה קאמר,

ומר מאי דשמיע ליה קאמר.

וכי תימא "קלעים" לרבי אליעזר למה לי?

לצניעותא בעלמא.

אלא, כי הני תנאי,

דתנאי:

"אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

למה מנו חכמים את אלו?

שבשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקידשום,

אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ."

אלמא קסבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה, ולא קידשה לעתיד לבוא.

ורמינהו:

"אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

וכי אלו בלבד היו?

והלא כבר נאמר: "ששים עיר כל חבל ארנב" (דברים ג-ד),

וכתיב: "כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה" (דברים ג-ה)!

אלא למה מנו חכמים את אלו?

שבשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום."

"קידשום"?! ^השתא הא אמרי לא צריכא לקדושי!

יב,

אלא: 'מצאו את אלו ומנאום'.

ולא אלו בלבד,

אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך - שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון,

כל המצות הללו - נוהגין בה,

מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא."

קשא דרבי ישמעאל אדרבי ישמעאל!

תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל ברבי יוסי.

כ"י

אע"פ שאין בו, אלמא סבירא
ליה קדושה קמייתא לא בטלה
מחמת חורבן והיינו תנאי:

ואיבעית אימא:

הא רבי אלעזר בר יוסי אמרה,

דתנאי:

"דבי אלעזר ברבי יוסי אמר:

"אשר לוא הומה" (ויקרא כה-ל) - אף על פי שאין לו עבשיו והיה לו קודם לכו".

40. י, ב

רש"י

וחרבו שלופה וגו'. וציערו שהוכיחו על ביטול תורה ותמיד של בין הערבים כדאמר לעיל בפירקין (ג.):
ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו. וכתוב התם ויהי שאול עוין את דוד בשביל הצלחתו:

"וַיְהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁדּוּרְשִׁי" (אסתר א-א).

אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן: דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר: "וַיְהִי" אינו אלא לשון צער.

- "וַיְהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁדּוּרְשִׁי" (אסתר א-א) - הַיּוֹם הַזֶּה הָמָן.
- "וַיְהִי בַיּוֹם שְׂפּוֹט הַשּׁוֹפְטִים" (רות א-א) - הַיּוֹם רָעַב.
- "וַיְהִי כִּי הָחַל הָאָדָם לָרֹב וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם" (בראשית ו-א).
- "וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר" (בראשית יא-ב).
- "וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל עֲשׂוּ מַלְחָמָה" (בראשית יד-א).
- "וַיְהִי בַהַיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בִּידוֹ" (יהושע ה-יג).
- "וַיְהִי ה' אֵת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּמְעַלּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (יהושע ו-ז).
- "וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמְתִים כִּי אֵת חֲנָה אָהָב וְה' סָגַר רַחֲמָהּ" (שמואל א א-א).
- "וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וְלֹא הָלְכוּ בְנָיו בְּדַרְכָּיו" (שמואל א ח-א).
- "וַיְהִי דָוִד לְכָל דַּרְכָּיו מִשְׁכִּיל וְה' עִמּוֹ" (שמואל א יח-ד).
- וַיְהִי שְׂאוֹל עֹוִן אֵת דָּוִד" (שמואל א יח-ט).
- "וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ" (שמואל ב ז-א) "רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת" (מלכים א ח-יט).

והכתוב: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" (ויקרא ט-א),
ותניא: "אֹתוֹ הַיּוֹם הֵיטָה שְׁמִחָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַיּוֹם שֶׁנִּבְרָאוּ בוֹ שְׁמַיִם וָאָרֶץ!"
כתב הכא: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" (ויקרא ט-א),
וכתיב התם: "וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בִקְרַיּוֹם אֶחָד" (בראשית א-ה).

הא שכיב נדב ואביהוא.

והכתוב: "וַיְהִי בַשְּׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (מלכים א ו-א)!
והכתוב: "וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֵת רָהֵל" (בראשית כט-י).
והכתוב: "וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בִקְרַיּוֹם אֶחָד" (בראשית כט-י).
והאיכא "שני" והאיכא "שלישי" והאיכא טובא!

אמר רב אשי:
כל "וַיְהִי" איכא הכי ואיכא הכי,
"וַיְהִי בַיּוֹם" - אינו אלא לשון צער.

- חמשה "וַיְהִי בַיּוֹם" הוּוּ:
- "וַיְהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁדּוּרְשִׁי" (אסתר א-א).
  - "וַיְהִי בַיּוֹם שְׂפּוֹט הַשּׁוֹפְטִים" (רות א-א).
  - "וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל" (בראשית יד-א).
  - "וַיְהִי בַיּוֹם אֲחָז" (ישעיה ז-א).
  - "וַיְהִי בַיּוֹם יְהוֹיָקִים" (ירמיה א-ג).

רַש"י

41. יב

אמוץ ואמציה. אמוץ אביו של ישעיה ואמציה מלך יהודה:

מלמד שכיסתה פניה בבית חמיה. לפיכך לא הכירה עכשיו שאף בביתו לא ראה פניה שיהא מכירה:

אינו מן המדה. אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח באמצע בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריח בינו לבין הכתלים עשר אמות לכל צד וכל הבית אינו אלא כי על כי נמצא שאינו ממעט כלום:

לפני הדביר. חלל בית קדש הקדשים שהוא לפני הדביר היא המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים:

אמר רבי לוי:

דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: אמוץ ואמציה אחים הוּוּ.

מאי קא משמע לן?

כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

כל פלה שהיא צנועה בבית חמיה - זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים.

מנלן?

מתמר.

דכתיב: **"ויראה יהודה ויחשבה לזונה מי כסתה פניה"** (בראשית לח-טו).

משום ד**"כסתה פניה"** ו**"ויחשבה לזונה"**?

אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה,

ולא הוה ידע לה,

זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים.

"מלכים" - מדוד.

"נביאים" - דאמר רבי לוי: מסורת בידינו מאבותינו: אמוץ ואמציה אחים היו.

וכתיב: **"חזון ישעיהו בן אמוץ"** (ישעיה א-א).

ואמר רבי לוי:

דבר זה מסורת בידינו מאבותינו:

מקום ארון אינו מן המדה.

תנאי נמי הכי:

"ארון שעששה משה - יש לו עשר אמות לכל רוח.

וכתיב: **"ולפני הדביר עשרים אמה אורך"** (מלכים א ו-כ),

וכתיב: **"כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות"** (מלכים א ו-כ).

ארון גופיה היכא הוה קאי?

אלא לאו,

שמע מינה: בנס היה עומד.

42. י, ב - יא, א

רס"י

פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא. כשהיה רוצה לדרוש בענין איגרת פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה:
וקמתי עליהם. בפורענות בבל כתיב:
זה הכתב. אין להן כתב אלא מאומה אחרת:
נין. לשון ממשלה וכן ינון שמו (תהלים עב) ימשול ויגדל:
בצאת לפני החלוץ. ביהושפט כתיב בדברי הימים כשיצא להלחם על העמונים והגבעונים שבאו עליו:
הודו לה' כי טוב. משמע טוב שיקלסו לפניו על זאת:
אחרים משיש. וכשנתחייבו כלליה בימי המן היו אויביהו שמחין להן:
ושמתי כסאי בעילם. שושן הבירה היתה בעילם דכתיב בספר דניאל בשושן הבירה אשר בעילם המדינה:

רבי יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא, מהכא: **"וקמתי עליהם וגו' והקמתי לבבל שם ושאר ונין ונמד נאם ה'"** (ישעיה יד-כב).
"שם" - זה הפתב.
"שאר" - זה לשון.
"נין" - זה מלכות.
"ונמד" - זו ושתי.

רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא, מהכא: **"תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס"** (ישעיה נה-ג).
"תחת הנעצוץ" - תחת המן הרשע שעשה עצמו עבודה זרה, דכתיב: **"ובכל הנעצוץ ובכל הנהלולים"** (ישעיה ז-ט).
"יעלה ברוש" - זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר: **"ואתה קח לך בשמים ראש מר דוד"** (שמות ל-כג), ומתרגמין: מרי דכי.
"תחת הסרפד" (ישעיה נה-ג) - תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה', דכתיב: **"רפידתו זהב"** (שיר השירים ג-ז).
"יעלה הדס" (ישעיה נה-ג) - זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה, שנאמר: **"ויהי אומן את הדסה"** (אסתר ב-ז).
"וזהיה לה' לשם" (ישעיה נה-ג) - זו מקרא מגילה.
"לאות עולם לא יקרת" (ישעיה נה-ג) - אלו ימי פורים.

רבי יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא, מהכא: **"והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם כן ושיש להרע אתכם"** (דברים כח-ג).

ומי חדי הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים! והא כתיב: **"בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' פי לעולם הסדו"** (דברי הימים ב-כא). ואמר רבי יוחנן:
 מפני מה לא נאמר 'פי טוב' בהודאה זו?
 לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים!
 ואמר רבי יוחנן:
 מאי דכתיב: **"ולא קרב זה אל זה כל הלילה"** (שמות יד-כ)?
 בקשו מלאכי השרת לומר שירה,
 אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה!?

אמר רבי אלעזר:
 הוא אינו שש,
 אבל אחרים משיש.

ודיקא נמי,
 דכתיב: **"כן ושיש"** ולא כתיב 'ישוש',
 שזמע מינה.

רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא, מהכא: **"לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה"** (קהלת ב-כו) - זה מרדכי הצדיק.
"ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס" (קהלת ב-כו) - זה המן.
"לתת לטוב לפני האלהים" (קהלת ב-כו) - זה מרדכי ואסתר,
 דכתיב: **"ותשם אסתר את מרדכי על בית המן"** (אסתר ח-ב).

רבה בר עופרין פתח לה פיתחא להאי פרשתא, מהכא: **"ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושירים"** (ירמיה מט-לח).
"מלך" - זו ושתי.
"ושירים" - זה המן ועשרת בניו.

רַבִּי

כי עבדים אנחנו. פסוק הוא בספר עזרא וסיפא ויט עלינו חסד לפני שרי פרס לתת עלינו מחיה:
באש בימי נבוכדנצר. שהטילנו לתוך הכבשן:
אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי. שהדבר נגלה לכל האומות שהלכו אגרות בכל העולם:
מסורבלין. מלובשין בבשר:
נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך. כמי שלא היה יכול להושיע:
אדם ולא מלך. זה המן:

רַב דִּימֵי בְרַי יִצְחָק פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"פִּי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וְבַעֲבָדוּתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיֵּט עֲלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרְס"** (עזרא ט-ט).
 אִימְתִּי?
 בְּזִמְן הָמָן.

רַבִּי חֲנִינְא בְרַי פִּפְא פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"הִרְפַּבְתָּ אֲנוּשׁ לְרֵאשֵׁנוּ בְּאֲנוּ בְּאֵשׁ וּבַמַּיִם"** (תהלים סו-יב).
"בְּאֵשׁ" - בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר הִרְשָׁע.
"וּבַמַּיִם" - בִּימֵי פְרָעוֹה.
"וְתוֹצִיאֲנוּ לְרוּיָהּ" - בִּימֵי הָמָן.

רַבִּי יוֹחָנָן פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"זָכַר חֶסֶדּוֹ וְאַמוּנָתּוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רְאוּ כָל אֲפָסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ"** (תהלים צח-ג).
 אִימְתִּי **"רְאוּ כָל אֲפָסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ"**?
 בִּימֵי מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר.

רִישׁ לְקִישׁ פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"אֲרִי נוֹהֵם וְדוֹב שׁוֹקֵק מוֹשֵׁל רְשָׁע עַל עַם דָּל"** (מושלי כח-טו).
"אֲרִי נוֹהֵם" - זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הִרְשָׁע,
 דְּכָתִיב בֵּיה: **"עֲלָה אֲרִיָּה מִסַּבְכוֹ"** (ירמיה ד-ז).
"דוֹב שׁוֹקֵק" - זֶה אֲחַשְׁוֹרוּשׁ,
 דְּכָתִיב בֵּיה: **"וְאֲרוּ הַיָּהּ אַחֲרַי תִּנְיִינָה דְמַיָּה לְדוֹב"** (דניאל ז-ה).

וְתַנִּי רַב יוֹסֵף:
"אֵלּוּ פְרִסְיִים,
שְׂאֻכְלִין וְשׁוֹתִין בְּדוֹב,
וּמְסוּרֵי בָלִין בְּשֵׁר בְּדוֹב,
וּמְגַדְלִין שַׁעַר בְּדוֹב,
וְאִין לְהֵם מְנוּחָה בְּדוֹב".
"מוֹשֵׁל רְשָׁע" - זֶה הָמָן.
"עַל עַם דָּל" - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שְׁהֵם דְּלִים מִן הַמְצוֹת.

רַבִּי אֱלֵעָזַר פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"בַּעֲצֻלָּתִים יִמְךָ הַמְקַרָּה וּבִשְׂפִלוֹת יָדִים יְדֻלּוּךָ הַבַּיִת"** (קהלת י-ח).
 בְּשִׁבְלֵי עֲצֻלוֹת שְׁהִיָּה לְהֵם לִישְׂרָאֵל שְׁלֹא עֲסָקוּ בְתוֹרָה - נַעֲשֶׂה שׁוֹנְאֵי שְׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְךָ,
 וְאִין מְךָ אֱלָא עֲנִי,
 שְׁנַאֲמַר: **"וְאֵם מְךָ הוּא מְעַרְפָּךְ"** (ויקרא כז-ח).
 וְאִין **"מְקַרָּה"** - אֱלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 שְׁנַאֲמַר: **"הַמְקַרָּה בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתֵינוּ"** (תהלים קד-ג).

רַב נַחְמָן בְּרַי יִצְחָק פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"שִׁירֵי הַמַּעֲלוֹת ... לוּלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ יֹאמֵר נָא וְיִשְׂרָאֵל"** (תהלים קכד-א).
"לוּלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם" (תהלים קכד-ב) - **"אָדָם"** וְלֹא מְלֶכֶךְ.

רַבָּא פִּתַּח לֵה פִּתְחָא לְהָא פְרִישְתָּא,
 מְהֵקָא: **"בְּרִבוֹת צַדִּיקִים יִשְׂמַח הָעַם וּבְמִשׁוֹל רְשָׁע וְאַנְחַ עִם"** (מושלי כט-ב).
"בְּרִבוֹת צַדִּיקִים יִשְׂמַח הָעַם" - זֶה מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר,
 דְּכָתִיב: **"וְהָעִיר שׁוֹשֶׁן צְהֵלָה וְשִׂמְחָה"**.
"וּבְמִשׁוֹל רְשָׁע וְאַנְחַ עִם" - זֶה הָמָן,
 דְּכָתִיב: **"וְהָעִיר שׁוֹשֶׁן נְבוּכָה"**.

רש"י

רב מתנה [אמר] מהכא. פתח
 פתחא:
 [הדא דכתיב כו']. מה שכתב
 בתורה ואין קונה גזר המן שלא
 יהא אדם רשאי לקנות מהן
 לעבד:

רב מתנה אמר:

מהכא: "כי מי גזי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו" (דברים ד-ז).

רב אשי אמר:

מהכא: "או הנסה אלהים וגו'" (דברים ד-לד).

43. יא, א

רפ"י

ושמואל אמר מהכא. פתחא לא מאסתים וגו':
 ואם לא תורישו וגו'. אף אלו נענשו על שחמל שאול על עמלק:
 אעשה לכם. אף אלו כמעט כלו:
 אחיו של ראש. כלומר דומה לו:
 בן גילו. בן מזלו שניהן דעת אחת היה להן:
 בקש להחריב. יסוד שיסד זרובבל בבית המקדש בימי כורש לפני אחשורוש כמו שאמור בספר עזרא (סימן ד'):
 שטנה. שנמנה לשטן להם שלא יבנוהו:
 אח. אוי:

"זוהי בימי אחשורוש" (אסתר א-א).

אמר רב:

ויי זהו.

הדא דכתיב: "והתמפרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות" וגו' (דברים כח-סח).

ושמואל אמר:

"לא מאסתים ולא געלתים לכלותם" (ויקרא כו-מד).

"לא מאסתים" - בימי יוונים.

"ולא געלתים" - בימי נבוכדנצר.

"לכלותם" - בימי המן.

"להפר בריתי אתם" - בימי פרסיים.

"מי אני ה' אלהיהם" - בימי גוג ומגוג.

במתניתא תנא:

"לא מאסתים" - בימי נשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה.

"ולא געלתים לכלותם" - בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר.

"להפר בריתי אתם" - בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחקמי דורות.

"מי אני ה' אלהיהם" - לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם."

רבי לוי אמר:

מהכא: "ואם לא תורישו את יושבי הארץ" (במדבר לג-נה).

רבי חייא אמר:

מהכא: "וזהו כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם" (במדבר לג-נו).

"אחשורוש" (אסתר א-א).

אמר רב:

אחיו של ראש,

וכן גילו של ראש.

"אחיו של ראש" - אחיו של נבוכדנצר הרשע,

שנקרא ראש,

שנאמר: "אנת הוא רישא די דהבא" (דניאל ב-לח).

"בן גילו של ראש" -

הוא הרג הוא ביקש להרוג,

הוא חריב הוא ביקש להחריב,

שנאמר: "ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם" (עזרא ד-ו).

ושמואל אמר:

שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה.

ורבי יוחנן אמר:

כל שזכרו אמר אח לראשו.

ורבי חנינא אמר:

שהכל נעשו רשין בימיו,

שנאמר: "וישם המלך אחשורוש מס" (אסתר י-א).

רש"י

אברם הוא אברהם. פסוק הוא בדברי הימים: **שמלך מעצמו.** שלא היה מזרע המלוכה: **כי הוא רודה.** כתיב בשלמה: **כשם שמלך על תפסח ועל עזה וכו'.** והכי קאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה:

"הוא אחשוורוש" (אסתר א-א).

"הוא" - ברשעו מתחילתו ועד סופו.

"הוא עשיו" (בראשית לו-מג) - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו.
"הוא דתן ואבירם" (במדבר כו-ט) - הן ברשען מתחילתן ועד סופן.
"הוא המלך אחז" (דברי הימים ב כח-כב) - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו.
"אברם הוא אברהם" (דברי הימים א א-כו) - הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו.
"הוא אהרן ומשה" (שמות ו-ו) - הן בצדקן מתחילתן ועד סופן.
"יודד הוא הקטן" (שמואל א יז-יד) - הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו.
 כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה.

"המולך" (אסתר א-א).

אמר רב:
 שְׁמֵלֵךְ מֵעֲצָמוֹ.

אמרי לה לשבח,
 ואמרי לה לגנאי.

"אמרי לה לשבח" - דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה.
"ואמרי לה לגנאי" - דלא הוה חזי למלכותא, וממונא יתירא הוא דיהב וקם.

"מהודו ועד כוש" (אסתר א-א).

רב ושמואל:

חד אמר: **"הודו"** - בסוף העולם, ו**"כוש"** - בסוף העולם.
 וחד אמר: **"הודו"** ו**"כוש"** גבי הדדי הוו קיימי,
 כשם שמלך על הודו וכוש, כך מלך מסוף העולם ועד סופו.

פיוצא בדבר אתה אומר:

"מי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה" (מלכים א ה-ד).

רב ושמואל:

חד אמר: **"תפסח"** - בסוף העולם ו**"עזה"** - בסוף העולם.
 וחד אמר: **"תפסח"** ו**"עזה"** בהדי הדדי הוו קיימי,
 כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו.

"שבע ועשרים ומאה מדינה"

אמר רב חסדא:

בתחילה מלך על שבע, ולבסוף מלך על עשרים, ולבסוף מלך על מאה.

אלא מעתה: **"ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה"** (שמות ו-כ) - מאי דרשת ביה?

שאני הכא,

דקרא יתירא הוא,

מכדי כתיב **"מהודו ועד כוש"**, **"שבע ועשרים ומאה מדינה"** - למה לי?

שמע מינה לדרשה.

44. יא, א-ב

רפ"י

מלכו בכיפה. תחת כל כיפת
הרקיע:
הא דאמרן. מהודו ועד כוש:
סימן. שלמה סנחריב דריוש
כורש:
לא סליק מלכותיה. לא השלים
מלכותו שהרי נטרד כדאמרין
במסכת גיטין (דף סח):
הניחא למאן דאמר וכו'. במס'
גיטין פ' מי שאחזו:
על העליונים. על השדים:

תגו רבנן:

"שְׁלֹשָׁה מְלָכֵי בְּכִיפָה,
וְאֵלוֹ הֵן: אַחָב וְאַחְשֵׁרוּשׁ וְנְבוּכַדְנֶצַּר".

"אַחָב":

דְּכַתְיִב: "חִי ה' אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שִׁלַּח אֲדוֹנָי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ" וְגו'.
וְאִי לֹא דְהוּהוּ מְלִיךְ עֲלֵיהוּ, הִכִּי מְצִי מְשֻׁבַע לְהוּ?

"נְבוּכַדְנֶצַּר":

דְּכַתְיִב: "וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן אֶת צְוֹארוֹ בְּעוֹל מֶלֶךְ בְּבַל" (ירמיה כז-ח)

"אַחְשֵׁרוּשׁ":

הא דאמרן.

יא, ב

(סימן שסד"ד)

ותו ליכא!? והא איכא שלמה!

לא סליק מלכותיה.

הניחא למאן דאמר: 'מלך והדיוט',
אלא למאן דאמר: 'מלך והדיוט ומלך' - מאי איכא למימר?

שלמה מילתא אחריתי הוה ביה,
שמלך על העליונים ועל התחתונים,
שנאמר: "וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כְּסֵא ה'" (דברי הימים א כט-ג).

והא הוה סנחריב!

דְּכַתְיִב: "מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת הָאֵלֹהִים הַצִּילוּ אֶת אֲרָצָם מִיָּדִי" (ישעיה לו-ב).

הא איכא ירושלים דלא כבשה.

והא איכא דריוש!

דְּכַתְיִב: "דְּרִיּוֹשׁ מְלָכָא פְּתַב לְכָל עַמְמֵיָא אוּמֵיָא וְלִישְׁנֵיָא דִּי דְרִיּוֹן בְּכָל אֲרַעָא שְׁלַמְכוֹן וְסָגָא" (דניאל ו-כו).

הא איכא שבע דלא מלך עליהו,

דְּכַתְיִב: "שִׁפְרוּ קִדְּם דְרִיּוֹשׁ וְהַקִּים עַל מַלְכוּתָא לְאַחַשְׁדְרָפְנֵיָא מֵאַה וְעֶשְׂרִין" (דניאל ו-ב).

והא איכא כורש!

דְּכַתְיִב: "כֹּה אָמַר מֶלֶךְ פָּרַס מִלְּמַלְכוּת הָאָרְץ נָתַן לִי ה'" (עזרא א-ב).

התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה.

45. יא, ב - יב, א

ר"י

כשבת המלך. משמע בתחילת מלכותו והדר כתיב בשנת שלש:
כשנתייבשה דעתו. שמתחלה היה דואג שיצאו ישראל מתחת ידו כשיגמרו שבעים שנה לגלות בבל ועכשיו נתייבשה:
מאי היא. חושבניה דבלשצר וטעותיה:
לפי מלאות לבבל. כסבור הוא למלכות בבל מיום שנטלה בבל מלכות וזה נבוכדנצר נטל מלכות מאסר חזון מלך אשור:
חשב. בלשצר מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאוילמרודך:
ותרתי ידיה. דאשכחן דבלשצר מלך תלת שנין דכתיב בספר דניאל בשנת שלש למלכות בלשצר המלך חזון נראה אלי אני דניאל וגו':
גלו בשבע גלו בשמונה. חד גלות הוא וקראי קא דריש כתיב בגלות יהויכין בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר בסוף ספר מלכים ובספר ירמיה בסופו אשר הגלה נבוזראדן בשנת שבע אלא שמונה למלכות נבוכדנצר ושבע לכיבוש יהויקים שכבשו תחתיו בשנה שניה למלכותו ולא הגלהו ויהי לו עבד שלש שנים וי"ח וי"ט כתיב בגלות צדקיהו בסוף ספר ירמיה והיינו חורבות ירושלים שהיא י"א שנה אחר גלות יהויכין דכתיב ויהי בעשתי עשרה שנה למלך צדקיהו וגו' ומאי י"ח וי"ט כתיב לכיבוש יהויקים וי"ט למלכות נבוכדנצר:
דאמר מר שנה ראשונה כיבש נינוה. שהיתה ראש מלכות אשור שהיה מלך בנינוה:
שניה כיבש יהויקים. קראי קא דריש בסדר עולם כתיב בראש ספר דניאל בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר בירושלים ויתן ה' את יהויקים בידו אפשר לומר כן והלא לא מלך אלא בשנת ארבע ליהויקים שנאמר בספר ירמיהו (מה) הדבר אשר היה בשנת הרביעית ליהויקים היא שנה ראשונה נבוכדנצר אלא מה תלמוד לומר בשנת שלש למלכות יהויקים בשנת שלשה למרדו לאחר שכבשו עבדו שלשה שנים ומרד בו שנאמר ויהי לו [יהויקים] עבד שלש שנים וישב וימרד בו (מלכים ב כד) ולמדך כאן שעמד במרדו שלש שנים הרי ששה שנים לכיבושו ובפעם הזאת נמסר בידו והרגו ונתקיים בו קבורת חמור ייקבר (ירמיהו כב) והמליך את יהויכין בנו תחתיו ובא לו לבבל (מדרש רבה מצורע פ"ט) אמרו לו יועציו האב מרד בך והמלכת בנו מתלא אמרן מכלבא בישא גוריא טבא לא נפיק חזר עליו לתשובת השנה והגלהו והמליך צדקיהו וכן כתיב בספר מלכים בסופו נמצאת גלות יהויכין בשנת שבע לכיבוש יהויקים והרי הכתוב קורא אותה בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר בספר מלכים בסופו למדנו שבשנה שניה למלכותו כיבשו:
נשא אויל מרודך מלך בבל וגו'. למדנו שמלך אויל מרודך בשנת ל"ז לגלות יהויכין וכבר מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין שמונה ול"ז הרי מ"ה וכ"ג דאויל מרודך ובי דבלשצר:
אפיק מאני דבית המקדש. בשנת שלישית למלכותו:
אמר. אחשורוש איהו ודאי מיטעא טעי:
אנא חשיבנא כו' לגלות בבל. תחילת גולה שהגלה את יכניה:
כמה בצירן. משבעים משנת שתים לבלשצר תמני אותן שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את יכניה שלא היה לו לבלשצר למנות ומנאן:

"בימים ההם פשבת המלך" (אסתר א-ב).

וכתיב בתריה: **"בשנת שלש למלכו!"**

אמר רבא:

מאי **"כשבת"**?

לאחר שנתיישבה דעתו.

אמר: בלשצר חשב וטעה,

אנא חשיבנא ולא טעינא.

מאי היא דכתיב: **"מי לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם"** (ירמיה כט-י),

וכתיב: **"למלאות להרבות ירושלם שבעים שנה"** (דניאל ט-ב)?

חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר,

ועשרים ותלת דאויל מרודך,

ותרתי ידיה,

הא שבעים.

אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו.

ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך?

דאמר מר:

"גלו בשבע,

גלו בשמונה,

גלו בשמונה עשרה,

גלו בתשע עשרה,

גלו בשבע לכיבוש יהויקים - גלות יהויכין,

שהיא שמונה לנבוכדנצר.

גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים - גלות צדקיהו,

שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר.

דאמר מר:

שנה ראשונה - כיבש נינוה,

שנה - כיבש יהויקים."

וכתיב: **"ויהי בשלשים ושבוע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה,**

בשנים עשר חדש בעשרים והמשה לחדש,

ונשא אויל מרודך מלך בבל בשנת מלכותו את ראש יהויכין מלך יהודה,

ויצא אותו מבית הקלא" (ירמיה נב-לא).

תמני, ותלתין ושבוע - הרי ארבעין וחמש דנבוכדנצר.

ועשרין ותלת דאויל מרודך - גמרא,

ותרתי ידיה - הא שבעין.

אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי,

אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו,

היינו דקאמר ליה דניאל:

"ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די בייטיה היתיו קדמך" (דניאל ה-כג).

וכתיב: **"פיה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאן]"** (דניאל ה-ל).

וכתיב: **"ודרוש מדהא קבל מלכותא פבר שנין שתין ותרתיין"** (דניאל ו-א).

אמר: איהו מיטעא טעי,

אנא חשיבנא ולא טעינא.

מי כתיב 'למלכות בבל' **"לבבל"** כתיב.

מאי **"לבבל"**?

לגלות בבל.

כמה בצירן?

תמני.

רַש"י

חשב. אחשוורוש מבי לבלשצר עד שלש שלו :
ועייל. הנך תמני תחותייהו :
חדא דבלשצר. דהרי משנת שתיים שלמו שבעים שנה לפי מניינו ושוב מנה שלישית :
וחמשה דדריוש המדי וכורש הפרסי. דכתיב ודריוש מדאה קביל מלכותא (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון שנתן רשות לבני הגולה לעלות שנאמר כה אמר כורש וגוי (עזרא א) וקסלקא דעתך השתא שמלכו בין שניהן ה' שנים אעייג דלא כתיב בקרא :
ותרתי דאחשוורוש. כבר עברו לו שתי שנים :
מחרבות ירושלים. גלות צדקיהו שנשרפה העיר ובו בהדיא כתיב דלחרבות ירושלים בעי למימניא דכתיב בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה :
חדיסר. שכך עמד הבית אחר גלות יכניה :
איהו כמה מלך ארביסר. דכתיב בשנת שתיים עשרה הפיל פור הוא הגורל ולשנה אחרת נעשה הנס. הרי י"ג דמלכי אומות העולם מתשרי מנינן ונתחדשה השנה בתשרי וכתוב לשנה אחרת לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית הרי י"ד :
באדין. בימי כורש בטילת עבידת בית אלהא שצוה כורש לבנות וחזר בו על ידי צרי יהודה ובנימין כמו שכתוב בספר עזרא עד שנת תרתין למלכות דריוש השני שמלך אחר אחשוורוש ונקרא שלשה שמות דריוש כורש ארתחשסתא :
שנים מקוטעות היו. אותן שנים שמנינן למעלה יש בהן שנבלעו משל אחרון בראשון כגון לדריוש המדי וכורש שמנינן להם ה' שנים לא תמצא אלא ד' דכתיב בשנת אחת לדריוש בן אחשוורוש בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגוי ותניא בסדר עולם לא מצינו למדי שנה בכתובים אלא זו בלבד ולכורש מצינו שלשה שנים בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגוי ותניא נמי בסדר עולם כורש מלך שלש שנים מקוטעות הרי שמנית שנה יתרה וגם דבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה וכנגדו נשתתחה הבנין שתיים שנים לדריוש :
תניא נמי הכי. דבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה :
עוד שנה אחת לבבל. הכי איתא בסדר עולם ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא ודריוש מדאה קביל מלכותא הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר שבעים חסר אחת מיום שכיבש יהויקים ועוד שנה אחת לבבל למלאות שבעים שנה מששלט על ישראל ועמד דריוש והשלימה ואחריו בשנה אחרת מלך כורש בבבל ונפקדו פקידה במקצת שאמר מי בכס מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל וגוי למדנו מבריייתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיבוש יהויקים אלא שבעים חסר אחת ואנחנו מנינו למעלה שבעים שנה מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך ושלשה דבלשצר הרי שנים מקוטעות היו :
בינותי בספרים. לשון ספירה וחשבון :
כתיב לפי מלאות לבבל. שבעים שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה :
וכתיב. בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא :
לפקידה בעלמא. ואמר לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכך היתה שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס שהיא שנת ע"א לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל :
משיח. נמשח כמו שמן המשחה :
קובל אני לך כו'. והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וגוי הוא יבנה את ביתי תרי קראי כתיבי דסמיכי אהדדי וניקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש זה שאין לך טעם זרקא במקרא שאין סגול בא אחריו וכאן נקד למשיחו בזרקא ולכורש נקד במאריך להפרישו ולנתקו מעם למשיחו :
מי בכס מכל עמו וגוי. והוא עצמו לא נשתדל בדבר :

חשיב ועייל חילופייהו:

חדא - דבלשצר,

וחמש - דדריוש וכורש,

ותרתי דידיה - הא שבעין.

כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק - אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי.

אפיך מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו,

כא שטן וריקד ביניהן, והרג את ושתי.

והא שפיר חשיב!

איהו נמי מיטעא טעי,

דאיבעי ליה למימני מחרבות ירושלים.

סוף סוף כמה בצירן?

חד סרי.

איהו כמה מלך?

ארביסר.

בארביסר דידיה איבעי ליה למיכני בית המקדש,

אלמה כתיב: "באדין בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם" (עזרא ד-כד)!

אמר רבא:

שנים מקוטעות הוו.

יבא

תנאי נמי הכי:

"ועוד שנה אחרת לבבל,

ועמד דריוש והשלימה".

אמר רבא:

אף דניאל טעה בהאי חושבנא,

דכתיב: "בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים" (דניאל ט-ב),

מדקאמר: "בינותי" - מקלל דטעה.

מכל מקום קשו קראי אהדדי.

כתיב: "מלאות לבבל" (ירמיה כט-י),

וכתיב: "לחרבות ירושלים" (דניאל ט-ב)!

אמר רבא:

לפקידה בעלמא,

והיינו דכתיב: "כה אמר כורש מלך פרס,

כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים,

והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם" (עזרא א-ב).

דרש רב נחמן בר רב חסדא:

מאי דכתיב: "כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו" (ישעיה מה-א),

וכי כורש משיח היה?

אלא אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשיח: קובל אני לך על כורש,

אני אמרת: הוא יבנה ביתי ויקבץ גליותי,

והוא אמר: "מי בכס מכל עמו ועל" (עזרא א-ג).

46. יב, א

רש"י

כתיב פרס ומדי הפרתמים.
 סמך הפרתמים אצל מדי וכתוב למלכי מדי ופרס. סמך מלכי אצל מדי:
בגדי כהונה. שהיו בידו שם בגדי כהן גדול שהביאן מירושלים:
פיקח היה. שהקדים משה הרחוקים יותר ממשה בני עירו:
השתחוו לצלם. בימי נבוכדנצר:
וכי משוא פנים יש בדבר. איך זכו לנס:
הם עשו לפנים. מיראה:

"חיל פרס ומדי הפרתמים" (אסתר א-ג).

וכתיב: **"למלכי מדי ופרס"** (אסתר י-ב)!

אמר רבא:

אתננוי אתנו בהדרי:

אי מינן מלכי - מינייכו איפרכי,

ואי מינייכו מלכי - מינן איפרכי.

"בהראותו את עושר כבוד מלכותו" (אסתר א-ד).

אמר רבי יוסי בר חנינא:

מלמד שלבש בגדי כהונה,

כתיב הכא: **"יקר תפארת גדולתו"** (אסתר א-ד).

וכתיב התם: **"לכבוד ולתפארת"** (שמות כח-ב).

ובמלאות הימים האלה וגו' (אסתר א-ה).

רב ושמואל:

חד אמר: מלך פיקח היה.

וחד אמר: מלך טיפש היה.

מאן דאמר: "מלך פיקח היה" - שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא, דבני מאתיה כל אימת דבעי מפייס להו. ומאן דאמר: "טיפש היה" - דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא, דאי מרדו ביה הנך הני הוו קיימי בהדיה.

שאלו תלמידיו את **רבי שמעון בן יוחי:**

מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה?

אמר להם: אמרו אתם,

אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע!

אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו,

אמרו לו: אמור אתה.

אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם.

אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר?

אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים,

אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים.

והיינו דכתיב: **"כי לא ענה מלבו"** (איכה ג-לג).

"בחצר גנת ביתן המלך" (אסתר א-ה).

רב ושמואל:

חד אמר: הראוי לחצר - לחצר, הראוי לגינה - לגינה, הראוי לביתן - לביתן.

וחד אמר: הושיבו בחצר - ולא החזיקתו, בגינה - ולא החזיקתו, עד שהכניסו לביתן - והחזיקתו.

במתניתא תנא:

"הושיבו בחצר ופתח להם שני פתחים, אחד לגינה ואחד לביתן."

"חור פרס ותכלת" (אסתר א-ו).

מאי "חור"?

רפ"י

חרי חרי. מעשה מחט מלאכת המצעות היתה עשויה נקבים נקבים:

מילת לבנה. חור לשון חור: **הראוי לכסף כו.** מטות זהב וכסף קדריש שר הראוי לזהב לזהב וגרוע לכסף:

מתחוטטות על בעליהן. רצפה עשה להם באבנים חטוטות כלומר שלא באו לידי אדם אלא בטורח שמחטטים ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים:

וכן הוא אומר. שהמקרא משבח אבני יקרות ואומר על נסיונות הרבה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו והכתוב מדבר לישראל לעתיד לבוא שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות:

דרי דרי. שורות שורות סביב וסוחרת לשון סחור סחור:

כצהרים. והאי וסוחרת לשון סהרא הוא:

שקרא דרור לכל בעלי סחורה. עשה נחת רוח לבני מלכותו להעביר מהן מכס של סוחרין: **הראשונים.** כלומר בלשצר וחבורתו:

רב אומר:

חרי חרי.

ושמואל אומר:

מילת לבנה הציע להם.

"מפפס"?

אמר רבי יוסי בר חנינא:

כרים של פסים.

"על גילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף" (אסתר א-ו).

תנא:

"רבי יהודה אומר:

הראוי לכסף - לכסף, הראוי לזהב - לזהב.

אמר לו רבי נחמיה:

אם כן אתה מטיל קנאה בסעודה!

אלא: הם של כסף ורגליהו של זהב."

"בהט ושיש" (אסתר א-ו).

אמר רבי אסי:

אבנים שמתחוטטות על בעליהן.

וכן הוא אומר: **"אבני נזר"** (זכריה ט-טז) - מתנוססות על אדמתו.

"וידר וסוחרת" (אסתר א-ו).

רב אומר:

דרי דרי.

ושמואל אומר:

אכן טובה יש בכרפי הים, ודרה שמה, הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים.

דבי רבי ישמעאל תנא:

"שקרא דרור לכל בעלי סחורה."

"והשקות בכלי זהב וכלים מפלים שונים" (אסתר א-ו).

'משונים' מיבעי ליה!

אמר רבא:

יצתה בת קול ואמרה להם: ראשונים כלו מפני כלים, ואתם שונים בהם?

"זיון מלכות רב" (אסתר א-ו).

אמר רב:

מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים.

"והשתיה כדת אין אונס" (אסתר א-ח).

מאי "כדת"?

ר"ט

כדת של תורה. אכילת מזבח מרובה משתיה פר ושלשה עשרונים סולת לאכילה ונסך חצי ההין:
מיין מדינתו. יין הרגיל בו ולא ישכרהו [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו:

כרצון מרדכי והמן. הם היו שרי המשקים במשחה:
איהו בקרי. דלועין גדולות:
בוציני. דלועין קטנות כלומר דבאותו מין עצמו זה נואף וזו נואפת הוא אומר להראות את יופיה והיא לכך נתכונה שיסתכלו ביופיה:
פריצתא הואי. פרוצה היתה:

מלמד שפרחה בה צרעת. ויליף בירושלמי מאשר נגזר עליה וכתוב וישב בית החפשיית מצורע כי נגזר מבית ה' (דה"ב כו) מה להלן צרעת אף כאן צרעת:

אמר רבי חנן משום **רבי מאיר**:

כדת של תורה,
 מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה,
 אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה.

"אין אונס" (אסתר א-ח).

אמר רבי אלעזר:

מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו, לעשות כרצון איש ואיש.

אמר רבא:

לעשות כרצון מרדכי והמן,
 מרדכי דכתיב: **"איש יהודי"** (אסתר ב-ה).
 המן - **"איש צר ואויב"** (אסתר ז-ו).

"גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות" (אסתר א-ט).

'בית הנשים' מיבעי ליה!

אמר רבא:

שניהן לדבר עבירה נתפוננו,
 היינו דאמרי אינשי: **"איהו בקרי ואתתיה"** אבבוציני.

יבב

"ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" (אסתר א-ז).

אטו עד השתא לא טב לביה בחמרא?

אמר רבא:

יום השביעי שבת היה,
 שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי משבחות,
 אבל אומות העולם שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות,
 וכן בסעודתו של אותו רשע,
 הללו אומרים: מדיות נאות,
 והללו אומרים: פרסיות נאות,
 אמר להם אחשוורוש: כלי שאני משתמש בו אינו לא מדי ולא פרסי אלא כשדיי, רצונכם לראותה?
 אמרו לו: אין, ובלבד שתהא ערומה.
 שבמדה שאדם מודד בה, מודדין לו,
 מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות, ועושה בהן מלאכה בשבת,
 היינו דכתיב: **"אחר הדברים האלה, כשוף חמת המלך אחשוורוש,**
זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה" (אסתר ב-א) - כשם שעשתה, כך נגזר עליה.

"ותמאן המלכה ושתי" (אסתר א-יב).

מכדי פריצתא הואי!

דאמר מר: "שניהן לדבר עבירה נתפוננו".

מאי טעמא לא אתאי?

אמר רבי יוסי בר חנינא:

מלמד שפרחה בה צרעת.

במתניתא תנא:

"בא גבריא ופשה לה זנב"

רפ"י

אהוריירה. שומרי הסוסים:
לקבל אלפא חמרא שתי. כן
העיד הכתוב עליו (דניאל ה):
פסיק ליה. יפיג יינו מעט
מעליו:

על דורדייה. על שמריו:
וטעמא אמרו ליה. ויפה אמרו
לו דודאי כן הוא שמתוך
שהאדם שקט דעתו מיושבת
עליו שנאמר שאנן מואב
מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו
וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו
בו וריחו לא נמר:

פסוק זה על קרבנות נאמר.
והקרוב אליו לשון הקרבת
קרבן מלאכי השרת הזכירו לפני
הקב"ה את הקרבנות שהקריבו
ישראל לפניו לעשות להם נקמה
בושתי ותבא אסתר ותמלוך
תחתיה:

כרשנא. כלום הקריבו לפניך
כרים בני שנה:
שתי תורים:

מרס. שמירסו את הדם שלא
יקרש ושוב לא יהא ראוי
לזריקה:

מרסנא. מירסו במנחות לבוללן
ממרס לשון מגיס:
מוכן לפורענות. עומד להיות
תלוי:

"ויקצף המלך מאד" (אסתר א-יב).

אמאי דלקה ביה כולי האי?

אמר רבא:

שלחה ליה: בר אהוריירה דאבא!
אבא לקבל אלפא חמרא שתי - ולא רוי,
והוא גברא אשתטי בחמריה,
מ"ד: "וחמתו בערה בו" (אסתר א-יב).

"ויאמר המלך לחכמים" (אסתר א-ג).

מאן חכמים?

רבנן "יודעי העתים" (אסתר א-ג) - ש"יודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים.

אמר להו:

דיינוה לי?

אמרו: היכי נעביד?

נימא ליה: 'קטלה' - למחר פסיק ליה חמריה ובעי לה מינן,
נימא ליה: 'שבקה' - קא מזלזלה במלכותא.

אמרו לו:

מיום שחרב בית המקדש,

וגלינו מארצנו,

ניטלה עצה ממנו, ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות,

זיל לגבי עמוזן ומואב דיתבי בדוכתייהו, כחמרא דיתבי על דורדייה,

וטעמא אמרו ליה,

דכתיב: "שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי,

ובגולה לא הלך על פן עמד טעמו בו וריחו לא נמר" (ירמיה מו-יא).

מ"ד - "והקרוב אליו פרשנא שתר אדמתא תרשיש" (אסתר א-יד).

אמר רבי לוי:

כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר,

"פרשנא" - אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם!

כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך?!

"שתר" - כלום הקריבו לפניך שתי תורין?!

"אדמתא" - כלום בנו לפניך מזבח אדמה?!

"תרשיש" - כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה, דכתיב בהו: "תרשיש ושהם וישפה" (שמות כח-כ)?!

"מרס" - כלום מירסו בדם לפניך?!

"מרסנא" - כלום מירסו במנחות לפניך?!

"ממוכן" - כלום הכינו שלחן לפניך?!

"ויאמר ממוכן" (אסתר א-טז).

תנא:

"ממוכן" - זה המון,

ולמה נקרא שמו "ממוכן" - שמוכן לפורענות."

ר"י

מכאן שההדיוט קופץ בראש. שהרי מנה אותו הכתוב לבסוף אלמא גרוע הוא מכולן והוא קפץ בראש:
אלמלא אגרות ראשונות. שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות:

לא נשתיר משונאי ישראל שריד ופליט. שהיו ממהרין להורגן במצות המלך באגרות האמצעיות ולא היו ממתנינים ליום המועד:

אמרי מאי האי דשדר לן. אומרים האומות מה זה ששלח לומר לנו להיות כל איש שורר בביתו שאף הגרדן שורר בביתו: **פרדשכא.** פקיד ונגיד:

נערה. דוד לא ביקש אלא נערה אחת כל אדם הראה לשלוחיו את בתו אולי תיטב בעיניו ואחשוורוש כסיל צוה לקבץ את כולן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעל מאן דהוה ליה בריתא מטמרה:

מוכתר בנימוסו היה. בשמות נאין נימוס שם בלשון יון (נערי) לא גרסינן אלא הכי גרסינן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי כו':
דלא קטליה דוד לשמעיה. שהיה חייב מיתה:

אמר רב פהנא:

מכאן, שההדיוט קופץ בראש.

"להיות כל איש שורר בביתו" (אסתר א-כב).

אמר רבא:

אלמלא אגרות הראשונות, לא נשתיר משונאיהן של ישראל שריד ופליט.

אמרי: מאי האי דשדיר לן: **"להיות כל איש שורר בביתו"**? פשיטא!

אפילו קרחה בביתה פרדשכא ליהוי.

"ויפקד המלך פקידים" (אסתר ב-ב).

אמר רב:

מאי דכתיב: **"כל ערום יעשה בדעת וקסיל יפרוש אולת"** (משלי יג-ז)?

"כל ערום יעשה בדעת" - זה דוד,

דכתיב: **"ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה"** (מלכים א א-ב) -

כל מאן דהוה ליה בריתא אייתה ניהליה,

"זקסיל יפרוש אולת" - זה אחשוורוש,

דכתיב: **"ויפקד המלך פקידים"** - כל מאן דהוה ליה בריתא איטמרה מיניה.

"איש יהודי היה בשושן הבירה וגו'... איש ימיני" (אסתר ב-ה).

מאי קאמר?

אי ליחוסא קאתי - ליחוסיה ואזיל עד בנימין.

אלא מאי שנא הני?

תנא:

"בולן על שמו נקראו"

"בן יאיר" - בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו.

"בן שמעי" - בן ששמע אל תפלתו,

"בן קיש" - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו.

קרי ליה **"יהודי"** - אלמא מיהודה קאתי,

וקרי ליה **"ימיני"** - אלמא מבנימין קאתי!

אמר רב נחמן:

מרדכי מוכתר בנימוסו היה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי:

אביו מבנימין,

ואמו מיהודה.

ורבנן אמרי:

משפחות מתגרות זו בזו,

משפחת יהודה אומרת: אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעיה בן גרא.

ומשפחת בנימין אמרה: מינאי קאתי.

רש"י

לאידך גיסא. לצעקה ולא לשבח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה:

אייתי גוברין יהודאין כו'. וסיפיה דקרא לאלהך לא פלחין:

כל דבריך אחד הן. כנגד הספר היה אומר כל דבריך דברי הימים אחת הן הרבה שמות אתה מזכיר פלוני ופלוני וכולן אדם אחד הן:

ואנו יודעין לדורשן. ואע"פ שסתמת אותן אנו נותנין את לבנו עד שאנו יודעין לדורשן משום דאמרינן לעיל כל הכופר בע"ז נקרא יהודי נקט לה הכא: ואשתו היהודיה וגו'. והלא בתיה שמה דהא כתיב בסופיה ואלה בני בתיה:

לרחוץ. לטבול (לשון) גירות: והלא כלב שמו. שבכלב משתעי קרא:

הכי גרסינן וישא בתיה שמרדה בגילולי בית אביה. ולכך נשתנה שמה בליקוחין הללו:

רבא אמר:

כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא, ראו מה עשה לי "יהודי",

ומה שילם לי "ימיני",

מה עשה לי "יהודי" - דלא קטליה דוד לשמעיה דאתיליד מיניה, מרדכי דמיקני ביה המן.

ומה שילם לי "ימיני" - דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן. דמצער לישראל.

גא

רבי יוחנן אמר:

לעולם מבנימון קאתי,

ואמאי קרי ליה "יהודי"?

על שום ש'כפר בעבודה זרה,

ש'כל הכופר בעבודה זרה - נקרא יהודי,

דכתיב: "אייתי גוברין יהודאין וגו'" (דניאל ג-יב).

רבי שמעון בן פאי כי הוה פתח בדברי הימים,

אמר הכי: כל דבריך אחד הם, ואנו יודעין לדורשן.

"ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדוה,

ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח,

ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד" (דברי הימים א ד-יח).

אמאי קרי לה "יהודיה"?

על שום ש'כפרה בעבודה זרה.

דכתיב: "ותרד בת פרעה לרחוץ על הנאור" (שמות ב-ה).

ואמר רבי יוחנן:

שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה.

ילדה? והא רבויי רביתה!

לומר לך:

שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו,

מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

"ירד" - זה מלשה,

ולמה נקרא שמו "ירד"?

שירד להם לישראל מן בימיו.

"גדוה" - שגדר פרצותיהן של ישראל.

"חבר" - שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים.

"שוכו" - שנעשה להם לישראל כסוכה.

"יקותיאל" - שקונו ישראל לאל בימיו.

"זנוח" - שהזניח עונותיהן של ישראל.

"אבי ... אבי ... אבי" - אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאות.

"ואלה בני בתיה אשר לקח מרד" - וכי "מרד" שמו? והלא 'כלב' שמו!

אמר הקדוש ברוך הוא:

יבא כלב שמרד בעצת מרגלים,

וישא את בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה.

ר"ט"ו

שגלה מעצמו. מדלא כתיב אשר היה מן הגולה אשר הגלית וכתוב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיהו שגלה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה לחזור:

בין ההדסים אשר במצולה. בין הצדיקים שגלו לבבל ובשכינה משתעי קרא:

אסתהר. ירח יפה כלבנה:

ירקרוקת היתה. כהדסה זו:

אלא חוט של חסד משוך עליה. מאת הקב"ה לכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש:

ובמות אביה ואמה תו ל"ל. מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא ללמדנו שאפ"י יום אחד לא היה לה אב ואם:

בשעה שנתעברה אמה מת אביה. נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב:

וכשילדתה אמה מתה. ולא נראית לקרות אם:

ולרש אין כל. באוריה משתעי קרא:

כבשה אחת. בת שבע:

שהיתה מונה בהן ימי שבת. שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת ואחת בשני בשבת ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת:

"אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַם" (אסתר ב-ו).

אמר רבא:
שגלה מעצמו.

"זויהי אומן את הדסה [היא אסתר בת-דדו]" (אסתר ב-ז).

קרי לה **"הדסה"**, וקרי לה **"אסתר"**?

תנא:

"רבי מאיר אומר:

"אסתר" שמה ולמה נקרא שמה: "הדסה"?

על שם הצדיקים שנקראו הדסים.

וכן הוא אומר: "והוא עומד בין ההדסים" (זכריה א-ח).

רבי יהודה אומר:

"הדסה" שמה ולמה נקראת שמה: "אסתר"?

על שם שהיתה מסתרת דבריה,

שנאמר: "אין אסתר מגדת את עמה" וגו'.

רבי נחמיה אומר:

"הדסה" שמה ולמה נקראת: "אסתר"?

שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר.

בן עזאי אומר:

"אסתר" - לא ארובה ולא קצרה היתה אלא בינונית בהדסה.

רבי יהושע בן קרחה אומר:

אסתר ירקרוקת היתה, וחוט של חסד משוך עליה."

"מי אין לה אב ואם" (אסתר ב-ז).

"ובמות אביה ואמה" - למה לי?

אמר רב אחא:

עיברתה - מת אביה,

ילדתה - מתה אמה.

"ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת" (אסתר ב-ז).

תנא משום **רבי מאיר:**

"אל תקרי 'לבת' אלא לבית.

וכן הוא אומר: "ולרש אין כל מי אם פגשה אחת קטנה,

אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו,

מפתו תאכל וממסו תשתה ובחיקו תשיב ותהי לו כבת" (שמואל ב יב-ג).

משום ד'בחיקו תשיב' הוות ליה כבת?!

אָלָא כְּבִית.

הכי נמי לביית.

"זאת שבע הנערות וגו'" (אסתר ב-ט).

אמר רבא:

שהיתה מונה בהן ימי שבת.

רפ"י

כתלי דחזירי. בקוני'וש שמינית ומתוך אונסה לא נענשה: **וכן הוא אומר**. שהזרעונים טובים לצדיקים להבדילן ממאכל טמא: **ויהי המלצר נושא את בגס ויין משתייהם וגו'**. וכתוב בההוא ענינא ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וגו': **אנפקינון שמן זית שלא הביא שלישי**. גבי מנחות תנן אין מביאין אנפקינון ואם הביא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפקינון: **מעדן**. מצהיב: **מגנותו של אותו רשע**. גנותו הוא זה שהוא בועל נשים ומשלחן: **שהגוף נהנה מן הגוף**. מפני הצינה והעיד לך הכתוב שהיו מתכונין מן השמים לחבבה על בעלה: **ביקש לטעום כו'**. לכך נאמר מכל הנשים ומכל הבתולות:

"וַיִּשְׁנֶה וְאֵת נַעֲרוֹתֶיהָ וְגו'" (אסתר ב-ט).

אמר רב: **שְׁהֶאֱכִילָהּ מֵאֶכֶל יְהוּדִי**.

ושמואל אומר: **שְׁהֶאֱכִילָהּ קְדָלִי דְחַזִּירִי**.

ורבי יוחנן אומר: **זְרַעוֹנִים**.
וכן הוא אומר: **"וַיְהִי הַמֶּלְצֵר נוֹשֵׂא אֶת פֶּתַי בְּגָס וְנוֹתֵן לָהֶם זְרַעוֹנִים"** (דניאל א-טז).

"שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמִּזְוֵר".

מאי **"שִׁמְן הַמִּזְוֵר"**?

רבי חייא בר אבא אומר: **סִטְפָּת**.

רב הונא אומר: **שִׁמְן זֵית שְׁלֵא הֵבִיא שְׁלִישׁ**.

תניא:
"דְּבִי יְהוּדָה אֹמֵר: אֲנַפְקִינוּן שִׁמְן זֵית שְׁלֵא הֵבִיא שְׁלִישׁ".

ולָמָּה סָכִין אוֹתוֹ?

שְׁמוֹשִׁיר אֶת הַשִּׁיעָר, וּמַעֲדָן אֶת הַבְּשָׂר.

"בְּעָרֵב הִיא בָּאָה וּבִבְקָר הִיא שִׁבָּה".

אמר רבי יוחנן: **מִגְנוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רִשְׁעָ לְמַדְנוּ שְׁבָחוּ, שְׁלֵא הָיָה מִשְׁמִשׁ מִטְּתוֹ בַּיּוֹם**.

"זֹתְהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חַן".

אמר רבי אלעזר: **מִלְּמַד שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, נִדְמָתָהּ לוֹ כְּאוֹמְתוֹ**.

"זֹתְלָקָה אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא הַחֲדָשׁ טִבְתָּ".

ירח שְׁנֵהֲנָה גוּף מִן הַגּוּף.

"וַיִּצְאֵהָ הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנְּשִׂימִים וַתִּשָּׂא חַן וַחֲסֵד לְפָנָיו מִכָּל הַבְּתוּלוֹת".

אמר רב: **בִּיקוּשׁ לְטַעוֹם טַעַם בְּתוּלָה - טַעַם, טַעַם בְּעוּלָה - טַעַם**.

רפ"י

עבד משתיא כו'. חוזר לכמה ענינים לפייסה שתגלה לו מולדתה ולא הועיל וסמוך לה להאי קרא ובהקבץ בתולות שנית וגוי אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגוי עבד משתיא סעודה לכבודה מה שלא עשה בשאר נשים:

דלי כרגא. אמר בשביל אסתר אני מניח לכם מכסי גולגולתכם היינו והנחה למדינות עשה: **שדר פרדישני.** דורונות לשרים בשמה והיינו דכתיב ויתן משאת כיד המלך:

לא יגרע מצדיק עיניו. נותן עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם אף לימים רבים מדה במדה:

זכתה ויצא ממנה שאול. שהיה צנוע:

זכה ויצאת ממנו אסתר. בתרגום של מגילה מייחס מרדכי ועושהו עשירי לשאול ומשאול עד בנימין וכתוב היא אסתר בת דודו ואין לו ראייה אחרת בכתובים שיצאה משאול:

מסרתה. ללאה והוא צניעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין:

שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו. וסיפיה דקרא ויושיבם לנצח ויגבהו והיינו גדולה לדורות:

ואם הגיס דעתו כו'. הכי סמכי קראי ויושיבם לנצח ויגבהו ואם אסורים בזקים על ידי שמגביהין עצמן באין לידי עניות ויסורים:

"ויעש המלך משתה גדול".

עבד משתיא - ולא גליא ליה, דלי כרגא - ולא גליא ליה, שדר פרדישני - ולא גליא ליה.

"ובהקבץ בתולות שנית וגו'".

אזיל שקל עצה ממרדכי, אמר: אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה - ואפילו הכי לא גליא ליה, דכתיב: **"אין אסתר מגדת מולדתה וגו'".**

אמר רבי אלעזר:

מאי דכתיב: **"לא יגרע מצדיק עיניו"?**

בשכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו אסתר.

ומאי "צניעות היתה בה ברחל"?

דכתיב: **"ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא"** (בראשית כט-יב), וכי **"אחי אביה הוא"!** והלא בן אחות אביה הוא!

אָלא אמר לה: מינסבא לי?

אמרה ליה: אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה.

אמר לה: אחיו אנא ברמאות.

אמרה ליה: ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא?

אמר לה: אין - **"עם נבר תתבר ועם עקש תתפל"** (שמואל ב כב-ז)

אמר לה: ומאי רמיותא?

אמרה ליה: אית לי אחתא דקשישא מינאי, ולא מנסיב לי מקמה, מסר לה סימנים,

כי מטא ליליא אמרה: השתא מיכספא אחתאי, מסרתניהו ניהלה,

והיינו דכתיב: **"ויהי בבקר והנה היא לאה"** (בראשית כט-כה) - מכיל דעד השתא לאו לאה היא!?

אָלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה, לא הוה ידע עד השתא.

לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול.

ומה צניעות היתה בשאול?

דכתיב: **"ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל"** (שמואל א י-טז), זכה ויצאת ממנו אסתר.

ואמר רבי אלעזר:

כשהקדוש ברוך הוא פוסק גדולה לאדם,

פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות,

שנאמר: **"ויושיבם לנצח ויגבהו"** (איוב לו-ז).

ואם הגיס דעתו - הקדוש ברוך הוא משפילו,

שנאמר: **"ואם אסורים בזקים וגו'".**

"ואת מאמר מרדכי אסתר עושה".

אמר רבי ירמיה:

שהיתה מראה דם נדה לחכמים.

יגב

רַס"י

וטובלת. מחמת נקיות שלא
תהא מאוסה לצדיק משכיבתו
של אחשוורוש:

אדון על עבדיו. ויקצוף פרעה על
שני סריסיו:

לשון טורסי. שם מקום:

לא ראינו שינה. מתוך שהיתה
חביבה עליו היה מרבה
בתשמיש וצמא לשתות:

משמרתיו ומשמרתך. אתה
ממונה על עבודה אחת ואני
ממונה על עבודה אחרת:

הכי גרסינן אחר הדברים
האלה גדל המלך את המן וגו'.

בתר בגתן ותרש כתיב:
וקא בעי הש"ס אחר מאי. מה
העיד עליו הכתוב שלא גידלו עד
שבא מעשה הזה:

אחר שברא הקדוש ב"ה רפואה
למכה. העתידה לבא לאחר זמן:

כרפאי לישראל. ואחר כך נגלה
עון אפרים ע"י מכה שאני מביא
עליהן:

הפיל פור. ומהו פור הוא הגורל
מיום ליום באיזו יום יפול
הגורל וכן מחודש לחודש
והגורל של כולו הטיל ביום אחד
ונפל לו הגורל על אחד:

בשבעה באדר מת משה.

שנאמר והעם עלו מן הירדן
בעשור לחודש הראשון (יהושע
ד) צא מהם למפרע שלשים יום
באבלו של משה ושלשה ימים
שהכינו להם צידה שנאמר
הכינו לכם צידה כי בעוד שלשה
ימים אתם עוברים וגו' (שם א)

הרי בשבעה באדר מת משה:

ובשבעה באדר נולד. דכתיב בן
מאה ועשרים שנה אנכי היום
(דברים לא) היום מלאו ימי
ושנותי כדאי הלידה שתכפר על
המיתה:

פֶּאֶשֶׁר הִיְתָה בְּאִמְנָה אֲתוֹ.

אמר רבה בר לימא משמיה דרב:
שהיתה עומדת מחיקו של אחשוורוש,
וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי.

בַּיָּמִים הָהֵם וּמְרַדְּמֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קִצַּף בְּגָתוֹ וְתַרְשִׁי.

אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:

הקציף הקדוש ברוד הוא אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק - ומנו יוסף,
שנאמר: **"וְשֵׁם אֲתָנּוּ נָעַר עֲבָדֵי וְגו'.**

עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק - ומנו מרדכי,
דכתיב: **"וַיִּזְעַק הַדָּבָר לְמַרְדֵּכִי וְגו'.**

אמר רבי יוחנן:

בגתן ותרש שני טרסיים הוו,

והיו מספרין בלשון טורסי,

ואומרים: מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו,

בא ונטיל ארס בספל, כדי שיימות.

והו לא היו יודעין כי מרדכי מיושב לשיבת הגזית היה והיה יודע בשבועים לשון,

אמר לו: והלא אין משמרתיו ומשמרתך שוה,

אמר לו: אני אשמור משמרתיו ומשמרתך,

והיינו דכתיב: **"וַיִּבְקֶשׂ הַדָּבָר וַיִּמְצָא"** - שלא נמצאו במשמרתן¹³.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

"אחר" מאי?

אמר רבא:

אחר שברא הקדוש ברוד הוא רפואה למכה,

דאמר ריש לקיש:

אין הקדוש ברוד הוא מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה,

שנאמר: **"כִּרְפָאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֵזוֹן אֶפְרַיִם"** (הושע ז-א)

אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה,

שנאמר: **"וַיִּנְגַף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְוָף וְרַפּוּא" (ישעיה יט-כב).**

וַיִּזְבּוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלּוֹחַ יָד בְּמַרְדֵּכִי לְבַדּוֹ.

אמר רבא:

בתחילה - **"בְּמַרְדֵּכִי לְבַדּוֹ"**,

ולבסוף - **"בְּעַם מְרַדְּמֵי"** - ומנו רבנן,

ולבסוף **"בְּכָל הַיְּהוּדִים"**.

הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל

תנא:

"כִּיּוֹן שְׁנֹפֵל פּוֹר בְּחוֹדֵשׁ אֶדְר - שְׁמַח שְׁמֹחָה גְדוּלָּה,

אָמַר: נֹפֵל לִי פּוֹר בְּיָרֵחַ שְׁמַח בּוֹ מִשָּׁה,

וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁבַשְׁבְּעָה בְּאֶדְר - מֵת, וּבְשַׁבְּעָה בְּאֶדְר - נוֹלָד."

¹³ עין יעקב גורס: "שלא נמצא במשמרתו".

רש"י

"ישנו עם אחד".

אית בהו רבנן. מתשובתו של המן אנו למדין שכך היה אחשורוש משיבו: קרחא אני עושה במלכותך. שמלכות אחת מליאה מהם: מדינתא. מדינה קטנה: ולא נסבי מינן. נשים: ואת דתי המלך אינם עושים. אוונגרות ומסים וגולגליות וארנונות אינן נותנין: דמפקי ליה לשתא בשה"י פה"י. שבת היום פסח היום ואנו אסורים במלאכה: אין שוה. אין נאה ואין חשש להניחן: משמיעין. בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש: ועל הכלאים. שגדלו הזרעים קצת וניצן ניכר ועוקרין אותן משדותיהן בהכרזת בית דין: משל דאחשורוש והמן כו'. כלומר יש ללמוד מאחשורוש שאף בדעתו היה להשמידן: להחזירן למוטב. שגזרו עליהן תעניות לתשובה כדכתיב צום ובכי ומספד שק ואפר יוצע

אמר רבא: ל'כא דידע לישנא בישא כהמן, אמר ליה: תא ניכלינהו. אמר ליה: מסתפינא מאלהיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי, אמר ליה: ישנו מן המצות. אמר ליה: אית בהו רבנן. אמר ליה: עם אחד הו, לשמא תאמר: קרחא אני עושה במלכותך - מפוזרין הם בין העמים. לשמא תאמר: אית הנאה מינייהו - "מפוזרד" - כפרידה זו שאינה עושה פירות. ולשמא תאמר: איכא מדינתא מינייהו - תלמוד לומר: "בכל מדינות מלכותך". "ודתיהם שונות מכל עם" - דלא אכלי מינן, ולא נסבי מינן, ולא מנסבי לן, "ואת דתי המלך אינם עושים" - דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י, "ולמלך אין שוה להניחם" - דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות, ואפילו נזפל ובוב בכוסו של אחד מהן - זורקו ושותהו, ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן - חובטו בקרקע ואינו שותהו.

"אם על המלך טוב וכתב לאדם ועשרת אלפים כפר כסף" וגו'.

אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתידין המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהו לשקליו, והיינו דתנן: **"באחד באחד משמיעין על השקלים ועל הכלאים".**

"ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך".

אמר רבי אבא: משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה? לשני בני אדם לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר: מי יתן לי תל זה בדמים? בעל התל אמר: מי יתן לי חריץ זה בדמים? לימים נדדו וזה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל: מכור לי תילך? אמר לו: טול אותה בחנם, והלואי.

יד, א

"ויסר המלך את טבעתו".

אמר רבי אבא בר כהנא: גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירוהו למוטב, ואילו הסרת טבעת - החזירתן למוטב.

47. יד, א

תנו רבנן:

**"אֲרַבְעִים וּשְׁמוֹנֶה נְבִיאִים וְשָׁבַע נְבִיאֹת נִתְּנָבוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל,
וְלֹא פָּחְתוּ וְלֹא הוֹתִירוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה,
חוּץ מִמִּקְרָא מְגִילָה".**

מאי דרוש?

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה:
ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה,
ממיתה לחיים לא כל שכן?!

אי הכי,

הלל נמי נימא!

לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ.

יציאת מצרים דגם שבחוצה לארץ היכי אמרינן שירה?

כדתניא:

**"עד שלא נכנסו ישראל לארץ - הוכשרו כל ארצות לומר שירה,
משנכנסו ישראל לארץ - לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה".**

רב נחמן אמר:

קרייתא זו הלילא.

רבא אמר:

בשלקמא התם **"הללו עבדי ה'"** (תהלים קיג-א) - ולא עבדי פרעה,
אלא הכא: **"הללו עבדי ה'"** - ולא עבדי אחשוורוש - אכתי עבדי אחשוורוש אנן!

בין לרבא בין לרב נחמן - קשיא,

והא תניא:

"משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה!"

פינן שגלו חזרו להכשירן הראשון.

רש"י

חוץ ממקרא מגילה. ואם תאמר
נר חנוכה כבר פסקו הנביאים
אבל בימי מרדכי היו חגי זכריה
ומלאכי:

מעבדות לחירות. ביציאת

מצרים אמרו שירה על הים:

הלל נמי נימא. שהיא שירה:

הכי גרסי' אמר רבא בשלמא

התם כו' ולא עבדי פרעה שהרי

לחירות יצאו:

אכתי עבדי אחשוורוש אנן. דלא

נגאלו אלא מן המיתה:

בין לרבא. דאמר להכי לא אמרי

הלל דאכתי עבדי אחשוורוש הוו

הא לאו הכי אמרינן:

בין לרב נחמן. דאמר קריאת

מגילה במקום הלל:

הוכשרו שאר ארצות לומר

שירה. על נס המאורע להם:

48. יד, א

ר"י

[תנו רבנן:]

"אֲרַבְעִים וְשִׁמּוֹנָה נְבִיאִים וְשִׁבְעַת נְבִיאֹת נִתְּנָאוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא פָּחְתוּ וְלֹא הוֹתִירוּ עַל מֵה שִׁכְתוּב בַּתּוֹרָה, חוּץ מִמִּקְרָא מְגִילָה".

ותו ליכא?!

והפתיב: "ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים" (שמואל א א-א),

אחד ממאמתיים צופים שנתנבאו להם לישראל!

מיהוה טובא הוו,

פדתניא:

"הֲרֵבָה נְבִיאִים עֲמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל - נְפִלִים כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם,

אֲלֵא נְבוּאָה שְׁהוֹצְרָה לְדוֹרוֹת - נִכְתְּבָה,

וְשֵׁלָא הוֹצְרָה - לֹא נִכְתְּבָה".

רבי שמואל בר נחמני אמר:

אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו.

רבי חנין אמר:

אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם,

ומאן ניהו?

בני קרח,

דכתיב: "ובני קרח לא מתו" (במדבר כו-יא).

תנא משום רבינו:

"מקום נתנבא להם בגיהנם, ועמדו עליו".

ותו ליכא. נביאים:

נבואה שהוצרכה לדורות. ללמוד תשובה או הוראה וכל הנך מ"ח הוצרכו ובהלכות גדולות מנויין מסדר עולם אברהם יצחק יעקב משה ואהרן יהושע פנחס ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים (שופטים ב) זה פנחס ויבא איש האלהים אל עלי (שמואל א ב) זה אלקנה עלי שמואל גד נתן דוד שלמה עידו קרא אל המזבח בבית אל מיכיהו בן ימלה בימי אחאב עובדיה אחיה השילוני ויהוא בן חנני בימי אסא עזריה בן עודד חזיאל [הלוי] מבני מתניה אליעזר בן דודו ממורישה כולן בימי יהושפט בדברי הימים (ב' יט) ובימי ירבעם בן יואש הושע עמוס ובימי יותם מיכה המורשתי ובימי אמציה אמוץ אמוץ אמר לאמציה מדוע דרשת אלהי אדום ואליהו ואלישע ויונה בן אמיתי ישעיה בימי מנשה יואל נחום חבקוק בימי יאשיה צפניה אוריה מקרית יערים ירמיה בגולה יחזקאל דניאל בשנת שנים לדריוש ברוך נריה שריה מחסיה חגי זכריה מלאכי ומרדכי בלשן בסדר עולם ועל דניאל אמרינן לעיל (דף ג.) אינהו נביאי ואיהו לאו נביא אלא אפיק דניאל ועייל שמעיה שאמר לרחבעם אל תעלו ואל תלחמו עם אחיכם בני ישראל שנים לא ידעתי:

נתבצר להם. לשון גבוה כמו ובצורות בשמים (דברים ט):

49. יד, א

רפ"י

כשהיא אחות אהרן. ועדיין לא נולד משה:
פתילות למקדש. משכן שילה:
משום יחוד. שהוא גבוה ואין לו צל ואין אדם יכול להתייחד שם עמה כמו בבית:

"שָׁבַע נְבִיאֹת".

מאן נִינְהוּ?

שָׁרָה,
 מְרִים,
 דְּבוֹרָה,
 חַנָּה,
 אַבְיָל,
 חוּלְדָה,
 וְאַסְתֵּר.

"שָׁרָה"?

דְּכַתִּיב: "אָבִי מֶלֶכָה וְאָבִי יִסְכָּה" (בראשית יא-כט).

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: "יִסְכָּה" - זוֹ שָׁרָה.

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "יִסְכָּה"?

שֶׁסָּכְתָה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ,

שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ" (בראשית כא-יב).

דְּבַר אַחֵר:

"יִסְכָּה" - שֶׁהַכֹּל סוֹכֵין בְּיוֹפֶיהָ.

"מְרִים"?

דְּכַתִּיב: "וַתִּקַּח מְרִים הַנְּבִיאָה אַחֹת אֶהְרֹן" (שמות טו-כ).

וְלֹא אַחֹת מִשָּׁה!?

אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַב:

שְׁהִיְתָה מִתְנַבְּאָה בְּשֵׁהִיא אַחֹת אֶהְרֹן,

וְאוֹמֶרֶת עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֶּן שְׂיֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל,

וּבְשָׁעָה שֶׁנִּלְדָה נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כּוֹלוֹ אוֹרָה,

עֲמַד אָבִיָּה וְנִשְׁקָה עַל רֵאשָׁה,

אָמַר לָהּ: בְּתִי נִתְקַיְיֶמָה נְבוֹאֲתֶיךָ.

וְכִינּוּ שֶׁהַשְּׁלִיכֹהוּ לְיָאוֹר - עֲמַד אָבִיָּה וְטַפְחָה עַל רֵאשָׁה וְאָמַר לָהּ בְּתִי הֵיכָן נְבוֹאֲתֶיךָ?

הֵינּוּ דְכַתִּיב: "וַתִּצְבַּע אַחֹתוֹ מִרְחוֹק לְדַעְרָה" (שמות ב-ד) - לְדַעַת מָה יְהֵא בְּסוּף נְבוֹאֲתָהּ.

"דְּבוֹרָה"?

דְּכַתִּיב: "וְדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לְפִידוֹת" (שופטים ד-ד).

מֵאִי "אֲשֶׁת לְפִידוֹת"?

שְׁהִיְתָה עוֹשֶׂה פְתִילוֹת לְמִקְדָּשׁ.

"וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תּוֹמֵר" (שופטים ד-ה).

מֵאִי שָׁנָא תַּחַת תּוֹמֵר?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲבִשְׁלוּם:

מִשּׁוּם יְחוּד.

רש"י

לב אחד. שרף יש לו כמו אילן אבל אין לו בענפיו אלא בגזעו על פני כל גובהו:

רמה קרני ולא רמה פכי. זו היא נבואתה שנתנבאית על שאול ויהוא שלא תימשך מלכותו במשיחת דוד ושלמה כתיב קרן השמן ובמשיחת שאול ויהוא כתיב פך:

וכי רואין דם בלילה. שנאמר (שמואל א' כה) אם אשאיר לנבל עד אור הבקר משתין בקיר שמע מינה דהוה בלילה וכי מראין דם בלילה אם טמא או טהור הלא צריך להבחין מראיתו אם מה' דמים הטמאים באשה הוא:

וכי דיני דיני נפשות בלילה. והא כתיב (ירמיהו כא) דינו לבוקר משפט וכתוב והוקע אותו לה' נגד השמש (במדבר כה):

כליתני. מנעת אותי: **בדמים.** דם נדה ושפיכות דמים:

שגילתה שוקה. ונתאוה לה ותבעה ולא שמעה לו כדמסיים ואזיל:

לפוקה. כמו פיק ברכים (נחום ב): הכי גרסיי זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הוה. והכי פירושה מדקאמרה ליה ולא תהיה זאת לך לפוקה מכלל שהתנבאתי לו שסופו להכשל בביאה אחרת ומאי ניהו בת שבע ומסקנא הכי הוה סוף שעלתה לו כך אלמא נביאה הוות שנתקיימה נבואתה:

בהדי שותא פילכא. עם שהאשה מדברת היא טווה כלומר עם שהיא מדברת עמו על בעלה הזכירה לו את עצמה שאם ימות ישאנה:

דבך אחר:

מה תמך זה אין לו אלא לב אחד -

אף ישראל שבאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים.

"חנה?"

דכתיב: **"ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה"** (שמואל א ב-א).

"רמה קרני" - ולא רמה פכי,

דוד ושלמה שנמשחו בקרן - נמשכה מלכותו, שאול ויהוא שנמשחו בפך - לא נמשכה מלכותו.

"אין קדוש בה' מי אין בלתך" (שמואל א ב-ב).

אמר רב יהודה בר מנשיא:

אל תקרי **"בלתך"** - אלא לבלותך,

שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם,

מדת בשר ודם - מעשה ידיו מבלין אותו,

אבל הקדוש ברוך הוא - מבלה מעשה ידיו.

"ואין צור כאלהינו" (שמואל א ב-ב) - אין ציר כאלהינו.

אדם צר צורה על גבי הכותל,

ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים,

אבל הקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה,

ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים.

"אביגיל?"

דכתיב: **"והיה היא רוכבת על החמור ויורדת בסתר ההר"** (שמואל א כה-כ).

"בסתר ההר" - 'מן ההר' מיבעי ליה!

אמר רבה בר שמואל:

על עסקי דם הבא מן הסתרים,

נטלה דם והראתה לו.

אמר לה: וכי מראין דם בלילה?

אמרה לו: וכי דיני דיני נפשות בלילה?

אמר לה: מורד במלכות הוא, ולא צריך למידייניה.

אמרה לו: עדיין שאול קיים, ולא יצא טבעך בעולם.

אמר לה: **"ברוך טעמך וברוכה את אשר מליתי היום הזה מבא בדמים"** (שמואל א כה-ג).

"דמים" - תרתי משמע!

אלא מלמד שגילתה את שוקה והלך לאורה ג' פרסאות.

אמר לה: **"השמיעי לי"**.

אמרה לו: **"לא תהיה זאת לך לפוקה"** (שמואל א כה-לא) - זאת מקלל דאיכא אחריתי.

ומאי ניהו? מעשה דבת שבע.

ומסקנא הכי הואי.

"והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים" (שמואל א כה-כט).

כי הוות מיפטרא מיניה, אמרה ליה: **"והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך"** (שמואל א כה-לא).

אמר רב נחמן:

היינו דאמרי אינשי: **"איתתא בהדי שותא פילכא"**.

יד, ב

איכא דאמר:

"שפיל ואזיל בר אנוזא ועינוהי מיטיפי"

"חולדה"?

דכתיב: **"וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועקבור" וגו'** (מלכים ב כב-יד).

ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא איהי?

אמר בי רב משמיה דרב:

חולדה קרובת ירמיה היתה,

ולא הוה מקפיד עליה.

ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה?

אמר דבי רבי שילא:

מפני שהנשים רחמניות הן.

רבי יוחנן אמר:

ירמיה לא הוה התם,

שהלך להחזיר עשרת השבטים.

ומנלן דאדוד?

דכתיב: **"כי המוכר אל הממכר לא ישוב"** (יחזקאל ז-ג).

אפשר יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיבטל?

אלא מלמד שירמיה החזיר.

ויאשיהו בן אמון מלך עליהן,

דכתיב: **"ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה?"**

ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה,

ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל" (מלכים ב כג-ז).

וכי מה טיבו של יאשיהו על המזבח בבית אל?

אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן.

רב נחמן אמר מהכא:

"גם יהודה שת קציה לה בשובי שבות עמי" (הושע ו-א).

"אסתר"?

דכתיב:

"וזהו ביום השלישי והלבש אסתר מלכות" (אסתר ה-א).

'בגדי מלכות' מיבעי ליה!

אלא שלבשתה רוח הקדש.

כתיב הכא: **"ותלבש"**,

וכתיב התם: **"ורוח לבשה את עמשי"** וגו' (דברי הימים א יב-ט).

אמר רב נחמן:

לא יאה יהירותא לנשי.

תרתני נשי יהירו הויין - וסניין שמייהו,

חדא שמה - זיבורתא,

וחדא שמה - כרכושתא.

זיבורתא כתיב בה **"ותשלח ותקרא לברק"** ואילו איהי לא אזלה לגביה.

כרכושתא כתיב בה: **"אמרו לאיש"** (מלכים ב כב-טו) - ולא אמרה אמרו למלך.

רפ"י

מיטיפי. צופין למרחוק ודוגמתו במסי כתובות (דף ס). נטוף עיניך:

ובמקום ירמיה היכי מיתנביא היא. הרי ירמיה עמד משנת י"ג ליאשיה שנאמר אשר היה דבר ה' אל ירמיה וגו' (ירמיהו א) והספר נמצא בשנת י"ח ליאשיה ועליו שלח אצל חולדה:

כי המוכר אל הממכר לא ישוב. יחזקאל אמרו והוא נתנבא בתוך (י"ד) שנה שבין גלות יכניה לחרבות ירושלים ומתנבא שיהא בטל היובל והמוכר שדהו לא ישוב לו:

אפשר יובל בטל. משגלו עשרת השבטים בימי חזקיה שנאמר לכל יושביה (ויקרא כה) בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן נמצא משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה [כבר] בטלו היובלות ויחזקאל היה מתנבא לאחר זמן שיבטל:

אלא מלמד שירמיה החזיר. באותה שנה שנמצא הספר והיא שנת שמונה עשרה ליאשיהו וכששלח על דברי הספר אצל תולדה לא היה שם ירמיה וחזרו למנות את היובל ולא הספיקו למנות אלא שמיטות עד שחרב הבית:

ויאמר מה הציון הלז. ביאשיהו כתיב בהיותו בבית אל ושרף עצמות הכומרים בבית אל על המזבח שעשה ירבעם:

מה טיבו בבית אל. והלא (משל) מלכי ישראל היה שהרי שם העמיד ירבעם את העגל:

שת קציר. עשה חיל וגדולה כמו ועשה קציר כמו נטע (איוב יד): **לא נאה יוהרא לנשי**. לא נאה חשיבות לנשים:

וסניין שמיהו. שמותיהן מאוסות:

זיבורתא. דבורה:

כרכושתא. חולדה:

בן חרחס. ואע"ג דקרא על בעלה קא מסהיד מיהו במעשיה כתיב:

אמר ליה עינא סבא מיני ומינד תסתיים שמעתא. כלומר על ידי ועל ידך תתפרש אמיתו של דבר הא והא הואי:

נון בנו יהושע בנו. את שבט אפרים מייחס הכתוב עד יהושע ומיהושע למטה לא ייחס איש:

כ"י

בן חרחס. ואע"ג דקרא על בעלה קא מסהיד מיהו במעשיה כתיב:
אמר ליה עינא סבא מיני ומינד תסתיים שמעתא. כלומר על ידי ועל ידך תתפרש אמיתו של דבר הא והא הואי:
נון בנו יהושע בנו. את שבת אפרים מייחס הכתוב עד יהושע ומיהושע למטה לא ייחס איש:

אמר רב נחמן:
 חולדה מבני בניו של יהושע היתה,
 כתיב הכא: **"בן חרחס"** (מלכים ב כב-יד),
 וכתיב התם: **"בתמנת חרס"** (יהושע כד-ל).

איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן:
"שמונה נביאים והם כהנים וצאו מרחב הזונה,
ואלו הן: נריה, ברוך, ושריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל, ושלום.
רבי יהודה אומר:
אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה,
כתיב הכא: "בן תקוה",
וכתיב התם: "את תקות חוט השני" (יהושע ב-יח)!

אמר ליה:
 עינא סבא!
 ואמרי לה פתיא אוכמא!
 מיני ומינד תסתיים שמעתא,
 דאיגירא ונסבה יהושע.

ומי הוּו ליה זרעא ליהושע?!
 והכתיב: **"נון בנו יהושע בנו"** (דברי הימים א ז-כז)!
 בני - לא הוּו ליה,
 בנתן - הוּו ליה.

50. טו, א

כ"ז

בשלמא. ירמיה וחנמאל דכתיב ויבא אלי חנמאל בן דודי כדבר ה' (ירמיהו לב) ברוך ושריה מציינו שהיו תלמידי ירמיה ברוך דכתיב מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו (ירמיהו לו) ושריה בתוך ספר ירמיה (נא) הדבר אשר צוה ירמיה את שריה בן מחסיה וגוי ומצינו בתלמידי נביאים שהיו נביאים נחה רוח אליהו על אלישע ויהושע תלמיד משה ולקמן תניא בברייתא ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודניאל ומרדכי וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתיים לדריוש:

ישמעאל בן נתניה. הוא שהרג את גדליהו בן אחיקם הצדיק: **בשנת שנים לדריוש**. האחרון נתנבאו לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש שנתבטלה המלאכה זה שמונה עשרה שנה על ידי שמרונים משהתחילו בה בימי כורש: **בגדה יהודה**. סיפיה דקרא ובעל בת אל נכר:

["שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה, ואלו הן: נריה, ברוך, ושריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל, ושלום."]

טו, א

בשלמא אינהו מיפךשי, אלא אבהתייהו מנלן?

כדעולא,

דאמר עולא:

כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות - בידוע שהוא נביא בן נביא, שמו ולא שם אביו - בידוע שהוא נביא ולא בן נביא. שמו ושם עירו - מפורש בידוע שהוא מאותה העיר. שמו ולא שם עירו - בידוע שהוא מירושלים.

במתניתא תנא:

"כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח,

בגון: 'דבר ה' אשר היה אל צפניה בן מושי בן גדליה' (צפניה א-א) -

בידוע שהוא צדיק בן צדיק.

ובל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי,

בגון: 'והיה בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע' (ירמיה מא-א) -

בידוע שהוא רשע בן רשע."

אמר רב נחמן:

מלאכי - זה מרדכי, ולמה נקרא שמו מלאכי? שהיה משונה למלך.

מיתבי:

"ברוך בן נריה, ושריה בן מעשיה¹⁴, ודניאל, ומרדכי, בלשן, וחגי, זכריה, ומלאכי - בזמן נתנבאו בשנת שנים לדריוש!"

תיבכתא:

תניא:

"אמר רבי יהושע בן קרחה:

מלאכי - זה עזרא.

וחכמים אומרים:

מלאכי שמו"

אמר רב נחמן:

מסתברא כמאן דאמר "מלאכי זה עזרא",

דכתיב בנביאות מלאכי: "בגדה יהודה, ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם,

כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נמר" (מלאכי ב-יא)

ומאן אפריש נשים נכריות? עזרא,

דכתיב: "ויען שכניה בן יהיאל מבני עילם,

ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונשוב נשים נכריות" (עזרא י-ב).

¹⁴ הגהות הגר"א וע"פ רשי הגירסה היא: "מחסיה".

51. טו, א

רש"י

בשמה זינתה. המזכיר את שמה
 נגרר אחר תאות זנות:
 נקרי. רואה קרי:

תנו רבנן:

"אַרְבַּע נָשִׁים יִפְיִפוּת הָיוּ בְּעוֹלָם: שָׂרָה וְאַבִּיגַיִל, רָחַב וְאַסְתֵּר."

ולמאן דאמר "אסתר ירקרוקת היתה" - מפיק אסתר ומעיייל ונשתי.

תנו רבנן:

"רָחַב - בְּשֵׁמָה זִינְתָה,

יַעֲל - בְּקוֹלָה,

אַבִּיגַיִל - בְּזִכְיֻתָה,

מִיכַל בַּת שְׂאוּל - בְּרֵאִיתָה."

אמר רבי יצחק:

כל האומר: "רָחַב" "רָחַב" - מיד ניקרי.

אמר ליה רב נחמן:

אנא אמינא "רָחַב" "רָחַב" ולא איכפת לי!

אמר ליה:

כי קאמינא בידועה ובמכירה.

52. טו, א - טז, א

רַבִּי

ה"ג מאי אמר. כשצעק צעקה גדולה ומרה מה היה אומר בצעקתו:

רב אמר. כך היה צועק:

גבה המן מאחשורוש. שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש:

גבר מלכא עילאה. כינוי הוא להיפוך בלשון נקיה:

ותתחלחל. נתמסמס חלל גופה:

שחתכוהו מגדולתו. בימי אחשורוש שהרי בלשצר

השליטו תלתא במלכותו וכן דריוש המדי שנאמר ועלה מנהון

סרכיא תלתא די דניאל חד מנהון (דניאל ו) וכן כורש

שנאמר ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה

(שם) וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו:

ואלו איהו. דניאל לא אזיל להשיב שליחותו:

על הקלקלה. שהיתה אסתר מונעת לבא אל המלך לפיכך לא

השיב התך את שליחותו ואסתר שלחה דבריה ע"י אחרים:

עד עכשיו. נבעלתי באונס:

ועכשיו. מכאן ואילך מדעתי:

אבדתי ממך. ואסורה אני לך דאשת ישראל שנאנסה מותרת

לבעלה וברצון אסורה לבעלה:

"וּמְרַדְמֵי יַדְעֵי אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה [וַיִּקְרַע מְרַדְמֵי אֶת-בְּגָדָיו, וַיִּלְבַּשׁ שֵׁק וְאֶפֶר; וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר, וַיִּזְעַק וְעָקָה גְדוּלָה וּמְרָה"] .

מאי אמר?

רב אמר:

גבה המן מאחשורוש.

ושמואל אמר:

גבר מלכא עילאה, ממלכא תתאה.

"ותתחלחל המלכה".

מאי "ותתחלחל"?

אמר רב:

שפירסה נדה.

ורבי ירמיה אמר:

שהוצרכה לנקביה.

"ותקרא אסתר להתך".

אמר רב:

התך זה דניאל,

ולמה נקרא שמו התך?

שחתכוהו מגדולתו.

ושמואל אמר:

שכל דברי מלכות נחתקין על פיו.

"לדעת מה זה ועל מה זה".

אמר רבי יצחק:

שלחה לו: שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה?

דכתיב בהן "מזה ומזה הם פתובים" (שמות לב-טו).

"וַיִּגִּידוּ לְמֶרְדֵּי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר".

ואילו איהו לא אזל לגביה,

מכאן שאין משיבין על המקלקלה.

"לך מנוס את כל היהודים" וגו' עד: "אשר לא כדת".

אמר רבי אבא:

שלא כדת היה,

שבכל יום ויום עד עכשיו באונס, ועכשיו ברצון.

"וְכַאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי" - כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך.

רפ"י

יו"ט ראשון של פסח. שהרי
 בי"ג בניסן נכתבו האגרות וניתן
 הדת בשושן וי"ד וחמשה עשר
 וששה עשר התענו ובששה עשר
 נתלה המן בערב:
דעבר ערקומא דמיא. לאסוף
 היהודים שבעבר השני:
שופת את הקדרה. מושיבה על
 הכירה היא קרויה שפיתה:

"זיעבור מרדכי".

אמר רב:
 שהעביר יום ראשון של פסח בתענית.

ושמואל אמר:
 דעבר ערקומא דמיא.

"זוהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות".

בגדי מלכות' - מיבעי ליה!

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 מלמד שלבשתה רוח הקדש,
 פתיב הכא: **"ותלבש"**
 וכתיב התם: **"ורוח לבשה את עמשי"** (דברי הימים א יב-יט).

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 לעולם אל תהי ברפת הדיוט קלה בעיניך,
 שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן,
 ואלו הן: דוד ודניאל.
 דוד דברכיה ארונה,
 דכתיב: **"ויאמר ארונה אל המלך"** וגו' (שמואל ב כד-כג).
 דניאל דברכיה דריוש,
 דכתיב: **"אלהך די אנת פלח ליה בתדיא הוא ישויביןך"** (דניאל ו-ז).

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך,
 שהרי אבימלך קלל את שרה: **"הנה הוא לך כסות עינים"** (בראשית כ-טז),
 ונתקיים בזרעה: **"זוהי כי זמן יצחק ותקחיו עיניו"** (בראשית כו-א).

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם,
 מדת בשר ודם - אדם שופת קדרה ואחר כך נותן לתוכה מים,
 אבל הקדוש ברוך הוא הוא נותן מים ואחר כך שופת הקדרה,
 לקיים מה שנאמר: **"לקול תתו המון מים בשמים"** (ירמיה י-ג).

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 כל האומר דבר בשם אומרו מכיא גאולה לעולם,
 שנאמר: **"ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי"**.

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 צדיק אבד - לדורו אבד,
 משל לאדם שאבדה לו מרגלית,
 כל מקום שהיא - מרגלית שמה,
 לא אבדה אלא לבעלה.

"זכל זה איננו שזה לי".

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר: **"כל זה אינו שזה לי"**.

רש"י

זה בא בפרוזבולי. מרדכי בא אליו בטענת עושר המן בא בטענת עוני שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בככרי לחם: **בולי**. לשון עושר כדאמרינן (גיטין דף לו.) ושברתי את גאון עוזכם אלו בולאות שביהודה: **בוטי**. לשון עניות כמו והעבט תעביטנו (דברים טו) במסכת גיטין (דף לו.): **בטלמי**. נהמא בכרות לחם עשרים לחם שעורים (מלכים ב ד) מתגרמינן עשרין טולמין דלחמא: **לרוח משפט**. לשופטים את רוחן יהיה לעטרה: **דן את יצרו**. כופהו לשוב בתשובה: **ומתגבר על יצרו**. אינו הולך אחריו לעבור עבירה: **שמשכימין כו'**. והיינו שעה שעושין [שנעשים שוערים] לפתוח דלתות בהשכמה ולאחר [שם עד] זמן נעילתו: **גם אלה**. אלו הרשעים הנידונין בגיהנם: **בין שגו**. כלומר אף הם עשו כהם לפיכך דנם: **פקו פליליה**. לגיהנם נשפטו: **אלי אלי למה עזבתני**. במזמור אילת השחר הוא: **על אונס**. [אע"פ] שאני באה אליו מאלי אונס הוא:

כְּדָרְב חֶסְדָּא,

דְּאָמַר רַב חֶסְדָּא:

זֶה בָּא בְּפְרוֹזְבוּלִי, וְזֶה בָּא אֶבְפְרוֹזְבוּטִי.

טו,ב

אָמַר רַב פֶּפְאָה:

וְקָרוּ לִיהַ עֲבָדָא דְּמַזְדָּבּוּ בְּטַלְמִי.

"זְכַל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי".

מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו, ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר: **"כל זה איננו שוה לי"**.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא:

עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת עֹטְרָה בְּרֵאשׁ כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק,

שְׁנָאָמַר: **"בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' צְבָאוֹת לְעֹטְרַת צְבִי"** [וגו'] (ישעיה כח-ה).מאי **"לעטרת צבי ולצפירת תפארה"**?

לְעוֹשֵׁין צְבִינוּ וְלְמַצְפִּין תְּפָאֲרָתוֹ.

יכול לכל?

תלמוד לומר: **"לשאור עמו"** - למי שמושים עצמו כשירים.**"ולרוח משפט"** - זה הדין את יצרו.

ו"ליושב על המשפט" - זה הדין דין אמת לאמתו.

"ולגבורה" - זה המתגבר על יצרו.**"משיבי מלחמה"** - אלו שנושאים ונותנים במלחמתה של תורה.**"שערה"** - אלו תלמידי חכמים שמושכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

[וגם-אלה בין שגו, ובשכר תעו, כהן ונביא שגו בשכר, ובלעו מן-הזיון,

תעו מן-השכר, שגו בראיה, פקו פליליה (ישעיהו כח,ו).]

אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! מה נשתנו אלו מאלו?

אמר לה: ¹⁵**"גם אלה בין שגו ובשכר תעו"**.**"פקו פליליה"** - אין "פקו" אלא גיהנם,שנאמר: **"ולא תהיה זאת לה לפוקה"** (שמואל א כה-לא).

ואין פליליה אלא דינין,

שנאמר: **"ונתן בפלילים"** (שמות כא-כב).**"זתעמד בחצר בית המלך הפנימית"**.

אמר רבי לוי:

בין שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה,

אמרה: **"אלי אלי למה עזבתני"** (תהלים כב-ב).

שמא אתה דן על שוגג כמזיד? ועל אונס כרצון?

או שמא על שקראתיו 'כלב',

¹⁵ בדפוס: "הקדוש ברוך הוא: ישאל - עסקו בתורה, אומות העולם - לא עסקו בתורה. אמר ליה". אך בכתבי יד ודפוסים ישנים ובעין יעקב ועוד לא מופיע.

ר"ט

הצילה מחרב נפשי. באותו
מזמור הוא:
אמתה של בת פרעה. ותשלח
את אמתה ותקחה (שמות ב):
בשיני רשעים. עוג מלך הבשן
במס' ברכות פרק ה' (דף
ד:) [שעקר הר בת ג' פרסי
להשליכו על ישראל ונתנו על
ראשו ושלה הקב"ה נמלים
ונקבוהו ונכנס בצוארו בקש
לשומטו ונשתרבבו שיניו לכאן
ולכאן]:
אל תקרי שברת אלא שרבבת.
גרסינן ומשיני רשעים נפיק
להאי דרשה דליכתוב קרא וכן
רשע אלא י' דשיני וי"ם דרשעים
הרי ששים:
ולא דבר שחוצץ במלכות. בנין
הבית שהוא באמצע של עולם
כדאמר' בסדר יומא (דף נד):
אבן שתיה שממנה נשתת
העולם:
מבית אביה למדה. שמעה
התינוקות אומרים כן:
וימרוד. במלך שהיתה שעתו
מצלחת:

שנאמר: **"הצילה מחרב נפשי מיד קלב יחידתי"** (תהלים כב-כא).
חזרה וקראתו 'אריה',
שנאמר: **"הושיעני מפי אריה"** (תהלים כב-כב).

"זוהי כראות המלך את אסתר המלכה".

אמר רבי יוחנן:
שלישה מלאכי השרת נודמונו לה באותה שעה,
אחד - שהגביה את צוארה,
ואחד - שמשך חוט של חסד עליה,
ואחד - שמתח את השרביט.
וכמה?

אמר רבי ירמיה:
שתי אמות היה, והעמידו על שתיים עשרה.
ואמרי לה: על שש עשרה,
ואמרי לה: על עשרים וארבע.

במתניתא תנא:
"על ששים".

וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה,
וכן אתה מוצא בשיני רשעים,
דכתיב: **"שיני רשעים שברת"** (תהלים ג-ח).

ואמר ריש לקיש:
אל תקרי **"שברת"** - אלא שריבבת.

רבה בר עופרין אמר משום רבי אלעזר ששמע מרבו ורבו מרבו:
מאתים.

"ויאמר לה המלך לאסתר המלכה מה בקשיתך עד חצי המלכות ותעשי"¹⁶.

"חצי המלכות" - ולא 'כל המלכות'.
ולא דבר שחוצץ למלכות. ומאי ניהו? בגין בית המקדש.

"יבא המלך והמן אל המשתה".

תנו רבנן:
"מה ראתה אסתר שזימנה את המן?"
רבי אליעזר אומר:
פחים טמנה לו,
שנאמר: **"יהי שלחנם לפניהם לפח"** (תהלים סט-כג).
רבי יהושע אומר:
מבית אביה למדה,
שנאמר: **"אם רעב שונאך האמילהו לחם" וגו'** (משלי כה-כא).
רבי מאיר אומר:
כדי שלא ישול עצה וימרוד.
רבי יהודה אומר:
כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית.

¹⁶ שילוב של שני פסוקים. ומסורת הש"ס ודקדוקי סופרים מגיהים לפי נוסחנו.

רַש"י

שיהא מצוי לה. אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך: **ירגיש הקב"ה**. שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי: **שיהרג הוא והיא**. שיחשדני המלך ממנו ויהרוג את שנינו [נ"א וכי גזרי גזירה ומית חז מינייהו בטלי הגזירה]: **מלך הפכפך היה**. וחוזר בדיבורו אמרה שמא אוכל לפתותו ולהורגו ואם לא יהא מזומן תעבור השעה ויחזור בו: **בחומם אשית את משתייהם**. על בלשצר וסיעתו נאמר בשובם מן המלחמה שדריוש וכורש היו צרין על בבל ונצחן בלשצר אותו היום והיו עייפים וחמים וישבו לשתות ונשתכרו ובאותו היום נהרג ואף אסתר אמרה מתוך משתייהן של רשעים באה להם פורעות: **שבעים בלחם נשכרו**. יונתן תרגם על בניו של המן: **שנת מלכו של עולם**. דוגמא ויקץ כישן ה' (תהלים עח) לנקום נקמתו: **נדדו עליונים**. שהיו מלאכים מבהילים אותנו כל הלילה ואמרו לו כפוי טובה שלם טובה למי שעשאה לשון מורי ויש אומרים [נדדו עליונים] כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר:

רבי נחמיה אומר:
כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים.
רבי יוסי אומר:
כדי שיהא מצוי לה בכל עת.
רבי שמעון בן מנסיא אומר:
אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס.
רבי יהושע בן קרחה אומר:
אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא.
רבן גמליאל אומר:
מלך הפכפך היה.
אמר רבי גמליאל:
עדין צריכין אנו למודעי".

דתנאי:

"רבי אליעזר המודעי אומר:
קנאתו במלך קנאתו בשרים".

רבה אומר:

"לפני שבר גאון" (משלי טז-יח).

אבוי ורבא דאמרי תרין:

"בהזמם אשית את משתייהם" וגו'.

אשכחיה רבה בר אבונה לאליהו,

אמר ליה: כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי?

אמר ליה: ככולהו תנאי, וככולהו אמוראי.

"ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו".

וכמה **"רוב בניו"?**

אמר רב:

שְׁלִשִׁים - עשרה מתו, ועשרה נתלו, ועשרה מחזרין על הפתחים.

ורבנן אמרי:

אותן שמחזרין על הפתחים - שבעים הויא,

דכתיב: **"שבעים בלחם נשכרו"** (שמואל א ב-ה) - אל תקרי **"שבעים"** אלא 'שבעים'.

ורמי בר אבא אומר:

כולן מאתים ושמונה הוו,

שנאמר: **"ורוב בניו".**

"ורוב" בגימטריא מאתן וארביסר הוו!

אמר רב נחמן בר יצחק:

"ורב" כתיב.

"בלילה ההוא נדרה שנת המלך".

אמר רבי תנחום:

נדרה שנת מלכו של עולם.

ורבנן אמרי:

נדרו עליונים נדרו תחתונים.

רפ"י

מאי דקמן דזמינתיה. כלומר מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש כזה:
כתוב. משמע שהיה כתוב מחדש כתב משמע מעיקרא וימצא כתוב בספר זכרון לפניו אשר הגיד מרדכי:
שמשי. סופר המלך שונא ישראל היה ומימות כורש היה כמו שנאמר בספר עזרא (פרק ד) שכתב שטנה על בנין הבית עד שבא כורש וביטלו ואף בימי אחשורוש עשה כן שנאמר (שם) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתב שטנה:
לו הכין. לצורך עצמו:
דיסקרתא. כפר:
נהרא. ליטול מכס:
לרבנן. תלמידיו:
הלכות קמיצה. דורש בענינו של יום וששה עשר בניסן היה הוא יום תנופת העומר:

רבא אמר:

שנת המלך אחשורוש ממש, נפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר: מאי דקמן דזמינתיה אסתה להמן? דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה, הדר אמר: אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי? הדר אמר: דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרתיה? משום הכי מימנעי איניש ולא מגלו לי.
מ"ד: "זיאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים".

"ויהיו נקראים" - מלמד שנקראים מאליהן.

"וימצא כתוב" - 'כתב' מבעי ליה!

טזא, מלמד ששמשוי מוחק, וגבריאל כותב.

אמר רבי אסי דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: ומה כתב שלמטה, שלכותן של ישראל, אינו נמחק, כתב שלמעלה - לא כל שכן?!

"לא נעשה עמו דבר" (אסתר ו-ג).

אמר רבא:

לא מפני שאוהבין את מרדכי, אלא מפני ששונאים את המן.

"הכין לו" (אסתר ו-ד).

תנא:

"לו הכין".

"ועשה מן למרדכי".

אמר ליה: מנו מרדכי?

אמר ליה: "היהודי" (אסתר ו-י).

אמר ליה: טובא מרדכי איכא ביהודאי.

אמר ליה: "היושב בשער המלך" (אסתר ו-י).

אמר ליה: סגי ליה בחד דיסקרתא, אי נמי בחד נהרא.

אמר ליה: הא נמי הב ליה, "אל תפל דבר מכל אשר דברת" (אסתר ו-י).

"ויקח המן את הלבוש ואת הסוס".

אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה,

ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן,

פיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסייה מיחד בידיה, מירתת,

אמר להו לרבנן: האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי,

זילו מקמיה די לא תכוו בגחלתו.

בההיא. שעתיא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא.

אתא המן ויתב ליה קמיהו ואוריד עד דסליק מרדכי לצלותיה,

אמר להו: במאי עסקיתו?

אמר ליה: בזמן שביית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה.

אמר להו: אתא מלי קומצי קמחא דידכו, ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי.

אמר ליה: רשע! עבד שקנה נכסים, עבד למי? ונכסים למי?

פס"י

ואשקול למזייא. ואטול שערי:
אסרתינהו. צותה עליהן
 להחביאן:
אומני. ספרים:
זוזא. זוג של ספרים כעין
 מספרים:
עציץ. כלי חרס:
ולתעניתו. יום שלישי לתענית
 היה שהתחילו להתענות ביי"ד
 בניסן ומה שאמר המקרא ליום
 אתמול שלישי ויהי ביום
 השלישי ותלבש אסתר מלכות
 יום שלישי לשלוח הרצים היה:
אם מזרע היהודים. יש זרע
 ביהודים שאם הוא בא מהם לא
 תוכל לו:
מלמד שהביאוהו בבהלה. ולא
 רחץ יפה מטינופו:
שוה. חושש:

אמר ליה: קום לבוש הני מאני ורכוב האי סוסיא, דבעי לך מלכא.
 אמר ליה: לא יכילנא עד דעייילנא לבי בני ואשקול למזייא,
 דלא אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלכא הכי.
 שדרה אסתר ואסרתינהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני,
 עיייליה איהו לבי בני ואסחיה, ואזיל ואייתי וזא מביתיה וקא שקיל ביה מזייה.
 בהדי דקא שקיל ליה אינגד ואיתנח.
 אמר ליה: אמאי קא מיתנחת?
 אמר ליה: גברא דהנה חשיב ליה למלכא מפוליהו רברבנהו, השתא לישנייה בלאני וספר?
 אמר ליה: רשע! ולא ספר של כפר קרצום היית?
 תנא:

"המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה".

בתר דשקלינהו למזייה, לבשינהו למאניה,
 אמר ליה: סק ורכב.
 אמר ליה: לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא.
 גחין וסליק, כי סליק - בעט ביה.
 אמר ליה: לא כתיב לכו: **"בנפל אויבך אל תשמח"** (משלי כד-ז).
 אמר ליה: הני מילי בישראל, אבל בדיכו כתיב: **"ואתה על במותימו תדרוך"** (דברים לג-כט).
"זיקרא לפניו כמה נעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" (אסתר ו-יא).
 כי הנה נקיש ואזיל בשבילא דבי המן, חזיתיה ברתיה דקיימא אאיגרא,
 סברה: האי דרכיב - אבוה, והאי דמסגי קמיה - מרדכי,
 שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישא דאבוה,
 דלי עיניה וחזת דאבוה הוא - נפלה מאיגרא לארעא, ומתה.
 והיינו דכתיב: **"וישב מרדכי אל שער המלך"**.
 אמר רב ששת:
 ששב לשקו ולתעניתו.
"והמן נדחף אל ביתו אבל וחקוי ראש" -
"אבל" - על בתו,
"וחקוי ראש" - על שארע לו.

"ויספר המן לורש אשתו ולכל אוהביו" וגו'

קרי להו **"אוהביו"** וקרי להו **"הכמיו"**?

אמר רבי יוחנן:
 כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם נקרא חכם.

"אם מזרע היהודים מרדכי" וגו'.

אמר ליה: אי משאר שבטים קאתי - יכלת ליה,
 ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה - לא יכלת ליה.
 יהודה דכתיב: **"ידך בערף אויבך"** (בראשית מט-ח).
 אינד?
 דכתיב בהו: **"לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך"** (תהלים פ-ג).

"מי נפל תפול לפניו" (אסתר ו-יג).

דרש רבי יהודה בר אלעאי:
 שתי נפילות הללו למה?
 אמרו לו: אומה זו משולה לעפר, ומשולה לכוכבים,
 כשהו יורדין - יורדין עד עפר,
 וכשהו עולין - עולין עד לכוכבים.

"וסרסי המלך הגיעו ויבהילו" (אסתר ו-יד).
 מלמד שהביאוהו בבהלה.

רש"י

מלמד שהיתה מחווה כנגד
 אחשורוש. מרבוי אתה לומד
 איש צר ואויב המן הרע הזה:
 נופל לשון עושה והולך נופל
 ורוצה לזקוף והמלאך מפילו:
 וישלך עליו. הקב"ה משליך
 פורענות על הרשע בלי חמלה:
 מידו ברוח יברח. בני סייעתו
 וחבריו בורחים מידו:
 אחת של אסתר. שהיה כעוס
 אחשורוש על מה שעשה המן
 לאסתר:

"כי נמפרנו אני ועמי" וגו' "כי אין הצד שנה בנזק המלך".
 אָמְרָה לוֹ: צַר זֶה, אֵינּוּ שָׁנָה בְּנִזְקֵי שֶׁל מֶלֶךְ,
 אֵיכָנִי בַּהּ בּוֹשֵׁתִי - וְקִטְלָהּ,
 הַשָּׂתָא אֵיכָנִי בְּדִידִי - וּמִבְּעֵי לְמִקְטְלִי.

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ, וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה".

"וַיֹּאמֶר" "וַיֹּאמֶר" - לָמָּה לִּי?

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ:

בְּתַחֲלָה עַל יְדֵי תוֹרְגָמָן.

כִּיּוֹן דְּאָמְרָה לִיה: 'מְדֻבֵּית שְׂאוּל קְאֲתִינָא' - מִיָּד "וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה".

"וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הֵמֵן הָרַע הַזֶּה".

אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר:

מְלַמֵּד שֶׁהִיְתָה מְחֻוּהָ כְּלָפִי אַחֲשֻׁרוּשׁ,

וּבָא מְלָאָךְ וְסִטְרָא יְדָה כְּלָפִי הֵמֵן.

"וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ" וגו' "וְהַמֶּלֶךְ שָׁבַ מִגְּנוּת הַבַּיִתָּן".

מְקִישׁ שִׁיבָה לְקִימָה,

מֵה קִימָה - בְּחִימָה,

אֶף שִׁיבָה - בְּחִימָה,

דְּאִזְלֵ וְאֲשַׁכַּח לְמִלְאָכֵי הַשָּׂרֵת דְּאִדְמוּ לִיה כְּגַבְרִי וְקָא עֲקָרִי לְאִלְנֵי דְּבוּסְתָנִי,

וְאָמַר לָהּ: מָאִי עוּבְדִּיכּוֹ?

אָמְרוּ לִיה: דְּפַקְדִּינָן הֵמֵן,

אֲתָא לְבִיתֵיהּ "וְהֵמֵן נֹפֵל עַל הַמֶּטֶה" - "נֹפֵל" 'נִפְל' מִיבְעֵי לִיה!

אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר:

מְלַמֵּד שֶׁבָּא מְלָאָךְ וְהִפִּילוּ עָלֶיהָ,

אָמַר: וַיִּי מְבִיתָא וַיִּי מְבָרָא - "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִגֵּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בְּבֵית".

"וַיֹּאמֶר חֲרִבוּנָה" וגו'.

אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר:

אֶף חֲרִבוּנָה רָשָׁע בְּאוֹתָהּ עֲצָה הִיא,

כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שְׂלֵא נִתְקַיְמָה עֲצָתוֹ - מִיָּד בָּרַח,

וְהֵינּוּ דְּכַתִּיב: "וַיִּשְׁלַךְ עָלָיו זֶלַא יַחֲמוּל מִיָּדוֹ בְּרוּחַ יִבְרַח".

"וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שִׁכְמָה".

שְׁתֵּי שְׂכִיכוֹת הִלְלוּ לָמָּה?

אֲחַת - שֶׁל מַלְכוּ שֶׁל עוֹלָם,

וְאֲחַת - שֶׁל אַחֲשֻׁרוּשׁ.

וְאָמְרֵי לָהּ:

אֲחַת - שֶׁל אֶסְתֵּר,

וְאֲחַת - שֶׁל וְשֵׁתִי.

53. טז, א-ב

"לכלכם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן חמש חליפות" (בראשית מה-כב).

רש"י

דבר שנצטער בו אותו צדיק. לעבד נמכר יוסף על ידי קנאת אחיו: **יכשל בו**. גרסי' ולא גרסי' זרעו: **כמה צוארין היו לו לבנימין**. לא גרסינן שכן דרך המקרא לכתוב צוארי לשון רבים על חלקת צואריו (בראשית כז) בכה על צואריו: **שיגר לו יין**. לפי שדעת זקנים נוחה הימנו זה הדבר הטוב לו מן הכל: **תעלא**. שועל: **בעידיניה**. אם תראה שעתו מצלחת: **תעלא**. קרי ליה יוסף לפני אחיו מאי בצירותיה מאחוה:

טז, ב

אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק איכשל בו?

דאמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

אמר רבי בנימין בר יפת: רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר: "ומדדמי יצא בלבוש מלכות תכלת" וגו'.

"ויפול על צוארי בנימין אחיו".

¹⁷ פמה צוארין הוו ליה לבנימין?

אמר רבי אלעזר: בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין, ועתידין ליחרב, "ובנימין בכה על צואריו" - בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב.

"והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין" (בראשית מה-יב).

אמר רבי אלעזר: אמר להם כשם שאין בלבי על בנימין אחי שלא היה במקירתו, כך אין בלבי עליכם. "מי פי המדבר אליכם" - כפי בן לבי.

"ולאביו שלח מואת עשרה המורים נושאים מטוב מצרים".

מאי "מטוב מצרים"?

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו.

"ויילכו גם אחיו ויפלו לפניו" (בראשית נ-ח).

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: היינו דאמרי אינשי: 'תעלא בעידיניה סגיד ליה'.

"תעלא"!!

מאי בצירותיה מאחוה?

אלא אי איתמר הכי איתמר: "וישחתו ישראל על ראש המטה" (בראשית מז-לא).

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: תעלא בעידיניה סגיד ליה.

"וינחם אותם וידבר על לבם" (בראשית נ-כא).

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב, ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד, נר אחד היאך יכול לכבות עשרה נרות?

¹⁷ רשי לא גורס את השאלה. והמהרש"א מפרש בדוחק.

54. טז, ב

"לַיהוּדִים הַיְהוּדָה אוֹרְהָ וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוּן וַיִּקְרָא" (אסתר ח-טז).

אָמַר רַב יְהוּדָה:

"אוֹרְהָ" - זוֹ תוֹרָה.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: **"כִּי נִרְמְזָה וְתוֹרָה אוֹר"** (משלי ו-כג).

"שִׁמְחָה" - זֶה יוֹם טוֹב.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: **"וְשִׁמְחָתָּ בְּחֶגְךָ"** (דברים טז-יד).

"שִׁשׁוּן" - זוֹ מִילָה.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: **"שִׁשׁ אֲנִי עַל אֲמֶרְתְּךָ"** (תהלים קט-קסב).

"וַיִּקְרָא" - אֵלּוּ תַפְלִין.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: **"וַיִּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שִׁים ה' נִקְרָא עֲלֵיהֶם וַיִּרְאוּ מִמֶּנּוּ"** (דברים כח-י).

וְתַנְיָא:

"דְּבִי אֲלֵעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר:

אֵלּוּ תַפְלִין שֶׁבְּרֵאשׁוֹ."

"זאת פרשנדתא" וגו' "עשרת בני המן".

אָמַר רַב אֲדָא דְּמִן יְפוֹ:

עֲשָׂרֵת בְּנֵי הַמֶּן וְ"עֲשָׂרֵת" - צָרִיף לְמַמְרִינְהוּ בְּנִשְׁמָה אַחַת,

מַאי טַעְמָא?

כּוֹלְהוּ בְּהֵדִי הַדְּדִי נִפְקוּ נִשְׁמַתֵּיהוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

וְדוֹוִזְתָּא צָרִיף לְמִימְתַּחַה בְּזִקִּיפָא כְּמוֹרְדֵיָא דְּלִבְרוֹת,

מַאי טַעְמָא?

כּוֹלְהוּ בְּחַד זְקִיפָא אֲזִדְקִיפוּ.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בַר פִּפְא:

דְּרַשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כֶּפֶר תְּמִירָתָא:

כָּל הַשִּׁירוֹת כּוֹלֵן נִכְתְּבוֹת אֲרִיחַ עַל גְּבִי לְבִינָה,

וּלְבִינָה עַל גְּבִי אֲרִיחַ,

חוּץ מִשִּׁירָה זוֹ, וּמְלִכֵי כְּנַעַן - שְׁאֲרִיחַ עַל גְּבִי אֲרִיחַ, וּלְבִינָה עַל גְּבִי לְבִינָה.

מַאי טַעְמָא?

שְׁלָא תְּהָא תְּקוּמָה לְמַפְלָתָן.

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים."

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ:

מְלַמֵּד שֶׁבָּא מְלֹאךְ וּסְטְרוֹ עַל פְּיוֹ.

"זבבאָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר."

"אָמַר" אָמְרָה מִיבְעֵי לִיה!

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אָמְרָה לוֹ: יֹאמֵר בְּפָה מַה שֶׁכְּתוּב בְּסֵפֶר.

"דְּבִרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת."

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, וְאָמְרֵי לָהּ: אָמַר רַבִּי אֲסִי:

מְלַמֵּד שֶׁצָּרִיכָה שְׂרֵטוּט כְּאֲמִיתָה שֶׁל תוֹרָה.

כ"ט

אורה זו תורה. שגזר עליהן המן

שלא יעסקו בתורה:

זהו יום טוב. קיימו עליהם

ימים טובים:

זו מילה. ועל כל אלה גזר:

אמרתך. זו מילה שניתנה

במאמר ולא בדיבור ויאמר ה'

אל אברהם ואתה את בריתי

תשמור (בראשית יז) ומצינו

שדוד שמח עליה שנאמר למנצח

על השמינית (תהילים ו) כשהיה

בבית המרחץ וראה עצמו בלא

תורה ובלא מצות כיון

(שנסתכל) במילה שמח:

עשרת בני המן ועשרת. הזכרת

שמותן ותיבה הסמוכה אחריהן

כלומר נשמתן נפלו כאחד:

זקיפא. פורק"א בלעז בצד אחד

זה למטה מזה:

אריח. הוא הכתב:

לבינה. הוא חלק שהוא כפליים

מן הכתב והאריח חצי לבינה:

שלא תהא להם תקומה. שלא

יהא להם מקום להרחיב צעדיו

תחתיו:

מלמד שבא מלאך כו'. שהרי

התחיל לדבר בלשון כעס וסופו

אמר מה שאלתך:

הכי גרסינן אמר רב נחמן יאמר

בפה מה שנכתב בספרים. ולא

גרסינן אמרה לו והכי פירושה

סדר המקראות כך הוא וקיבל

היהודים את אשר החלו לעשות

כי המן בן המדתא האגגי וגו'

ובבואה לפני המלך אמר עם

הספר וגוי ומרדכי כתב אליהם

שיעשו פורים כי המן ביקש

לאבדם ומה שבאת אסתר לפני

המלך [להתחנן לו] כל זה יאמר

עם הספר. שתהא מגילה כתובה

לפניהם בשעת קריאה:

"ומאמר אסתר קיים".

"מאמר אסתר" - אין. "דברי הצומות" - לא!?

אמר רבי יוחנן:

"דברי הצומות" ו"מאמר אסתר" קיים דברי הפורים האלה."

"מי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו."

"לרוב אחיו" - ולא לכל אחיו.

מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין.

אמר רב יוסף:

גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות,

דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה, ולבסוף בתר חמשה.

מעיקרא כתיב: **"אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה דעליה מרדכי בלשן"** (עזרא ב-ב).

ולבסוף כתיב: **"הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה דעמיה נחמני מרדכי בלשן"** (נחמיה ו-י).

אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא:

גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש,

שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה.

אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא:

גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם,

שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש.

דאמר מר:

למה נמנו שנותיו של ישמעאל?

כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב,

דכתיב: **"ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים"** (בראשית כה-יז).

פמה קשיש ישמעאל מיצחק?

ארביסר שנין,

דכתיב: **"ואברהם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברהם"** (בראשית טז-טז).

וכתיב: **"ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו"** (בראשית כה-ה).

וכתיב: **"ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם"** (בראשית כה-כו).

בר פמה הוה ישמעאל כדא תיליד יעקב?

בר שבעים וארבעה.

פמה פיישן משניה?

שתין ותלת.

ותניא:

"היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו בן ששים ושלש שנה,

ובו בפרק מת ישמעאל,

דכתיב: **"וזרא עשיו כי ברך" וגו'** (בראשית כח-ו).

"וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות,"

חמשמע שנאמר: "בת ישמעאל" - איני יודע שהיא "אחות נביות"?

מלמד שקידשה ישמעאל ומת והשיאה נביות אחיה."

שתין ותלת,

וארביסר עד דמתיליד יוסף - הא שבעין ושבעה.

וכתיב: **"ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה"** (בראשית מא-מו) - הא מאה ושבע,

שב דשבעא, ותרתין דכפנא - הא מאה ושייתסר.

וכתיב: **"ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך?"**

ויאמר יעקב אל פרעה: ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה,"

מאה ושייתסר הויין!

רפ"ו

כאמיתה של תורה. כספר תורה
עצמו שרטוט הלכה למשה
מסיני:

דברי הצומות והעקתם ומאמר
אסתר. כך סמוכים המקראות:
שפירשו ממנו. לפי שבטל
מדברי תורה ונכנס לשררה:

מעיקרא. בימי כורש כשעלה
(עם) זרובבל מן הגולה ומרדכי
עמו ונמנו בספר עזרא כ"ד שנה
היה בין מנין למנין בימי כורש
לדריוש האחרון ולפי שנעשה
מרדכי שר בינתים ירד
מחשיבותו אצל חכמים:

שכל זמן שברוך בן נריה קיים
לא הניחו עזרא ועלה. שיש לך
לתמוה למה לא עלה עזרא עם
זרובבל בימי כורש עד השנה
השביעית לדריוש האחרון
לאחר שבנה הבית כמו שכתוב
בעזרא ויבא ירושלם בחדש
החמישי היא שנת השביעית
למלך גוי (עזרא ז) ובמדרש
שהיה לומד תורה מפי ברוך בן
נריה בבבל וברוך לא עלה מבבל
ומת שם בתוך השנים הללו
ודאמרן לעיל ברוך נתנבא בשנת
שנים לדריוש בבבל היה
מתנבא ושולח ספרים
לירושלים:

יעקב למד תורה י"ד שנה בבית
עבר. כשפירש מאביו ללכת
לחרן ולא נעש עליהן על כיבוד
אביו ובשאר כל השנים
שנשתה בבית לבן ובדרך נעש
כדמפרש ואזיל:

למה נמנו שנותיו של ישמעאל.
מה לנו למנות שנות הרשעים:

להתייחס בהן שנותיו של
יעקב. על ידי מנין שנות
ישמעאל אנו למדין [באיזה פרק
משנות יעקב עברו עליו כל
הקורות והמוצאות אותו מהן
אנו למדין] ששימש בבית עבר
י"ד כיצד אברהם בן פ"ו שנה
כשנולד ישמעאל וכשנולד יצחק
היה בן מאה שנה הרי היו
לישמעאל י"ד שנה ויצחק קדם
ליעקב ששים שנה הרי
לישמעאל ע"ד כמה פיישן
משנותיו של ישמעאל ס"ג נמצא
שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן
ס"ג שנה:

ותניא היה יעקב כו'. ותניא נמי
הכי שהיה יעקב כשנתברך
מאביו בן ס"ג ובו בפרק מת
ישמעאל שנאמר וילך עשו אל
ישמעאל וגו':

מלמד שקידשה ישמעאל.
אביה ומת והשיאה נביות
אחיה:

אָלֵא,

שְׁמַע מִיָּנָה: אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִין דִּהְוָה בְּבֵית עֶבֶר לֹא חָשִׁיב לְהוּ.

דְּתַנֵּיא:

"הָיָה יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר מוֹטְמָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה.

עֶבֶר מֵת לֵאחֹר שְׂיִרְד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְאָרֶם נְהָרִים שְׁתֵּי שָׁנִים.

יֵצֵא מִשָּׁם וְבָא לֹ לְאָרֶם נְהָרִים, נִמְצָא נִשְׁעָמֵד עַל הַבָּאָר - בֶּן שִׁבְעִים וְשִׁבְעֵי שָׁנָה".

וּמַנְלָן דְּלֵא מִיעֲנַשׁ?

דְּתַנֵּיא:

"נִמְצָא יוֹסֵף שְׁפִירֵשׁ מֵאֲבִיו עֶשְׂרִים וְשֵׁתִים שָׁנָה,

בְּשֵׁם שְׁפִירֵשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ מֵאֲבִיו",

דִּיעֲקֹב תִּלְתֵּין וְשִׁיתָא הַוִּיין!

אָלֵא, אַרְבֵּיסָר דִּהְוָה בְּבֵית עֶבֶר לֹא חָשִׁיב לְהוּ.

סוּף סוּף דְּבֵית לָבָן עֶשְׂרִין שָׁנִין הַוִּיין!

אָלֵא, מְשׁוּם דְּאִשְׁתְּהֵי בְּאוּרְחָא תַרְתֵּין שָׁנִין,

דְּתַנֵּיא:

"יֵצֵא מֵאָרֶם נְהָרִים וְבָא לֹ לְסַנּוֹת,

וְעָשָׂה שָׁם שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵי חוֹדֵשׁ,

שְׁנָאֵמֵר: "וַיַּעֲקֹב נָסַע סְמוֹתָהּ וַיִּבֶן לֹ בֵּית וְלִמְקַנְהוּ עֶשֶׂה סְמוֹת" (בראשית לג-יז),

וּבְבֵית אֵל עָשָׂה שְׁשָׁה חֳדָשִׁים וְהִקְרִיב זְבָחִים".

רַס"י

וארבע עשרה שנה. היה יעקב בבית לבן עד דאתיליד יוסף דכתיב עבדתין ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך וגוי (בראשית לא) וכשנולד יוסף שלמו שני עבדות הבנות שנאמר ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגוי (שם ל) ומשם והלאה עבד אותו בשכר הצאן הרי בן ע"ז היה יעקב כשנולד יוסף וכתיב ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה נמצא יעקב בן מאה ושבע [שנים] כשהיה יוסף בן שלשים שנה] ונשתהה יעקב לישב בארץ כנען שלא ירד למצרים:

שבעה דשבעא ותריין דכפנא. דכתיב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ וגוי (בראשית מה) הרי בן קי"ו היה יעקב כשירד למצרים וקרא כתיב שלשים ומאת שנה נמצא משנסע מבית אביו עד שבא לבית לבן ארבע עשר ואותן השנים היה בבית עבר ולא חשיב להו לא גרסינן הכא עד לקמן:

עבר מת לאחר ירידתו של יעקב לארם נהרים. ובא לבית לבן ועמד שם שתי שנים צא וחשוב שנותיו של עבר ונמצא שמת כשהיה יעקב בן שבעים ותשע שנה והיינו שתי שנים משבא לבית לבן כשתחשוב י"ד שנה ששימש בבית עבר:

יצא. יעקב מבית עבר שתי שנים לפני מיתתו של עבר:

נמצא כשעמד כ"ו. הכי גרסינן מנלן דלא איענש עליהו דתניא נמצא יוסף כשפירש מאביו שלא ראהו עשרים ושתים שנה כדרך שפירש יעקב מבית אביו שלא כיבדו נתאבל על יוסף כ"ב שנה כיצד יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו וכשמלך על מצרים היה בן שלשים שנה שנאמר ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה הרי י"ג ושבעה דשבעא ותריין דכפנא הרי עשרים ושתים שנה שנתכסה יוסף מאביו ויעקב עמד עשרים שנה בבית לבן וי"ד שנה בבית עבר:

אלא שמע מינה. י"ד דבית עבר לא חשיב להו דלא איענש עליהו:

אי הכי בצירא להו. ואין כאן אלא עשרים דבית לבן:

אישתהי ב' שנים באורחא. דבשובו מארם נהרים לבא ליצחק אביו ויבן לו בית לימות החורף עשה סוכות ב' פעמים שני ימות הקיץ הרי י"ח ובבית אל עשה ששה חדשים כשיצא משכם שנאמר קום עלה בית אל וגוי (בראשית לה):

הדרן עלך מגילה נקראת

מסכת מגילה פרק ב' - הקורא למכרע

55. יז, א

כ"י

מתני'

הקורא. ללועזות. כל שאינו לשון הקודש נקרא לעז ולקמן פריך והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא:
סירוגין. בגמרא מפרש קורא מעט ופוסק (ושוהה) וחוזר ופוסק:
היה כותבה או דורשה. ומתוך כך קוראה אם כוון לבו יצא:
דיפתרא ונייר. מפרש בגמ':
על הספר. קלף:

גמ'

מנהגי מילי. דלמפרע לא יצא:
מה זמנם למפרע לא. דאי אפשר שיהא ט"ו קודם ל"י:

מתניתין

הקורא את המגילה למפרע - לא יצא.
קראה על פה, **קראה תרגום בכל לשון - לא יצא**.
אבל קורין אותה ללועזות - בלעז,
והלעז ששמע אשורית - יצא.
קראה סירוגין, ומתנמנם - יצא.
היה כותבה דורשה ומגיהה:
אם כוון לבו - יצא,
ואם לאו - לא יצא.
היתה כתובה:
בסם, ובסיקרא, ובקומוס, ובקנקנתום, על הנייר, ועל הדפתרא - לא יצא,
עד שתהא כתובה - אשורית, על הספר, ובדיו.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רבא:

דאמר קרא: **"כתבתם וזמנכם"** (אסתר ט, כז).
 מה זמנכם למפרע - לא,
 אף כתבתם למפרע - לא.

מידי קריאה כתיבה הקא?

עשייה כתיבה!

דכתיב: **"להיות עושים את שני הימים"** (אסתר ט, כז).

אלא, מהקא:

דכתיב: **"והימים האלה נזכרים ונעשים"** (אסתר ט, כח).
 איתקש זכירה לעשייה,
 מה עשייה למפרע - לא,
 אף זכירה למפרע - לא.

56. יז, א-ב

רש"י

ממזרח שמש עד מבואו. כשם ששקיעת זריחת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרע:
 זה היום. כסדר היום שאינו משתנה בשעותיו להיפך כך למפרע לא:
 יהי שם ה' מבורך. כהוייתו יהא הלול השם וברכתו כסדרו:
 ככתבה. בלשון הקודש ולא בלשון אחר:
 והיו הדברים האלה בהוייתן. בלשון הקודש:
 שלא יקרא למפרע. אלמא קריאת שמע למפרע לא ומהכא יליף תנא דלעיל טעמא:

["הקורא את המגילה למפרע - לא יצא."]

תנא:
 "וְכֹן בְּהִלּוּל,
 וְכֹן בְּקִרְיַת שְׁמַע,
 וּבִתְפִלָּה."

"הלל" מנלן?

רבה אומר:
 דכתיב: "ממזרח שמש עד מבואו" (תהלים קיג-ג).

רב יוסף אומר:
 "זה היום עשה ה'" (תהלים קיח-כד).

רב אמי אומר:
 "יהי שם ה' מבורך" (תהלים קיג-ב).

ורב נחמן בר יצחק, ואיתימא רבי אחא בר יעקב אומר:
 מהקא: "מעשה ועד עולם" (תהלים קיג-ב).

"קריאת שמע"?

דתניא:
 "קריאת שמע:
 בכתבה,
 דברי רבי.
 וחכמים אומרים:
 בכל לשון."

מאי טעמא דרבי?

יזב, אומר קרא: "יהיו" (דברים ו-ו) - בהוייתן יהו.

ורבנן מאי טעמייהו?

אמר קרא: "שמע" (דברים ו-ד) - בכל לשון שאיתה שומע.

ורבי נמי הא כתיב: "שמע"!

ההוא מיבעי ליה: השמע לאזניך מה שאיתה מוציא מפידך.

ורבנן?

סברי: כמאן דאמר: "הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא".

ורבנן נמי הכתיב: "יהיו"!

ההוא מיבעי ליה שלא יקרא למפרע.

ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה?

מדברים 'הדברים'.

ורבנו?

'דברים' 'הדברים' - לא משמע להו.

לימא קסבר רבי: כל התורה כולה בכל לשון נאמרה,
דאי סלקא דעתך: בלשון הקודש נאמרה - למה לי למכתב: "והיו"?

איצטריד:

סלקא דעתך: "שמע" כרבנו,

כתב רחמנא: "והיו".

לימא קסברי רבנו: כל התורה בלשון הקודש נאמרה,
דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה - למה לי למכתב: "שמע"?

איצטריד:

סלקא דעתך אמינא: "והיו" כרבי,

כתב רחמנא: "שמע".

"תפלה" מנא לן?

דתניא:

"שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה".

אמר רבי יוחנן ואמרי לה במתניתא תנא:

במאה ועשרים זקנים,

ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר.

רפ"י

בכל לשון נאמרה. לקרותה בכל
לשון ולכן איצטריד בקריאת
שמע והיו:

איצטריד. והיו דלא תימא שמע
בכל לשון שאתה שומע כרבנו:
על הסדר. כמשפט המקראות
וכדיליף לקמן:

הפקולי. יש אומרים שמשתכר
בצמר גפן שנקרא פקולא:

57. יז, ב - יח, א

רס"י

הבו לה'. הזכירו לפניו את אילי הארץ:
הבו לה' כבוד שמו. סיפיה דקרא בהדרת קודש:
ומה ראו לומר גאולה בשביעית. ולא רפואה אחר סליחה כדכתיב קרא הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי:
מתוך שעתידין ליגאל בשביעית. שבוע שבן דוד בא בו חלוק משאר שנים כדאמרין בפרק חלק (דף צז). שנה ראשונה רעב ולא רעב כו' עד ובשביעית מלחמות ובמוצאי שביעית בן דוד בא:
אתחלתא דגאולה היא. ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו אפילו הכי כיון דשם גאולה עלה קבעה בשביעית:

תנו רבנן:

"מנין שאומרים אבות?"

שנאמר: "הבו לה' בני אלים" (תהלים כט-א).

ומנין שאומרים גבורות?

שנאמר: "הבו לה' כבוד ועוז" (תהלים כט-א).

ומנין שאומרים קדושות?

שנאמר: "הבו לה' כבוד שמו השתחויו לה' בהדרת קדש" (תהלים כט-ב).

ומה ראו לומר בינה אחר קדושה?

שנאמר: "והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו" (ישעיה כט-כג), וסמיה ליה: "וידעו תועי רוח בינה".

ומה ראו לומר תשובה אחר בינה?

דכתיב: "ולבבו יבין וישב ורפא לו" (ישעיה ו-י).

אי הכי, לימא רפואה בתרה דתשובה!

לא סלקא דעתך:

דכתיב: "וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו מי ירבה לסלוח" (ישעיה נה-ז).

וכמי חזית דסמכת אהא,

סמוך אהא!

פתב קרא אחרינא: "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי" (תהלים קג-ג).

למימרא:

דגאולה ורפואה בתר סליחה היא,

והכתיב: "וישוב ורפא לו" (ישעיה ו,ו)!

ההוא, לאו רפואה דתחלואים היא,

אלא רפואה דסליחה היא.

ומה ראו לומר גאולה בשביעית?

אמר רבא:

מתוך שעתידין ליגאל בשביעית,

לפיכך קבעה בשביעית.

והאמר מר:

"בששית - קולות,

בשביעית - מלחמות,

במוצאי שביעית - בן דוד בא!"

מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא.

ומה ראו לומר רפואה בשמינית?

אמר רבי אחא:

מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה,

לפיכך קבעה בשמינית.

ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית?

רָשׁ"י

שבור זרוע רשע אלו המייקרין את התבואה ומפקיעין את השער וממאי דבמפקיעי שערים כתיב דכתיב בההיא פרשתא יארב במסתר כאריה בסוכו יארוב לחטוף עני וכי הליסטים אורב את העני והלא את העשיר הוא אורב אלא במפקיעי שערים הכתוב מדבר שרוב דעתם לעניים הוא וקא בעי דוד רחמי עלה דמילתא שבור זרוע רשע ותן שובע בעולם ובכך זרועו שבור ורע תדרוש רשעו בל תמצא וזה שהיה בדעתו להיות רשע כשתדרוש רשעו לא תמצא עולה שלא הספיק לעשותה: **בפרשה תשיעית אמרה**. ואם תאמר שמינית היא אשרי ולמה רגשו גויים תרתי פרשתא היא:

ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא. אלמא קיבוץ גלויות בעת ברכת השנים היא:

וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים. קודם שנתיישבו בירושלים שנאמר ואסירה כל בדיליך ועל ידי כך ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצך כבתחלה כמו לשעבר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה לכן סמכם לקבוץ גלויות והשיבה שפטינו וצדקינו במשפט: **כלו הפושעים**. שאינם מאמינין בדת משה שהיתה מן השמים לכך סמכו לה ברכת הפושעים שנאמר עוזבי ה' אלו הפושעים ושבר פושעים היינו זדים כדאמר פשעים אלו המרדין (וימא דף לו:):

אחר ישובו בני ישראל. אחר ישובו לבית המקדש ובקשו הקב"ה ואת דוד מלכם:

זובח תודה. אחר זביחה תן הודאה: וירד מעשות החטאת והעולה וגוי:

אמר רבי אלכסנדר:

כנגד מפקיעי שערים,

דכתיב: **"שבור זרוע רשע"** (תהלים י-ט).

ודוד כי אמרה, בתשיעית אמרה.

ומה ראו לומר קיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים?

דכתיב: **"ואתם הרי ישדאל ענפכם תתנו ופרוכם תשאו לעמי ישדאל כי קרבו לבוא"** (יחזקאל לו-ח),

וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים,

שנאמר: **"ואשיבה ידי עלך ואצרוך כבוד סיגך"** (ישעיה א-כה),

וכתיב: **"ואשיבה שופטיך כבראשונה"** (ישעיה א-כו),

וכיון שנעשה דין מן הרשעים,

כלו הפושעים וכולל זדים עמקם,

שנאמר: **"ושבר פושעים וחסאים יהדיו ... יכלו"**. (ישעיה א-כח).

וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים,

דכתיב: **"וכל קרני רשעים אגדע תרוממה קרנות צדיק"** (תהלים עה-יא).

וכולל גירי הצדק עם הצדיקים,

שנאמר: **"מפני שיבה תקום והדרת פני יקו"** (ויקרא יט-לב),

וסמך ליה: **"זכי וגוד אתכם גר"**.

והיכן מתרוממת קרנם?

בירושלים.

שנאמר: **"שאלו שלום ורושלם ישליו אוהבין"** (תהלים קכב-ו).

וכיון שנבנית ירושלים - בא דוד,

שנאמר: **"אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם"**.

יא, א

וכיון שבא דוד - באתה תפלה,

שנאמר: **"והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתו"** (ישעיה נו-ז).

וכיון שבאת תפלה - באת עבודה,

שנאמר: **"עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי"** (ישעיה נו-ז).

וכיון שבאת עבודה - באתה תודה,

שנאמר: **"זובח תודה יכבדני"** (תהלים נ-ג).

ומה ראו לומר ברכת פהנים אחר הודאה?

דכתיב: **"וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים"** (ויקרא ט-כב).

אימא: קודם עבודה?

לא סלקא דעתך,

דכתיב: **"וירד מעשות החטאת" וגו'.**

מי כתיב: 'לעשות'?

"מעשות" כתיב!

ולמרה אחר העבודה?

לא סלקא דעתך:

דכתיב: **"זובח תודה"**.

מאי חזית דסמכת אהאי?

סמוך אהאי!

רש"י

חדא מילתא היא. אף הודאה
עבודה של מקום הוא:

מסתברא עבודה והודאה חדא מילתא היא.

ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים?

דכתיב: "וּשְׂמוּ אֶת שְׁמֵי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם" (במדבר ו-כז),
בְּרָכָה דְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלוֹם,
שְׁנַאמֵר: "ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם" (תהלים כט-יא).

58. יח, א

[שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה].

אמר רבי יוחנן ואמרי לה במתניתא תנא:

במאה ועשרים זקנים,

ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר.]

וכי מאחר ד"מאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים תיקנו תפלה על הסדר",

שמעון הפקולי מאי הסדיר?

שכחום וחזר וסדרום.

רפ"י

אסור לספר. בקביעות ברכה: **למי שיכול**. ואין מי שיכול לספר את כולו לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא את מה שתקנו חכמים:

היסופר לו כי אדבר. הכי דריש ליה היסופר שבחו כולו כי ארבה לו דברי שבח אם אמר לעשות כך כי יבולע. סמא דכולה משתוקא. מבחר כל הסמנין היא השתיקה שלא להרבות דברים והיינו לך דומיה תהלה:

מלה בסלע משתוקא בתרין. אם תרצה לקנות הדבור בסלע תקנה השתיקה בשתים:

59. יח, א

מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא.

דאמר רבי אלעזר:

מאי דכתיב: **"מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו"** (תהלים קו-ב)?
למי נאה למלל גבורות ה'?
למי שיכול להשמיע כל תהלתו.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי - נעקר מן העולם, שנאמר: **"היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבלע"** (איוב לז-כ).

דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמרי לה איש כפר גבור חיל:

מאי דכתיב: **"לך דומיה תהלה"** (תהלים סה-ב)?

סמא דכולה - משתוקא.

כי אתא רב דימי אמר:

אמרי במערבא: **"מלה בסלע משתוקא בתרין"**.

60. יח, א

"קראָה על פּה לא יצא" וכו'.

מנלן?

אמר רבא:

אתניא: 'זכירה' 'זכירה',

כתיב הכא: "והימים האלה נזכרים" (אסתר ט-כח),

וכתיב התם: "כתב זאת זכרון בספר" (שמות יז-יד),

מה להלן בספר, אף כאן בספר.

וממאי דהאי זכירה - קריאה היא,

דלמא עיון בעלמא?

לא סלקא דעתך,

דתניא:

"זכור" (דברים כה-יז) - יכול בלב?

בשהוא אומר: "לא תשיח" (דברים כה-יט) - הרי שכחת הלב אמור,

הא מה אני מקיים: "זכור"?

בפה."

רש"י

קראה תרגום. בכל לשון. זו ואין צ"ל זו קתני:

61. יח, א

"קראָה תרגום לא יצא" וכו'.

היכי דמי?

אילימא: דכתיבה מקרא וקרי לה תרגום - היינו על פה!

לא צריכא:

דכתיבה תרגום,

וקרי לה תרגום.

62. יח, א

רס"י

מיתבי. לרב ושמואל דקתני
 הכא יונית לא יצא:
הא לא דמיא. תירוצא הוא:
גיפטית לגיפטים יצא. והכי נמי
 תנן במתני' ללועזות בלעז:
עברית. לשון עבר הנהר:
עילמית. לשון עילם:
מתני' כברייתא. זו מיתוקמא
 קראה בכל לשון דקתני מתני'
 לא יצא כגון גיפטית למדיים
 ומדיית לגיפטים אבל קורין
 אותו ללועזות בלעז איש
 כלשונו:

"אבל קורין אותה ללועזות בלעז" וכו'.

והא אמרת: **"קראת בכל לשון - לא יצא!"**

רב ושמואל דאמרי תרוניהו:
"בלעז" - יוני.

היכי דמי?
 אילימא דכתיבה אשורית וקרי לה יונית - היינו על פה!

אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר:
 שכתובה בלעז - יונית.

ואמר רבי אחא אמר רבי אלעזר:
 מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב **"אל"**,
 שנאמר: **"ויקרא לו אל אלהי ישראל"** (בראשית לג-כ)

דאי סלקא דעתך למזבח קרא ליה יעקב אל,
 ויקרא לו יעקב מיבעי ליה,
 אלא ויקרא לו ליעקב - אל, ומי קראו אל? אלהי ישראל.

מיתבי:
"קראת לגיפטית עברית עילמית מדית יונית - לא יצא!"

הא לא דמיא אלא להא:
"גיפטית לגיפטים, עברית לעברים, עילמית לעילמים, יונית ליונים - יצא."

אי הכי, רב ושמואל אמאי מוקמי לה למתניתין בלעז יונית,
 לוקמה בכל לעז!

אלא מתניתין כברייתא,
 וכי איתמר דרב ושמואל - בעלמא איתמר.
 רב ושמואל דאמרי תרוניהו: לעז יוני לכל כשר.

והא קתני: **"יונית ליונים"** - אין,
 לכולי עלמא - לא!

אינהו דאמור כרבי שמעון בן גמליאל,
 דתנן:

"רבי שמעון בן גמליאל אומר:
אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית."

ולימרו הלכה כרבי שמעון בן גמליאל!

אי אמרי: **"הלכה כרבי שמעון בן גמליאל"**
 הוה אמינא: הני מילי שאר ספרים,
 אבל מגילה דכתיב בה: **"מכתבם"** (אסתר ט-ז) - אימא לא,
 קא משמע לן.

כ"י

ופרסומי ניסא. אע"פ שאין יודעין מה ששומעין שואלין את השומעין ואומרין מה היא הקרייה הזו ואיך היה הנס ומודיעין להן:

63. יח, א

"והלועז ששמע אשורית יצא" וכו'.

והא לא ידע מאי קאמרי!

מידי דהוה אנשים ועמי הארץ.

מתקיף לה רבינא:

אטו אנן "האחשיתרנים בני הרממים" (אסתר ח-י) מי ידעין?!

אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא,

הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא.

64. יח, א-ב

רפ"י

לא הוּו ידעי רבנן. תלמידי רבינו הקדוש:
חלוגות. מין ירק הוא ושנוי בכמה מקומות במשנה ובברייתא:
פרפחיני. פיקקל"י בלעז:
מסלסל בשערך. למדנו שהסלסול לשון חיפוש והיפוך:
טאטיתא. אישקופ"א בלעז:
סירוסין. למפרע כמו סרס את המקרא ודרשהו וכן יצא מחותך או מסורס (נדה דף כח.).

"קראָה סירוגין יצא" וכו'.

לא הוּו ידעי רבנן מאי "סירוגין".
 שְׁמַעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבִי רַבִּי דְקָאָמְרָה לְהוּ לְרַבְּנָן דְּהוּי עֵיילי פְּסָקִי פְּסָקִי לְבִי רַבִּי:
 "עַד מַתִּי אַתֶּם נִכְנְסִין סִירוּגִין סִירוּגִין?"

לא הוּו ידעי רבנן מאי "חלוגות".
 שְׁמַעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבִי רַבִּי דְאָמְרָה לִיהָ לְהָהוּא גְבַרָא דְהָוָה קָא מְבַדֵּר פְּרַפְחִינִי:
 "עַד מַתִּי אַתָּה מְפַזֵּר חֲלוּגְלוּגְדִי".

לא הוּו ידעי רבנן מאי "סלסלה ותרוממה" (משלי ד-ח).
 שְׁמַעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבִי רַבִּי דְהוּוֹת אָמְרָה לְהָהוּא גְבַרָא דְהָוָה מְהַפֵּךְ בְּמַזְיָיָהּ,
 אָמְרָה לִיהָ: "עַד מַתִּי אַתָּה מְסַלְסֵל בְּשַׁעְרֶךָ".

לא הוּו ידעי רבנן מאי "השילך על ה' יהבך" (תהלים נה-כג).
 אָמַר רַבִּיהַּ בְּרַ בְּרַ חֲנִיָּה זִימְנָא חֲדָא הוּוּ אַזִּי לָנָא בְּהַדִּי הָהוּא טִייעָא, וְקָא דְרִינָא טוּנָא,
 וְאָמַר לִי: "שְׁקוּל יְהִיבִיד וּשְׂדִי אֲגַמְלֵא".

לא הוּו ידעי רבנן מאי "וטאטיתיה במטאטא השמד" (ישעיה יד-כג),
 שְׁמַעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבִי רַבִּי דְהוּוֹת אָמְרָה לְחַבְרָתָהּ:
 "שְׁקוּלִי טַאטִיתָא וְטַאטִי בִיתָא".

יח, ב

תַּנּוּ רַבְּנָן:
 "קראָה סירוגין יצא"
 סִירוּסִין לֹא יִצָּא.
רבי מונא אומר משום רבי יהודה:
 אַף בְּסִירוּגִין אִם שָׁהָה בְּדִי לְגַמּוֹר אֶת בּוּלָה חוּזַר לְרֵאשׁ".

אָמַר רַב יוֹסֵף:
 הִלְכָה כְּרַבִּי מוּנָא שְׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה.

אָמַר לִיהָ אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף:
 "בְּדִי לְגַמּוֹר אֶת בּוּלָה" מַהִיכָא דְקָאִי לְסִיפָא?
 אִו דְלָמָא מְרִישָׁא לְסִיפָא?

אָמַר לִיהָ:
 מְרִישָׁא לְסִיפָא.
 דְאִם כּוּ נִתְתָּ דְכַרִּיף לְשִׁיעוּרִין.

אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בְּרַ אַבָּא אָמַר רַב:
 הִלְכָה כְּרַבִּי מוּנָא.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
 אִין הִלְכָה כְּרַבִּי מוּנָא.

בְּסוּרָא מִתְּנּוּ הֵכִי.

בְּפוּמְבְּדִיתָא מִתְּנּוּ הֵכִי:

אָמַר רַב פְּהִנָּא אָמַר רַב:
 הִלְכָה כְּרַבִּי מוּנָא.
 וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
 אִין הִלְכָה כְּרַבִּי מוּנָא.

רַב בִּיבֵי מִתְנֵי אִיפְכָא:

רַב אָמַר:

אִין הֶלְכָה כְּרַבִּי מוֹנָא.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר:

הֶלְכָה כְּרַבִּי מוֹנָא.

אָמַר רַב יוֹסֵף:

נְקוּט דְרַב בִּיבֵי בְיַדְךָ,

דְּשְׁמוּאֵל הוּא דְחֵיִישׁ לִיחִידָאָה,

דְּתַנְּנָ:

"שׁוֹמְרֵת יָבֵם שְׁקִידָשׁ אָחִיו אֶת אַחוּתָהּ.

מִשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיהָ אָמַר:

אֹמְרִים לוֹ הִמָּתֵן עַד שְׁיַעֲשֶׂה אַחִידָה גְּדוּל מַעֲשֶׂה".

אָמַר שְׁמוּאֵל:

הֶלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיהָ.

רַב"י

דְּחֵיִישׁ לִיחִידָאָה. בַּמְקוּם

שֶׁהֵיחִיד מִחֲמִיר וּרְבִים מִקִּילִין:

שׁוֹמְרֵת יָבֵם. מִצַּפָּה לִיבְמָה

וּמִצּוּחַ בְּגִדוֹל לִיבֵם בֵּא אֶחָד מִן

הָאֲחִין וְקִידַשׁ אֶת אַחוּתָהּ שֶׁל

יבמה אחר שנפלה היבמה

לפניהן:

אֹמְרִים לוֹ הִמָּתֵן. מִלְּכוֹנְסָה:

עַד שְׁיַעֲשֶׂה אֶחָד הַגְּדוּל מַעֲשֶׂה.

בִּיבְמָתוֹ אוֹ לְחַלוּץ אוֹ לִיבֵם אֲבֵל

בְּעוֹד הַיבְּמָה לִפְנֵי כוֹלֵן לְחַלוּץ

אוֹ לִיבֵם הָרִי הִיא לְכָל אֶחָד

כְּאֲשֶׁתוֹ עַל יַדֵּי זִיקָת יָבֵם

וְאֲסוּר בְּאַחוּתָהּ מִשׁוּם אַחוּת

אִשָּׁה דְקִסְבֵּר יֵשׁ זִיקָה אֲפִי

בְּתָרֵי וְכָל שֶׁכֶּן בְּחַד וּפְלִיגֵי רַבֵּן

עֲלֶיהָ וְאֲמָרִי הוּאִיל וְשֵׁנֵי אַחִים

הֵן אִין זִיקָתוֹ מִיּוֹחַדָּת לְהִיּוֹת

מוֹטְלָת עַל אֶחָד מֵהֵן לְהִיּוֹת

כְּאֲשֶׁתוֹ וּמוֹתֵר בְּאַחוּתָהּ:

65. יח, ב

רש"י

השמיט. דילג בה הסופר פסוק
אחד וקראן הקורא:
כמתורגמן המתרגם. על פה:

תנו רבנן:

"השמיט בה סופר אותיות או פסוקין,
וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם - יצא".

מיתיבי:

"היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות,
אם רשומן ניכר - נשרה,
ואם לאו - פסולה!"

לא קשיא:

הא בכלה,
הא במקצתה.

66. יח, ב

תנו רבנן:

"השמיט בה הקורא פסוק אחד,
לא יאמר: אקרא את כולה ואחר כך אקרא אותו פסוק,
אלא קורא מאותו פסוק ואילך.
נכנס לבית הנסות ומצא צבור שקראו חציה,
לא יאמר: אקרא חציה עם הצבור ואחר כך אקרא חציה,
אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה".

67. יח, א-ב

רש"י

תיר. ער:
אהדורי סברא. דבר הבא מבינת
הלב:

"מתנמנם יצא" וכו'.

היכי דמי "מתנמנם"?

אמר רב אשי:

נים ולא נים, תיר ולא תיר,
דקרו ליה ועני,
ולא ידע לאהדורי סברא,
וכי מדקרו ליה מידכר.

רש"י

דקא מסדר פסוקא. על פה וכתב ליה וקתני יצא ע"י קריאת אותו סידור:
הלכה כדברי האומר כולה. צריך לקרות ופליגי בה תנאי במתניי מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו רבי מאיר אומר כולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי:
דמנחא מגילה קמיה. ומעתיק ממנה:
מסייע ליה לרבה. מתניי דקתני יצא וליכא לאוקמה אלא במעתיק מן הכתב מסייע ליה לרבה:
דלמא דאיתרמי ליה. לעולם מותר לכתוב בלא העתק ומתניי דאתרמי ליה מגילה ומעתיק ממנה ואיצטריך לאשמעינן דהיכא דמעתיק ממנה אם כוון לכו יצא:

68. יח, ב

"היה בותבנה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא" וכו'.

היכי דמי?

אי דקא מסדר פסוקא פסוקא וכתב לה, כי **"כוון לבו"** מאי הוי? על פה הוא!

אלא דכתב פסוקא פסוקא, וקרי ליה, ומי יצא!?

והאמר רבי חלבו אמר רב **חמא בר גודיא** אמר רב:

הלכה כדברי האומר: **"כולה"**,

ואפילו למאן דאמר: **"מאיש יהודי"** - צריכה שתהא כתובה כולה!

אלא:

דמנחה מגילה קמיה, וקרי לה מינה פסוקא פסוקא וכתב לה.

לימא מסייע ליה לרבה בר בר חנה,

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

דלמא דאתרמי ליה אתרמוי.

69. יח, ב

רש"י

התעייף עיניך בו ואיננו. אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין: **דבי בר חבו**. מוכר תפילין הוה כדאמרינן בבבא מציעא (דף כט:) תפילין דבי בר חבו שכיחי: **והלכתא כו'**. כך הלכה למשה מסיני: **מיגרס גריסין**. שגורות בפי הכל:

גופא:

"אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב".

מיתבי:

"אמר רבי שמעון בן אלעזר:

מעשה ברבי מאיר שהלך לעבר שנה בעסיא, ולא היה שם מגילה וכתבה מלבנו וקראה!

אמר רבי אבהו:

שאני רבי מאיר,

דמיקיים ביה: **"ועפעפיק יושירו נגדך"** (משלי ד-כה).

אמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי:

מאי **"ועפעפיק יושירו נגדך"**?

אמר לו:

אלו דברי תורה,

דכתיב בהו: **"התעייף עיניך בו ואיננו"** (משלי כג-ה).

ואפילו הכי - מיושרין הן אצל רבי מאיר.

רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה כתב ספרים שלא מן הכתב,

אמר ליה: ראוייה כל התורה כולה ליכתב על פיה,

אלא כד אמרו חכמים: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

מדקאמר: "כל התורה כולה ראוייה שתיכתב על פיה" - מכלל דמיושרין הן אצלו!

והא רבי מאיר כתב!

שעת הדחק שאני.

אב"י שרא לרבי בר חבו למיכתב תפלין ומזוזות שלא מן הכתב.

כמאן?

כי האי תנא,

דתניא:

"דבי ירמיה אומר משום רבינו:

תפלין ומזוזות:

נכתבות שלא מן הכתב,

ואין צריכות שרטוט".

והלכתא:

תפלין - אין צריכין שרטוט.

מזוזות - צריכין שרטוט.

אידי ואידי - נכתבות שלא מן הכתב.

מאי טעמא?

מיגרס גריסין.

70. יח, ב - יט, א

רש"י

סמא. זרניך בלשון קודש אורפומניט"ו בלעז: **סקרתא**. צבע אדום שצובעין בו תריסין: **קומא**. שרף אילן: **חרתא דאושכפי**. סם שצובעין בו מנעלים שחורין: **קמיח**. במים: **ולא עפיץ**. מעובד בעפצים שקורין גל"ש: **מחקא**. מין עשבים עשוי על ידי דבק:

"היתה פתובה בסם" כו'.

"סם" - סמא.

"סקרא" - אמר רבה בר בר חנה: סקריתא שמה.

"קומוס" - קומא.

"קנקנתום" - חרתא דאושכפי.

"דיפתרא" - דמליח וקמיח ולא עפיץ.

"נייר" - מחקא.

יט, א

71. יט, א

"עד שתהא פתובה אשודית".

דכתיב: "ככתבם וכוונם".

72. יט, א

על הספר ובדיו וכו'.

מנלן?

אתיא 'פתיבה' 'פתיבה',

פתיב הכא: "ותכתב אסתר המלכה" (אסתר ט-כט)

וכתיב ה'תם: "ויאמר להם ברוך מפיו וקרא אלי את כל הדברים האלה ואני מותב על הספר בדיו" (ירמיה לו-יח).

73. יט, א

רס"י

מתני'

בן עיר. שזמנו בארבעה עשר:
שהלך לדרך. שזמנו בחמשה עשר:
אם עתיד לחזור. מפרש בגמ':
קורא כמקומו. כחובת מקומו בין עיר בארבעה עשר בין כרך בחמשה עשר:

גמ'

לא שנו. דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו קורא בחמשה עשר ולא בארבעה עשר:

אלא שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר. אם קודם עמוד השחר יצא מן העיר הוא דקתני שאינו צריך לקרות עמהן בלילי י"ד אע"פ שעודנו שם הואיל וביום לא יהיה שם אין זה אפילו פרוז בן יומו:

אבל אין עתיד. לצאת משם בלילה דהשתא הוי פרוז לאותו יום אע"פ שעתיד לחזור למחר ליום (אחר) נקרא פרוז וקורא עמהן בין בלילי י"ד בין בי"ד וה"ה לבן עיר שהלך לדרך אם עתיד לחזור בלילי ט"ו שלא יהא שם ביום ט"ו לא הוי מוקף ליומו וקורא בי"ד כחובת מקומו ואע"פ שהוא בכרך אבל אין עתיד לחזור בלילי ט"ו אין צריך לקרותה בי"ד וממתין וקורא עמהן אע"פ שסופו לחזור לאחר זמן:

מנא ליה. דמשום ההוא יומא חשיב כוותייהו:

בן כפר. שהקדים וקרא ליום הכניסה ואח"כ הלך לעיר והיה שם לילי י"ד:

בין כך ובין כך. אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום קורא עמהן בלילה:

כבני העיר בעי מקרי. כל הפרזים זמנם בארבעה עשר בין כפרים בין עיירות ורבנן הוא דאקילו עלייהו להקדים ליום הכניסה:

והני מילי. דאקילו עלייהו דאין צריך לחזור ולקרות בארבעה עשר כי איתיה בכפר:

מתניתין

בן עיר שהלך לדרך, וכן **כרך שהלך לעיר**,
אם עתיד לחזור למקומו - קורא במקומו,
ואם לאו - קורא עמהן.

ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו?

רבי מאיר אומר:

בולה.

רבי יהודה אומר:

מ"איש יהודי" (אסתר ב,ה).

רבי יוסי אומר:

מ"אחר הדברים האלה" (אסתר ג,א).

גמרא

אמר רבא:

לא שנו אלא: שעתיד לחזור בלילי ארבעה עשר,
אבל אין עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר - קורא עמהן.

אמר רבא:

מנא אמיןא לה?

דכתיב: **"על מן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרוזות"** (אסתר ט-יט),

מכדי כתיב: **"היהודים הפרזים"** למה לי למיכתב: **"היושבים בערי הפרוזות"?**

הא קא משמע לן:

דפרוז בן יומו נקרא פרוז.

אשכחן - פרוז,

מוקף - מנא לן?

סברא הוא,

מדפרוז בן יומו קרוי - פרוז,

מוקף בן יומו - קרוי מוקף.

ואמר רבא:

בן כפר שהלך לעיר - בין כך ובין כך קורא עמהן.

מאי טעמא?

האי כבני העיר בעי למקרי,

ורבנן הוא דאקילו על הכפרים כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין.

הני מילי - כי איתיה בדוכתיה,

אבל כי איתיה בעיר - כבני עיר בעי למקרי.

איתביה אביי:

"בן כרך שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא במקומו!"

"בן כרך" סלקא דעתך?

ב"אם עתיד לחזור" תליא מילתא!

אלא לאו 'בן כפר'!

ולאו תרוצי מתרצת?

תני: 'קורא עמהן'.

74. יט, א

רפ"י

מאחר הדברים האלה. גידל המלך וכו':
כל תוקף. לקיים אגרת הפורים על תוקף הקפיד להזכיר:
תוקפו של אחשוורוש. ומתחילתה היא מדברת בתוקפו עד סופה:
ומה ראו על ככה. המגילה נכתבת ונקראת להודיע לדורות מה ראו באותו הזמן שעשו מה שעשו ומפרש על ככה עשו ולפרש מה הגיע על העושים:

"מיהיכן קורא אדם את המגילה" וכו'.

תנ"א:

"**רבי שמעון בן יוחי אומר:**

מ"בלילה ההוא" (אסתר ו,א)."

אמר רבי יוחנן:

וכולן מקרא אחד דרשו: "**ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף**" (אסתר ט,כט).

מאן דאמר: "**בילה**" - תוקפו של אחשוורוש.

ומאן דאמר: מ"**איש יהודי**" - תוקפו של מרדכי.

ומאן דאמר: מ"**אחר הדברים האלה**" - תוקפו של המן.

ומאן דאמר: מ"**בלילה ההוא**" - תוקפו של גס.

רב הונא אמר:

מהכא: "**ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם**" (אסתר ט,כו)

מאן דאמר: "**בילה**" - מה ראה אחשוורוש שגשתמש בכלים של בית המקדש?

"**על ככה**" - משום דחשיב שבעים שנין ולא איפרוק.

"**ומה הגיע אליהם**" - דקטל ושתי.

ומאן דאמר: מ"**איש יהודי**" - מה ראה מרדכי דאיפני בהמן?

"**על ככה**" - דשוי נפשיה עבודה זרה,

"**ומה הגיע אליהם**" - דאתרחיש ניסא.

ומאן דאמר: מ"**אחר הדברים האלה**" - מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים?

"**על ככה**" - משום ד'**מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה**,"

"**ומה הגיע אליהם**" - '**ותלו אותו ואת בניו על העיז**'.

ומאן דאמר: מ"**בלילה ההוא**" - מה ראה אחשוורוש להביא את ספר הזכרונות?

"**על ככה**" - דזמינתיא אסתר להמן בהדיה,

"**ומה הגיע אליהם**" - דאתרחיש ניסא.

אמר רבי חלבון אמר רב חמא בר גוריא אמר רב:

הלכה כדברי האומר "**בילה**,"

ואפילו למאן דאמר: מ"**איש יהודי**" - צריכה שתהא כתובה כולה.

75. יט, א-ב

רפ"י

נקראת ספר. ונכתב בספר: **שם תפירה בחוטי פשתן פסולה.** דאיכא למאן דאמר במסכת מכות (דף יא.) ספר תורה שתפרו בפשתן פסולה: **ונקראת אגרת.** לומר שאינה חמורה כספר: **שיהו משולשין.** שיהא מראש התפר עד מקום תפירת הגיד כממנו ועד הגיד השני ומן השני לשלישי כמשלישי לסוף התפר: **הכתובה בין הכתובים.** ספרים שהיו בימי החכמים כולן בגליון כספר תורה שלנו: **לא יצא.** דבעינן אגרת לעצמה דמיפרסם ניסא טפי דכי קוראה בין הכתובים נראה כקורא במקרא: **אי מחסרא או מייטרא.** ארוכה משאר הקלפים למעלה או למטה או קצרה מהן ויש לה היכר לעצמה: **ומחו לה אמוחא.** לאחר שאמר שמועה זו הכה על קדקדה כלומר סתר מקצתה ואמר לא אמרו אלא בצבור: **שיור התפר.** כשתופרין יריעות של ספר תורה לחברן יחד משירין בתפר למעלה ולמטה: **ומחו לה אמוחא.** לאחר שאמרה הכה על מוחה כלומר חזר וסתר ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא חכמים אמרו: **כדי שלא יקרע.** שאם אינו משייר מהדק בחזקה כשהוא מהדקו לספר תורה והוא נקרע אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ורוצה להיקרע מונע מלהדקו יותר: **מערה שעמד בה משה.** כשעבר הקב"ה לפניו שנאמר ושמתיך בנקרת הצור (שמות לג) ואליהו אף הוא עמד באותה מערה ועבר הקב"ה לפניו שנאמר ויבא שם אל המערה וגוי ויאמר צא ועמדת בהר וגוי והנה ה' עובר וגוי (מלכים א יט): **מחט סידקית.** שלנו שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים ויש מחט אחרת גסה שנקראת מחט של שקאין: **אלמלי נשתייר בה נקב.** כפי מחט כשעבר עליהן הקב"ה כמו שנאמר ושכותי כפי עליך עד עברי (שמות לג): **דקדוקי תורה.** ריבויין אתין וגמין מיעוטיין אכין ורקין: **דקדוקי סופרים.** שדקדוקי האחרונים מלשון משנת הראשונים:

ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: **מגילה נקראת: "ספר"** (אסתר ט, לב), ונקראת: **"אגרת"** (אסתר ט, כט). **נקראת "ספר"** - שאם תפירה בחוטי פשתן פסולה. **ונקראת "אגרת"** - שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה.

אמר רב נחמן: **ובלבד שיהו משולשין.**

אמר רב יהודה אמר שמואל: **הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - לא יצא.**

אמר רבא: **לא אמרן אלא דלא מחסרא ומייטרא פורתא, אבל מחסרא ומייטרא פורתא - לית לן בה.**

יט, ב לוי בר שמואל הוה קא קרי קמיה דרב יהודה במגילה הכתובה בין הכתובים, אמר ליה: **הרי אמרו: "הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - לא יצא"!**

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - לא יצא,**

ומחו לה אמוחא, **בצבור שנו.**

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **שיוור התפר - הלכה למשה מסיני.**

ומחו לה אמוחא, **ולא אמרו אלא כדי שלא יקרע.**

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית, לא היו יכולין לעמוד מפני האורה, שנאמר: "פי לא יראני האדם וחי" (שמות לג-ב).**

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **מאי דכתיב: "ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר" (דברים ט-י)? מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידין לחדש. ומאי ניהו? מקרא מגילה.**

76. יט, ב - כ, א

רפ"י

לא יצא. די'עבד הוא :
 וממאי. דחוץ מחרש דקאמר
 מתני' אפי' בדי'עבד קאמר ור'
 יוסי היא דפסל בדי'עבד :
 ולכתחלה הוא דלא. ובהא איכא
 למימר דאפי' ר' יהודה מודה
 דהא לא שמעינן ליה דפליג אלא
 בדי'עבד :
 מדסיפא רבי יהודה. דקתני ור'
 יהודה מכשיר בקטן: לא דמי
 רישא לפסולה וסיפא להכשירה
 לא גרסינן ליה דלישנא יתירא
 הוא אלא הכי גרסינן ודלמא
 רבי יהודה היא ותרי גוונני קטן
 וחסורי מיחסרא כו' הכל
 כשירין לקרות את המגילה חוץ
 מחרש שוטה וקטן הא כדאיתא
 והא כדאיתא חרש לכתחילה
 ושוטה אפילו בדי'עבד :
 בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך.
 לחינוך מצות כגון בן תשע ובן
 עשר כדאמרין ביומא בפרק
 בתרא (דף פב.) :
 במאי אוקימתא כו' יהודה.
 ואשמעת לן דכי אמר רבי יהודה
 בלא השמייע לאזנו יצא בדי'עבד
 קאמר ולא לכתחילה :
 אלא הא דתניא כו' תורם.
 ואע"פ שהוא צריך לברך ואין
 אזניו שומעות הברכה שהוא
 מוציא מפיו :
 אלא מאי. בעית למימר דרבי
 יהודה דאמר בלא השמייע לאזנו
 יצא אפילו לכתחילה כי היכי
 דתיקום הא דר"י בריה דר"ש
 בן פזי אליביה והאי דקא
 מיפלגי בדי'עבד להודיען כחו
 דר' יוסי :
 אלא הא דתניא כו'. מני :

מתניתין

הכל כשרין לקרות את המגילה,
 חוץ מחרש שוטה וקטן.
 רבי יהודה:
 מכשיר בקטן.

גמרא

מאן תנא "חרש" די'עבד נמי לא?

אמר רב מתנה:

רבי יוסי היא,

דתנן:

"הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא.

רבי יוסי אומר:

לא יצא."

וממאי דרבי יוסי היא, ודי'עבד נמי לא?

דלמא רבי יהודה היא, ולכתחלה הוא דלא, הא די'עבד שפיר דמי?

לא סלקא דעתך,

דקתני: "חרש" דומיא ד"שוטה וקטן" -

מה "שוטה וקטן" די'עבד נמי לא, אף "חרש" די'עבד נמי לא.

ודלמא - הא כדאיתא והא כדאיתא?

מדקתני סיפא: "רבי יהודה: מכשיר בקטן",

מקלל דרישא - לאו רבי יהודה היא.

¹⁸ ודלמא כולה רבי יהודה היא, ותרי גוונני קטן קתני לה.

וחסורי מיחסרא והכי קתני:

"הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן.

במה דברים אמורים: בקטן שלא הגיע לחינוך,

אבל בקטן שהגיע לחינוך אפילו לכתחלה,

שרבי יהודה מכשיר בקטן".

במאי אוקימתא? פרבי יהודה ודי'עבד,

אלא הא דתני:

"רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי:

חרש המדבר ואינו שומע - תורם לכתחלה".

מני?

אי רבי יהודה: די'עבד - אין, לכתחלה - לא.

אי רבי יוסי: די'עבד - נמי לא!

ואלא מאי רבי יהודה, ואפילו לכתחלה?!

אלא הא דתניא:

"לא יברך אדם ברכת המזון בלבן,

ואם בידו - יצא".

מני?

לא רבי יהודה ולא רבי יוסי!

אי רבי יהודה - אפילו לכתחלה,

אי רבי יוסי - אפילו די'עבד נמי לא!

¹⁸ הגהות הב"ח וכך משמע מרשי שאינו גורס: ודלמא כולה רבי יהודה היא מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשיר.

כא

לעולם רבי יהודה, ואפילו לכתחילה,

ולא קשיא:

הא דידיה,

הא דרביה.

דתניא:

"רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה:

הקורא את שמע - צריך שישמיע לאזנו,

שנאמר: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו-ד) - **השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו.**

רבי מאיר אומר:

"אשר אנכי מצוה היום על לבבך" (דברים ו-ו) - **אחר פונת הלב הו הו הדברים".**

השתא דאתית להכי,

אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה,

והא דתני יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי - רבי מאיר היא.

רפ"י

לעולם ר' יהודה. ואפי

לכתחילה מכשיר ומתניי רבי

יוסי היא ואפי דיעבד לא:

והאי. דתורם לכתחילה ר'

יהודה:

והאי. דברהמ"ז:

דרביה. משמו של ר' אלעזר בן

עזריה אמרה שצריך להשמיע

והאי לישנא משמע לכתחילה

אבל דיעבד יצא:

והשתא דאתית להכי.

לאשמועינן הא פלוגתא דר'

יהודה ור"מ:

אפי' תימא ר' יהודה. דאמר

בק"ש יצא דיעבד אין

לכתחילה לא ומתניי נמי

לכתחילה הוא דפסלה לחרש

ור' יהודה היא והך דברכת

המזון נמי ר' יהודה היא

ודקשיא לך הא דיהודה בריה

דר' שמעון בן פזי מני לא ר'

יהודה ולא ר' יוסי ר"מ היא

דמכשר לכתחילה:

כ"י

מן המתיר. ר' יהודה שקרית
לפניו הוא המתיר את הקטן
ואין לך להביא ראיה ממנו
שהרי רבים חולקין עליו:

77. כ, א

"רבי יהודה מכשיר בקטן".

תנא:

"אמר רבי יהודה:

קטן הייתי וקריתיה למעלה מרבי טרפון וזקנים בלוד.
אמרו לו: אין מביאין ראיה מן הקטן".

תנא:

"אמר רבי:

קטן הייתי וקריתיה למעלה מרבי יהודה,
אמרו לו: אין מביאין ראיה מן המתיר".

ולימרו ליה: "אין מביאין ראיה מן הקטן"?

חדא ועוד קאמרו ליה,

חדא דקטן היית,

ועוד אפילו גדול היית - "אין מביאין ראיה מן המתיר".

78. כ, א

רפ"י

מתני'

ולא טובלין. משיגיע שביעי לזב ולטמא מת אין אומרין משחשיכה בכניסת שביעי ראוי לטבול אע"ג דלילה תחילת יום היא הכא יום בעינן אבל משעבר היום מותר לטבול בלילה ובגמרא יליף לה לכולהו:

וכן שומרת יום כנגד יום בגמרא מפרש מאי שנא דנקט להא תו באנפי נפשה הא תנא ליה אין טובלין:

עד הנץ החמה. שיצא מספק לילה:

וכלן שעשו כו'. דמעלות השחר יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאיין בו צריכין להמתין עד הנץ החמה:

גמ'

כי קתני. עד שתהא הנץ החמה אדיום אקרייה שניה וקאמר שיהא של יום ביום:

ואיתקש טבילה. דכתוב בסיפיה ורחץ במים וה"ה לזב וזבה:

מתניתין

אין קורין את המגילה,

ולא מלין,

ולא טובלין,

ולא מזין,

וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול, עד שתנץ החמה.

וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשר.

גמרא

מנלן?

דאמר קרא: "והימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר ט-כח) - ביום - אין, בלילה - לא.

לימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי,

דאמר רבי יהושע בן לוי:

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום!

כי קתני אדיום.

"ולא מלין" וכו'.

דכתוב: "וביום השמיני ימול" (ויקרא יב-ג).

"ולא טובלין ולא מזין" וכו'.

דכתוב: "והזה הטהור על הטמא וגו' ביום השביעי"¹⁹ (במדבר יט-יט) - ואיתקש טבילה להזה.

¹⁹ והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחסאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב.

ר"י

ה"ג פשיטא מאי שנא שומרת יום כנגד יום כו':
שומרת יום כנגד יום. לאחר שכלה שבעה ימי נדה נכנסין י"א יום הקרויין ימי זיבה שאם תראה בהן ג' ימים רצופין הרי היא זבה וטעונה ספירת שבעה וקרובן ואם תראה יום אחד שומרת יום למחרת וטובלת ומקראי יליף לה בתורת כהנים ומייתי לה בשמעתא בתרייתא דמסכת נדה:
תיהוי. הך ראייה של זבה כראייה ראשונה של זב דאיתקש לבעל קרי דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע חדא זיבה כתיב הכא והיינו ראייה ראשונה ואשר תצא ממנו שכבת זרע היינו בעל קרי:
משום דכתיב יהיה גרסינן. כל ימי זוב טומאתה כמשכב נדתה יהיה לה והך קרא בראיית שומרת יום כנגד יום קאי מרבויי כל ימי דרשינן לה במסכת נדה (דף עג.) ואמרינן התם יהיה לה מלמד שסופרת אחד לאחד קצת מיום המחרת הלכך בלילה מיהת תטבול דעבדה קצת שימור:

79. כ, א-ב

"וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנן החמה" וכו'.

פשיטא!

מאי שנא "שומרת יום כנגד יום" מכל חייבי טבילות?

איצטריה,

סלקא דעתך אמינא: תיהוי כראייה ראשונה של זב, וראייה ראשונה של זב, איתקש לבעל קרי,

דכתיב: "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע" (ויקרא טו-לב),

מה בעל קרי טובל ביום - האי נמי ליטבול ביומיה.

והא ביממא לא מצי טבליה,

דכתיב: "כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה" (ויקרא טו-כו),

בליליא מיהת ליעביד מקצת שימור ותיטבול,

קא משמע לן:

כב, פיון דבעיא ספירה - אספירה ביממא היא.

80. כ, ב

"וְבוֹלֵן שֶׁעָשָׂו מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר - בְּשֵׁר".

מְנַהֵן מִיָּלִי?

אָמַר רַבָּא:

דְּאָמַר קְרָא: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם" (בראשית א-ה),
לְמַאֲרִי וּבָא קְרָאוּ יוֹם.

אֵלָא מַעֲתָה:

"וְלַחֲשֵׁךְ קְרָא לַיְלָה" (בראשית א-ה) - לְמַחֲשֵׁיךְ וּבָא קְרָא לַיְלָה.
הָא קְיָיְמָא לָן: דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים לְאוֹ לַיְלָה הוּא!

אֵלָא אָמַר רַבִּי זִירָא:

מִהָקָא: "וְאֶנְחֵנוּ עוֹשִׂים בְּמִלְאָכָה וְחֻצִּים מִחֻזְקִים בְּרַמְחִים,
מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים" (נחמיה ד-טו).
וְאוֹמַר: "וְהָיוּ לָנוּ הַלֵּילָה מְשֻׁמֵּר וְהַיּוֹם מְלֻאָכָה" (נחמיה ד-טז).

מַאי וְאוֹמַר?

וְכִי תִימָא:

מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר - לְאוֹ יִמְמָא,

וּמְכִי עֲרָבָא שְׂמֻשָּׂא - לַיְלָא,

וְאִינְהוּ מְקַדְמִי, וּמְחֻשְׁכִי,

תָּא שְׂמַע: "וְהָיוּ לָנוּ הַלֵּילָה מְשֻׁמֵּר וְהַיּוֹם מְלֻאָכָה" (נחמיה ד-טז).

רַבִּי

קמ"ל. כיון דהאי אחד לאחד
משום ספירה היא מדוגמת
ספירת ז' כל ספירה דיממא היא
דכתיב וספרה לה שבעת ימים
(ויקרא טו):

מקדמי. מקדימין:

מחשבי. מעריבין:

ת"ש (והיה) לנו הלילה למשמר
והיום למלאכה. ש"מ כל זמן
שעסוקים במלאכה קרי יום
ולא קדמותא וחשכותא:

81. כ, ב - כא, א

רש"י

מתני'

כל היום כשר. אע"ג דקיימא לן זריזין מקדימין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר (בראשית כב) אפילו הכי כשר כל היום: **לוידי פרים.** פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח שמתודין עליו חטא שהביאוהו עליו כדאמרין במסכת יומא (דף לו:). והתודה על חטאת עון חטאת כתיב הכא וכפר עליו הכהן (ויקרא ד) וכתיב התם ביום הכפורים יעמד חי לפני ה' לכפר עליו וגוי' (ויקרא טז) מה להלן כפרת דברים וביום כדיליף לקמן אף כאן כפרת דברים וביום: **למליקה.** של עוף: **לקבלה.** לקבלת הדם: **להזיה.** לזריקת הדם והזיית פרים הנשרפין וחסאות הפנימיות שהיא זריקה שלהן:

מתניתין

כל היום כשר:
לקריאת המגילה,
ולקריאת ההלל,
ולתקיעת שופר,
ולנטילת לולב,
ולתפלת המוספין,
ולמוספין,
ולוידי הפרים,
ולוידי מעשר,
ולוידי יום הכפורים,
לסמיכה,
לשחיטה,
לתנופה,
להגשה,
לקמיצה,
ולהקטרה,
למליקה,
ולקבלה,
ולהזיה,
ולהשקייט סוטה,
ולעריפת העגלה,
ולטהרת המצורע.

כל הלילה כשר:
לקצירת העומר,
ולהקטר חלבים ואברים.

זה הכלל:
דבר שמצותו ביום - כשר כל היום,
דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה.

גמרא
מנלן?

דאמר קרא: **"והימים האלה נזכרים ונעשים"** (אסתר ט, כח).

"לקריאת ההלל"?

דכתיב: **"ממזרח שמש עד מבואו"** (תהלים קיג-ג).

רב יוסף אומר:

"זה היום עשה ה'" (תהלים קיח-כד).

"ולנטילת לולב"?

דכתיב: **"ולקחתם לכם ביום הראשון"** (ויקרא כג-מ).

"ולתקיעת שופר"?

דכתיב: **"יום תרועה והיה לכם"** (במדבר כט-א).

וְלַמּוֹסְפִין?

דְּכָתִיב: **"דָּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ"** (ויקרא כג-לז).

וְלַתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין?

כְּמוֹסְפִין שְׁוִייהָ רַבָּנָן.

וְלִוְיָדוּי פָּרִים?

דִּילִיף: **"כַּפָּרָה" "כַּפָּרָה"** מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים,

דְּתַנְיָא גְבִי יוֹם הַכַּפּוּרִים:

"וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ" (ויקרא טז-יא) - **בְּכַפֵּרֵת דְּבָרִים הַנְּתוּב מִדְּבָר.**

וְכַפָּרָה בִּמְקָמָא הוּא,

דְּכָתִיב: **"בַּיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם"** (ויקרא טז-ל).

וְלִוְיָדוּי מַעֲשֵׂר וְכוּ?

דְּכָתִיב: **"וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת"** (דברים כו-יג),

וְסַמְיָךְ לֵיהּ: **"הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצְוָךְ"** (דברים כו-יג).

לְסַמְיָכָה וְלִשְׁחִיטָה?

דְּכָתִיב: **"וְסַמְרָ וְשִׁחַט"** (ויקרא ג-ח).

וְכָתִיב בְּהַ שְׁחִיטָה: **"בַּיּוֹם זָבַחְכֶם"** (ויקרא יט-ו).

וְלַתְּנוּפָה?

דְּכָתִיב: **"בַּיּוֹם הַנִּיפַחְכֶם אֶת הָעוֹמֵר"** (ויקרא כג-יב).

וְלַהֲגָשָׁה?

דְּאִיתְקַשׁ לְתַנּוּפָה,

דְּכָתִיב: **"וְלִקַּח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאוֹת וְהִנִּיף וְהִקְרִיב"** (במדבר ה-כה).

וְלַמְּלִיקָה וְלַקְּמִיצָה וְלַהֲקַטְרָה וְלַהֲזִיחָה.

דְּכָתִיב: **"בַּיּוֹם צוּתוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"** (ויקרא ז-לח).

וְלַהֲשַׁקֵּיית סוּטָה?

אֲתִיא **"תּוֹרָה" "תּוֹרָה"**

פְּתִיב הַכָּא: **"וַעֲשֵׂה לָהּ הַמֶּחֶן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת"** (במדבר ה-ל),

וְכָתִיב הַתָּם: **"עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹדוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט"** (דברים יז-יא).

מֵה מְשַׁפֵּט בַּיּוֹם אִף כָּאן בַּיּוֹם. כא,

וְלַעֲרִיפַת הָעֶגְלָה?

אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי יַנְאִי:

'כַּפָּרָה' כָּתִיב בְּהַ כְּקֹדְשִׁים.

וְלַטְהָרַת מִצְוָעָה?

רַש"י

גמ'

בכפרת דברים. וידוי במסכת יומא (דף לו:) מסיים לה אתה אומר בכפרת דברים או אינו אלא בכפרת דמים הרי הוא אומר ושחט את פר החטאת אשר לו למדנו שעדיין לא נשחט הפר:

כל ביום הזה יכפר עליכם. אלמא כפרתו ביום:

והניף והקריב. והקרבה היא הגשה דאי אפשר לומר הך הקרבה היא הקטרת הקומץ דהא כתיב בתריה וקמץ והקטיר ומה היא הגשה מגיש את המנחה ומגיעה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן ואח"כ קומץ ומקראי יליף לה במסכת סוטה (דף יד:) ובמנחות (דף יט:):

לקמיצה ולהקטרה. בהקטרת קומץ קאמר שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום אבל הקטר חלבים ואברים תנן במתני' דכשרים כל הלילה:

ביום צוּתוּ. להקריב את קרבניהם וכל הני הקרבת הקרבן ניהו דאילו הקטרת קומץ הקרבה היא וקמיצה איתקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר מליקת עוף מליקתו והזייתו כאחת והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרבה קרי לה דאמר מר (חגיגה דף יא.) והקריבו זו קבלת הדם אי"נ להקריב כל צורכי הקרבה קמיצה ומליקה וקבלה כולן צרכי הקרבה הן ואי אפשר בלא הן אבל הגשה ותנופה אינן מעכבין:

משפט ביום. דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו (דברים כא) אורעה כל הפרשה כולה להיות דין במסי' סנהדרין בפי' אחד דיני ממונות (דף לד:):

כ"י

לטהרת מצורע. בצפרים ועץ
 ארז ואזוב ושני תולעת:
 דאמר מר קצירה וספירת
 בלילה. ויליף לה במסי מנחות
 מקראי.
 כל הלילה עד הבוקר. על
 מוקדה על המזבח כל הלילה עד
 הבוקר:

דְּכַתְּיב: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו" (ויקרא יד-ב).

"כָּל הַלַּיְלָה בְּשֵׁר לְקַצֵּרֶת הָעוֹמֵר" וְכוּ'.

דְּאָמַר מַר:

"קַצִּירָה וְסַפִּירָה בַּלַּיְלָה וְהִבָּאָה בַּיּוֹם".

"וּלְהַקְטִיר חֲלָבִים וְאַבְרִים"?

דְּכַתְּיב: "כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבּוֹקֵר" (ויקרא ו-ב).

82. כא, א

רש"י

וכר' יוסי. דאמר במסכת מנחות
אפילו סילק את הישנה שחרית
וסידר את החדשה ערבית אף זו
היתה תמיד ומהו תמיד שלא
ילין שולחן בלא לחם אבל לרבנן
טפחו של זה מסדר בצד טפחו
של מסלק:

"זה הנלל: דבר שמצותו ביום בשר כל היום".

"זה הנלל" - לאתווי מאי?

לאתווי סידור בזיכין,

וסלוק בזיכין,

וכרבי יוסי,

דתניא:

"דבי יוסי אומר:

סילק את הישנה שחרית, וסידר חדשה ערבית - אין בכך כלום,

ומה אני מקיים: "לפני תמיד" ²⁰ (שמות כה, ל)?

שלא יהא שולחן בלא לחם".

"דבר שמצותו בלילה בשר כל הלילה".

לאתווי מאי?

לאתווי אכילת פסחים,

ודלא כרבי אלעזר בן עזריה,

דתניא:

"ואכלו את הבשר בלילה הזה" (שמות יב, ח).

אמר רבי אלעזר בן עזריה:

נאמר כאן: "בלילה הזה" (שמות יב, ח),

ונאמר להלן: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה" (שמות יב, יב),

מה להלן עד חצות - אף כאן עד חצות".

הדרן עלך הקורא למפרע

²⁰ כך הגיה מסורת הש"ס ובמקבילה במנחות צט, ב

מסכת מגילה פרק ג' - הקורא עומד

83. כא, א

רס"י

מתני'
הקורא עומד ויושב. אם רצה .
 עומד אם רצה יושב:
קראוה שנים. יחד יצאו ולא
 אמרינן אין שני קולות נשמעין
 כאחד:
לא יברך. אין צריך לברך:
בשני ובחמישי בשבת ובשבת
במנחה. עזרא תיקן שיהו קורין
 בשני ובחמישי בבבא קמא
 בפרק מרובה (דף פב.) והכא
 אשמעין דשלשה הן כהן ולוי
 וישראל:
ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה
 לצבור מפני שהן ימי מלאכה
 ושבת במנחה סמוך לחשיכה
 הוא שהרי כל היום היו רגילין
 לדרוש:
ואין מפטירין. משום האי
 טעמא גופיה:
הפותח והחותם. בגמ' מפרש:
ואין מוסיפין עליהן. בראשי
 חדשים וחול המועד נמי איכא
 ביטול מלאכה דמלאכת דבר
 האבד מותרת:

גמ'
מה שאין כן בתורה. שאין קורין
 בתורה בצבור מיושב:
כביכול. נאמר בהקב"ה כבאדם
 שיכול להאמר בו כן:
שלא ישב על גבי המטה. אלא
 או שניהם על גבי המטה או
 שניהם על גבי קרקע:

מתניתין

הקורא את המגילה - עומד ויושב.
קראה אחד קראה שנים - יצאו.
מקום שנהגו לברך - יברך,
ושלא לברך - לא יברך.
בשני, וחמישי, בשבת במנחה - קורין שלשה,
אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא.
הפותח והחותם בתורה - מברך לפניו ולאחריה.
בראשי חדשים, ובחולו של מועד - קורין ארבעה,
אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא.
הפותח והחותם בתורה - מברך לפניו ולאחריה.
זה הכלל:
כל שיש בו מוסף, ואינו יום טוב - קורין ארבעה.
ביום טוב - חמשה,
ביום הנפירים - ששה.
בשבת - שבעה.
אין פוחתין מהן,
אבל מוסיפין עליהן,
ומפטירין בנביא.
הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה.

גמרא

תנא:
"מה שאין כן בתורה".

מנהגי מילי?

אמר רבי אבהו:
דאמר קרא: "ואתה פה עמד עמדי" (דברים ה-כח).

ואמר רבי אבהו:
אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומר,
כביכול אף הקדוש ברוך הוא בעמידה.

ואמר רבי אבהו:
מנין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע?
שנאמר: "ואתה פה עמד עמדי" (דברים ה-כח).

תנו רבנן:
"מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד,
משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם - והיו למדין תורה מיושב".

והיינו דתנו:
"משמת רבן גמליאל - בטל כבוד תורה".

פתוב אחד אומר: **"ואשב בהר"** (דברים ט-ט),
 וכתוב אחד אומר: **"ואנכי עמדתי בהר"** (דברים י-י)!

רפ"י

ולומד. מפי הגבורה :
יושב ושונה. שנית לבדו מה
 שלמד :
רכות. דברים רכים ונוחים
 שאדם מהיר לשמען :

אמר רב:

עומד ולומד,
 יושב ושונה.

רבי חנינא אמר:

לא עומד ולא יושב - אלא שוחה.

רבי יוחנן אמר:

אין ישיבה אלא לשון עכבה,
שנאמר: "ותשבו בקדש ימים רבים" (דברים א-מו).

רבא אמר:

רכות מעומד וקשות מיושב.

84. כא, א-ב

רש"י

ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין. וכל שכן שאין שנים קורין וטעמא משום דתרי קלי לא מישתמעו:
ובנביא אפילו אחד קורא ושנים מתרגמין. שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ שאין מכירין בלשון הקודש והתרגום הוא לעז הבבליים ובתרגום של תורה צריכין אנו לחזור שיהו מבינין את המצות אבל בשל נביאים לא קפדי עלייהו כולי האי:
ועשרה מתרגמין. לא גרסינן שאין תרגום בכתובים:

"קראה אחד קראה שנים יצאו" וכו'.

כא, ב תנא:

"מה שאין בן בתורה".

תנו רבנן:

"בתורה - אחד קורא ואחד מתרגם,

ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין.

ובנביא - אחד קורא ושנים מתרגמין.

ובלבד שלא יהו שנים קורין, ושנים מתרגמין.

ובהלל ובמגלה - אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין".

מאי טעמא?

כיון דחביבה יהבי דעתיהו ושמיעי.

85. כא, ב

רס"י

ויעבר את הכושי. ויקדם את
הכושי:

"מקום שנהגו לברך יברך".

אמר אביי:
לא שנו אלא לאחריה,
אבל לפני מציאת הברכה.

דאמר רב יהודה אמר שמואל:
כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן.

מאי משמע דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא?

אמר רב נחמן בר יצחק:
אמר קרא: **"וידרז אחימעץ דרך הפקר ויעבר את הכושי"** (שמואל ב יח-כג).

אביי אמר:
מהכא: **"והוא עבר לפניהם"** (בראשית לג-ג).

ואיבעית אימא:
מהכא: **"ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם"** (מירכה ב-ג).

86. כא, ב

רש"י

מקטרוזיא. מקום:
 מנ"ח. על מקרא מגילה ושעשה
 נסים ושהחיינו:

"לפניה" - מאי מברך?

רב ששת מקטרוזיא איקלע לקמיה דרב אשי ובריד מנ"ח [=מגילה, ניסים, שהחיינו].

"לאחריה" - מאי מברך?

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
 הרב את ריבנו,
 והדן את דיננו,
 והנוקם את נקמתנו,
 והנפרע לנו מצרינו,
 והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו,
 ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם.

רבא אמר:
 האל המושיע.

אמר רב פפא:
 הלכך נימרינהו לתרוייהו:
 ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע.

87. כא, ב

"בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּי שְׁשֶׁת בְּמִנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה" וְכוּ'.

הֲנִי "שְׁלֹשָׁה" כְּנֶגֶד מִי?

אָמַר רַב אֲסִי:
כְּנֶגֶד תּוֹרָה, נְבִיאִים וּכְתוּבִים.

רַבָּא אָמַר:
כְּנֶגֶד כְּהֻנִים, לְוִיִּם וַיִּשְׂרָאֵלִים.

88. כא, ב

רפ"י

וידבר עולה מן המנין. וידבר ה' אל משה לאמר אע"פ שאין ללמוד ממנו כלום:

בראשית נמי. דמשתעי בשמים ובארץ דכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם:

מאמר הוא. אף הן במאמר נבראו:

נר מערבי. הוא נר אמצעי למאן דאמר נרות צפון ודרום מונחין הוי אמצעי משוך קימעא כלפי מערב חוץ משאר נרות דלמאן דאמר מערב ומזרח מונחין לא משום דהוי מערבי השני כלפי מזרח הכי איתא במנחות:

תורמין. כהנים את הלשכה נותנין משקלי שנה זו לתוכה לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה:

אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. למול פני נר שבגוף המנורה שהוא אמצעי היה מצדד פני ששה הנרות:

ראשון. מן שלשה שקרא ארבעה פסוקים משובח וכן שני וכן שלישי אם לא עשה הראשון ועשה השני או אם לא קראו לא הראשון ולא השני ארבעה פסוקים וקרא אותן השלישי משובח ואם יש להן ריוח בפרשה וקראו כל אחד ארבעה פסוקים כולן משובחין:

אָלָא הָא דְתַנִּי רַב שִׁימִי:

"אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת, **"וידבר"** - עולה מן המנין".

הני 'עשרה' פנגד מי?

אמר רבי יהושע בן לוי:

פנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת.

רב יוסף אומר:

פנגד עשרת הדברות, שנאמרו למשה בסיני.

רבי לוי אומר:

פנגד עשרה הילולין, שאמר דוד בספר תהלים.

ורבי יוחנן אומר:

פנגד עשרה מאמרות, שבהן נברא העולם.

הי נינהו?

"וַיֹּאמֶר" דבראשית.

הני תשעה הוו!

"בראשית" נמי מאמר הוא,

דכתיב: **"בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל אֲבָאִים"** (תהלים לג-ו).

אמר רבא:

ראשון שקרא ארבעה - משובח,

שני שקרא ארבעה - משובח,

שלישי שקרא ארבעה - משובח.

"ראשון שקרא ארבעה - משובח"

דתנן:

"בְּשֵׁלֶשׁ הַיּוֹפּוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ סְאִין שֶׁבֵּהוּ תוֹרְמִין אֶת הַלְּשָׁבָה,

וְהִיא כְּתוּב עֲלֶיהָן אֵב"ג לִידַע אִיזוּ מֵהוּ נִתְרַמָּה רֵאשׁוֹן - לְהַקְרִיב מִמֶּנָּה רֵאשׁוֹן,

שֶׁמִּצְוָה בְּרֵאשׁוֹן".

"אמצעי שקרא ארבעה - משובח"

דתניא:

"אל מול פני המנורה יאירו" - מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי,

וְנֵר מִעֲרָבִי כָּלְפִי שְׁבִינָה".

ואמר רבי יוחנן:

מכאן שאמצעי משובח.

"ואחרון שקרא ארבעה - משובח"

משום מעלין בקדש ולא מורדין.

רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר,

וקרא ראשון - ארבעה, ושבתיה רב פפא.

89. כא, ב

רש"י

משום הנכנסין. שאם יכנס אדם לבית הכנסת אחר שבירך ראשון ואם לא ישמע את האחרים מברכין יאמר אין ברכה בתורה לפניו:
ומשום היוצאין. ולא שמעו את החותם מברך לאחריה והראשונים לא ברכו יאמרו היוצאים אין ברכה בתורה לאחריה:

"אין פוחתין מהו ואין מוסיפין".

תנא:

**"הפותח - מברך לפניו,
 והחותם - מברך לאחריה".**

והאידנא דכולהו מברכי לפניו ולאחריה,

היינו טעמא:

דתקיננו רבנן: גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין.

90. כא, ב

כ"י

כיצד קורין. בד' בני אדם :
אין משיירין בפרשה כו'.
 לקמן מפרש טעמא ואין מתחילין נמי לקמן אמרינן לה ומפרש טעמא :
ליקרי. שלישי תרי מהא שני מקראות דפרשת וביום השבת ותלתא קראי מבראשי חדשיכם פשו להו תרי וכו' :
ביום הראשון. גבי מעמדות תנן ליה במסכת תענית ביום הראשון באחד בשבת :
דולג. השני חוזר ומתחיל פסוק שגמר בו שלפניו :
פוסק. הראשון קורא חצי הפסוק השלישי ופוסקו :
גזירה משום הנכנסין. שישמעו השני מתחיל פסוק זה ויאמרו לא קרא ראשון אלא שנים וכן היוצאין שישמעו את הראשון קורא שלשה ויצאו מבית הכנסת ויאמרו לא יקרא השני אלא שנים :
הכי גרסינן קרא ראשון שלשה השני קורא שנים מפרשה זו כו' :
למ"ד דולג גדולג. למאן דאמר פוסק ליכא למיפרך דהא קרא ראשון שלשה קתני דאי אפשר עוד לחזור :

"בְּרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אֲרֻבָּעָה" וְכו'.

בְּעָא מִיָּגִיה עוֹלָא בַר רַב מְרְבָא:
פְּרֻשְׁתָּ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ כִּיצַד קוֹרִין אוֹתָהּ?

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי" (במדבר כח-ב) - דְּהוּיִין תַּמְנֵינָא פְּסוּקִי, הִיכִי נַעֲבִיד?

נִיקְרִי תְּרֵי תְּלַתָּא תְּלַתָּא פְּסוּקִין, פְּשׁוּ לְהוּ תְּרֵי - וְאִין מְשִׁירִין בְּפֻרְשָׁה פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה פְּסוּקִין!
 נִיקְרִי אֲרֻבָּעָה אֲרֻבָּעָה, פְּשׁוּ לְהוּ שְׁבַעָה **"וביום השבת"** הוּיִין תְּרֵי, **"ובראשי חֳדָשִׁים"** - הוּיִין חֲמֻשָּׁה, הִיכִי נַעֲבִיד?

נִיקְרִי תְּרֵי מְהֵא וְחַד מְהֵנָּךְ - אִין מִתְחִילִין בְּפֻרְשָׁה פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה פְּסוּקִים!
 לִיקְרִי תְּרֵי מְהֵא וְתְּלַתָּא מְהֵךְ, פְּשׁוּ לְהוּ תְּרֵי!

כב,א

אָמַר לוֹ: זוֹ לֹא שְׁמַעְתִּי, כִּיֹּצֵא בְּהָ שְׁמַעְתִּי.
 דְּתַנּוּ:

"ביום הראשון - בְּרֵאשִׁית" וְ"יהי רקיע"
 וְתַנִּי עֲלֵהּ:

"בְּרֵאשִׁית" - בְּשָׁנִים,

"יהי רקיע" - בְּאַחַד"

וְהוּיִין בְּהָ:

בְּשַׁלְמָא **"יהי רקיע" - בְּאַחַד** - דְּתְּלַתָּא פְּסוּקִי הוּוּ,
 אֵלָא **"בְּרֵאשִׁית" - בְּשָׁנִים** - חֲמֻשָּׁה פְּסוּקִי הוּוּ,
 וְתַנּוּ:

"הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים!"

וְאִיתְּמַר עֲלֵהּ:

רַב אָמַר: דּוֹלַג.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר: פּוֹסֵק.

"רב אמר: דולג"

מאי טעמא לא אמר "פוסק"?

קסבר כל פסוקא דלא פסקיה משה, אנו לא פסקינן ליה.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר: פְּסַקִינן לִיהָ?!

וְהָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא קָרָא:

צַעַר גְּדוֹל הָיָה לִי אֲצַל רַבִּי חֲנִינָא הַגְּדוֹל וְלֹא הִתִּיר לִי לְפָסוּק,

אֵלָא לְתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹ,

הוֹאִיל וְלֹהֲתַלְמֵד עֲשׂוּיִין!

הַתָּם: טַעְמָא מַאי? מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר,

הַכָּא: נְמִי לֹא אֶפְשָׁר.

"וְשִׁמוּאֵל אָמַר: פּוֹסֵק,"

מאי טעמא לא אמר "דולג"?

גְּזִירָה מִשּׁוּם הַנְּכַנְסִין וּמִשּׁוּם הַיּוֹצֵאִין.

מִיתִיבִי:

"פְּרֻשָׁה שֶׁל שְׁנֵה פְּסוּקִים - קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשָׁנִים,

וְשֶׁל חֲמֻשָּׁה פְּסוּקִים - בְּיַחֲד.

קָרָא רֵאשׁוֹן שְׁלֹשָׁה - הַשְּׁנֵי קוֹרָא שְׁנַיִם מִפְּרֻשָׁה זוֹ, וְאַחַד מִפְּרֻשָׁה אַחֶרֶת.

וְיֹשׁ אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה,

לְפִי שְׂאִין מִתְחִילִין בְּפֻרְשָׁה פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה פְּסוּקִים."

וְאִם אֵיתָא,

לְמַאן דְּאָמַר: "דּוֹלַג" - נְדִלּוּג!

וְלִמָּאן דְּאָמַר: "פּוֹסֵק" - נְפֹסֵק!

שְׂאֵנֵי הֵתָם: דְּאֶפְשָׁר בְּהֵכִי.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

הֲלָכָה כְּיֵשׁ אֹמְרִים.

וְאָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

כְּשֵׁם שְׂאֵין מִתְחִילִין בְּפִרְשָׁה פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים,

כִּד אֵין מְשִׁירִין בְּפִרְשָׁה פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים.

פְּשִׁיטָא!

הַשְׁתָּא וּמָה אֶתְחַלְתָּא דְקָא מְקִיל תִּנָּא קָמָא מְחַמְרֵי יֵשׁ אֹמְרִים,

שִׁיור דְּמְחַמְרֵי תִנָּא קָמָא לֹא כֹל שְׂכֹן דְּמְחַמְרֵי יֵשׁ אֹמְרִים!?

מָהוּ דְתִימָא: "נִכְנְסִין" - שְׂכִיחֵי, "יוֹצְאִין" - לֹא שְׂכִיחֵי דְמִנְחֵי סֵפֶר תּוֹרָה וְנִפְקֵי,

קָא מְשַׁמְעֵ לָן.

וְתִנָּא קָמָא, מָאי שְׁנָא שְׁיורֵי דְלֹא?

מְשׁוּם יוֹצְאִין,

אֶתְחֻלִי נְמִי גְזִירָה מְשׁוּם הַנְּכַנְסִין!

אָמְרֵי:

מָאן דְּעֵייל - שְׁיולֵי שְׁיִיל.

שְׁלַח לֵיהּ רַבָּה בְּרִיהּ דְרַבָּא לְרַב יוֹסֵף:

הֲלִכְתָּא מָאי?

שְׁלַח לֵיהּ:

הֲלִכְתָּא: דּוֹלַג וְאִמְצָעֵי דּוֹלְגָן.

רַשִׁי

שְׂאֵנֵי הֵתָם דְּאֶפְשָׁר בְּהֵכִי.

לקרות מפרשה זו לאחריה דהך מתניתא קיימא בשני ובחמישי שהוא יכול לקרות מה שירצה שהכל מענינו של יום:

כְּשֵׁם שְׂאֵין מִתְחִילִין בְּפִרְשָׁה

בְּפָחוּת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים. גזירה

משום הנכנסין שיהו סבורים לא קרא זה אלא שני פסוקים של התחלת פרשה זו שהרי לא היו בבית הכנסת ולא שמעו שקרא מפרשה העליונה:

כִּד אֵין מְשִׁירִין כּו'. גזירה

משום היוצאין שסבורין שהקורא אחריו של זה לא יקרא אלא שני פסוקים הנותרים:

שִׁיור דְקָא מְחַמְרֵי תִנָּא קָמָא.

דתני ושל חמשה ביחיד ולא אמרינן יקרא הראשון שלשה ויפסוק אם ירצה:

נִכְנְסִין שְׂכִיחֵי. לפיכך החמירו

יש אומרים בהתחלה:

שְׁיולֵי מְשַׁמְעֵי. כשישמע שקורא

השני שלשה מקראות והראשון לא קרא מפרשה זו אלא שנים ישאל היאך קרא הראשון שני פסוקים ולא יותר ויאמרו לו שקרא מפרשה העליונה:

הֲלִכְתָּא מָאי. בשל מעמדות:

וְאִמְצָעֵי דּוֹלַג. שאם לא ידלג

הוא צריך להתחיל בפרשה פחות משלשה פסוקים ואם יקרא שלשה מן השניה נמצא קוראה כולה:

91. כב, א-ב

רפ"י

מוסף. פסקא תפלת עננו ברכה יתירא:
מכדי רב בישראל קרא. שהרי רב לא היה לא כהן ולא לוי:
זהא רב הונא קרא בכהני. במסכת גיטין בהניזקין (דף נט):
הא איכא שמואל. בנהרדעא שהוא ממדינת בבל דכהנא הוא:
ודבר עילויה. נהוג היה להיות למעלה מרב כדאמרינן בפרק מרובה (ב"ק פ.) רב לא עייל לקמיה דשמואל:
ורב הוא דעביד. להאי דאדבריה עליה כבוד הוה עביד ליה משום דלייטיה רב לשמואל דלא לוקמי בני במס' שבת פ' שמונה שרצים (ד' קח):
שלא בפניו לא עביד ליה. ושמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא:

"זה הנלל כל שיש בו מוסף" וכו'.

איבעיא להו:
 תענית צבור בכמה?

ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף - ארבעה, אבל הכא דליכא קרבן מוסף - לא. או דלמא:
 הכא נמי איכא מוסף תפלה?

תא שמע:
"בראשי חדשים ובחולו של מועד - קורין ארבעה."
 הא בתענית צבור - שלשה!

אימא רישא,
"בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה."
 הא תענית צבור - ארבעה!

אלא מהא ליכא למישמע מינה.

תא שמע:
 דרב איקלע לכול בתענית צבור, קם קרא בסיפרא,
 פתח, בריד, חתים ולא בריד,
 נפול כולי עלמא אנפיהו - ורב לא נפל על אפיה.

מכדי רב ב' ישראל קרא,
 מאי טעמא "חתם ולא בריד"?
 לאו משום דבעי למיקרי אחרינא בתריה?

לא!
 רב ב' כהני קרא,
 דהא רב הונא קרי ב' כהני.

בשלמא רב הונא קרי ב' כהני -
 דהא אפילו רב אמי ורב אסי דכהני חשיבי דארעא ישראל - מיכף כייפו ליה לרב הונא,
 אלא רב הא איכא שמואל דכהנא הוה, ודבר עליה!

שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב,
 ורב הוא דעבד ליה כבוד,
 וכי עביד ליה - בפניו,
 שלא בפניו - לא עביד ליה.

הכי נמי מסתברא,
 דרב ב' כהני קרא,
 דאי סלקא דעתך: בישראל קרא - לפניה מאי טעמא בריד?

לאחר תקנה.

אי קמי,
 לאחריה נמי לבריד!

כב,

שאני היכא דיתבי רב,
דמיעל - עיילי,
מיפק - לא נפקי.

ר"י

מיפק לא נפקי. הלכך לפני
בריך גזירה משום הנכנסין
כדאמרינן לעיל לאחריה לא
בריך דלא חייש ליוצאין:

**זה הכלל כל שיש בו ביטול
מלאכה לעם.** במה שהן מאחרין
בבית הכנסת:

כגון תענית צבור. שמותר
במלאכה רוב תענית צבור
מותרין במלאכה חוץ משל
גשמים אמצעיים ואחרונים:

ותשעה באב. נמי מותר
במלאכה אלא במקום שנהגו:

ראשי חדשים. אין בו ביטול
מלאכה כל כך שאין הנשים
עושות מלאכה בהן והכי נמי
אמרינן במס' ראש השנה (ד'
כג.) גבי משואות משום ביטול
מלאכה לעם שני ימים ושמעתי
מפי מורי הזקן ז"ל שניתנה
להם מצוה זו בשביל שלא
פירקו נזמיהן בעגל (תוספות).

ואני מצאתי בפרק מ"ה
דברייתא דרבי אליעזר שמעו
הנשים ולא רצו ליתן נזמיהן
לבעליהן אלא אמרו להן אתם
רוצים לעשות פסל ומסכה שאין
בו כח להציל ונתן הקב"ה שכרן
של נשים בעולם הזה שיהו
משמרות ראשי חדשים יותר מן
האנשים ולעוה"ב הן עתידות
להתחדש כמו ראשי חדשים
שנאמר תתחדש כנשר נעורייכי
ע"כ) ומקרא מסייעו דכתיב
אשר נסתרת שם ביום המעשה
(שמואל א כ) ותרגם יונתן
ביומא דחולא והתם נמי גבי
ר"ח קאי דקאמר ליה מחר
חודש וקרי ליה לערב ר"ח יום
המעשה אלמא ראש חדש לאו
יום המעשה הוא ומועד נמי לאו
ביטול מלאכה לעם שהרי באין
לבית הכנסת יותר מימות החול
לפי שאין עושין בו מלאכה אלא
בדבר האבד:

ולרב אשי. דאמר זה הכלל
דמתני' לאתווי נמי תשעה באב
דאית ביה מוסף תפלת עננו:

מתני' מני כו' חל להיות כו'. גבי
תשעה באב תניא לה בשמעתא
בתרייתא דמס' תענית:

קורא אחד ומפטיר אחד.
הקורא הוא הוי המפטיר:

סימנא בעלמא. הא דהדר נקיט
ליה בזה הכלל סימנא יהיב לן
כו':

כל דטפי מילתא מחבריה. כל
יום העודף דבר מחבירו:

תא שמע:
"זה הכלל:

**כל שיש בו ביטול מלאכה לעם, כגון תענית צבור ותשעה באב - קורין שלשה.
ושאין בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חדשים וחולו של מועד - קורין ארבעה."**

שמע מינה.

אמר רב אשי:

והא אנו לא תנו הכי!

"זה הכלל:

כל יום שיש בו מוסף, ואינו יום טוב - קורין ארבעה."

לאתווי מאי?

לאו לאתווי תענית ציבור ותשעה באב!

ולרב אשי מתניתין מני?

לא תנא קמא,

ולא רבי יוסי.

דתניא:

"חל להיות בשני ובחמישי - קורין שלשה ומפטיר אחד.

בשלישי וברביעי - קורא אחד ומפטיר אחד.

רבי יוסי אומר:

לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד."

ואלא קשיא **"זה הכלל"?**

לא!

לאתווי ראש חודש ומועד.

הא בהדיא קתני לה: **"בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה!"**

סימנא בעלמא יהיב.

דלא תימא: יום טוב וחולו של מועד כי הדדי נינהו,

אלא נקוט האי פללא בידיך:

כל דטפי ליה מילתא מחבריה - טפי ליה גברא יתירא, הלכך:

בראש חודש ומועד דאיכא קרבן מוסף - קורין ארבעה.

ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה - חמשה.

ביום הכפורים דענוש כרת - ששה.

שבת דאיכא איסור סקילה - שבעה.

92. כב, ב - כג, א

רש"י

לא אסרה תורה. בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים בבהכ"נ דוגמת של מקדש: לא בעי מטרח צבורא. שאם ילך יעמדו מפניו: פישוט ידיים ורגלים. כשהיה נופל על פניו ושאר הצבור לא היו עושין כן: לא משני. לא היה רוצה לשנות ממנהגו: ואיבעית אימא. לא היה רגיל ליפול על פניו כלומר שהיה אדם חשוב ואינו נופל על פניו: אא"כ נענה. כלומר אא"כ בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו: למה זה אתה נופל על פניך. אלמא אין לו לעשות: קידה. האמורה בכל מקום אינה אלא על אפים: ארצה. משמע כולו שטוח ארצה: אחוי קידה. נועץ גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נצלע בבוקא דאטמא:

גופא:

"רב איקלע לְבָבְלָא בְּתַעֲנִית צְבוּר, קָם קָרָא בְּסַפְרָא, פֶּתַח - בְּרִידָא, חֶתֶם - וְלֹא בְרִידָא. נְפֹל כּוּלֵי עֲלָמָא אֲאֻנְפִיָּהּ, וְרַב לֹא נָפַל עַל אֲנָפִיהּ."

מאי טעמא רב לא נפיל על אפיה?

רצפה של אבנים היתה,

ותניא:

"וְאָבֹן מְשִׁימִית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ" (ויקרא כו-א) - עֲלֶיהָ אִי אַתָּה מִשְׁתַּחֲוֶה בְּאַרְצְכֶם, אֲבָל אַתָּה מִשְׁתַּחֲוֶה עַל אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ."

כדעולא,

דאמר עולא:

לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד.

אי הכי,

מאי איריא רב? אפילו כולהו נמי!

קמיה דרב הוואי.

ולזיל לגבי ציבורא ולינפול על אפיה!

לא בעי למיטרח ציבורא.

ואיבעית אימא:

רב פישוט ידיים ורגלים הוה עביד,

וכדעולא,

דאמר עולא:

לא אסרה תורה אלא פישוט ידיים ורגלים בלבד.

וליפול על אפיה, ולא לעביד פישוט ידיים ורגלים!

לא משני ממנהגיה.

ואיבעית אימא:

אדם חשוב שאני,

כדרבי אלעזר,

דאמר רבי אלעזר:

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו, אלא אם כן נענה פיהו ששע בן נון, דכתיב: "ויאמר ה' אל יהושע קום לה" וגו' (יהושע ז-י).

תנו רבנן:

"קידה - על אפים,

שנאמר: "ותקד בת שבע אפים ארז" (מלכים א א-לא).

בריעה - על ברבים,

ובן הוא אומר: "מקרוע על ברמיו" (מלכים א ח-נד).

השתחוואה זו פישוט ידיים ורגלים,

שנאמר: "הבוא נבוא אני ואמר ואחירך להשתחות לה ארצה" (בראשית לז-י).

לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע.

וְהָא קַא גְרָמָא לִיה?

וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

לְעוֹלָם אֵל יְטִיחַ אָדָם דְּבָרִים כְּלָפֵי מַעְלָה,

שְׁהָרֵי אָדָם גְּדוּל הַטִּיחַ דְּבָרִים כְּלָפֵי מַעְלָה - וְאִיטְלַע,

וּמַנּוּ?

לְוִי!

הָא וְהָא גְרָמָא לִיה.

רַשִׁי

הטיח דברים כלפי מעלה.
במסכת תענית עלית למרום
ואין אתה משגיח על בניך: הא
והא גרמא ליה. לפי שהטיח
נתקלקל בשעת הסכנה:
דמצלי אצלוויי. על צידיהן ולא
נופלין על פניהן ממש לפי שאין
אדם חשוב רשאי ליפול על פניו:
הכי גרסינן תנא דבי ר' ישמעאל
היא:

בגא אָמַר רַב חֲזִינָא בַר אֲבִין חֲזִינָא לְהוּ לְאַבְיִי אֲרַבָּא דְּמַצְלֵי אֶצְלוּוִי.

93. כג, א

רפ"י

ביו"ט מאחרין לבא. לבית
הכנסת שצריך לטרוח בסעודת
יו"ט כך מפורש במסכת
סופרים:
וממהרין לצאת. משום שמחת
יום טוב:
ובשבת ממהרין לבא. שכבר
תיקנו הכל מערב שבת ויפה
למהר ביאתן לקרות שמע
כוותיקין:
וממהרין לצאת. משום עונג
שבת:

"ביום טוב - חמשה,
ביום הכפורים - ששה.
[בשבת - שבעה,
אין פוחתין מהן,
אבל מוסיפין עליהן]."

מתניתין מני?

לא רבי ישמעאל,
ולא רבי עקיבא.

דתניא:

"ביום טוב - חמשה,
וביום הכפורים - ששה,
ובשבת - שבעה,
אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן,
דברי רבי ישמעאל.
רבי עקיבא אומר:
ביום טוב - חמשה,
וביום הכפורים - שבעה,
ובשבת - ששה,
אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן."

מני?

אי רבי ישמעאל - קשיא תוספת!
אי רבי עקיבא - קשיא ששה ושבעה!

אמר רבא:

תנא דבי רבי ישמעאל היא.
דתנא דבי רבי ישמעאל:
"ביום טוב - חמשה,
ביום הכפורים - ששה,
בשבת - שבעה,
אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן,
דברי רבי ישמעאל"

קשיא דרבי ישמעאל אדרבי ישמעאל!

תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל.

מאן תנא להא דתניא:

"ביום טוב - מאחרין לבוא וממהרין לצאת,
ביום הכפורים - ממהרין לבוא ומאחרין לצאת,
ובשבת - ממהרין לבוא וממהרין לצאת?"

לימא רבי עקיבא דאית ליה גברא יתירא.

אפילו תימא רבי ישמעאל:
דנפיש סידורא דיומא.

94. כג, א

רפ"י

ברכת כהנים. שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי: **חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך** שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי ומהם יש חמשה חשובים כדכתיב בסוף מלכים שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים וכנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות:

הני **"שְׁלֹשָׁה"** **"חֲמִשָּׁה"** ו**"שִׁבְעָה"** - כנגד מי?

פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה, ומנו? רבי שמעון בן פאי, ואמרי לה: רבי שמעון בן פאי וחד דעמיה, ומנו? רבי יצחק בר נחמני. ואמרי לה: רבי שמואל בר נחמני.

חד אמר: כנגד ברכת כהנים.

וחד אמר: כנגד **"שְׁלֹשָׁה שׁוֹמְרֵי הַסֶּף"** (מלכים ב כה, יח), **"חֲמִשָּׁה מְרוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ"** (מלכים ב כה, יט), **"שִׁבְעָה רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ"** (אסתר א, יד \ ירמיהו נב, כה).

תני רב יוסף:

"שְׁלֹשָׁה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעָה,

שְׁלֹשָׁה - **"שׁוֹמְרֵי הַסֶּף"** (מלכים ב כה, יח),

חֲמִשָּׁה - **"מְרוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ"** (מלכים ב כה, יט),

שִׁבְעָה - **"רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ"** (אסתר א, יד \ ירמיהו נב, כה)."

אמר ליה אבוי:

עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר?

אמר ליה:

לא הוה ידענא דצריכתו ליה,

ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו!?

95. כג, א

רש"י
דמישלם
 במעשיו:
בעובדיה. תמים

אמר ליה יעקב מינאח לרב יהודה:
 הני ששה דיום הכפורים כנגד מי?

אמר ליה:

כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא, וששה משמאלו,
 שנאמר: "ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר,
 ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על זמינו,
 ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם" (נחמיה ח-ד).

הני שבעה הוו!

היינו "זכריה" היינו "משלם".

ואמאי קראו "משלם"?

דמישלם בעובדיה.

96. כג, א-ב

רש"י

מפני כבוד תורה. שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה וכיון דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לאו ממניטא הוא:
 כנגד ז' שקראו בתורה. לא פיחת כל אחד משלשה פסוקים: **ואם איתא.** דאינו עולה מן המנין הווי להו שמונה שקראו בתורה וכ"ד בעינן בנביא:
 כנגדו נמי לא בעינן. לקבוע ג' פסוקים בנביא כנגד אותו שקורא המפטיר בתורה:
מקום שיש תורגמן שאני. שיש טורח לצבור:

תנו רבנן:
"הנל עולין למנין שבועה, ואפילו קטן, ואפילו אשה, אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה - מפני כבוד צבור."

איבעיא להו: מפטיר מהו שיעלה למנין שבועה?

רב הונא ורבי ירמיה בר אבא: חד אמר: עולה. וחד אמר: אינו עולה.

מאן דאמר: "עולה" - דהא קרי. ומאן דאמר: "אינו עולה" - כדעולא, דאמר עולא:
 מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה?
 מפני כבוד תורה.
 וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק.

מיתבי:
"המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקיו - כנגד שבועה שקראו בתורה."
 ואם איתא - עשרים וארבעה הויין!

כיון דמשום כבוד תורה הוא, כנגדו נמי לא בעי.

כג, ב

מתקיף לה רבא:
 והרי **"עולותיכם סמו"** (ירמיה ז-כא) - דלא הויין עשרין וחד, וקרין!

שאני התם, דסליק עניינא.

והיכא דלא סליק עניינא - לא?
 והאמר רב שמואל בר אבא:
 זמנין סגיאין הנה קאימנא קמיה דרבי יוחנן וכי הנה קרינו עשרה פסוקי, אמר לן: אפסקו!

מקום שיש תורגמן - שאני.

דתני רב תחליפא בר שמואל:
"לא שנו אלא במקום שאין תורגמן אבל מקום שיש תורגמן פוסק."

97. כג, ב

רש"י

מתני'

אין פורסין על שמע. מנין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הצבור את שמע עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע. פורסין לשון חצי הדבר:

ואין עוברין לפני התיבה. שליח צבור:

ואין נושאים כפיהן. הכהנים: אין קורין בתורה. בצבור:

אין עושין מעמד ומושב. למת כשנושאים את המת לקבורו היו יושבין ז' פעמים לבכות את המת והרוצה לסופדו יספוד והכי תניא (ב"ב דף ק: ק:) אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו:

ברכת אבלים. מפרש בגמ':

ותנחומי אבלים. כשחוזרין מן הקברות עומדין ומנחמין את האבל ואין שורה פחותה מעשרה במסכת סנהדרין (דף יט:):

ואין מזמנין על המזון בשם. נברך אלהינו:

והקרקעות. של הקדש הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן:

ואדם כיוצא בהן. אם בא לפדות מיד הקדש ובגמ' מפרש לה:

גמ'

עדה. אין פחותה מעשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב:

מתניתין

אין פורסין על שמע.

ואין עוברין לפני התיבה.

ואין נושאים את כפיהם.

ואין קורין בתורה.

ואין מפטירין בנביא.

ואין עושין מעמד ומושב.

ואין אומרים ברפת אבלים ותנחומי אבלים וברפת חתנים.

ואין מזמנין בשם פחות מעשרה.

ובקרקעות תשעה וכהן.

ואדם - כיוצא בהן.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב-לב) -

כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה.

מאי משמע?

דתני רבי חייה:

"אתיא תוף" תוף,

בתיב הכא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל",

ובתיב התם: "הבדלו מתוך העדה" (במדבר טז-כא).

ואתיא: "עדה" "עדה",

בתיב התם: "עד מתי לעדה הרעה הזאת" (במדבר יד-כז).

מה להלן עשרה אף כאן עשרה.

98. כג, ב

רס"י

לאו אורח ארעא. להטריח שליח לכך ולקרותו יקרים דא"כ מה הנחת למרובין:

אין אבליים מן המניין. שהרי הוא אומר ברכה למנחמים בפני עצמן אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול ולאבליים בפני עצמן אחינו בעל נחמות ינחם אתכם בא"י מנחם אבליים ואינו כוללן יחד:

י" כהנים כתובים. בפרשת הקדשות שלשה בערכין ושלשה בבהמה וארבעה בקרקעות וכיון דמשלמי בהו עשרה בעינן עשרה גברי:

חד לגופיה. דכהן בעינן:

ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים. כיון דטעמא משום מיעוט אחר מיעוט הוא השלישי אינו מיעוט אחר מיעוט וכיון דדרשת ליה שני מיעוט אחר מיעוט איתרבי לישראל כי הדר אתא כהן שלישי אשמועינן דליהוי כהן ולא ישראל וכן ה' וכן ז' וכן ט':

"ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה".

פיון דבעי למימר:

"עמדו יקרים עמודו",

"שבו יקרים שבו",

בציר מעשרה לאו אורח ארעא.

"ואין אומרים ברפת אבליים וברפת חתנים".

מאי "ברפת אבליים"?

ברפת רחבה.

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:

ברפת אבליים - בעשרה,

ואין אבליים מן המניין.

ברפת חתנים - בעשרה,

וחתנים מן המניין.

"ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה".

פיון דבעי למימר: "נברך לאלהינו",

בציר מעשרה לאו אורח ארעא.

"והקרקעות תשעה וכהן ואדם פיוצא כהן".

מנא הני מילי?

אמר שמואל:

עשרה כהנים כתובים בפרישה,

חד לגופיה,²¹

ואידך הוי מיעוט אחר מיעוט,

ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות - תשעה ישראלים וחד כהן.

ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים!

קשיא.

²¹ ע"פ הסוגיה המקבילה, רש"י ומסורת הש"ס.

רש"י

עבד איתקש לקרקעות. שנאמר
והתנחלתם אותם לבניכם
אחריכם לרשת אחוזה לעולם
בהם תעבדו:

99. כג, ב

"וְאָדָם כַּיּוֹצֵא בְהֵן".

אָדָם מִי קְדוֹשׁ?

אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָ:
בְּאוֹמַר דְּמִי עָלַי.

דְּתַנִּיא:

"הָאוֹמַר: "דְּמִי עָלַי" - שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעַבְדֵּךְ".

וְעַבְדֵּךְ אֵיתְקֵשׁ לְקַרְקָעוֹת,
דְּכַתִּיב: "וְהִתְנַחַלְתֶּם אוֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אַחוּזָה" (ויקרא כה-מו).

100. כג, ב - כד, א

רש"י

מתני'

ולא יקרא למתורגמן יותר
 מפסוק אחד. שלא יטעה
 מתורגמן (מן) המתרגם על פה:
 ובנביא שלשה. אם ירצה ולא
 איכפת לו אם יטעה דלא נפקא
 מיניה הוראה:
 ואם היו שלשתו כו'. בגמי'
 מפרש היכא משכחת לה
 רצופין:
 מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה:
 ואין מדלגין בתורה. שהשומע
 את הקופץ ממקום למקום אין
 לבו מיושב לשמוע:
 ועד כמה הוא מדלג. בנביא:
 שלא יפסוק התורגמן. שלא
 ידלג ממקום שהוא קורא אלא
 כדי שיוכל לגול את הספר
 ולקרות במקום הדילוג קודם
 שיגמור התורגמן תרגום
 המקרא שידלג זה משום שאין
 כבוד צבור לעמוד שם בשתיקה:

מתניתין

הקורא בתורה - לא יפחות משלשה פסוקים,
 ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד,
 ובנביא - שלשה.
 היו שלשתו שלש פרשיות - קורין אחד אחד.
 מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה,
 ועד כמה הוא מדלג?
 עד כדי שלא יפסוק המתורגמן.

כד, א

גמרא

הני "שלשה" פסוקין כנגד מי?

אמר רב אסי:

כנגד תורה נביאים וכתובים.

"ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד,
 ובנביא שלשה פסוקים,
 ואם היו שלשתו שלש פרשיות - קורא אחד אחד."

כגון: "מי כה אומר ה' חנם נמכרתם ...

מי כה אומר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשונה ...

ועתה מה לי פה נאם ה' ... (ישעיה נב-ג-ה).

101. כד, א

רש"י

גמ'

קורא. כהן גדול אחרי מות ביום הכפורים משנה היא במסכת יומא ואך בעשור לחדש ויש כאן דילוג דפרשת אך בעשור לחדש השביעי בפרשת אמור אל הכהנים:

כאן בכדי שלא יפסוק המתורגמן. והאי בכדי שלא יפסוק הוא שהרי סמוכין הן:

והא קתני. גרסינן ולא גרסינן עלה:

בענין אחד. ששניהן מדברין בדבר אחד ואין כאן טירוף הדעת הלכך כי לא מפסיק תורגמן מדלג שהרי שניהן בענין יוה"כ מדברים ומתני דקתני כלל לא בשני ענינים כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין:

והתניא. בניחותא:

אין מדלגין מנביא לנביא. שיש כאן טירוף יותר מדאי:
מסוף הספר לתחילתו. למפרע:

"מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה".

ורמינהי:

"קורא: אחרי מות" (ויקרא טז-א),

"אך בעשור" (ויקרא כג-ז).

והא קא מדלג!

אמר אביי:

לא קשיא:

כאן בכדי שיפסוק התורגמן,

וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן.

והא עלה קתני:

"מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה,

ועד כמה הוא מדלג?

עד כדי שלא יפסוק התורגמן".

מקלל דבתורה כלל כלל לא!

אלא אמר אביי:

לא קשיא:

כאן בענין אחד,

כאן בשתי ענינות.

והתניא:

"מדלגין בתורה - בענין אחד,

ובנביא - בשני עניניו,

כאן וכן - בכדי שלא יפסוק התורגמן".

תניא אידך:

"אין מדלגין מנביא לנביא,

ובנביא של שנים עשר - מדלג,

ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו".

102. כד, א-ב

רש"י

מתני'

המפטיר **בנביא**. מי שרגיל להפטיר בנביא תקנו חכמים שיהא פורס את שמע: **הוא עובר לפני התיבה**. להוציא את הצבור בקדושה שבתפלה: **על ידו**. בשבילו:

קטן אינו פורס על שמע. לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתן וכיון שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן: **ואינו נושא את כפיו**. אם כהן הוא שאין כבוד של צבור להיות כפופין לברכתו: **פוחח**. במסכת סופרים מפרש כל שכרעיו נראין ערום ויחף מתרגם ערטילאי ופוחח (ישעיהו כ):

פורס את שמע. דהא מחויב בברכה: **אבל אינו קורא בתורה**. משום כבוד תורה וכן לפני התיבה וכן בנשיאות כפים גנאי הוא לצבור:

גמ'

משום כבוד. להעביר לפני התיבה הואיל וממציא עצמו לדבר שאינו כבודו תיקנו לו זו לכבוד:

משום אינצויי. הדבר בא לידי מחלוקת אני מפטיר ואתה תעבור לפני התיבה:

דקא עביד בחנם. הבא לעבור לפני התיבה אינו נוטל שכר דהכא אינצויי ליכא משום כבוד איכא:

מתניתין

המפטיר בנביא:

הוא פורס על שמע,

והוא עובר לפני התיבה,

והוא נושא את כפיו,

ואם היה קטן - אביו או רבו עוברין על ידו.

קטן - קורא בתורה ומתרגם,

אבל אינו פורס על שמע, ואינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו.

פוחח - פורס את שמע, ומתרגם.

אבל אינו קורא בתורה, ואינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו.

סומא - פורס את שמע, ומתרגם.

רבי יהודה אומר:

כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע.

גמרא

מאי טעמא?

רב פפא אמר:

משום כבוד.

רבה בר שמי אמר:

משום דאתי לאינצויי.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו דעביד בחנם.

תגן:

"ואם היה קטן - אביו או רבו עוברין על ידו"

אי אמרת משום "נצויי" - קטן בר נצויי הוא!?

אלא מאי? משום כבוד? קטן בר כבוד הוא!?

אלא איכא כבוד אביו וכבוד רבו,

הכא נמי איכא נצויי אביו ונצויי רבו.

כד, ב

רש"י

קטן פוחח מהו שיקרא בתורה.
גדול פוחח הוא דאסור משום
ולא יראה בך ערות דבר (דברים
כג) אבל קטן אינו מוזהר או
דלמא לא פליג מתנני בין קטן
לגדול:

103. כד, ב

"פוחח - פורס על שמע, ומתרגם.
אבל אינו קורא בתורה, ואינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו".

בעא מיניה עולא בר רב מאביי:
קטן פוחח מהו שיקרא בתורה?

אמר ליה: ותיבעי לך ערום!
ערום מאי טעמא?
לא משום כבוד צבור,
הכא נמי משום כבוד צבור.

104. כד, ב

רש"י

לדרוש במרכבה. דיחזקאל:
פחתיים. גומות:

"סומא - פורס את שמע, ונמתרגם.

רבי יהודה אומר:

כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע".

תנא:

"אמרו לו לרבי יהודה:

הרבה צפו לדרוש במרכבה ולא ראו אותה מימיהם".

ורבי יהודה?

התם: באבנתא דליבא תליא מילתא, והא קא מיכוין וידע.
הכא: משום הנאה הוא, והא לית ליה הנאה.

ורבנו?

אית ליה הנאה, כרבי יוסי,

דתנא:

"אמר רבי יוסי:

כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה:

"והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה" (דברים כח-כט),

וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה?

עד שבא מעשה לידי,

פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה,

וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו,

אמרת לי: בני, אבוקה זו למה לך?

אמר לי: כל זמן שאבוקה בידי - בני אדם רואין אותי,

ומצילין אותי מן הפחיתין ומן הקוצין ומן הברקנין".

105. כד, ב

רפ"י

מתני'

כהן שיש בידיו מומין. לפי שהעם מסתכלין בו ואמרינן במסכת חגיגה (דף טז.) המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן: **סטיס**. קרו"ג:

גמ'

בוהקניות. לונטיי"ש בלעז: **עקומות**. כפופות: **עקושות**. לצידיהן:

חיפני ובישני. כהן שהוא מאנשי חיפה ומאנשי בית שאן מגמגמין בלשונן הן:

מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר יער ה' פניו ולשון קללה הוא כי יש פנים שיתפרשו לשון כעס כמו פני ילכו (שמות לג) את פני (ויקרא כ) ומתרגמינן ית רוגזי ומעיין עושין אלפין ופוגמין תפלתן ודאמרינן (ברכות לב.) דבי ר"א קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ההוא בדרשה:

פניו ידיו ורגליו. הנושא את כפיו חולץ מנעליו כדתניא (סוטה דף מ.) ואם יש בו מום יסתכלו בו ומתוך כך רואין את ידיו:

דעבי קלך. ותניא בהכל שוחטין (חולין דף כד.) בשילה ובבית עולמים הלוי נפסלין בקול: **אצל וחכיתי לה'**. מקרא זה בספר ישעיה:

לא נמצאת מחרף ומגדף. שהיה קורא לחייתין היהיין נראה כאומר והכיתי:

זבלגן. עיניו זולפות דמעה: **לא ישא את כפיו**. לפי שמסתכלין בו:

דש בעירו הוה. כבר היו רגילין אנשי עירו ולא היו מסתכלין בו עוד דש לשון מרגיל כמו כיון דדש (בגטין דף נו.):

מתניתין

כהן שיש בידיו מומין - לא ישא את כפיו.

רבי יהודה אומר:

אף מי שהיו ידיו צבועות סטיס - לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בו.

גמרא

תנא:

"מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו".

אמר רבי יהושע בן לוי:

ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו.

תניא נמי הכי:

"ידיו בוהקניות - לא ישא את כפיו.

עקומות עקושות - לא ישא את כפיו".

אמר רב אסי:

חיפני ובישני - לא ישא את כפיו.

תניא נמי הכי:

"אין מורדין לפני התיבה:

לא אנשי בית שאן,

ולא אנשי בית חיפה,

ולא אנשי טבעונין,

מפני שקורין לאלפין ולעיינין אלפין".

אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי:

אלמלי אתה לוי, פסול אתה מן הדוכן,

משום דעבי קלך.

אתא אמר ליה לאבוה,

אמר ליה: זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל "וחכיתי לה" - לא נמצאת מחרף ומגדף?!

אמר רב הונא:

זבלגן לא ישא את כפיו.

והא ההוא דהוה בשיבביתיה דרב הונא,

והוה פריס ידיה!

ההוא, דש בעירו הוה.

תניא נמי הכי:

"זבלגן - לא ישא את כפיו,

ואם היה דש בעירו - מותר".

אמר רבי יוחנן:

סומא באחת מעיניו - לא ישא את כפיו.

והא ההוא דהוה בשיבביתיה דרבי יוחנן,

דהוה פריס ידיה!

ההוא, דש בעירו הוה.

תְּנֵיא נְמִי הָכִי:

"סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו,
וְאִם הָיָה דָשׁ בְּעִירוֹ - מוּתָר".

"דְּבֵי יְהוּדָה אוֹמְרִי:

מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו".

תְּנָא:

"אִם רוֹב אַנְשֵׁי הָעִיר מְלַאכְתָּן בְּכֹךְ מוּתָר".

106. כד, ב

רפ"י

מתני'

אף בלבנים לא יעבור. טעמא מפרש בגמ':

העושה תפלתו עגולה. תפילין שבראשו עגולה כביצה וכאגוז:

סכנה. שלא תכנס בראשו: ואין בה מצוה. דמרבועות בעינן:

נתנה על מצחו. של ראש ושל יד על פס ידו:

הרי זו דרך המינות. שמבזין מדרש חכמים והולכין אחר המשמע כמשמען בין עיניך ממש ועל ידך ממש ורבותינו דרשו במנחות (דף לו:): בגזירה שוה בין עיניך זה קדקד מקום שמוחו של תינוק רופס ועל ידך גובה היד קיבורת בראש הזרוע שתהא שימה כנגד הלב:

על בית אונקלי. על בית יד לבושו מבחוץ:

הרי זה דרך חיצונים. בני אדם ההולכים אחרי דעתם חוץ מדעת חכמים דבעינן לך לאות ולא לאחרים לאות (שם):

ציפן זהב. נמי כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג) שיהא הכל מבהמה טהורה:

גמ'

שמא מינות נזרקה בו. המינין עובדי ע"ז מקפידין בכך:

בתפרן ובאלכסון. כשהוא תופר בית מושבן צריך לזוהר שלא יקלקל ריבוען במשיכת חוט התפירה וצריך שיהא להן אלכסון כהלכתו במרובע שתהא אצבע ברוחב ובאורך שהיא אצבע ושני חומשין באלכסון:

כי אמגוזא. עגולות כאגוז אבל עגולה כביצה וכעדשה שפיר דמי ולא תסייעא לברייתא ממתניתין:

מתניתין

האומר:

"איני עובר לפני התיבה בצבועין" - אף בלבנים לא יעבור.
"בסנדל איני עובר" - אף יחף לא יעבור.

העושה תפלתו עגולה:

סכנה,

ואין בה מצוה.

נתנה על מצחו, או על פס ידו - הרי זו דרך המינות.
ציפן זהב ונתנה על בית אונקלי שלו - הרי זו דרך החיצונים.

גמרא

מאי טעמא?

חיישינן שמא מינות נזרקה בו.

"העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה".

לימא תנינא להא:

דתנו רבנן:

"תפלין מרובעות הלכה למשה מסיני",

ואמר רבא:

בתפרן ובאלכסון.

אמר רב פפא:

מתניתין דעבידא כי אמגוזא.

107. כד, ב - כה, א

רש"י

מתניתין

כה, א

האומר:

"יברכוך טובים" - הרי זו דרך המינוח,

"על קן צפור יגיעו רחמיך",

"ועל טוב יזכר שמך",

"מודים" "מודים",

משתקין אותו.

המכנה בעריות - משתקין אותו.

האומר: "ומזרעך לא תתן להעביר למולך" (ויקרא יח-כא) - לא תתן לאעבדא בארמיאותא,

משתקין אותו בניזיפה!

גמרא

בשלא: "מודים" "מודים" - דמיהזי כשתי רשויות,

"ועל טוב יזכר שמך" - נמי, דמשמע על טוב - אין, ועל רע - לא,

ותנן:

"חייב אדם לברך על הרעה בשם שהוא מברך על הטובה".

אלא "על קן צפור יגיעו רחמיך" - מאי טעמא?

פליגי בה תרי אמוראי במערבא,

רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבדא,

חד אמר: מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית.

וחד אמר: מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים, ואינן אלא גזירות.

ההוא דנחית קמיה דרבה אמר:

אתה חסד על קן צפור - אתה חוס ורחם עלינו,

אתה חסד על אותו ואת בנו - אתה חוס ורחם עלינו.

אמר רבה:

כמה ידע האי מרבנן לרצויי למריה!

אמר ליה אביי:

והא "משתקין אותו" תנן!

ורבה?

לחדודי לאביי הוא דבעא.

ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר:

האל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק והאמין.

אמר ליה:

סימתינהו לשבחיה דמרך?!

השתא הני תלתא,

אי לאו דכתבינהו משה באורייתא, ואתו פנסת הגדולה ותקנינהו,

אנן לא אמרינן להו, ואת אמרת כולי האי?!

משל לאדם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בדינרי כסף - לא גנאי הוא לו?!

אמר רבי חנינא:

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים,

שנאמר: "ועתה ישדאל מה ה' אלהיך שואל מעמך מי אם ליראה" (דברים י"ב).

מכלל דיראה מילתא זוטרתיה היא?!

מתני

יברכוך טובים ה"ז דרך מינות.

שאינו כולל רשעים בשבחו של מקום וחכמים למדו (כריתות דף ו:). מחלכנה שריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת שמצריכן הכתוב בהצאתן להיותן באגודה אחת:

על קן צפור יגיעו רחמיך. כלשון הזה רחמיך מגיעין על קן צפור כד חוס ורחם עלינו:

ועל טוב יזכר שמך. על טובותיך נודה לך או שאמר שני פעמים מודים כשהוא כורע משתקין אותו ובגמרא מפרש לה:

המכנה בעריות. בגמרא מפרש שדורש פרשת עריות בכינוי ואומר לא ערוה ממש דיבר הכתוב אלא כינה הכתוב בלשונו וקרא אותה ערוה המגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים כינוי הוא לשון היפך שמהפך דיבורו לשבח או לגנאי והרבה יש בלשון חכמים בספרי אספה לי שבעים איש (במדבר יא) ואל אראה ברעתי (שם) ברעתם היה לו לומר אלא שכינה הכתוב כיוצא בדבר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב (תהלים קו) כבודי היה לו לומר אלא שכינה הכתוב:

האומר ומזרעך לא תתן להעביר

למולך. לא תבא על הכותית ותוליד בן לעיז:

משתקין אותו בניזיפה. שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת חוק לאמוריים להעביר בניהן לאש ונותן כרת לבא על הכותית ומחייב חטאת על השוגג ומיתת ב"ד על המזיד בהתראה:

גמ'

כשתי רשויות. ומקבל ומודה

אלוה אחר אלוה:

על הרעה. ברוך דיין האמת:

על הטובה. ברוך הטוב

והמטיב:

מטיל קנאה. לומר על העופות

חס ועל הבהמות וחיות אינו

חס:

ואינן אלא גזירת מלך. להטיל

עלינו עולו להודיע שאנחנו

עבדיו ושומרי מצותיו:

דכתבינהו משה בתורה. האל

הגדול הגבור והנורא אשר לא

ישא פנים (דברים י):

אנשי כנסת הגדולה. בספר

עזרא (נחמיה ט) ועתה אלהינו

האל הגדול הגבור והנורא שומר

הברית והחסד:

חוץ מיראת שמים. אותה

מסורה בידי אדם שיהא הוא

עצמו מכין לבו לכך אע"ג

שהיכולת בידו להכין לבבנו

אליו דכתוב הנה כחומר ביד

היוצר כן אתם בידי בית ישראל

(ירמיהו יח) ואומר והסירותי את לב האבן מבשרכם (יחזקאל לו):

רס"י

אמר מילתא מילתא ותני לה.
 כל תיבה אומר ושונה אין כאן
 משמעות שתי רשויות אלא
 מגונה וסכל הוא:
חברותא כלפי שמיא. וכי כמנהג
 חבירו נוהג בהקב"יה לדבר לפניו
 שלא במתכוין וחוזר ומראה לו
 בכופלו שלא כיון בראשונה:
מרזפתא מרטייל בלע"ז ותשם
 את המקבת מתרגמין מרזפתא
 (שופטים ד):

אין!

לגבי משה רבינו - מילתא זוטרתה היא,
 משל לאדם שמבקשין הימנו כלי גדול ויש לו - דומה עליו ככלי קטן,
 קטן ואין לו - דומה עליו ככלי גדול.

אמר רבי זירא:

האומר: "שמע" "שמע" - כאומר: "מודים" "מודים" דמי.

מיתיבי:

"הקורא את שמע וכו' - הרי זה מגונה"**"מגונה" - הוא דהוי, שתוקי לא משתקינן ליה!**

לא קשיא:

הא דאמר מילתא מילתא ותני לה,

הא דאמר פסוקא פסוקא ותני לה.

אמר ליה רב פפא לרבא:

ודלקא מעיקרא לא כיון דעתיה והשתא כיון דעתיה?

אמר ליה:

חברותא כלפי שמיא!?

אי לא מכיון דעתיה - מחינא ליה בארזפתא דנפקא, עד דמכוין דעתיה.

108. כה, א

רס"י

תני רב יוסף. לפרושי מכנה דמתניי כדמתרגם ערות אביך וערות אמך קלנא דאבוך וקלנא דאמך ולא תגלה שום דבר קלון שבהן:
תנא דבי רבי ישמעאל. לפרש מתניי בישראל הבא על הכותית הכתוב מדבר:

"המכנה בעריות משתקין אותו".

תנא רב יוסף:
 "קלון אביו וקלון אמו".

"האומר: 'ומזרעך לא תתן להעביר' וכו'".

תנא דבי רבי ישמעאל:
 "בישראל הבא על הכותית, והוליד ממנה בן לעבודה זרה, הפתוב מדבר".

109. כה, א-ב

כ"י

מתני'

מעשה ראובן. וישכב את בלחה פילגש אביו (בראשית לה):
נקרא. בבית הכנסת:
ולא מתרגם. חיישינן לגנותו:
מעשה תמר. ויהודה:
ומעשה עגל הראשון. כל פרשת העגל עד ואשליכהו באש (שמות לב) ומה שחזר אהרן וספר המעשה הוא קרוי מעשה עגל השני הוא שכתוב בו ויצא העגל הזה ולא יתרגם פן יטעו עמי הארץ ויאמרו ממש היה בו שיצא מאליו אבל המקרא אין מבינין:
הודע את ירושלים. את תועבותיה פרשה היא ביחזקאל:

גמ'

ויש לא נקרין ולא מתרגמין. מפרש בסיפא מעשה דוד ואמנון לא נקרין בהפטרה:
מעשה בראשית כו'. ואמרינן במסכת חגיגה (דף יא): המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם והתם מפרש טעמא אין רצונו של מלך שיזכירו שמו על אשפה כו':
קמ"ל שבחו הוא. שבח הוא ליהודה הקרייה:
דאודי. שהודה מחטאו:
מאהבה. של ברכות:
ומיראה. של קללות ואין לבן לשמים:
פייגי דעתייהו. יחלוש דעתן כשישמעו שיהו נענשין ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה בכל רצוננו הואיל וסופנו ליענש:

מתניתין

מעשה ראובן - נקרא ולא מתרגם.
מעשה תמר - נקרא ומתרגם.
מעשה עגל הראשון - נקרא ומתרגם.
והשני - נקרא ולא מתרגם.
ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון - נקראין ולא מתרגמין.
אין מפטירין ב"מדרבה".
ודבי יהודה: מתיר.
דבי אליעזר אומר:
אין מפטירין: "בהודע את ירושלים" (יחזקאל טז-ב).

גמרא

תנו רבנן:
"יש נקרין ומתרגמין,
ויש נקרין ולא מתרגמין,
ויש לא נקרין ולא מתרגמין.

אלו נקרין ומתרגמין:

בל"ת עק"ן נשפ"ה סימן.

מעשה בראשית - נקרא ומתרגם.

פשיטא!

כה, ב

מהו דתימא: אתו לשיילי **"מה למעלה? מה למטה? ומה לאחור"** (חגיגה ב,ג)? קא משמע לן.

מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם.

פשיטא!

מהו דתימא: ניהוש לכבודו דאברהם, קא משמע לן.

מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם.

פשיטא!

מהו דתימא: ליחוש לכבודו דיהודה, קא משמע לן: שבחיה הוא דאודי.

מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם.

פשיטא!

מהו דתימא: ליחוש לכבודן של ישראל, קא משמע לן: כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה.

קללות וברכות נקרין ומתרגמין.

פשיטא!

מהו דתימא: ניהוש דלמא פייגא דעתייהו דצבורא, קא משמע לן.

אֲזָהָרוֹת וְעוֹנָשֵׁי נִקְרִין וּמִתְרַגְּמִין.

פְּשִׁיטָא!

מהו דְתִימָא: נִיחוּשׁ דְלִמָּא אֲתוּ לְמַעַבְד מִיְרָאָה,
קָא מְשַׁמַּע לָן.

מַעֲשָׂה אֲמָנוֹן וְתָמָר - נִקְרָא וּמִתְרַגְּמִין,
מַעֲשָׂה אֲבִשְׁלוֹם - נִקְרָא וּמִתְרַגְּמִין.

פְּשִׁיטָא!

מהו דְתִימָא לִיחוּשׁ לִיקְרִיָה דְדָדוּר,
קָא מְשַׁמַּע לָן.

מַעֲשָׂה פִילָגֶשׁ בַּגְּבַעָה נִקְרָא וּמִתְרַגְּמִין.

פְּשִׁיטָא!

מהו דְתִימָא: לִיחוּשׁ לְכַבּוּדוֹ דְבִנְיָמִין,
קָא מְשַׁמַּע לָן.

"הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֵבוֹתֶיהָ" (יחזקאל טז-ב) נִקְרָא וּמִתְרַגְּמִין.

פְּשִׁיטָא!

לְאַפּוֹקֵי מִדְרָכֵי אֱלִיעֶזֶר,
דְתִנְיָא:

"מַעֲשָׂה בְאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה קוֹרֵא לְמַעַלָּה מִרְבִּי אֱלִיעֶזֶר:

"הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֵבוֹתֶיהָ"

אָמַר לוֹ: עַד שְׂאֵתָה בּוֹדֵק בְּתוֹעֵבוֹת יְרוּשָׁלַם צָא וּבְדוֹק בְּתוֹעֵבוֹת אֲמָרָה,
בְּדָקוּ אַחֲרָיו וּמָצְאוּ בּוֹ שְׂמֵךְ פְּסוּל."

וְאֵלּוּ נִקְרִין וְלֹא מִתְרַגְּמִין:
רַעְבֵּד"ן סִימָן.

מַעֲשָׂה רְאוּבֵן - נִקְרָא וְלֹא מִתְרַגְּמִין.

וּמַעֲשָׂה בְרָבִי חֲנִינְיָא בֶן גְּמִלְיָאֵל שֶׁהָלַךְ לְכַבּוּל,

וְהָיָה קוֹרֵא חֲזוֹן הַפְּנִסָּת: **"וַיְהִי בְשֵׁמוֹן יִשְׂרָאֵל"** (בראשית לה-כב)

וְאָמַר לוֹ לְמִתְרַגְּמֵן הַפְּסָק, אֵל תִּתְרַגֵּם אֲלֵא אַחֲרוֹן,
וְשִׁיבְחוּהוּ חֲכָמִים.

מַעֲשָׂה עֶגְל הַשְּׂנִי נִקְרָא וְלֹא מִתְרַגְּמִין.

אִיזָה "מַעֲשָׂה עֶגְל הַשְּׂנִי"?

מִן **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה"** (שמות לב-כא) עַד **"וַיִּרְא מֹשֶׁה"**.

תִּנְיָא:

"דְּבִי שְׂמַעוּן בּוֹ אֲלַעֲזֵר אוֹמֵר:

לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם זֶהִיר בְּתַשׁוּבוֹתָיו,

שְׂמַתוֹךְ תִּשׁוּבָה שֶׁהִשִּׁיבוּ אֶהְרֵן לְמֹשֶׁה פְּקִירוֹ הַמַּעֲרָעִים,

שְׂנַאֲמַר: **"וְאִשְׁלִיכְהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְל הַזֶּה"** (שמות לב-כד).

רַס"י

אֵל תִּתְרַגֵּם אֲלֵא אַחֲרוֹן. וַיְהִי
בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר וְהַפְּסוּק
הַזֶּה נִפְסַק בְּהַפְּסַק פְּרִשָׁה לַכֶּךְ
קוֹרְהוּ אַחֲרוֹן כֵּאלִילוֹ הוּא פְּסוּק
לְעַצְמוֹ:

מִן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל אֶהְרֵן. מֵה
עָשָׂה לְךָ הָעַם הַזֶּה:

פְּקִירוֹ הַמּוֹמְרִים. הַעִיזוּ פְּנִיחֵם
לֹמַר יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּעִיז:

בְּרַבְת בְּהַנִּים - נִקְרִין וְלֹא מִתְרַגְּמִין.

מאי טַעְמָא?

מִשּׁוּם דְּכְתִיב: "וְשָׂא" (כמדבר ו-כו).

"מַעֲשֵׂה דָּוִד וְאִמְנוֹן - לֹא נִקְרִין וְלֹא מִתְרַגְּמִין."

וְהָא אֲמַרְתְּ "מַעֲשֵׂה אִמְנוֹן וְתִמְרֵי נִקְרָא וּמִתְרַגְּמִין!"

לֹא קָשְׁיָא:

הָא דְּכְתִיב: "אִמְנוֹן בֶּן דָּוִד",

הָא דְּכְתִיב: "אִמְנוֹן" סְתָמָא.

תְּנֵי רַבְּנָן:

"כָּל הַמְקַרְאֹת הַתְּחוּבִין בְּתוֹרָה לְגַנְאֵי - קוֹרִין אוֹתָן לְשַׁבַּח,

בְּגוֹן "יִשְׁגְּלָנָה" (דברים כח-ל) - יִשְׁכַּבְּנָה,

"בַּעֲפֹלִים" (דברים כח-ז) - בְּשַׁחוּרִים,

"חֲרִיוֹנִים" (מלכים ב-ו-כה) - דְּבִיּוֹנִים,

"לְאִכּוֹל אֶת הַחֲרִיבִים וְלִשְׁתּוֹת אֶת מִימֵי שִׁינִיָּהֶם" (מלכים ב-יח-ז) - לְאִכּוֹל אֶת צוֹאֲתֵם,

וְלִשְׁתּוֹת אֶת מִימֵי רְגְלֵיהֶם.

"לְמַחְרָאוֹת" (מלכים ב-י-כו) - לְמוֹצָאוֹת,

רְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר:

"לְמַחְרָאוֹת" - בְּשִׁמּוֹן,

מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּנָאֵי לְעַבְדָּה זָרָה."

אָמַר רַב נְחֶמְיָן:

כָּל לִיעֲנוּתָא אֶסְרִיא,

בְּרַ מְלִיעֲנוּתָא דְּעַבְדָּה זָרָה - דְּשָׂרְיָא,

דְּכְתִיב: "כִּרְעוּ בַל קָרַס נְבוּ" (ישעיהו מו-א),

וְכְתִיב: "קָרַסוּ כִרְעוּ יַחַדְדוּ לֹא יִכְלוּ מַלְטַ מִשָּׂא" וגו' (ישעיהו מו-ב).

רַבִּי יְנָאֵי אָמַר:

מְהֵרָא: "לְעִגְלוֹת בֵּית אֱוִן יִגְדוּ שְׂכָן שׁוֹמְרוֹן,

מִי אֲבַל עֲלִיו עֲמוֹ וְכִמְרִיו עֲלִיו יִגְלוּ עַל כְּבוֹדוֹ מִי גְּלָה מִמֶּנּוּ" (הושע י-ה).

אֵל תִּקְרִי "כְּבוֹדוֹ" - אֵלָא כְּבִידוֹ.

אָמַר רַב הוֹנָא בְּרַ מְנוּחַ מִשְׁמִיָּה דְּרַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא:

שָׂרְיָ לִיָּה לְבַר יִשְׂרָאֵל לְמִימַר לִיָּה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים:

שְׁקָלִיָּה לְעַבְדָּה זָרָה וְאַנְחִיָּה בְּשִׁין תִּזּוּ שְׁלוּ²².

אָמַר רַב אֲשִׁי:

הָאֵי מֵאֵן דְּסָנְאֵי שׁוֹמְעִיָּה - שָׂרְיָ לִיָּה לְבִזְזִיָּה בְּגִימ' לְוִשִׁין.

הָאֵי מֵאֵן דְּשִׁפִּיר שׁוֹמְעִיָּה - שָׂרְיָ לְשִׁבְחִיָּה,

וּמֵאֵן דְּשִׁבְחִיָּה יְנוּחוּ לֹא בְּרַכּוֹת עַל רֵאשׁוּ.

רַבִּי

מִשּׁוּם יִשָּׂא שְׂלֹא יֵאמְרוּ הַקְּבִי"ה נוֹשֵׂא לְהַן פְּנִים וְאִינְן יוֹדְעִין שְׂכַדְאֵי הַן יִשְׂרָאֵל לְשִׂאת לְהַן פְּנִים כְּדִאֲמַרְיִין בְּבִרְכוֹת (דף כ:): לֹא כְּדִאֵי הֵם יִשְׂרָאֵל לְשִׂאת לְהַן פְּנִים אֲנִי אֲמַרְתִּי וְאִכְלַת וְשִׁבְעַת וְבִרְכַת (דְּבָרִים ח) וְהַן מַחְמִירִין עַל עֲצֻמָּן עַד כְּזִית עַד כְּבִיצָה:

יִשְׁגְּלָנָה. לְשׁוֹן מִשְׁכַּב כְּדְכְתִיב וְהִשְׁגַל יוֹשֶׁבֶת אֲצִלו (נְחִמְיָה ב) וְיִי"מ כְּלַבְתָּא:

בַּעֲפֹלִים. לְשׁוֹן מְפּוֹרֵשׁ הוּא לְגַנְאֵי יוֹתֵר מִטְחוּרִים וְשִׁנְיָהֵן בְּנִקְבַּי בֵּית הַרְיַעִי:

חֲרִיוֹנִים. חֲרִי לְשׁוֹן רִיעִי:

דְּבִיּוֹנִים. הַזֶּב מִן הַיּוֹנִים שְׂלֹא לְפָרֵשׁ שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹכְלִין גְּלִלְהֵן בְּשׁוֹמְרוֹן:

אֶת חוֹרִיָּהֶם. רִיעֵי הַיּוֹצֵא דֶרֶךְ הַנִּקְבַּי:

מִימֵי שִׁינִיָּהֶם. שִׁינִים יֵשׁ לְכַרְכְּשֵׁי לַחָה וְצוּאָה לַחָה וְרַכָּה קְרוּיָה מִימֵי שִׁינִיָּהֵן:

לְמַחְרָאוֹת. גְּבֵי עֲבוּדוֹת כּוֹכְבִים כְּתִיב בְּסִפְר מַלְכִים כִּי חוֹר לְשׁוֹן מוֹצֵא רִיעֵי הוּא:

לְעִגְלוֹת בֵּית אֱוִן. לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה הַבָּאָה עַל עִגְלֵי בֵּית אֱוִן יִגְוֹרוּ שְׂכִינֵיהֶם שְׁבוּמָרוֹן כִּי אֲבַל עֲלִיו עַל הַעֵגֶל:

וְכִמְרִיו (אֲשֶׁר) עֲלִיו יִגְלוּ. אֲשֶׁר הֵיוּ רְגִילִין לְשִׁמּוּחַ עֲלִיו עֵתָה יִתְאַבְלוּ עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גִלָּה מִמֶּנּוּ:

אֵלָא כְּבִידוֹ. כּוֹבֵד מִשָּׂא שֶׁל רִיעֵי תִּהְיֶה בּוֹ וְכּוֹבֵד עֲגֹבוֹתָיו וְדוּמָה לוֹ בְּסִפְר יִשְׁעִיָּה (כְּרַעוּ קִרְסוֹ)

יַחַדְדוּ לֹא יִכְלוּ מַלְטַ מִשָּׂא וְגוֹי הוּא מִשָּׂא שֶׁל רִיעֵי וְרַבּוֹתֵי מְפָרֵשִׁין וְכִמְרִיו עֲלִיו יִגְלוּ מִמֶּשׁ

לְשׁוֹן שְׂמַחָה שֶׁהִיקַל מִשָּׂאוֹי שֶׁלָּהֵן אֲבַל אֵין לְפָרֵשׁ כֵּן שֶׁהַעֵגֶל כּוֹלוֹ גִּלָּה כְּאַחַד שְׁנִטְלוֹ סְנַחְרִיב:

שִׁי"ן וְתִי"ו. לְשׁוֹן וְחִשּׁוּפֵי שֵׁת עֲרוֹת מִצְרַיִם (יִשְׁעִיָּה כ):

דְּסָנְאֵי שׁוֹמְעִיָּה. שִׁיּוּצָאוֹת עֲלִיו שְׁמוּעוֹת רַעוֹת וְשִׁנּוּאוֹת שֶׁהוּא נוֹאֵף:

בְּגִ' וְשִׁי"ן. בְּרַ גִּירְתָּא זּוֹנָה שְׂמָה סְרִי"י שֶׁם מוֹסְרַח כֵּךְ הוּא בְּתִשְׁבוֹת הַגְּאוּנִים מוֹתֵר לְבִזּוֹת גַּם אֶת אֲמֵנוּ שִׁילְדוֹתוֹ וְרַבּוֹתֵי מְפָרְשִׁים גִּיּוּפָא שִׁיטָא שְׁטִיָּא:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

²² על פי הפסוק – "וְחִשּׁוּפֵי שֵׁת עֲרוֹת מִצְרַיִם" (ישעיהו כ,ד).

מסכת מגילה פרק ד' - בני העיר שמכרו

110. כה, ב - כו, א

רפ"י

מתני'

בני העיר שמכרו רחובה של עיר. יש בו קדושה כדמפרש בגמ' הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות:

לוקחין ספרים. נביאים וכתובים:

אבל מכרו תורה כו'. שמעלין בקדש ולא מורידין תוספתא מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ) בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחותן החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו עד כאן: **וכן במוותיהן.** מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה:

גמ'

זו דברי רבי מנחם כו'. בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פ"ב) דהוא אמרה:

הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות. כדתנן במסכת תעניות (דף טו.) עברו אלו ולא נענו מוציאין את התיבה לרחובה של עיר. תוספת' ובמעמדות תנן מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית ותניא בגמרא אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו כדרך ששינו בביכורים (פ"ג משנה ב) כל העיירות שבמעמד מתכנסין לעיירות של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם והיה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו הא למדת כינוס עיירות ברחוב היתה ואקראי הוי שמעמד הזה אינו חוזר חלילה עד חצי שנה ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי ובמעמדות לא גרסינן ומפרש שלא היתה תפלתן ברחוב עד כאן: **אקראי בעלמא.** אינו תדיר:

מתניתין

בני העיר שמכרו:

רחובה של עיר - לוקחין בדמיו בית הכנסת.

בית הכנסת - לוקחין תיבה.

תיבה - לוקחין מטפחות.

מטפחות - לוקחו ספרים.

ספרים - לוקחין תורה.

אבל אם מכרו תורה - לא יקחו ספרים.

ספרים - לא יקחו מטפחות.

מטפחות - לא יקחו תיבה.

תיבה - לא יקחו בית הכנסת.

בית הכנסת - לא יקחו את הרחוב, וכן במוותיהן.

כו,א

גמרא

"בני העיר שמכרו רחובה של עיר."

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

זו דברי רבי מנחם בר יוסי סתומתא,

אבל חכמים אומרים: **"הרחוב אין בו משום קדושה"**.

ורבי מנחם בר יוסי מאי טעמיה?

הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות.

ורבנן?

ההוא אקראי בעלמא.

111. כו, א-ב**ר"ז**

לא שנו. דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין: **אבל של כרכין**. הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם:

טורסיים. צורפי נחושת:

ואין ירושלים מטמאה בנגעים. דלאו אחוזה היא כדאמר'י לקמן דסבירא ליה להאי תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין:

אני לא שמעתי. שלא היא מיטמא אלא מקום מקדש בלבד משום דבית של קודש הוא וגבי נגעים ובא אשר לו הבית (ויקרא יד) בעינן אבל ירושלים מיטמא בנגעים דסבר נתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינא ליה קתני מיהת לרבי יהודה דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה כשאר בתי העיר ואע"ג דשל כרד הוא:

מקודש. אף בתי כנסיות משמע: **הר הבית**. בכניסתו מצד המזרח כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר:

והלשכות. שבתוך החיל:

והעזרות. שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאיין ליכנס לפנים מן השער ואחריהם לצד מערב לעזרת כהנים י"א אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון:

ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל. מצד מערב עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש של מי הוא חזר ופירש רצועה יוצאה כו' לימדך כאן רצועה זו לבדה ליהודה אבל צפוננו של מזבח ודרומו ומערבו של בנימין ובמסכת זבחים אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח:

והיה בנימין הצדיק. צופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער עליה:

חופף עליו. אדם המצטער חופף ומתחכך בבגדיו לשון שפשוף כמו נזיר חופף ומפספס (נזיר דף מב.).

אושפיזכן. שהיה ארון בחלקו:

"בית הכנסת לוקחין תיבה".

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים,

אבל בית הכנסת של כרכין - כיון דמעלמא אתו ליה, לא מצו מזבני ליה, דהנה ליה דרבים.

אמר רב אשי:

האי בי כנישתא דמתא מחסיא,

אף על גב דמעלמא אתו לה,

כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה.

מיתבי:

"אמר רבי יהודה:

מעשה בבית הכנסת של טורסיים,

שהיה בירושלים שמכרוה לדבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו".

והא התם דכרכים הוה!

ההיא בי כנישתא זוטי הוה,

ואינהו עבדוה.

מיתבי:

"בבית ארץ אחוזתכם" (ויקרא יד-לד)

"אחוזתכם" - מיטמא בנגעים,

ואין ירושלים מיטמא בנגעים.

אמר רבי יהודה:

אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד".

הא בתי כנסיות ובתי מדרשות - מיטמאין,

אמאי הא דכרכין הווי!

אימא:

"אמר רבי יהודה:

אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד".

במאי קמיפלגי?

תנא קמא סבר:

לא נתחלקה ירושלים לשבטים.

ורבי יהודה סבר:

נתחלקה ירושלים לשבטים.

ובפלוגתא דהני תנאי:

דתנאי:

"מה היה בחלקו של יהודה?

הר הבית, הלשכות, והעזרות.

ומה היה בחלקו של בנימין?

אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים,

ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בני,

והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה,

שנאמר: "חופף עליו כל היום" (דברים לג-ב),

לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזכן לשכינה".

ר"י

והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים:
 דתנא:
**"אין משכירים בתים בירושלים,
 מפני שאינו שלהן.
 רבי אלעזר בר צדוק אומר:
 אף לא משות,**
לפיכך: עורות קדשים, בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע".

אמר אביי:
 שמע מינה:
 אורח ארעא למישבך אינש גולפא ומשכא באושפיזיה.

אמר רבא:
 לא שנו אלא שלא מכרו שבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר,
 אבל מכרו שבועה טובי העיר, במעמד אנשי העיר אפילו^א למישתא ביה²³ שייכרא שפיר דמי.

רבינא הוה ליה ההוא תילא דבי פנישתא,
 אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו למיזרעה?
 אמר ליה: זיל זבניה משבועה טובי העיר, במעמד אנשי העיר, וזרעה.

רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא,
 הוה ההיא כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה, ולא תווי ליבני וכשורי מינה, ועיולי להתם,
 יתיב וקא מיבעיא ליה: הא דרב חסדא,
 דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי.
 התם משום פשיעותא, כי האי גוונא מאי?
 אתא לקמיה דרב הונא ואסר ליה,
 לקמיה דרב הונא ואסר ליה.

והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים:
 דתנא:
**"אין משכירים בתים בירושלים,
 מפני שאינו שלהן.
 רבי אלעזר בר צדוק אומר:
 אף לא משות,**
לפיכך: עורות קדשים, בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע".

אמר אביי:
 שמע מינה:
 אורח ארעא למישבך אינש גולפא ומשכא באושפיזיה.

אמר רבא:
 לא שנו אלא שלא מכרו שבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר,
 אבל מכרו שבועה טובי העיר, במעמד אנשי העיר אפילו^א למישתא ביה²³ שייכרא שפיר דמי.

רבינא הוה ליה ההוא תילא דבי פנישתא,
 אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו למיזרעה?
 אמר ליה: זיל זבניה משבועה טובי העיר, במעמד אנשי העיר, וזרעה.

רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא,
 הוה ההיא כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה, ולא תווי ליבני וכשורי מינה, ועיולי להתם,
 יתיב וקא מיבעיא ליה: הא דרב חסדא,
 דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי.
 התם משום פשיעותא, כי האי גוונא מאי?
 אתא לקמיה דרב הונא ואסר ליה,
 לקמיה דרב הונא ואסר ליה.

והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים:
 דתנא:
**"אין משכירים בתים בירושלים,
 מפני שאינו שלהן.
 רבי אלעזר בר צדוק אומר:
 אף לא משות,**
לפיכך: עורות קדשים, בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע".

אמר אביי:
 שמע מינה:
 אורח ארעא למישבך אינש גולפא ומשכא באושפיזיה.

אמר רבא:
 לא שנו אלא שלא מכרו שבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר,
 אבל מכרו שבועה טובי העיר, במעמד אנשי העיר אפילו^א למישתא ביה²³ שייכרא שפיר דמי.

רבינא הוה ליה ההוא תילא דבי פנישתא,
 אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו למיזרעה?
 אמר ליה: זיל זבניה משבועה טובי העיר, במעמד אנשי העיר, וזרעה.

רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא,
 הוה ההיא כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה, ולא תווי ליבני וכשורי מינה, ועיולי להתם,
 יתיב וקא מיבעיא ליה: הא דרב חסדא,
 דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי.
 התם משום פשיעותא, כי האי גוונא מאי?
 אתא לקמיה דרב הונא ואסר ליה,
 לקמיה דרב הונא ואסר ליה.

כ"ב

²³ ויש גרסו 'בהו'. נ"מ האם מדובר בכסף הנמכר או בדבר הנמכר.

112. כו, ב**רש"י**

חלופי וזבונה. חלה קדושתו על החילוף או על הדמים והוא יצא מן הקדושה להשתמש בו:

ליבני. לבינים של בית הכנסת:

בעתיקי. שנבנו כבר בכותל בית הכנסת שנפל:

אבל בחדתא. שנעשה לשם בית הכנסת לית לן בה:

ואפי' למ"ד. במסכת סנהדרין בפרק נגמר הדין (דף מז:). גבי אורג בגד למת דאסור בהזמנה בתכריכי המת דאסירי בהנאה דגמרינן שם שם מעגלה ערופה כדמפרש התם:

הני מילי באורג בגד למת. שאינו חסר אלא אריגה וכיון שנארג מיד הויא ראוי לפורשו על המת אבל לבינים מחוסרים עשייה לבנותן בכותל והלכך בשל לבינים דבית הכנסת הוה ליה כטווי לאריג וליכא למי"ד בכי האי גוונא דהזמנה מילתא היא:

מתנה. נתנו בני העיר בית כנסת לתשמישי חול:

אמר רבא:

האי בי כנישתא:

חלופה וזבונה - שרי,

אזורה ומשכונה - אסור.

מאי טעמא?

בְּקְדוּשְׁתָּהּ קָאֵי.

ליבני נמי,

חלופיהו וזבניהו - שרי,

אזופיהו - אסור.

הני מילי בעתיקתא,

אבל בחדתא - לית לן בה.

ואפילו למאן דאמר הזמנה מילתא היא,

הני מילי כגון האורג בגד למת,

אבל הכא כטווי לאריג דמי, וליכא למאן דאמר.

מתנה -

פליגי בה רב אחא ורביןא,

חד אסר,

וחד שרי.

מאן דאסר - בהאי תפקע קדושתה!?

ומאן דשרי - אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יחייב ליה.

הדר הוה ליה מתנה כזבני.

113. כו, ב

רש"י

ותשמישי מצוה. דברים ששימשו בהן מצוה:
דלוסקמי. כמו אמתחת ושק לשום בו [ספר]:
תיק ונתיק. חדא היא אלא שלשון תיק נופל על דבר ארוך ולשון נתיק נופל על דבר קצר:
כורסיא. בימה של עץ:
תשמיש דתשמיש. שפורס מפה עליו ואחר כך נותן ספר תורה עליו:
דמותבי ספר תורה עליה. בלא מפה:
פריסא. יריעה שפורסין סביבות הארון מבפנים:
תשמיש דתשמיש הוא. תשמיש של ארון:
דעייפי ליה. פעמים שכופלין אותו תחת ס"ת:
דאירפט. ארון שנתקלקל ונפרד מחבורו ויש דוגמתו בברייתא ביבמות (דף קב.) מנעל המרופט:
תיבותא זותרתי. לעשות תיבה קטנה מן הגדולה הראשונה:
מיעבדא כורסיא. בימה:
אסור. שירדה מקדושתה:
פריסה דבלה. יריעות הארון שבלו:
לחומשין. יש ספרים שהן עשויין כל חומש לבדו וכולן בגליון:
זבילי. כמין דלוסקמי:
קמטרא. ארגז שקורין אשקריניי"ו והרבה יש בתרגום של יונתן בן עוזיאל חבלים חבושים (יחזקאל כז) ארגזים אמליץ דזהוריתא בקמטרין וכן לאשר על המלתחה לדעל קמטרי (מלכים ב' ל):
בי כנישתא דרומאי. אנשי ישראל באו מרומי למחוזא ונתישבו שם ועשו להם בית הכנסת:
אידרונא. חדר ששמימין בו מת והיה מונח בו מת עד שלא נקבר:
מחית. כמו מונח כדמתרגמינן ותנח בגדו אצלה ואחיתתיה (בראשית לט):
בעו כהני למיעל ולצלויי. בההוא כנישתא אין יכולין ליכנס מפני הטומאה הנכנסת בבית הכנסת דרך הפתח מבית לבית דהכי תנן במסכת אהלות (פ"ג משנה ז):
דלו תיבותא. הגביהו הארון ממקומו:
כלי עץ העשוי לנחת. במקום אחד אינו מקבל טומאה דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל. כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה:

תנו רבנן:

"**תשמישי מצוה - נזרקין, תשמישי קדושה - נגנזין, ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית, ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונתיק של תפילין, ורצועותיהן.**"

אמר רבא:

מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא - ושרי, כיון דחזינא דמותבי עלויה ספר תורה, אמינא תשמיש קדושה הוא, ואסור.

ואמר רבא:

מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא, כיון דחזינא דעייפי ליה ומנחי סיפרא עלויה, אמינא תשמיש קדושה הוא, ואסור.

ואמר רבא:

האי תיבותא דאירפט, מיעבדה תיבה זותרתי - שרי. כורסיא - אסור.

ואמר רבא:

האי פריסא דבלה, למיעבדה פריסא לספרי - שרי. לחומשין - אסור.

ואמר רבא:

הני זבילי דחומשי, וקמטרי דספרי - תשמיש קדושה ניהו, ונגנזין.

פשיטא!

מהו דתימא:

הני לאו לכבוד עבדן, לנטורי בעלמא עבדי, קא משמע לן.

ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי, דהוה פתיח לההוא אידרונא, דהוה מחית ביה מת, והוה בעו כהני למיעל לצלויי התם, אנתו אמרו ליה לרבא, אמר להו: דלו תיבותא, אותבוה, דהוה ליה פלי עץ העשוי לנחת, וכלי עץ העשוי לנחת - אינו מקבל טומאה, וחוצץ בפני הטומאה.

אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמטלטלי ליה כי מנח ספר תורה עלויה, והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם! אי הכי לא אפשר.

114. כו, ב

רפ"י

מטפחות ספרים. אף של ס"ית:
 ואפילו שונה הלכות. כלומר
 אפילו לא שימש תלמידי חכמים
 בהש"ס ובגמרא אלא במשניות
 ובברייתות:

אמר מר זוטרא:

מטפחות ספרים שבלו - עושין אותן תכריכין לַמַּת מְצוּה,
 וְזוּ הִיא גְּנִיזָתוֹ.

ואמר רבא:

ספר תורה שבלה - גונזין אותו אצל תלמיד חכם,
 ואפילו שונה הלכות.

אמר רב אחא בר יעקב:

ובכלי הקדש,

שנאמר: **"וַיִּתְּתֶם בְּכֻלֵי הָרֶשֶׁת לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים"** (ירמיה לב-יד).

115. כו, ב - כז, א

רפ"י

מבי כנישתא לבי רבנן. לעשות
מבית הכנסת בית המדרש:
וישרף את בית ה' ואת כל בית
גדול. בנבזראדן כתיב:
תסתיים. יש סימן:
מותר לעשות בית המדרש.
אלמא בית המדרש הוי בית
גדול:

אמר רב פפי משמיה דרבא:
מבי כנישתא לבי רבנן - שרי,
מבי רבנן לבי כנישתא - אסיר.

ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא.

כו, א

אמר רב אחא:
כנותיה דרב פפי מסתברא,
דאמר רבי יהושע בן לוי:
בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש,
שמע מינה.

דרש בר קפרא:
מאי דכתיב: "וישרף את בית ה', ואת בית המלך, ואת כל בתי ירושלים,
וְאֵת כָּל בַּיִת גָּדוֹל שָׂרָף בְּאֵשׁ" (מלכים ב כה-ט)?
"בית ה'" - זה בית המקדש.
"בית המלך" - אלו פלטרין של מלך.
"וְאֵת כָּל בַּיִת יְרוּשָׁלַם" - כמשמען.
"וְאֵת כָּל בַּיִת גָּדוֹל שָׂרָף בְּאֵשׁ" -
רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי:
חד אמר מקום שמגדלין בו תורה.
וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה.

מאן דאמר "תורה" -
דכתיב: "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (ישעיה מב-כא).

ומאן דאמר "תפלה" -
דכתיב: "ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע" (מלכים ב ה-ד),
ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד.

תסתיים דרבי יהושע בן לוי,
הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה,
דאמר רבי יהושע בן לוי:
בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש,
שמע מינה.

116. כז, א

רש"י

דיעבד. שמכרוהו כבר כדקתני מכרו תורה ומשום הכי מותר ליקח בדמיו ספר תורה שאם לאו מה יקחו מהם כי קא מיבעיא לן למכור לכתחילה לכך:
חומשין. ספר תורה שאין בו אלא חומש אחד:
אבל לא נביאים וכתובים **במטפחות ספר תורה**. שמוריד המטפחות מקדושתן:
במטפחות של חומשין. דקא מעלי להו למטפחות:
אבל במטפחות ספר תורה לא. אלמא אין משנין לכיוצא בה אלא למעלה הימנה:
אימא סיפא ולא חומשין **במטפחות של ספר תורה**. דהא ירידה היא:
וקא מותיב דפא אחבריה. דף נגלל על חברו:
משום פשיעותא. שמא משמכור שוב לא יקנה ומתוך כך יפסדו הדמים:
כי קאמרינן דמנח לאיפרוקי. שכתוב כבר החדש בבית הסופר ואינו מעוכב אלא לתת לו דמים:

"אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים" וכו'.

תא שמע:

מהו למכור ספר תורה ישן ליקח בו חדש?

כיון דלא מעלי ליה - אסור,

או דלמא, כיון דליכא לעלוני עילווייא אחרניא שפיר דמי?

תא שמע:

"אבל מכרו תורה - לא יקחו ספרים".

"ספרים" - הוא דלא, הא תורה בתורה שפיר דמי.

מתניתין - דיעבד,

כי קא מיבעיא לן - לכתחלה.

תא שמע:

"גוללין ספר תורה במטפחות חומשין,

וחומשין במטפחות נביאים וכתובים,

אבל לא נביאים וכתובים במטפחות חומשין,

ולא חומשין במטפחות ספר תורה"

קתני מיהת: **"גוללים ספר תורה במטפחות חומשין"** -

"מטפחות חומשין" - אין, מטפחות ספר תורה - לא.

אימא סיפא:

"ולא חומשין במטפחות ספר תורה" - הא תורה בתורה שפיר דמי!

אלא מהא ליכא למישמע מינה.

תא שמע:

"מניחין ספר תורה על גבי תורה,

ותורה על גבי חומשין,

וחומשין על גבי נביאים וכתובים,

אבל לא נביאים וכתובים על גבי חומשין,

ולא חומשין על גבי תורה".

הנחה קאמרת,

שאני הנחה דלא אפשר.

דאי לא תימא הכי,

מיכרד היכי פרכינן?

והא קא יתיב דפא אחריה!

אלא כיון דלא אפשר - שרי,

הכא נמי כיון דלא אפשר - שרי.

תא שמע:

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום **דבי שמעון בן גמליאל**:

לא ימכור אדם ספר תורה ישן ליקח בו חדש.

התם משום פשיעותא.

כי קאמרינן:

כגון דכתיב, ומנח לאיפרוקי,

מאי?

כ"י

אלא ללמוד תורה. להתפרנס בו
 כשלומד תורה וקס"ד דה"ה
 לקנות ספר תורה:
 שאינו צריך לו. שיש לו אחר:
 אינו רואה סימן ברכה לעולם.
 באותן הדמים:

תא שמע:

דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר:
 אין מוכרין ספר תורה,
 אלא ללמוד תורה,
 ולישא אשה.
 שמע מינה תורה בתורה שפיר דמי.

דלמא שאני תלמוד,
 שהלמוד מביא לידי מעשה.
 אשה נמי: "לא תהו ברעה לשבת יצרה" (ישעיה מה-יח),
 אבל תורה בתורה - לא.

תנו רבנן:

"לא ימכור אדם ספר תורה אף על פי שאינו צריך לו,
 יתר על כן, אמר רבי שמעון בן גמליאל:
 אפילו אין לו מה יאכל, ומכר ספר תורה או בתו - אינו רואה סימן ברכה לעולם".

117. כז, א

כ"י

שמכרו והותירו. מכרו אחד מן הקדושות הללו ולקחו ממקצת הדמים קדושה מעולה והותירו מהן:
אבל גבו. מעות מן הצבור לצורך ספר תורה וקנאוהו ונותר בידן מן הדמים מותר להורידן שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה:
שלא התנו. על מנת לעשות רצוננו מן הדמים:
לדוכסוסיא. מפרש לקמן:
כי התנו מאי הוי. הא דמי קדושה הן:
וטעמא דהתנו. כשגבו לעשות רצוננו וחפצנו ממותר הדמים:
פרשא דמתא. בני העיר שוכרין אדם רוכב סוס שיהא להן מזומן לשולחו בשליחות למושל העיר כשיצטרכו:

"וכו במותריהו".

אמר רבא:
לא שנו אלא: שמכרו והותירו,
אבל גבו והותירו - מותר.

איתיביה אביי:
**"במה דברים אמורים: שלא התנו,
אבל התנו - אפילו לדוכסוסיא מותר."**
הכי דמי,
אילימא שמכרו והותירו כי התנו מאי הוי?
אלא - שגבו והותירו.
טעמא "דהתנו", הא לא התנו לא!

לעולם, שמכרו והותירו,
והכי קאמר:
**"במה דברים אמורים: שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר,
אבל התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר.
אפילו לדוכסוסיא נמי מותר."**

אמר ליה אביי להווא מרבנן דהוה מסדר מתניתא קמיה דרב ששת:
מי שמיע לך מרב ששת מאי "דוכסוסיא"?

אמר ליה:
הכי אמר רב ששת:
פרשא דמתא.

אמר אביי:
הלכך האי צורבא מרבנן דשמע ליה מילתא, ולא ידע פירושא, לישׁייליה קמיה דשכיח קמיה רבנן,
דלא אפשר דלא שמיע ליה מן גברא רבה.

118. כז, א-ב

רס"י

נותנין. אותה לגבאי אותה העיר
 כדי שלא יחשדום בפוסקים
 ואינן נותנין:
וכשהן באים. וחוזרים למקומן
 תובעים אותן מן הגבאים
 ומפרנסין בה עניי עירן:
חבר עיר. תלמיד חכם המתעסק
 בצרכי צבור:

אמר רבי יוחנן משום **רבי מאיר**:

בני העיר שהלכו לעיר אחרת,
 ופסקו עליהן צדקה,
 נותנין,

וכשֶׁהוּן באין מביאין אותה עמהן, ומפרנסין בה עניי עירן.

תניא נמי הכי:

"בני העיר שהלכו לעיר אחרת,

ופסקו עליהן צדקה,

נותנין,

וכשֶׁהוּן באין מביאין אותה עמהן,

ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה - תנתן לעניי אותה העיר".

רב הונא גזר תעניתא,

על לגבייה רב חנה בר חיילאי וכל בני מתיה רמו עלייהו צדקה ויהבו,

כי בעו למיתי אמרו ליה: נותבה לן מר וניזול ונפרנס בה עניי מאתין,

אמר להו:

תנינא:

"במה דברים אמורים: בשאין שם חבד עיר,

אבל יש שם חבד עיר - תינתן לחבד עיר",

וכל שכן דעניי דידי ודידכו עלי סמיכי.

כ"ב

119. כז, ב

רפ"י

ליכא קדושה. שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה: ורבנן. אמרי אי איכא למיחש בין רב למעט הכא נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדרת מלך ולא משכחת מכירה בבית הכנסת אלא לא חיישינן דכיון דשקיל דמי ומעלי להו בקדושה מעולה כל דבעי לוקח עביד חוץ מד' דברים כדקתני סיפא:

מְתַנִּיתִין

אין מוכרין את נְשֵׁל רַבִּים לְיַחִיד - מִפְּנֵי שְׁמוּרֵי־דִין אוֹתוֹ מִקְדוּשָׁתוֹ, דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר. אָמְרוּ לוֹ: אִם בֵּן אָף לֹא מַעִיר גְּדוּלָה לְעִיר קִטְנָה.

גְּמָרָא

שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר.

ורבי מאיר?

מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא השתא נמי קדישא. מרבם ליחיד ליכא קדושה.

ורבנן?

אי איכא למיחש,

כי האי גוונא נמי איכא למיחש משום: "ברוב עם הדרת מלך" (משלי יד-כח).

120. כז, ב

רש"י

מתני'

אלא על תנאי. ואפילו מרבים לרבים אסר ר' מאיר מכירת חלוטין דדרך בזיון הוא [כלומר אינן בעיניו לכלום]:
וחכמים אומרים וכו' ממכר עולם. ליחיד ולכל תשמיש חוץ מד' דברים:
לבית המים. לכביסה אי נמי לבית מי רגלים:

מתניתין

אין מוכרין בית הכנסת אלא - על תנאי שאם ירצו יחזירוהו,
 דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
 מוכרין אותו ממכר עולם,
 חוץ מארבעה דברים:
 למרחץ,
 ולבורסקי,
 לטבילה,
 ולבית המים.
רבי יהודה אומר:
 מוכרין אותה לשם חצר, והלוקח מה שירצה יעשה.

גמרא

ולרבי מאיר היכי דייירי בה?
 הא הוּאָּ לֵה רַבִּית!

אמר רבי יוחנן:

רבי מאיר בשיטת רבי יהודה אמרה,
 דאמר: צד אחד ברבית מותר.

דתנאי:

"הרי שהיה נושה בחבירו מנה,
 ועשה לו שדהו מכר,
 בזמן שמוכר אוכל פירות - מותר.
 לוקח אוכל פירות - אסור.
רבי יהודה אומר:
 אפילו לוקח אוכל פירות - מותר.
 ואמר רבי יהודה:
 מעשה בביתוס בן זונן, שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה,
 ולוקח אוכל פירות היה.
 אמרו לו משם ראיה?
 מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח".

מאי בינייהו?

צד אחד ברבית איכא בינייהו,
 מר סבר: צד אחד ברבית מותר,
 ומר סבר: צד אחד ברבית אסור.

רבא אמר:

דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור.
 והכא רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו,
 מר סבר: רבית על מנת להחזיר - מותר,
 ומר סבר - אסור.

121. כז, ב

רש"י

גמ' בד' אמות של תפלה. לאחר זמן: קדשתניהו לכולהו שבילי דנהרדעא. שאין לך ד"א בהן שלא התפללו בהן עוברי דרכים: תני ישהה. כדי הילוך ארבע אמות: משום ניצוצות. שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו:

"וחכמים אומרים: מוכרין אותו ממכר עולם. [חוג מארבעה דברים: למרחק, ולבוךסקי, לטבילה, ולבית המים. רבי יהודה אומר: מוכרין אותה לשם חצר, והלוקח מה שירצה יעשה]."

אמר רבי יהודה אמר שמואל: מותר לאדם להשתין מים בתוך ארבע אמות של תפלה.

אמר רב יוסף מאי קא משמע לן? תנינא:

"רבי יהודה אומר: מוכרין אותה לשום חצר, ולוקח מה שירצה יעשה!"

ואפילו רבנן לא קאמרי אלא בית הכנסת דקביע קדושתיה, אבל ארבע אמות דלא קביע קדושתיהו - לא.

תני תנא קמיה דרב נחמן: "המתפלל - מרחיק ארבע אמות ומשתין, והמשתין מרחיק ארבע אמות - ומתפלל".

אמר ליה: בשלמא המשתין מרחיק ארבע אמות ומתפלל, תנינא:

"במה ירחיק מהו וזמן הצואה ארבע אמות" אלא "המתפלל מרחיק ארבע אמות ומשתין" - למה לי? אי הכי קדשתניהו לכולהו שבילי דנהרדעא!

תני: 'ישהה'.

בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ארבע אמות משום ניצוצות, אלא מתפלל ישהה כדי הילוך ארבע אמות למה לי?

אמר רב אשי: שכל ארבע אמות, תפלתו סדורה בפיו, ורחושי מרחשן שפנותיה.

122. כז, ב - כח, א

ר"י

זלפ"ן סימן:

במה הארכת ימים. באיזה זכות:
כפה. צעיף:
אסר ריתא. מין גמי:
דתיטוס בשיראי. סתום ומכוסה במעילין סתומים פלשתים תרגומו טמונין פלשתאי (בראשית כו):
איכלל. כשנכנס לחופה:
[שלחן]. היו פשוטות בגדיהן:
וכן למר. אף אתה תהא מבורך לכך שמא היה עת רצון ותתקיים אף בי:
קפנדריא. מקצר הילוכו דרך בית הכנסת:
ולא פסעתי על ראשי עם קודש. כשהיו התלמידין בבית המדרש על גבי קרקע ההולך על גבי מסיבתן לישב למקומן נראה כפוסע על ראשי העם:
ולא נשאתי כפי. לדוכן לברכת כהנים לפי שהכהנים צריכין לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו (במצותיו וצונו) בקדושתו של אהרן במסכת סוטה (דף לט.):
מתנותיה. הזרוע והלחיים והקיבה:
ולא ברכתי. בסעודה לפני כהן דאמר מר (גיטין דף נט:):
 וקדשתו (ויקרא כא) לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון:
משניאי. שגורמין לבני אדם לשנאותו שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ אומר אין נחת רוח בתורה:

"שאלו תלמידיו את רבי זבאי במה הארכת ימים? אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה, ולא בניתי שם לחבירי, ולא ביטלתי קידוש היום, אמא זקינה היתה לי, פעם אחת מכרה כפה שבדאשה והביאה לי קידוש היום."

תנא:

"נשמתה הניחה לו שלש מאות גרבי יין, בשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין."

רב הונא הוה אסר ריתא, וקאי קמיה דרב.

אמר ליה: מאי האי?

אמר ליה: לא הוה לי קידושא ומשכנתיה להמיינאי,

ואתאי ביה קידושא.

אמר ליה: יהא רעוא דתיטוס בשיראי.

כי איכלל רבה בריה,

רב הונא איניש גוצא, הוה גנא אפוריא, אתיין בנתיה וכלתיה שלחן ושדיין מנייהו עליה,

עד דאיטום בשיראי.

שמע רב, ואיקפד.

אמר: מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתיה: "וכן למר"!

"שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע:

במה הארכת ימים?

אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת,

ולא פסעתי על ראשי עם קדוש,

ולא נשאתי כפי בלא ברכה."

שאלו תלמידיו את רבי פרידא:

במה הארכת ימים?

אמר להם: מימי לא קדמני אדם לבית המדרש,

ולא ברכתי לפני כהן,

ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה.

כח,א

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:

אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה.

ואמר רבי יצחק:

כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה - כאילו אוכל טבלים.

ולית הלכתא כוותיה.

"ולא ברכתי לפני כהן".

למימרא:

דמעליותא היא,

והא אמר רבי יוחנן:

כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ - אותו תלמיד חכם חייב מיתה,

שנאמר: **"כל משנאי אהבו מות"** (משלי ח-לו) - אל תקרי **"משנאי"** אלא 'משנאי'.

כי קאמר איהו: בשוין.

"שְׂאֵלוּ תִלְמִידָיו אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא בְּוֵן הַקְּנָה:

בְּמָה הָאֲרַכְתָּ יָמִים?

אָמַר לְהֵם:

מִיָּמַי לֹא נִתְפַּדְתִּי בְקִלּוֹן חֲבָרִי,

וְלֹא עֲלֵתָה עַל מִטְתִּי קִלְלַת חֲבָרִי,

וּוְתָרֵן בְּמִמּוֹנֵי הַיִּיתִי."

"לֹא נִתְפַּדְתִּי בְקִלּוֹן חֲבָרִי."

כִּי הָא דְרַב הוּנָא דְרִי מְרָא אֶכְתַּפֵּיהּ,

אֶתְא רַב חֲנָא בַר חֲנִילָאִי וְקָא דְרִי מִינֵיהּ,

אָמַר לֵיהּ: אִי רְגִילַת דְּדְרִית בְּמֵאתֵיךְ דְּרִי, וְאִי לֹא - אֶתְיִיקוּרִי אֲנָא בְּזִילוּתָא דִּידְךָ לֹא נִיחָא לִי.

"וְלֹא עֲלֵתָה עַל מִטְתִּי קִלְלַת חֲבָרִי."

כִּי הָא דְמֹר זֹוּטְרָא כִּי הוּוּ סְלִיק לְפִוּרִיָּהּ,

אָמַר: שְׂרִי לֵיהּ לְכָל מָאן דְּצַעְרוֹ.

"וּוְתָרֵן בְּמִמּוֹנֵי הַיִּיתִי."

דְּאָמַר מַר:

אִיּוֹב וּוְתָרֵן בְּמִמּוֹנֵיהּ הוּוּ,

שְׁהִיָּה מְנִיחַ פְּרוּטָה לְחֲנוּנֵי מְמִמוֹנֵיהּ.

שְׂאֵל דְּבִי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא הַגְּדוֹל:

בְּמָה הָאֲרַכְתָּ יָמִים?

אֶתְו גְּוֹזִי וְקָא מְחוּ לֵיהּ,

סְלִיק יְתִיב אַרְיִשָׁא דְדִיקְלָא.

אָמַר לֵיהּ: רַבִּי! אִם נְאָמַר: **"כֶּבֶשׂ"** (במדבר כח,ד) לְמָה נְאָמַר **"אֶחָד"**?

אָמַר לְהוּ: צוּרְבָא מְדַרְבְּנָן הוּא, שְׂבָקוּהוּ.

אָמַר לֵיהּ: אֶחָד מְיֻחָד שְׂבָעְדְרוּ.

אָמַר לֵיהּ:

מִיָּמַי לֹא קִבַּלְתִּי מִתְנּוֹת,

וְלֹא עֲמַדְתִּי עַל מְדוּתִי,

וּוְתָרֵן בְּמִמּוֹנֵי הַיִּיתִי.

"לֹא קִבַּלְתִּי מִתְנּוֹת."

כִּי הָא דְרַבִּי אֶלְעָזָר כִּי הוּוּ מְשַׁדְרִי לֵיהּ מִתְנּוֹת מִבֵּי נְשִׂיאָה - לֹא הָוּה שְׂקִיל,

כִּי הָוּה מְזַמְנֵי לֵיהּ - לֹא הָוּה אֲזִיל.

אָמַר לְהוּ: לֹא נִיחָא לְכוּ דְאֶחְזִיָּה?

דְּכְתִיב: **"שׂוֹנֵא מִתְנּוֹת יְחִיָּה"** (משלי טו-כז).

רַבִּי זִידָא כִּי הוּוּ מְשַׁדְרִי לֵיהּ מִבֵּי נְשִׂיאָה - לֹא הָוּה שְׂקִיל,

כִּי הָוּה מְזַמְנֵי לֵיהּ - אֲזִיל,

אָמַר: אֶתְיִיקוּרִי דְמִתְיִיקוּרֵי בִי.

"וְלֹא עֲמַדְתִּי עַל מְדוּתִי."

דְּאָמַר רַבָּא:

כָּל הַמְעַבִּיר עַל מְדוּתֵיו - מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ כָּל פְּשָׁעָיו,

שְׁנַאָמַר: **"נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פְּשָׁע"** (מיכה ז-ח)

לְמִי **"נוֹשֵׂא עוֹן"**? לְמִי שְׁ"עוֹבֵר עַל פְּשָׁע".

שְׂאֵל דְּבִי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּוֵן קְרָחָה:

בְּמָה הָאֲרַכְתָּ יָמִים?

אָמַר לֵיהּ: קֶצֶת בְּחַיִּי?

רַבִּי

לֹא נִתְכַבְּדְתִּי כו'. מִפְּרַשׁ לֵה וְאֲזִיל:

מִרָא פּוּרִי"שׁ בִּלְעוּ:

וְקָא שְׂקִיל מִינֵיהּ. לְכַבְּדוּ

וְיִשְׁאֲנָה הוּא:

דְרִית בְּמֵאתֵיךְ. שֵׁאתָה נוֹשֵׂא כְּלִי

כֹּזֵה בְעִירְךָ:

גּוּזִי. סְרִיסִין הִיוּ עֲבָדִים

מִשְׁרָתִים אוֹתוֹ וְקָא מְחוּ לֵיהּ

לְרִייעַ סְבוּרִין הִיוּ שְׁהִיָּה קָץ

בְּחַיִּיו:

אִם נְאָמַר **כֶּבֶשׂ**. אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד

תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָ:

וְלֹא עֲמַדְתִּי עַל מְדוּתִי. לְשֵׁלֶם

גְּמוּלָרַע לְמִי שְׂצִיעֵרֵנִי:

לְלַמּוּד אֲנִי צְרִיךְ. אוֹלֵי אוֹכְלֵי

לְקַיִּים:

אמר לו: רבי! תורה היא וְלַמּוֹד אֲנִי צָרִיךְ.

אמר ליה:

מִיָּמֵי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בְּדַמוֹת אָדָם רְשָׁע,

דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אָסוּר לְאָדָם לְהִסְתַּכַּל בְּצַלְמֵ דְמוֹת אָדָם רְשָׁע,

שְׁנָאֵמַר: **"לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך"** (מלכים ב-ג-יד).

רבי אלעזר אמר:

עֵינָיו כְּהוֹת,

שְׁנָאֵמַר: **"זיהי פי זמן יצחק ותכהיו עיניו מראות"** (בראשית כו-א),

משום דַּאֲסִתְּפַל בְּעֵשׂוֹ הַרְשָׁע.

והא גרמא ליה?

והאמר רבי יצחק:

לְעוֹלָם אֵל תְּהִי קַלְלַת הַדְּיוּט קְלָה בְּעֵינֶיךָ,

שְׁהִרִי אַבְימֶלֶךְ קַלְלֵ אֶת שָׂרָה,

וְנִתְקַיִּים בְּזַרְעָהּ,

שְׁנָאֵמַר: **"הנה הוא לך כסות עינים"** (בראשית כ-ז).

אל תקרי **"כסות"** אלא 'כסיית עינים'!

הא והא גרמא ליה.

רַבָּא אָמַר:

מֵהָכָא: **"שאת פני רשע לא טוב"** (משלי יח-ה).

בשעת פטירתו,

אמר ליה: רבי ברכני,

אמר ליה:

יהי רצון שתגיע לחצי ימי.

ולכולהו לא?!

אמר לו:

הבאים אחריך בהמה ירעו?!

אבנה בר איהי ומנימן בר איהי,

חד אמר: תיתי לי דלא אסתכלי בכותי,

וחד אמר: תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי כותי.

שאלו תלמידיו את רבי זירא במה הארכת ימים?

אמר להם:

מִיָּמֵי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי,

וְלֹא צַעַדְתִּי בְּפָנַי מִי שְׂגָדוֹל מִמֶּנִּי,

וְלֹא הִרְהַרְתִּי בְּמַבּוֹאוֹת הַמְּטוֹנְפוֹת,

וְלֹא הִלְכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תְּפִילִין,

וְלֹא יִשְׁנַתִּי בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ לֹא שִׁנַּת קִבְעַ וְלֹא שִׁנַּת עֲרֵאִי,

וְלֹא שִׁשְׁתִּי בְּתַקְלַת חֲבִירִי,

וְלֹא קָרַאתִי לְחֲבִירִי בְּחִכְיָתוֹ וְאָמַרְתִּי לֵה בְּחִנְיָתוֹ.

רש"י

לולא פני יהושפט מלך יהודה
אני נושא אם אביט אליך ואם
אראך. אלישע אמר כן ליהורם:
הבאים אחריך בהמה ירעו.
בתמיה אין טוב לך לחיות ימים
רבים כמוני שא"כ לא יטלו בניך
בגדולתך ואתה נשיא והם כל
ימיהם יהיו הדיוטות:
הרהרת. דברי תורה:
בלא תורה. גרסתי שגורה בפי
תמיד:
(בחניכותו). אם כינו שם לחבירו
לגנאי: ואמרי לה (בחכינתו)
אפילו אותו כינוי שמסודר ובא
לו ממשפחתו שם דופי כמו כתב
חניכתו וחניכתה דמסכת גיטין
(דף פז:).

123. כח, א-ב

רפ"י

מתני'

מפשילין חבלים. והוא הדין לכל מלאכות אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי ובית הכנסת גדול הוא וראוי ומספיק לכך:
מפני עגמת נפש. מניחין בו עשבים כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכירו את ימי בניינו ואת שהיו רגילין להתאסף שם יבקשו רחמים שיחזרו לקדמותו:

גמ'

אין אוכלין בהן כו' ולא גרסינן ואין אוכלין בהן דכולהו פירושא דקלות ראש הן לשון קלות שמקילין אותה:
ואין ניאותין. ואין מתקשטין לתוכו ואין מטיילין שם:
הספד של רבים. של תלמיד חכם שמת שצריכין להתאסף ולהספידו ובית הכנסת ראוי לכך לפי שהוא בית גדול:
מאן דכר שמייהו. היכא שמעינן לתנא קמא לעשות בהן דבר שמונעים מלעלות עשבים:
אימתי. מכבדין ומרביצין אותן ביישובן לאחר שמכבדין מזלפין את המים להרביץ את האבק:
על תנאי. על מנת שישתמשו בהן:
מלינין בו. משמע דחובה היא להלין בה את המת:
לסוף שילינו בו מתי מצוה. שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין:

מתניתין

ועוד אמר רבי יהודה:
בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר: "והשמותי את מקדשכם" (ויקרא כו-לא) - קדשתו אף נשאו שוממין. עלו בו עשבים - לא יתלוש מפני עגמת נפש.

גמרא

תנו רבנן:
"בתי כנסיות:
אין נוהגין בהן קלות ראש, אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין ניאותין בהם, ואין מטיילין בהם, ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, ואין מספידין בהן הספד של יחיד, אבל קורין בהן, ושונין בהן, ומספידין בהן הספד של רבים.
אמר רבי יהודה:
אימתי ביישובן, אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים ולא יתלוש מפני עגמת נפש."

כה,ב

"עשבים" - מאן דכר שמייהו?

חסורי מיחסרא והכי קתני:
"ומכבדין אותן, ומרביצין אותן, כדי שלא יעלו בהן עשבים.
אמר רבי יהודה:
אימתי ביישובן, אבל בחורבנן - מניחין אותן לעלות. עלו בהם עשבים - לא יתלוש מפני עגמת נפש."

אמר רב אסי:
בתי כנסיות שבבבב על תנאי הן עשוין. ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש. ומאי ניהו? חשבונות.

אמר רב אסי:
בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות, מלינין בו את המת.

"מלינין" - סלקא דעתך?
 לא סגי דלאו הכי?

אלא לסוף שילינו בו מת מצוה.

124. כח, ב

רס"י

מאי בי רבנן. למה קורין בתי
מדרשות בי רבנן לפי שביתם
הוא לכל דבר:

"ואין ניאותרין בקו".

אמר רבא:
חכמים ותלמידיהם מותרין.

דאמר רבי יהושע בן לוי:
מאי "בי רבנן"?
ביתא דרבנן.

125. כח, ב

רפ"י

זילחא דמטרא. זרם מים שבאין
 בכח:
 לאו משום מיטרא. שיגן עלינו
 מפני הגשמים שאם לא היינו
 עוסקין בשמעתא לא היינו
 נכנסין:
 צילותא. דעת צלולה ומיושבת
 שאינו טרוד בכלום מחשבה:
 אי צריכה ליה לאיניש למקרי
 גברא מבי כנישתא מאי נייעביד.
 מאחר שאין נכנסין בהן שלא
 לצורך:
 לימא לינוקא. שהתינוקות היו
 רגילין לקרות בבית הכנסת:

"ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים".

כי הא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא מרבא,
 אַתָּא זילחא דמיטרא, עיילי לבי כנישתא,
 אַמְרִי: האי דעיילין לבי כנישתא, לאו משום מיטרא,
 אַלָּא, משום דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבי אשי:
 אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא, מאי?

אמר ליה:
 אי צורבא מרבנן הוא - לימא הלכתא,
 ואי תנא הוא - לימא מתניתין,
 ואי קרא הוא - לימא פסוקא,
 ואי לא - לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקיד.

אי נמי,
 נישטי פורתא וניקום.

126. כח, ב

רפ"י

כגון הספידיא דקאי בי רב ששת. אם ימות אדם אחד בי רב ששת:

אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דמיתא. הוה ליה הספד של רבים:

אתו כולי עלמא. לספוד:

דהוה תני הלכתא. שהיה שונה משניות לתלמידים:

בכ"ד שורות. של תלמידים: הכי גרסינן חסרא ליה ארעא דישראל גברא רבא:

היכי אספיד. במאי אספדנו:

הי צנא מלא סיפרי. אינו אלא כסל שמילאוהו ספרים ואין מבין מה בתוכה אף שונה הלכות ולא שימש ת"ח ללמוד שיבינוהו טעמי משנה ופעמים שדברי משנה סותרין זה את זה וצריך לתרצה כגון הכא במאי עסקינן וכגון הא מני רבי פלוני היא וכגון חסורי מיחסרא אינו יודע מה שונה:

תקיפי ארעא דישראל. ריש לקיש דאמרין במסכת יומא (דף ט:) דאפילו בהדי רבה בר בר חנה לא משתעי דמאן דמשתעי בהדי ריש לקיש בשוקא יחבין ליה עיסקא בלא סהדי: רב נחמן בר יצחק מחסדיי בבל בשילהי מסכת סוטה (דף מט:) דקאמר ליה לא תתני יראת חטא דאיכא אנא:

בתגא. כתר תורה:

חלף. עבר מן העולם:

עורקמא דמיא. שלולית של מים מכונסין:

דאשמעי. שאשמש לאדוני:

שהחמירו על עצמן. דמדאורייתא אין צריכה שבעה נקיים אלא הרואה שלושה ימים רצופים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה אבל בתחלת נדתה אפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת בלילה והן החמירו על עצמן לפי שאין הכל בקיאים בפתח נדתה אימתי הן עומדות ביי"א ימים שבין נדה לנדה ואם תאמר לא יחמירו אלא בגי רצופין כדכתיב ימים רבים בלא עת נדתה (ויקרא טו) פעמים שראיית דם נדה מזקייתה לשבעה נקיים מן התורה כיצד התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהייתה זבה גמורה וספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה אפי' כחרדל סתרה הכל וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים אי נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה דהוה להו שלשה ימים רצופין וצריכה שבעה נקיים ועל כן החמירו:

"ומספידין בהו הספד של רבים".

היכי דמי הספידיא דרבים?

מחוי רב חסדא כגון הספידיא דקאי ביה רב ששת.

מחוי רב ששת כגון הספידיא דקאי ביה רב חסדא.

רפרם אספדה לכלתיה בבי כנישתא, אומר: משום יקרא דידי ודמיתא אתו כוליה עלמא.

רבי זירא ספדיה לההוא מרבנן בבי כנישתא, אומר: אי משום יקרא דידי, אי משום יקרא דידיה דמיתא - אתו כולי עלמא.

ריש לקיש ספדיה לההוא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישראל, דהוי תני הלכתא בעשרין וארבע שורתא, אומר: ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה.

ההוא דהוי תני הלכתא, סיפרא, וסיפרי, ותוספתא, ושכיב. אתו ואמרו ליה לרב נחמן ליספדיה מר, אומר: היכי נספדיה? הי צנא דמלי סיפרי דחסר!

תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל לחסדיי דבבל.

תנן התם:

"ודאשתמש בתגא חלף".

תני ריש לקיש:

"זה המשתמש במי נשונה הלכות, בתרה של תורה".

ואמר עולא:

לשתמש איניש במאן דתני ארבעה, ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה.

כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא,

מטא עורקמא דמיא,

אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה,

אמר ליה: קרית?

אמר ליה: קרינא.

תניית?

תנינא ארבעה סידרי משנה.

אמר ליה: פסלת לה ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך?! שדי בר לקישא במיא!

אמר ליה: ניחא לי דאשמעינן למר,

אי הכי גמור מיני הא מלתא.

דאמר רבי זירא:

בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים.

תנא דבי אליהו²⁴:

כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא,

שנאמר: "הליכות עולם לו" (חבקוק ג-1) - אל תקרי "הליכות" אלא 'הלכות'.

²⁴ מקובל לומר ש"תנא דבי אליהו" הם קובץ מאמרים שלימד אליהו הנביא את רב ענן. דעת כמעט יחיד של שו"ת באר שבע שמדובר בקובץ ברייתות שלימד תנא בשם אליהו.

127. כח, ב - כט, א

רפ"י

להכנסת כלה. ללוותה מבית
אביה לבית חופתה:
כגון דחייצי גברי מאבולא
לסיכרא. מחיצת אנשים משער
העיר עד בית הקברות מקום
שסופדין אותו שם:
כנתינתה. של תורה:

תנו רבנן:

כט, א "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הפלה,
אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי:
שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הפלה,
במה דברים אמורים: בשאין שם כל צורכו,
אבל יש שם כל צורכו - אין מבטלין".

וכמה "כל צורכו"?

אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב:
תריסר אלפי גברי, ושיתא אלפי שיפורי.

ואמרי לה:

תריסר אלפי גברי, ומינייהו שיתא אלפי שיפורי.

עולא אמר:

כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא.

רב ששת אמר:

כנתינתה כד נטילתה,
מה נתינתה בששים ריבוא,
אף נטילתה בששים ריבוא.

הני מילי למאן דקרי ותני,

אבל למאן דמתני - לית ליה שיעורא.

128. כט, א

רפ"י

דשף ויטיב. ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותן לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו (תהילים קב):
דכי מרחקנא פרסה. אני נכנס להתפלל בתוכו:
רב ששת. סגי נהור הוה:
בית רבינו. רב:
וככרמל ביס יבא. למדנו שעבר כרמל את הים ואימתו היה בשעת מתן תורה:

תנ"א:

"רבי שמעון בן יוחי אומר:

בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא,

שבכל מקום שגלו שכינה עמהן,

גלו למצרים שכינה עמהן,

שנאמר: **"הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים"** וגו' (שמואל א ב-כז).

גלו לבבל שכינה עמהן,

שנאמר: **"למענכם שלחתי בבלה"** (ישעיה מג-יד).

ואף כשהו עתידיו ליגאל שכינה עמהן,

שנאמר: **"ושב ה' אלהיך את שבותך"** (דברים ל-ג).**'והשיב' לא נאמר, אלא: 'ושב' - מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות."**

ב"בבל" היכא?

אמר אביי:

בבי כנישתא דהוצל,

ובבי כנישתא דשף ויטיב בנהרדעא.

ולא תימא: הכא והכא,

אלא: זמנין הכא, וזמנין הכא.

אמר אביי:

תיתי לי,

דכי מרחיקנא פרסה - עיילנא ומצלינא התם.

אבוה דשמואל ולוי הוו יתבי בכנישתא דשף ויטיב בנהרדעא,
 אתיא שכינה, שמעו קול ריגשא - קמו ונפקו.

רב ששת הוה יתיב בכי כנישתא דשף ויטיב בנהרדעא,

אתיא שכינה, ולא נפק, אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה.

אמר לפניו: רבונו של עולם! עלוב ושאינו עלוב - מי נדחה מפני מי?

אמר להו: שבקוהו.

"זאחי להם למקדש מעט" (יחזקאל יא-טז).

אמר רבי יצחק:

אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

ורבי אלעזר אומר:

זה בית רבינו שבבבל.

דרש רבא:

מאי דקתיב: **"ה' מעזן אתה הנית לנו"** (תהלים צ-א)?

אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

אמר אביי:

מריש הואי גריסנא בביתא,

ומצלינא בכי כנישתא,

כיון דשמעית להא דקאמר דוד: **"ה' אהבתי מעזן ביתך"** (תהלים כו-ח),

הואי גריסנא בכי כנישתא.

תנ"א:

"דבי אלעזר הקפ"ר אומר:

עתידין בתי בנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל,

שנאמר: "כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא" (ירמיה מו-יח).

והלא דברים קל וחומר,

ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה - נקבעים בארץ ישראל,

בתי בנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה - על אחת כמה וכמה".

דר"ש בר קפרא:

מאי דכתיב: "למה תרצדון הרים גבנונים" (תהלים סח-ז)?

יצתה בת קול ואמרה להם: למה תרצו דין עם סיני?

כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני.

כתיב הכא: "גבנונים",

וכתיב התם: "או גבן או דק" (ויקרא כא-כ).

אמר רב אשי:

שמע מינה:

האי מאן דיהיר - בעל מום הוא.

רש"י

וככרמל בים יבא. למדנו שעבר
כרמל את הים ואימתי היה
בשעת מתן תורה:

129. כט, א

רפ"י

כשמה. כמשמעה :

אדמקיפנא אדרי איעול בהא.
 בעוד שאקיף שורות של בתים
 הללו אכנס דרך הבית הזה
 ואקצר את הדרך ממבוי למבוי
 ובית הכנסת בין שניהן :
מעיקרא. קודם שנבנה בית
 הכנסת שם :

"אין עושין אותו קפנדריא".

מאי "קפנדריא"?

אמר רבא:

"קפנדריא" - כשמה.

מאי "כשמה"?

כמאן דאמר: אדמקיפנא אדרי איעול בהא.

אמר רבי אבהו:

אם היה שביל מעיקרא מותר.

אמר רב נחמן בר יצחק:

הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא - מותר לעשותו קפנדריא.

ואמר רבי חלבא אמר רב הונא:

הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא,

שנאמר: "ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים,

הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב" (יחזקאל מו-ט).

130. כט, א

"עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש".

והתניא:

"אינו תולש - ומאכיל, אבל תולש - ומניח!"

כי תגן גמי מתניתין:
"תולש ומאכיל" תגן.

רש"י

ארישא. משום כבודן של מתים
 אאין נוהגין בהן קלות ראש
 קאי:

131.כט, א

תנו רבנן:

"בית הקברות:

אין נוהגין בהן קלות ראש,

אין מרעין בהן בהמה,

ואין מוליכין בהן אמת המים,

ואין מלקטין בהן עשבים,

ואם ליקט - שורפן במקומן,

מפני כבוד מתים."

אהייא?

אלימא אסיפא: כיון ש"שורפן במקומן" - מאי "כבוד מתים" איכא?

אלא ארישא.

132. כט, א-ב**רש"י****מתני'**

קורין בפרשת שקלים. להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא:

ומפסיקין לשבת הבאה. מלומר פרשה שניה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן:

פרה אדומה. להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטרה:

ברביעית החודש הזה לכם. ששם פרשת הפסח ובש"ס ירושלמי גרסינן אמר ר' חמא בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל:

לכל מפסיקין. מלקרות בענין היום וקורין בענין מועד מעין המאורע:

למעמדות. וקורין במעשה בראשית כדקתני לקמן במתניתין:

גמ'

משמיעין על השקלים. בהכרות בית דין:

ועל הכלאים. לעקור כלאי הזרעים הניכרין בין התבואה: **חודש בחדשו לחדשי השנה.** כל הני חדשים למה לי:

אלא אמרה תורה. יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וזהו ניסן כדאמרינן בראש השנה דגמרינן שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב):

כמאן. מקדמינן כולי האי דלא כרבן שמעון בן גמליאל:

בט"ו באדר שולחנות. בעלי מטבעות המחלפין שקלי כסף בפרוטות:

יושבין במקדש. הוא סימן שכבר קרב זמן לתרום את הלשכה בשלש קופות וימהרו ויביאו דמאותו היום מתחילין למשכן את המעכבים: **משום שולחנות קדמינן.** לאחד באדר דהיינו שתי שבתות וטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן בפ"ק דפסחים (דף ו.):

מתניתין

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשעבר. ומפסיקין לשבת אחרת.

בשניה - זכור.**בשלישית - פרה אדומה.****ברביעית - החודש הזה לכם.****בחמישית - חודרין לכסדרן.****לכל מפסיקין.****בראשי חדשים, בחנוכה, ובפורים, בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים.****גמרא**

תנן התם:

"באחד באדר - משמיעין על השקלים וְעַל הַכֵּלָּאִים".

בשלאמא "על הכלאים" - דזמן זריעה היא,

אלא "על השקלים" - מנלן?

אמר רבי טבי אמר רבי יאשיה:

דאמר קרא: **"זאת עולת חודש בחדשו"** (במדבר כח-יד).

אמרה תורה חדיש והבא קרבן מתרומה חדישה.

וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדישה,

קדמינן וקרינן באחד באדר, כי היכי דליתו שקלים למקדש.

כמאן?

דלא כרבן שמעון בן גמליאל.

דאי רבן שמעון בן גמליאל, האמר: שתי שבתות,

דתניא:

"שואליו בהלכות הפסח קודם לפסח - שלשים יום.**רבן שמעון בן גמליאל אומר:****שתי שבתות".**

אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל,

כיון דאמר מר: **"בחמשה עשר בו - שולחנות יושבין במדינה,****ובעשרים וחמשה - יושבין במקדש"**

משום שולחנות - קדמינן וקרינן.

כט, ב

133. כט, ב

מאי "פְּרֻשֵׁת שְׁקָלִים"?

רב אָמַר:

"צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קִרְבְּנֵי לְחֵמִי" (במדבר כח-ב).

וּשְׁמוּאֵל אָמַר:

"מִי תִשָּׂא" (שמות ל-יב).

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר: "מִי תִשָּׂא" - הֵינּוּ דְקָרִי לָהּ פְּרֻשֵׁת שְׁקָלִים,

דְּכַתִּיב בָּהּ שְׁקָלִים,

אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר: "אֶת קִרְבְּנֵי לְחֵמִי" - הֲכָא מִיִּדֵי שְׁקָלִים כְּתִיבֵי הֵתֵם?!

אין.

טעמא מאי?

כְּדַרְבֵי טְבִי.

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר: "צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" מוֹשׁוֹם דְּכַתִּיבֵי קִרְבָּנוֹת הֵתֵם, כְּדַרְבֵי טְבִי.

אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר: "מִי תִשָּׂא" קִרְבָּנוֹת מִי כְּתִיבֵי? שְׁקָלִים לְאֲדָנִים כְּתִיבֵי!

כְּדִתְנִי רַב יוֹסֵף:

"שֵׁלֶשׁ תְּרוּמוֹת הֵן,

שֵׁל מִזְבֵּחַ לְמִזְבֵּחַ,

וְשֵׁל אֲדָנִים לְאֲדָנִים,

וְשֵׁל בְּדֵק הַבַּיִת לְבְּדֵק הַבַּיִת"

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר: "מִי תִשָּׂא" הֵינּוּ דְשִׁנֵי הָאֵי רֵאשׁ חֲדָשׁ מוֹשָׁאָר רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים,

אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר: "צוֹ ... אֶת קִרְבְּנֵי" מַאי שְׁנִי?

שְׁנִי.

דְּאִילוּ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים קְרוּ שִׁיתָא בְּעֵינַיָנָא דְיוֹמָא, וְחַד בְּדִרְאשׁ חוֹדֶשׁ,

וְאִילוּ הָאִידְנָא כּוֹלְהוּ בְּדִרְאשׁ חוֹדֶשׁ.

הֵנִיחָא לְמָאן דְּאָמַר לְסֹדֵר פְּרֻשֵׁיִת הוּא חוֹזֵר,

אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר לְסֹדֵר הַפְּטָרוֹת הוּא חוֹזֵר, וּפְרֻשֵׁתָא דְיוֹמָא קְרִינָן,

מַאי שְׁנִי?

שְׁנִי.

דְּאִילוּ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים - קְרוּ שִׁיתָא בְּעֵינַיָנָא דְיוֹמָא, וְחַד קְרִי בְּדִרְאשׁ חוֹדֶשׁ.

וְאִילוּ הָאִידְנָא - קְרוּ תִלְתָּא בְּעֵינַיָנָא דְיוֹמָא, וְאַרְבַּעָה קְרוּ בְּדִרְאשׁ חוֹדֶשׁ.

מִיתִיבֵי:

"רֵאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת קוֹרִין בְּפֻרְשֵׁת שְׁקָלִים וּמְפֻטְרִין בִּיהוּדָע הַכְּהֵן."

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר: "מִי תִשָּׂא" - הֵינּוּ דְמְפֻטְרִין בִּיהוּדָע הַכְּהֵן, דְּדָמִי לֵיהּ,

דְּכַתִּיב: "כִּסְף נַפְשׁוֹת עֲרִכּוּ" (מלכים ב יב-ה).

אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר: "אֶת קִרְבְּנֵי לְחֵמִי" - מִי דָמִי?

דָּמִי, כְּדַרְבֵי טְבִי.

מִיתִיבֵי:

"חָל לְהִיּוֹת בְּפֻרְשָׁה הַסְּמוּכָה לָהּ,

בִּין מַלְפָּנֶיהָ וּבִין מַלְאֲחֶרְיָהּ,

קוֹרִין אוֹתָהּ,

וּבּוֹפְלִין אוֹתָהּ"

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר: "מִי תִשָּׂא" - הֵינּוּ דְמִתְרַמֵי בְּהוּא זִמְנָא,

אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר: "צוֹ אֶת קִרְבְּנֵי" מִי מִתְרַמֵי בְּהוּא זִמְנָא?

רַח"ו

טעמא כְּדַרְבֵי טְבִי. טעמא מאי
מִיתִיבֵינן שְׁקָלִים בְּאֲדָר כְּדַרְבֵי
טְבִי שִׁיקְרִיבוּ קִרְבָּנוֹת בְּאֲדָר
בְּנִסְתָן מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה וְהָךְ
מִצוּהָ הֵתֵם כְּתִיבָא:

שְׁקָלִים לְאֲדָנִים כְּתִיבֵי. הֵתֵם
כְּדַכְתִּיב וּלְקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף
הַכְּפוּרִים וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל עֲבוֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד וְהָן הַשְּׁקָלִים שֶׁנֶּעֱשׂוּ
מֵהָן אֲדָנֵי הַמִּשְׁכָּן כְּדַכְתִּיב וְכֶסֶף
פְּקוּדֵי הָעֵדָה וְגוֹי וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר
הַכֶּסֶף לְצַקֵּת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ
וְגוֹ:

שֵׁלֶשׁ תְּרוּמוֹת. נִאמְרוּ שֵׁם
מִחֲצִית הַשְּׁקָל תְּרוּמָה לְה' יִתֵּן
תְּרוּמַת ה' לְתַת אֶת תְּרוּמַת ה'
תְּרוּמַת אֲדָנִים הִיִּתָה לְאֲדָנִים
וְתְרוּמַת מִזְבֵּחַ לְמִזְבֵּחַ לְקִנּוֹת
מֵהָן קִרְבָּנוֹת צְבוּר לְכָל הַשָּׁנָה
דְּכַתִּיב בָּהּ לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם:
לְבִדֵּק הַבַּיִת. הִיא לֹא הִיִּתָה שׁוּה
בְּכוֹלֵן אֵלָּא אִישׁ כְּפִי נִדְבָתוֹ
שֶׁנֶּאמַר וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל
הַנְּשִׁים כָּל נְדִיב לֵב וְגוֹי (שְׁמוֹת
לָהּ):

הֵנִיחָא לְמָאן דְּאָמַר. בְּפֻרְקִין
הָאֵי דְקִתְנֵי מִתְנִי' בַּחֲמִישִׁית
חוֹזְרִין לְכַסְדָּרן:

לְסֹדֵר פְּרֻשֵׁיִת הוּא חוֹזֵר.
שְׁקִרְאוּ אֶת אֱלוֹ וְהַפְּסִיקוּ
מִלְקָרוֹת אֶת פְּרֻשֵׁת הַשְּׁבֵת אִיכָּא
לְמִימַר כְּדִאמַר הָאִידְנָא קְרוּ
כּוֹלְהוּ בְּדִרְאשׁ חוֹדֶשׁ אֵלָּא לְמָאן
דְּאָמַר כּוֹי דְּמִפְרֵשׁ חוֹזְרִין
לְכַסְדָּרן לְסֹדֵר הַהַפְּטָרוֹת אֲלַמָּא
הַהַפְּטָרוֹת הוֹפְסִקוּ עַד הֵנָּה אֲבַל
לֹא הַפְּרֻשֵׁיִת דְּעַד הַשְּׁתָּא הוּוּ
קְרוּ נְמִי מַעֲנִינָא דְיוֹמָא מַאי
שְׁנִי:

כְּדַרְבֵי טְבִי. זֹאת עוֹלַת חוֹדֶשׁ
בְּשְׁקָלִים אָמַר:

חָל לְהִיּוֹת. רִי"ח אֲדָר בְּפֻרְשָׁה
הַסְּמוּכָה לְפֻרְשֵׁת שְׁקָלִים:
וּבּוֹפְלִין אוֹתָהּ. בְּשַׁבַּת שְׁנִיָּה
אֲעִי"פ שְׁקִרְאוּהָ בְּרֵאשׁוֹנָה:

בְּהוּא זִמְנָא. בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק שֶׁל
אֲדָר:

מִי מִתְרַמֵי. וְהֵלֵךְ בְּפֻרְשֵׁת פִּינְחָס
הִיא שְׁהִיא סְמוּכָה לְחוֹדֶשׁ אֲב:

רפ"י

דמסקי אורייתא. מסיימין
חמשה חומשין פעם אחת לשלש
שנים ולא בכל שנה כמו שאנו
עושין:

אין, לבני מערבא,
דמסקי לדאורייתא בתלת שנין.

תניא כוותיה דשמואל:
"ראש חודש אדר שקל להיות בשבת,
קורין - "מי תשא",
ומפטידין - ביהודע הפהו".

134. כט, ב - ל, א

רפ"י

אין משגיחין. לעשות עיקר:

אמר רבי יצחק נפחא:

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת,
מוציאין שלש תורות, וקורין בהן -
אחד בעניינו של יום,
ואחד בשל ראש חודש,
ואחד ב"כי תשא".

ואמר רבי יצחק נפחא:

ראש חודש טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש תורות, וקורין בהן,
אחד בעניינו של יום,
ואחד בראש חודש,
ואחד בחנוכה.

וצריכא,

דאי איתמר בהא,

בהא קאמר רבי יצחק,

אבל בהך - כרב סבירא ליה,

דאמר פרשת שקלים - "את קרבני להמי", ובשתי תורות סגי.
קא משמע לן.

ולימא הא, ולא בעיא הך?

חדא מכלל חברתה איתמר.

איתמר:

ראש חודש טבת שחל להיות בחול

אמר רבי יצחק נפחא:

קרו תלתא בראש חודש, וחד בחנוכה.

ורב דימי דמן חיפא אמר:

קרו תלתא בחנוכה, וחד בראש חודש.

אמר רבי מני:

פוותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא,

דתדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם.

אמר רבי אבין:

פוותיה דרב דימי מסתברא,

מי גרם לרביעי שיבא - ראש חודש,

הלך רביעי בראש חודש בעי מיקרי.

מאי הוי עלה?

רב יוסף אמר:

אין משגיחין בראש חודש.

ורבה אמר:

אין משגיחין בחנוכה.

והלכתא:

אין משגיחין בחנוכה,

וראש חודש עיקר.

135. כט, ב - ל, א

כ"י

אמרי אוקומי הוא דמוקמי
 התם. כלומר אין הדבר ניכר
 לשם פרשת שקלים אלא סברי
 שלא נסתיימה פרשת ואתה
 תצוה עד כאן:
 וחד תאני וקרי. חוזר ושונה
 לקרות מכי תשא עד ועשית כיוור
 נחושת וגוי:
 כופלה בשבתות. שקורין אותה
 שני שבתות זו אחר זו:

איתמר:

חל להיות ב' ואתה תצוה,

אמר רבי יצחק נפחא:

קרו שיתא - מ' ואתה תצוה" עד "כי תשא",

וחד - מ' כי תשא" עד "ועשית".

אמר אבוי:

אמר רבי: אוקומי הוא דקא מוקמי התם.

ל, א

אלא אמר אבוי:

קרו שיתא - מ' ואתה תצוה" עד "ועשית",

וחד - תני וקרי מ' כי תשא" עד "ועשית".

מיתיבי:

"חל להיות בפירשה הסמוכה לה בין מלפניה בין מלאחריה - קורין אותה, וכופלין אותה".

בשלמא לאבוי נחא,

אלא לרבי יצחק נפחא קשיא!

אמר לך רבי יצחק נפחא:

ולאבוי מי נחא?

תינח לפניה, לאחריה היכי משכחת לה?

אלא,

מאי אית לך למימר?

כופלה בשבתות,

הכא נמי כופלה בשבתות.

חל להיות ב' כי תשא" עצמה.

אמר רבי יצחק נפחא:

קרו שיתא - מן "ועשית" עד "ויקהל",

וחד - קרי מ' כי תשא" עד "ועשית".

מתקיף לה אבוי:

השתא, אמרי: למפרע הוא דקרי.

אלא, אמר אבוי:

קרו שיתא - עד "ויקהל",

וחד - תני וקרי מ' כי תשא" עד "ועשית".

תניא כוותיה דאבוי:

"חל להיות ב' כי תשא" עצמה - קורין אותה, וכופלין אותה".

136. ל, א

רס"י

רב אמר מקדימין. וקורין בכי תשא לשבת שעבר כדתנן במתני':
דאם כן. דמאחרין בצרי להו לשולחנות משני שבתות דאמרינן לעיל משום ששולחנות הוצרכו לישב במדינה בט"ו מקדימין וקורין מראש חודש שיהו דורשין שתי שבתות לפנייהן כרבן שמעון בן גמליאל ואם תאחר עד למחרת ראש חדש אין כאן הקדמה שתי שבתות:

חמיסר במעלי שבתא מיקלע. ואותו היום לא יתחילו לצאת ולישב במדינה מפני כבוד השבת:

לא נפקי עד בחד בשבת. וכי מאחרת נמי איכא שתי שבתות הלכך מאחרין כדי שלא תצטרך להפסיק בין ב' פרשיות:

בתוך שבת דוקא. דאי מאחרת ודאי בצרי להו יומי לשולחנות: **אמר שמואל.** האי בתוכה דקתני לאו תוך שבוע אלא תוך שבת עצמו:

וכן תנא דבי שמואל. בתוספתא דהך ברייתא אי זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בה ביום שבת עצמו ואפילו חל בערב שבת של אתמול כאילו חל בה אלמא מאחרין אשמועינן:

מסרגין. לשון סירוגין כלומר מפסיקין לשבתות בין פרשה ראשונה לשניה כשחל ר"ח בחול שמקדימין לשעבר דא"כ בצרי להו יומי לשולחנות ומפסיקין לשבת הבאה ולשבת שלישית קורין זכור כדי שתהא סמוכה זכור לפורים:

אין מסרגין. כדמפרש ואזיל:

אימתי אני אומר אין מסרגין בזמן שחל להיות בערב שבת. דכי נמי מאחרין לא בצרי יומי לשולחנות כדאמר שמואל לעיל סוף שולחנות לא יתבי עד חד בשבת הלכך מאחרין ואין כאן סירוג:

אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת. דאי מאחרת לה בצרי להו יומא לשולחנות על כרחך נקדים ויש כאן סירוג: הכי גרסינן כי היכי דלא ליקדום עשייה לזכירה:

"חל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה".

איתמר:

ראש חודש אדר שחל להיות בערב שבת.

רב אמר:

מקדימין.

ושמואל אמר:

מאחרין.

"רב אמר: מקדימין" - דאם כן בצרי להו יומי שולחנות.

"ושמואל אמר: מאחרין" - אמר לך, סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע, ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא, הלכך מאחרין.

תנן:

"חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת".
מאי לאו: אפילו בערב שבת!

לא,

בתוך השבת דוקא.

תא שמע:

"איזו היא שבת ראשונה כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת".

מאי לאו: **"אפילו בערב שבת" דומיא ד"תוכה",**

מה **"תוכה" - מקדימין,**

אף **"ערב שבת" - מקדימין.**

אמר שמואל:

בה.

וכן תנא דבי שמואל:

"בה".

כתנאי:

"מסרגין לשבתות,

דברי רבי יהודה הנשיא.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אין מסרגין.

אמר רבי שמעון בן אלעזר:

אימתי אני אומר: "אין מסרגין" - בזמן שחל להיות בערב שבת,

אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת - מקדים וקורא משבת שעברה, אף על פי שהוא שבת".

ל.137, א**רש"י**

תנן בשניה זכור. קא סלקא דעתך אראש חודש אדר שחל להיות בשבת קאי דמיירי ביה רישא דמתניתין:

שניה להפסקה. כלומר לאו ארישא קאי אלא אסיפא קאי דקתני חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ועלה קאי ואמר בשבת של אחר הפסקה קורין זכור ובתוך שבוע שלאחריה יהא פורים:

איזו היא שבת שניה. כלומר שבת של פרשה שניה פרשת זכור:

בתוכה. לאחריה ואפילו חל פורים בערב שבת:

בה. ביום שבת עצמו קורין הפרשה בו ביום ואפילו חל בערב שבת אתמול כאילו חל לשבת שלמחר והיינו כשמואל:

חל להיות פורים בשבת. דברי הכל אין קורין זכור לשעבר דהא השתא לא קדמה עשייה לזכירה וגבי מוקפין קדמה זכירה לעשייה:

עדיין היא מחלוקת. אף בזו אמר רב מקדימין כדי שתקדם זכירה לעשייה דעיירות:

"בשנייה זכור" וכו'.

איתמר:

פורים שחל להיות בערב שבת.

רב אמר:

מקדימין פרשת זכור.

ושמואל אמר:

מאחרין.

"רב אמר: מקדימין" - כי היכי דלא תיקדום עשייה לזכירה.

"ושמואל אמר: מאחרין" - אמר לך: פיון דאיכא מוקפין דעבדי בתמיסר, עשייה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין.

תנן:

"בשנייה זכור" - והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת מיקלע פורים בערב שבת, וקתני: "בשנייה זכור"!

אמר רב פפא:

מאי "שנייה"?

שנייה להפסקה.

תא שמע:

"איזו שבת שנייה"?

כל שחל פורים להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת.

מאי לאו: **"ערב שבת" דומיא ד"תוכה",**

מה תוכה - מקדימין,

אף ערב שבת - מקדימין!

אמר שמואל:

בה.

וכן תנא דבי שמואל:

"בה".

חל להיות בשבת עצמה -

אמר רב הונא:

לדברי הכל אין מקדימין.

ורב נחמן אמר:

עדיין היא מחלוקת.

איתמר נמי:

אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי אבא אמר רב:

פורים שחל להיות בשבת - מקדים וקורא בשבת שעברה זכור.

138.ל,א

רס"י

איזו היא שבת שלישית.
 שקורין בו פרשה שלישית:
הא דאיכלע ראש חודש ניסן
ביום השבת. שלא הוצרך
 להקדים פרשת החודש לשבת
 שעברה קרינן לשבת שעברה
 פרה אדומה כרבי אחא בר'
 חנינא ולא בסמוכה לפורים
 לסמוך אזהרת טמאים לפסח
 והיכא דחל ראש חודש ניסן
 באמצע שבת שהוצרכנו לקרות
 פרשת החודש בשבת שלפניה
 הווקנו להקדים פרשת פרה
 לשבת שלפני שבת שהיא סמוכה
 לפורים מאחריה:

"בְּשִׁלִישִׁית פָּרָה אֲדוּמָה" וְכו'.

תנו רבנן:

**"איזו היא שבת שלישית?
 כל שסמוכה לפורים מאחריה".**

איתמר:

**רבי חמא ברבי חנינא אָמר:
 שַׁבַּת הַסְּמוּכָה לְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ נִסָּן!**

וְלֹא פְּלִיגִי:

**הָא דְאִיקְלַע רֵאשׁ חוֹדֶשׁ נִסָּן בְּשַׁבַּת,
 הָא דְאִיקְלַע בְּאֲמֻצַּע שַׁבַּת.**

139. ל, א-ב

רפ"י

תנו רבנן כו'. ברייתא זו מפורשת למעלה בסירוגין לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה:

ואי זו היא שבת רביעית כו' ואפילו בערב שבת. בהא מודה שמואל דערב שבת דומיא דתוכה ומקדימין דא"י מאחרין קדמה עשייה לשמיעה ואנן נוהגין בכולהו כרב חוץ מפורים שחל להיות בשבת עצמה דההיא לא איקלע כלל דא"כ הוי ר"ח אדר באחד בשבת וראש חודש ניסן בשני בשבת שהרי אדר לעולם חסר וא"כ הוה ליה פסח בשני בשבת וקיימא לן דלא בד"ו פסח לעולם וימים הראויין לקביעת ראש חודש אדר זבד"ו וסימן מסורת הפסקת פרשיות כך זט"ו ב"ו ד"ד וב"ו זהו פירוש זט"ו אם בא ראש חודש אדר בשבת יהא לך הפסקת פרשה ביום חמשה עשר ולא יותר שהרי ביום ראש חודש קורין פרשת שקלים ולשבת הבאה פרשת זכור כדתניא בברייתא אי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת ומתני' נמי תנן בשניה זכור והיינו כרב דאמר פורים שחל להיות בע"ש מקדימין ועכשיו יחול פורים בערב שבת ואנו מקדימין כרב אבל לשבת שלישיית של אדר שהוא יום ט"ו לחודש מפסיקין ובשבת רביעית (לחודש) שהיא סמוכה לפורים של מוקפין מאחריהן קורין פרה אדומה דתניא בברייתא אי זו היא שבת של פרשת פרה כל שסמוכה לפורים מאחריה ואוקימנא היכא דחל ר"ח ניסן בחול וזה יחול באחד בשבת שהוא חול ופרשת החודש קורין בשבת שלאחרי' שהרי היא סמוכה לר"ח ניסן הרי לך פי' זט"ו פירוש ב"ו אם בא ר"ח אדר בשני בשבת תהא הפסקה בשבת שלאחר ר"ח שהוא יום ששה לאדר שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שעברה כדתנן חל להיות בתוך השב' מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ושוב אין לך הפסקה בהן שהרי שבת שלאחריה נקראת פרשת זכור והוא יום י"ג לחודש ופורים ליום מחר ושבת של אחריה פרשת פרה אדומה שהיא סמוכה מאחריה ושבת של אחריה יום כ"ז לחודש קורין פרשת החודש שהיא סמוכה לר"ח ניסן והרי לך פירוש ב"ו פירוש ד"ד אם בא ר"ח אדר בד' בשבת תהא לך הפסקה בד' לחודש שבת של אחר ר"ח שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח כל הטעם כטעם פירושו של ב"ו ואין לך עוד הפסקה בהן והרי לך פירוש ד"ד פירוש וב"ו אם בא ר"ח בשני בשבת יהא לך הפסקה אחת ליום מחר שהוא שני לחודש והשניה ביום ששה עשר הראשונה ביום מחר כדתניא חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת שניה דסבירא לן כרב דאמר ע"ש כאמצע שבת ומקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ופרשת זכור בשבת של אחריה שהוא יום תשעה לחודש והיא סמוכה לפורים ובשבת שלאחר פורים שהוא ששה עשר לחודש יפסיק פעם שניה ואף על פי שסמוכה מאחריה לא תקרא פרה אדומה כדאמר רב חמא בר חנינא לעיל דהיכא דחל ראש חדש ניסן בשבת קורין פרשה שלישיית בשבת הסמוכה לר"ח ניסן כדי שתקרא פרשת החודש בשבת של ראש חודש ופרשת פרה בשבת שלפניה והוא יום כ"ג לחדש. דרך קצרה סימן ימי קביעת ר"ח אדר זבד"ו וסימן ההפסקות זט"ו ב"ו ד"ד וב"ו חל ר"ח אדר בשבת ביום ז' ההפסקה בט"ו עשר לחודש ולא יותר חל ר"ח אדר ביום ב' הפסקה ב' לחודש ולא יותר חל ראש חדש אדר ביום ד' הפסקה ביום ד' ולא יותר חל ראש חודש אדר ביום ששי הפסקה ביום ב' לחדש וביום י"ו לחדש:

"בְּרִבְעֵיתָ: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם".

תנן רבנן:

"ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין: "כי תשא",

ומפטידין: ביהודע.

ואי זו היא שבת ראשונה?

כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת.

בשניה: "זכור",

ומפטידין: "פקדתי" (שמואל א טו-ב).

ואי זו היא שבת שניה?

כל שחל פורים להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת.

בשלישית: "פרה אדומה",

ומפטידין: "וזרקתי עליכם" (יחזקאל לו-כה).

ואי זו היא שבת שלישיית?

כל שסמוכה לפורים מאחריה.

בְּרִבְעֵיתָ: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה",

ומפטידין: "כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחודש" (יחזקאל מה-יג).

ואיזו היא שבת רביעית?

כל שחל ראש חודש ניסן להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת".

לב

140. ל, ב

רפ"י

לסדר פרשיות. שבשבתות הללו הפסיקו סדר פרשיות דלא קראו אלא ארבע פרשיות הללו: **לסדר הפטרות הוא חוזר.** שעד הנה מפטירין מעין ארבע פרשיות הללו השנויות לעיל בברייתא:

לתעניות ולמעמדות. על כרחך הני בשבת לא הוו וקתני מפסיקין ובחול ליכא הפטרה: **הא כדאיתא כו'.** ודאי מפסיקין בחול פרשת היום אבל בשבת שיש הפטרה מפסיקין בהפטרות וקורין בהפטרה מעין המאורע: ובתעניות למה לי הפסקת פרשיות לרבי ירמיה פריך דאמר היכא דאפשר לא מפסיקין תעניות כיון דאיכא קריאה במנחה למה יפסקו שחרית: **מצפרא כינופיא.** מאספין בני אדם ובודקין ומזהירין אם יש בידם עבירה ויחדלו כדי שיתקבל התענית לפיכך אין פנאי בשחרית לקרות בתורה: **במילי דמתא.** בודקים אם תהיה עבירה בידם: **ואיפוך אנא.** לומר דהני ב' רביעיות דקרא שחרית פלגינהו: **ובמנחת הערב וגו'.** וסיפא דקרא ואפרשה כפי אל הי אלמא לפניא בעו רחמי והני קראי תרוייהו בספר עזרא:

"בְּחִמְיֹשִׁית חוֹזְרִין לְבִסְדָּרָן" וכו'.

לסדר מאי?

רבי אמי אָמר:
לסדר פְּרָשִׁיּוֹת הוּא חוֹזֵר.

רבי ירמיה אָמר:
לסדר הפְּטָרוֹת הוּא חוֹזֵר.

אָמר אַבְי:
כּוֹתִיבָה דְרַבִּי אָמִי מִסְתַּבְּרָא,
דְּתַנּוּ:

**"לְבַל מְפָסְקִין,
לְרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים, לְחַנוּכָה, וּלְפִזְרִים, לְתַעֲנִיּוֹת, וּלְמַעֲמָדוֹת וְלִיּוֹם הַכְּפֻרִים".**
בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר: "לְסִדָּר פְּרָשִׁיּוֹת הוּא חוֹזֵר" - הֵינּוּ דְּאִיכָא פְּרָשָׁה בְּחוּל,
אֵלָא לְמֵאן דְּאָמַר: "לְסִדָּר הַפְּטָרוֹת הוּא חוֹזֵר" - הַפְּטָרָה בְּחוּל מִי אִיכָא?

וְאִידָּהּ, הָא כְּדֵאִיתָא וְהָא כְּדֵאִיתָא.

וּבְתַעֲנִיּוֹת לְמָה לִי הַפְּסָקָה?
לִיקְרִי מִצְפָּרָא בְּעֵינָא דִּיּוֹמָא, וּבְמִנְחָה בְּתַעֲנִיּוֹתָא!

מְסִיעֵה לִּיהּ לְרַב הוּנָא,
דְּאָמַר רַב הוּנָא:
מִצְפָּרָא כִּינוּפִיא.

הִכִּי עֲבַדִּינּוּ?

אָמר אַבְי:
מִצְפָּרָא לְפַלְגֵיהּ דִּיּוֹמָא - מְעֵינִינּוּ בְּמִילֵי דְּמִתָּא,
מְפַלְגֵיהּ דִּיּוֹמָא לְפָנֵיא רִיבְעָא דִּיּוֹמָא - קָרוּ וּמְפַטְרִין,
וְרִיבְעָא דִּיּוֹמָא - בְּעוּ רַחֲמִי,
שְׁנַאָמַר: "וְיִקְרְאוּ בְּסִפְרֵי תוֹרַת ה' אֱלֹהֵיהֶם רְבִיעִית הַיּוֹם, וּרְבִיעִית מִתּוֹנֻדִים וּמִשְׁתַּחֲוִים" (נחמיה ט-ג).

וְאִיפּוּךְ אָנָּא?

לֹא סִלְקָא דְּעִתָּךְ,
דְּכְתִיב: "וְאִלֵּי יֹאסְפוּ מִלְּחָרָד בְּדַבְרֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל מַעַל הַגּוֹלָה,
וְאִנִּי יוֹשֵׁב מִשׁוּמִם עַד לְמִנְחַת הָעֶרֶב" (עזרא ט-ד),
וְכְתִיב: "וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קָמְתִי מִתַּעֲנִיּוֹתִי" (עזרא ט-ה).

141. ל, ב - לא, ב

רפ"י

מִתְנִיתִין

בְּפִסְחָא קוֹרִין בְּפִרְשַׁת מוֹעֲדוֹת שְׁל תוֹרַת כְּהֻנִּים.

בְּעֶצְרָת: "שְׁבִיעָה שְׁבוּעוֹת" (דברים טז-ט).

בְּרֵאשׁוֹ הַשָּׁנָה: "בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ" (ויקרא כג-כד).

בְּיוֹם הַנִּפְּוִרִים: "אַחֲרֵי מוֹת" (ויקרא טז-א).

בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שְׁל חַג:

קוֹרִין בְּפִרְשַׁת מוֹעֲדוֹת שְׁבַת־תּוֹרַת כְּהֻנִּים (ויקרא כג).

וּבְשֶׁאֵר כָּל יְמוֹת הַחַג: בְּקִרְבָּנוֹת הַחַג (במדבר כט-יז).

בְּחַנוּכָּה: "בְּנִשְׂאִיִּם" (במדבר ז-ב).

בְּפוֹרִים: "וַיָּבֵא עֲמֻלֶק" (שמות יז-ח).

בְּרֵאשֵׁי חֹדְשֵׁים: "וּבְרֵאשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם" (במדבר כח-יא).

בְּמַעֲמַדוֹת: בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (בראשית א-א).

בְּתַעֲנִיּוֹת: בְּבָרְכוֹת וּקְלָלוֹת (ויקרא כו-ג).

אִין מְפַסְקִין בְּקְלָלוֹת אֲלֵא אַחַד קוֹרֵא אֶת נוֹן.

בְּשָׁנִי, וּבְחַמִּישִׁי, בְּשַׁבַּת בְּמִנְחָה:

קוֹרִין כְּסֻדְרוֹן וְאִין עוֹלִים לְהֵם מִן הַחֲשֻׁבוֹן.

שְׁנֵאמַר: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כג-מד) -

מֵצֻוֹת שֶׁיְהוּ קוֹרִין כָּל אַחַד וְאַחַד בְּזִמְנוֹ.

לא, א

גְּמָרָא

תְּנֵן רַבְּנָן:

"בְּפִסְחָא קוֹרִין בְּפִרְשַׁת מוֹעֲדוֹת וּמְפַסְרִין בְּפִסְחָא: "גִּלְגָּל" (יהושע ה-י).

וְהָאִידְנָא דְאִיכָא תְּרֵי יוֹמִי,

יֹמָא קָמָא בְּפִסְחָא - גִּלְגָּל,

וְלְמַחֵר בְּפִסְחָא: **"יֵאשְׁרֵהוּ"** (מלכים ב כג, א-ט, כא-כה).

וְשֶׁאֵר יְמוֹת הַפִּסְחָא - מְלַקֵּט וְקוֹרֵא מְעַנְיָנוּ שְׁל פִּסְחָא."

מאי היא?

אמר רב פפא:

מאפ"ו סימן.

מתני'
פרשת מועדות שבתורת כהנים. שור או כבש (ויקרא כב) וביומא קמא מיירי וברייטא אמרין בה ושאר כל ימות הפסח מלקט וקורא מענינו של פסח ומאי דשייר במתני תנא בברייטא:

שבעה שבועות. דכל הבכור:

בחדש השביעי. דשור או כשב:

קורין בקרבנות החג. בפרשת פינחס כיצד יום ראשון ויום שני קורא המפטר בחמשה עשר ואע"פ שיום שני הוא אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני דגנאי הוא לקרות יו"ט בספק חול יום ראשון של חול המועד שהוא ספק שני ספק שלישי קורא ראשון ביום השני ותנינא ביום השלישי תליתאה ביום הרביעי הרביעי שהוא נוסף בשביל חשי"מ הוא קורא את ספיקי היום ומה הן ספיקי היום ביום השני וביום השלישי וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי שני קורא ביום הרביעי שלישי קורא ביום החמישי והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום וכן תמיד הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני חוץ מיום אחרון של חשי"מ שא"י לקרות ביום השמיני לפי שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו לפיכך יום ז' של חשי"מ ראשון קורין ביום החמישי שני קורא ביום הששי שלישי קורא ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי וביום הז' שהן ספיקי היום:

בחנוכה בנשיאים. דהוי נמי חנוכה המזבח:

במעשה בראשית. במסכת תענית בפרק בתרא (דף כו.) שניה סדר קריאתן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקו המים בג' יקו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי תוצא הארץ ויכולו השמים והתם (דף כז): מפרש טעמא מאי קורין במעשה בראשית במעמדות שבשביל הקרבנות מתקיימים שמים וארץ:

ברכות וקללות. דאם בחקותי להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם ויחזרו בתשובה וינצלו מצרה שהן מתענין עליה:

אין מפסיקין בקללות. כדמפרש מילתא שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולן ושנים הראשונים קורין פרשת ברכות:

קורין כסדרן. בענין סדר הפרשיות ותנאי פליגי בה בברייטא בגמרא היכן מתחיל בשני ובחמישי:

ואין עולה להן מן החשבון. כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי:

שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. אכולה מתניתין קאי ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות:

גמ'

הכי גרסינן ת"ר בפסח קורין בפרשת מועדות כו.' ברייתא שלימה היא עד ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג אלא שבעלי הגמרא אפסיקוה לפרש בכל מועד יום ביום מה תיקנו האחרונים שנהגו לעשות בי ימים לקרות ביום שני לפי שהברייטא נשנית בארץ ישראל שאין עושין י"ט אלא יום אחד:

בפסח גלגל. ביהושע:

ושאר כל ימות הפסח סימן מאפ"ו. "משכו וקחו לכם צאן", אם כסף תלוה את עמי, "פסל לך" וידבי שבבהעלותך ויום טוב שני קורין כיום ראשון שור או כשב:

ויהי בשלח פרעה. לפי שביום ז' של פסח אמרו שירה על הים:

ומפסירין וידבר דוד. שהיא שירה כמוותה ומדבר בה מציאת מצרים עלה עשן באפו וגוי וישלח חציו ויפיצם וגו':

עוד היום. לפי שמפלתו של סנחריב בליל פסח היה:

ומפסירין בחבקוק. שמדבר במתן תורה אלוה מתיומן יבוא במתן תורה:

במרכבה. דיחזקאל על שם שנגלה בסיני ברבוא רבבות אלפי שאן:

והאידנא דאיכא תרי יומי עבדינן כתרווייהו ואיפכא. דקאמרי אחרים דאינהו בתראי לתנא קמא בחדש השלישי ומפטר במרכבה ביום הראשון קרינן להו ודקאמר תנא קמא בעצרת שבעה שבועות ומפסירין בחבקוק קרינן ביום השני ואיפכא דמתן תורה בששי בסיון:

הבן יקיר לי אפרים. משום זכור אזכרנו רחם ארחמנו: **מפסירין בחנה.** לפי שפקידתה היתה בראש השנה ועקידת יצחק מזכירין כדי שתזכר לנו היום במשפט:

והאידנא דאיכא תרי יומי, יומא קמא קישל אומרים,

והאידנא דאיכא תרי יומי,

יומא קמא קישל אומרים,

בְּעֶצְרָת: "שְׁבִיעָה שְׁבוּעוֹת" (דברים טז-ט).

וּמְפַסְרִין: בְּחִבְקוֹק.

אַחֲרֵים אֹמְרִים: "בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי" (שמות יט-א),

וּמְפַסְרִין: בְּמִרְכָּבָה (יחזקאל א-א).

וְהָאִידְנָא דְאִיכָא תְּרֵי יוֹמִי, עֲבָדִין כְּתְרוּיְהוּ וְאִיפְכָא.

בְּרֵאשׁוֹ הַשָּׁנָה: "בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי" (במדבר כט-א),

וּמְפַסְרִין: "הֲבֵן יִקְרִי לִי אֶפְרַיִם" (ירמיה לא-כ).

וַיֹּשֶׁ אֹמְרִים: "זֶה" פֶּקֶד אֶת שְׁרָה" (בראשית כא-א),

וּמְפַסְרִין: בְּחִנָּה (שמואל א ב-א).

רש"י

כי כה אמר רם ונשא. ואמר סולו סולו שמדבר במדת התשובה הלא זה צום אבחרהו (ישעיהו נח):

קורין בעריות. שמי שיש עבירות בידו יפרוש מהן לפי שהעירות עבירה מצויה שנפשו של אדם מחמדתו ויצרו תוקפו:

הנה יום בא לה'. דכתיב ביה לחוג את חג הסוכות:

ויקהלו. על שם שחנכת הבית היתה באותה אסיפה ובחג הסוכות:

קורין כל הבכור. אלא שמתחילין עשר תעשר לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה הנהוגות בחג באותו זמן שהוא זמן אסיף ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם ועוד יש באותה פרשה מצות מעשר עני ומצות נתון תתן ופתוח תפתח והעניק תעניק לעבד עברי ושילוח חפשי והעבט תעביטנו:

ויהי ככלות שלמה. על שם ביום השמיני שלח את העם:

מקרא קרינן ראה אתה. שיש שם מצות שבת ורגלים וחולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ומכאן למדנו איסור מלאכת חולו של מועד במסכת חגיגה (דף יח):

בעצמות היבשות. שיצאו ממצרים לפני הקץ:

ביום בא גוג. והיא המלחמה האמורה בזכריה בהנה יום בא לה':

נרות דזכריה. רני ושמחי על שם ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגו':

נרות דשלמה. ויעש חירום [וגו'] ואת המנורות חמש מימין וגו':

למחר: **"והאלהים נסה את אברהם"** (בראשית כב-א),

ומפטידין: **"הבן יקיר"** (בראשית כב-א).

ביום הנפודים קורין: **"אחרי מות"** (ויקרא טז-א),

ומפטידין: **"מי כה אמר רם ונשא"** (ישעיהו נז-טו).

ובמנחה קורין בעריות ומפטידין ביונה.

אמר רבי יוחנן:

כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא,

אתה מוצא ענותנותו,

דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים.

כתוב בתורה: **"מי ה' אלהיכם הוא אלהי האלמים ואדוני האדונים"** (דברים י-יז).

וכתיב בתורה: **"עושה משפט יתום ואלמנה"** (דברים י-יז).

שנוי בנביאים: **"כה אמר רם ונשא שומן עד וקדוש"** וגו' (ישעיהו נז-טו).

וכתיב בתורה: **"ואת דפא ושפל רוח"**.

משולש בכתובים, דכתיב: **"סולו לדוכב בערבות ביה שמו"** (תהלים סח-ה).

וכתיב בתורה: **"אבי יתומים ודיין אלמנות"** (תהלים סח-ה).

יום טוב הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים,

ומפטידין: "הנה יום בא לה'" (זכריה יד-א).

והאידין דאיכא תרי יומי,

למחר מיקרא הכי נמי קרינן,

אפטורי מאי?

מפטידין: **"ויקהלו אל המלך שלמה"** (מלכים א ח-ב).

ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג.

יום טוב האחרון קורין: "כל הבכור" מצות וחוקים ובכור,

ומפטידין: "ויהי ככלות שלמה" (מלכים א ט-א).

למחר קורין: "וזאת הברכה",

ומפטידין: "ויעמד שלמה" (מלכים א ח-כב).

אמר רב הונא אמר רב:

שבת שחל להיות בחולו של מועד,

בין בפסח בין בסוכות,

מקרא קרינן: **"דאח אתה"** (שמות לג-יב),

אפטורי בפסח: **"העצמות היבשות"** (יחזקאל לז-ד),

ובסוכות: **"ביום בא גוג"** (יחזקאל לח-יח).

בחנוכה: בנשיאים,

ומפטידין: בנרות דזכריה (זכריה ב-יד).

ואי מיקלעי שתי שבתות:

קמייטא - בנרות דזכריה,

בתרייתא - בנרות שלמה (מלכים א ז-מ).

בפורים: "ויבא עמלק" (שמות יז-ח).

בראשי חדשים: "יבראשי חדשיכם" (במדבר כח-יא).

ראש חדש שחל להיות בשבת מפטידין: "והיה מדי חדש בחדשו" (ישעיהו סו).

חל להיות באחד בשבת: מאתמול מפטידין: "ויאמר לו והננתן מחר חדש" (שמואל א' כ).

אמר רב הונא:

ראש חדש אב שחל להיות בשבת,

מפטידין: **"חדשיכם ומועדיכם שגאה נפשי היו עלי לטורח"** (ישעיהו א-יד).

מאי **"היו עלי לטורח"**?

לא, ב

רש"י

עד אנה ינאצוני ועד מתי לעדה
 הרעה. תרוייהו במרגלים והם
 חזרו בט"ב כדאמרינן במסכת
 תענית (דף כט.):

אמר הקדוש ברוך הוא:
 לא דיין להם לישראל שחוטאין לפני,
 אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם.

בתשעה באב גופיה מאי מפטרינן?

אמר רב:

"איכה היתה לזונה" (ישעיה א-כא).

מקרא מאי?

תנא:

"אחרים אומרים: 'ואם לא תשמעו לי' (ויקרא כו-יד).

רבי נתן בר יוסף אומר: 'עד אנה ינאצוני העם הזה' (במדבר יד-יא).

ויש אומרים: 'עד מתי לעדה הרעה הזאת' (במדבר יד-כו).

אמר אביי:

האידינא נהוג עלמא למיקרי: 'מי תוליד בנים' (דברים ד-כה).

ומפטרינן: 'אסוף אסיפם' (ירמיה ח-ג).

142. לא, ב

"בַּמַּעֲמֻדוֹת בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית" וכו'.

מְנַהֲנֵי מִיָּלִי?

אָמַר רַבִּי אֲמִי:

אֲלֶמְלֵא מַעֲמֻדוֹת לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ,

שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חוֹקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שִׁמְתִּי",

וְכַתִּיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים בְּמַה אֲדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה" (בראשית טו-ח).

אָמַר אַבְרָהָם לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! שְׂמָא חַס וְשְׁלוֹם יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים לְפָנֶיךָ,

וְאַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּדוֹר הַמַּבּוּל וְכְדוֹר הַפְּלִגָּה?

אָמַר לוֹ: לֹא.

אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! בְּמַה אֲדַע?

אָמַר לוֹ: "קַחָה לִי עֵגְלָה מְשׁוֹלֶשֶׁת" וְגו'.

אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! תִּינַח בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיִּים,

בְּזִמְנֵי שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִּים מַה תִּהְיֶה עֲלֵיהֶם?

אָמַר לוֹ: כִּכָּר תִּקְנֶנְתִּי לָהֶם סֶדֶר קַרְבָּנוֹת,

כֹּל זִמְנֵי שְׁקוֹרָאִין בָּהֶן מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶן כְּאִילוֹ מְקַרְבִּינֵי לְפָנַי קַרְבֹּן,

וּמוֹחַל אֲנִי עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

רַש"י

מְנַהֲנֵי מִיָּלִי. מַה עֲנִין בְּרֵאשִׁית

אֲצַל מַעֲמֻדוֹת:

בְּמַה אֲדַע. מַה תֹּאמַר לִי לְלַמֵּד

דָּבָר שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בוֹ עֲוֹנוֹתֵיהֶן:

קַחָה לִי עֵגְלָה מְשׁוֹלֶשֶׁת. כְּלוֹמַר

הַקְּרַבְנוֹת יִכְפְּרוּ עֲלֵיהֶן:

143. לא, ב

"בַּתְּעִיּוֹת בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת וְאִין מְפָסִיקוּן בְּקְלָלוֹת".

מָנָא הֵנִי מִיָּלִי?

אָמַר רַבִּי חֵיִיא בַר גַּמְדָּא אָמַר רַבִּי אָסִי:

דְּאָמַר קָרָא: "מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאָס" (משלי ג-יא).

רִישׁ לְקִישׁ אָמַר:

לְפִי שְׂאִין אוֹמְרִים בְּרִכָּה עַל הַפּוֹרְעָנוֹת.

אָלָא, הִיכִי עָבִיד?

תָּנָא:

"בְּשֶׁהוּא מִתְחִיל - מִתְחִיל בְּפִסּוּק שְׁלִפְנֵיהֶם,

וּבְשֶׁהוּא מְסִיִּים - מְסִיִּים בְּפִסּוּק שְׁלֵאֲחֲרֵיהוֹן".

אָמַר אַבְיִי:

לֹא שָׁנוּ אָלָא בְּקְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים,

אֲבָל קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרַה - פּוֹסֵק.

מָאִי טַעְמָא?

הֲלָלוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים אָמוּרוֹת, וּמִשָּׁה מְפִי הַגְּבוּרָה אָמְרוּ,

וְהֲלָלוּ בְּלִשׁוֹן יְחִיד אָמוּרוֹת, וּמִשָּׁה מְפִי עֲצָמוֹ אָמְרוּ.

לֹאִי בַר בּוּטִי הוּוּהוּ קָרִי, וְקָא מְגַמְגֵם קַמִּיה דְּרַב הוּנָא בְּאֲרוּרִי,

אָמַר לוֹ: אֲכַנְפֶּשֶׁךָ!

לֹא שָׁנוּ אָלָא קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים,

אֲבָל שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרַה - פּוֹסֵק.

רַבִּי

מְנַהֵג מִלִּי. דַּאִין מְפָסִיקִים
בְּקְלָלוֹת:

אל תמאס. והמפסיק בהן מראה
עצמו שקשה לו לקרות ובמסכת
סופרים (פ"ב) יליף לה מסיפיה
דקרא ואל תקוץ בתוכחתו אל
תעשו קוצין קוצין פסקים
פסקים לשון קציצה:

משה מפי הגבורה אמרן. ונעשה
שליח לומר כך אמר לי הקב"ה
שהרי אמורין בלשון ונתתי
והפקדתי ושלחתי מי שהיכולת
בידו לעשות אבל במשנה תורה
כתיב יככה ה' ידבק ה' בך משה
אמרן מאליו אם תעברו על
מצותיו הוא יפקיד עליכם:

מגמגם. קרא אותן במרוצה
ובקושי:

באורו. במשנה תורה:
אכנפוך. אם רצונך להפסיק
פסוק הואיל ואתה קץ
בקריאתן:

144. לא, ב

רס"י

קודם עצרת. שהוא זמן קציר
וזמן פירות האילן כדמפרש
ואזיל:

תנ"א:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:

**עזרא תיקן להו לְיִשְׂרָאֵל שִׁיהוּ קוֹרִין קַלְלוֹת שְׁבִתוֹת כְּהַנִּים - קוֹדֵם עֲצָרַת,
וְשִׁבְמִשְׁנֵה תוֹרָה - קוֹדֵם רֹאשׁ הַשָּׁנָה."**

מאי טעמא?

אמר אביי ואיתמא ריש לקיש:
כדי שתכלה השנה וקללותיה.

בשלא שבימשה תורה איכא - כדי שתכלה שנה וקללותיה,
אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא!?

אין.

עצרת נמי ראש השנה היא.

דתנן:

"ובעצרת על פירות האילן."

תנ"א:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אם יאמרו לך זקנים: 'סתור', וילדים: 'בנה',

סתור ואל תבנה,

מפני שסתירת זקנים בגין,

ובגין נערים סתירה,

וסימן לדבר: רחבעם בן שלמה (מלכים א יב-א-יז)."

145. לא, ב - לב, א

רפ"י

משום דאפכי להו. דרבי מאיר
 לדרבי יהודה ודרבי יהודה
 לדרבי מאיר:

[**בשני, ובחמישי, בשבת במנחה: קורין בסדרן ואין עולים להם מן השבון.**"]

תנו רבנן:

"מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה.

במנחה - שם קורין בשני.

בשני - שם קורין בחמישי.

בחמישי - שם קורין לשבת הבאה,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה, ובשני, ובחמישי, ולשבת הבאה."

אמר רבי זירא:

הלכה מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה, ובשני, ובחמישי, ולשבת הבאה.

וליא: "הלכה כרבי יהודה"?

לבא משום דאפכי להו.

146. לב, א

ר"י

איכא למיטעי. ואומר תרגום כתוב בתורה ואתו למיכתב תרגום בתורה:
אבל ברכות. הכל יודעין שאין ברכות כתובין בתורה:
הלוחות. לא ידעתי מה הן ויש מפרשין הן העשויין לספרים שלנו שאינן עשויין בגיליון:
בימה. שהיו עושין למלך בפרשת המלך כדאמרין במסכת סוטה (מא.):
יעמידנו על התפר. כנגד התפר ששם ראוי להדקו יפה:
הגולל ספר תורה. מענין לענין והוא יחיד וספר תורה מונח לו על ברכיו גוללו מבחוץ העמוד שהוא חוצה לו גוללו ויגול מצד חוץ לצד פנים שאם יאחוז עמוד הפנימי ויגול לצד החוץ יתפשט החיצון ויפול לארץ:
וכשהוא מהדקו. כשגמר מלגלול ובא להדקו יאחוז בפנימי ויהדק על החיצון כדי שלא יכסה הכתב בזרועותיו שמצוה להראות את [הכתב אל] העם כשמהדקו במסכת סופרים:
עשרה שקראו. שנאספו וקראו השלישי או השביעי כחוק היום ולפי שאין קורין בתורה פחות מעשרה נקט י' שקראו בתורה:

תנו רבנן:

"פותרח, ורואה, גולל, ומברך, וחוזר ופותרח וקורא, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: פותרח ורואה ומברך וקורא."

מאי טעמא דרבי מאיר?

כדעולא,

דאמר עולא:

מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן?
 כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה,
 הקא נמי כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה.

ורבי יהודה?

תרגום - איכא למיטעי,

ברכות - ליכא למיטעי.

אמר רבי זירא אמר רב מתנה:
 הלכה פותרח ורואה ומברך וקורא.

ולמא הלכה פרבי יהודה?

משום דאפקי להו.

אמר רבי זירא אמר רב מתנה:
 הלוחות והבימות אין בהן משום קדושה.

אמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן:
 הגולל ספר תורה צריך שיעמידנו על התפר.

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן:
 הגולל ספר תורה - גוללו מבחוץ, ואין גוללו מבפנים.
 וכשהוא מהדקו - מהדקו מבפנים, ואינו מהדקו מבחוץ.

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן:

עשרה שקראו בתורה,

הגדול שבהם גולל ספר תורה,

הגוללו נוטל שכר כולן.

דאמר רבי יהושע בן לוי:

עשרה שקראו בתורה,

הגולל ספר תורה - קיבל שכר כולן.

"שכר כולן" סלקא דעתך?

אלא אימא:

קיבל שכר כנגד כולן.

כ"י

משתמשין בבת קול. אם בלבו להתחיל דבר ושמע קול או הין או לאו הולך אחריו ואין כאן משום ניחוש:
קל גברא במתא. קול שאינו מצוי הוא ובת קול באה אליו:
והוא דאמר הין הין או לאו לאו. שנכפל שתי פעמים:
נעימה. כגון טעמי המקראות:
ערום. בלא מטפחת סביב ספר תורה:
ואל יגלול ספר תורה. בתוך המטפחת:

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן:

מנין שמשתמשין בבת קול?

שנאמר: **"ואזניך תשמענה דבר מאהריך לאמר"** (ישעיהו ל, כא).

והני מילי:

דשמע קל גברא במתא,

וקל איתתא בדברא.

והוא דאמר: הין הין, והוא דאמר: לאו לאו.

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן:

כל הקורא בלא נעימה,

ושונה בלא זמרה,

עליו הכתוב אומר: **"וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים"** וגו' (יחזקאל כ-כה).

מתקיף לה אביי:

משום דלא ידע לבסומי קלא,

"משפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ-כה) קרית ביה!?

אלא כדרב משרשיא:

דאמר: שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת,

ואין נוחין זה את זה בהלכה,

עליהם הכתוב אומר: **"וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם"** (יחזקאל כ, כה).

אמר רבי פרידא אמר רבי יוחנן:

כל האוחז ספר תורה ערום - נקבר ערום.

"ערום" סלקא דעתך?

אלא אימא: נקבר ערום בלא מצות.

"בלא מצות" סלקא דעתך?

אלא אמר אביי:

נקבר ערום בלא אותה מצוה.

אמר רבי ינאי בריה דרבי ינאי סבא משמיה דרבי ינאי רבה:

מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה.

147.לב, א

"וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (ויקרא כג-מד) -

מצותו שיהיו קורין אותו כל אחד ואחד בזמנו".

תנו רבנן:

"משה תיקן להם לישראל,

שהיו שואלין ודורשין בענינו של יום,

הלכות פסח - בפסח,

הלכות עצרת - בעצרת,

הלכות חג - בחג".

רפ"י

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת. למה הוצרך לכתוב כאן וידבר משה וכי כל המצות כולן לא אמרן משה לישראל מהו וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מלמד שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמן להודיע חוקי האלהים ותורותיו וקבלו וקיימו שכר המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא:

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

מסכת מגילה

המילים עם קו תחתיו הם מונחים, כדי להבין את המונח [תמרוך] יש לעיין ברשימת המונחים.

171. בְּאוֹרְתָא - בערב	116. אָמֵן - אמרו	58. אִיטְמָרָה - נסתרה	א' 1. אֲאִירָא - על הגג
172. בְּאוֹשְׁפִינִיה - באכסניה	117. אֲמַרְתְּ - אמרת	59. אִינְדִי - על ידי, בשביל	2. אֲאִנְפִינִיהוּ - על פניהם
173. בְּאַרְבַּסֵּר - בארבע עשרה	118. אָנָּא - אני	60. אִינְתָּה - הביא אותה	3. אֲבָהֵינִיהוּ - אבותיהם
174. בְּאַרְוִי - באחרים, בקלות	119. אָנָּן - אנחנו	61. אִזְכָּא - יש	4. אָבוּי - אבי, אביו
175. בְּאַרְוִפְתָּא - בפטש	120. אָנְפִיָּה - על פניו	62. אִזְכָּל - נכנס לחופה	5. אֲבַתְרָה - אחרו
176. בְּאַרְעָא - בארץ, בקרקע	121. אָסָא - שם של מלך, הדס	63. אִזְכָּפַת - דואג ל	6. אֲגַמְלֵא - על הגמל שלי
177. בְּבֻצְוִינִי - דלועים קטנות	122. אִסְפִּיא - על חלק האחרון,	64. אִזְכָּיב - כתב	7. אֲדֻנְיָן - אדונים שלהם
178. בְּבִי - בפתח, בבית	123. אִסִּיר - אסור	65. אִזְלִימָא - אם לומר	8. אֲדַמְקִיפָא - שאני מסבב
179. בְּבִיתָא - בבית	124. אִסְרָא - אסורה	66. אִימָא - אמור	9. אֲדַמְתָּן - אדמה שלהם
180. בְּבִיתִיָּה - בביתו	125. אִסְפָּדָה - הספידה	67. אִימַת - מתי, זמן.	10. אֲדַעֲתִיָּה - על דעתו
181. בְּגֻלְפִין - בכתב	126. אִסְר - חגור	68. אִימַתִּי - מתי	11. אֲדַרְבָּה - ונפוח הוא, להפך
182. בְּגֻלְוִי - עבודה זרה	127. אִסְתְּמַר - כוכב	69. אִין - כן	12. אֲדַרְבִּי - על רבי
183. בְּגֻרְמִמְיָא - בגרמניה	128. אִסְתְּכִלְתִּי - הסתכלתי	70. אִינְגַד - נחלש, נאנק	13. אֲדַרְי - את שורות, שורות הבתים
184. בְּדַבְרָא - בלשון	129. אִסְרָא - על מיטה	71. אִינְהוּ - הם	14. אֲהָא - על זאת
185. בְּדֻכְתִּיָּה - במקומו	130. אִסְטִיר - להפטור	72. אִינְוִן - הם	15. אֲהָאִי - על זה
186. בְּדֻכְתִּיָּהוּ - במקומם	131. אִפִּיָּה - פניו	73. אִינְי - האומנם?!	16. אֲהַדְדִי - זה על זה
187. בְּדִידִי - בשלי	132. אִפִּיק - הוציא	74. אִינְיֵשׁ - אדם	17. אֲהַרְוִיָּה - עומר הסוסים
188. בְּדִידְכוּ - בשלכם, בכס	133. אִפִּסְקוּ - הפסיקו	75. אִינְיָ - ושאר	18. אֲהָיָא - על איזו?
189. בְּדִינְרִי - סוג של מטבעות	134. אִפְרִיֵשׁ - הפרש	76. אִינְפֻל - נפלו	19. אֲהִירָה - השכרה
190. בְּדַעֲתִיָּה - בדעתו	135. אִצְטָרְף - הצָרְף	77. אִינְיֵשׁ - אדם	20. אֲוֹנָא - און
191. בְּדַרְאֵשׁ - בשל ראש [חדש]	136. אִצְלוּי - הטה, להטות	78. אִינְיֵשִׁי - אנשים, הבריות	21. אֲוִחְפִינְהוּ - לְהַלְוֹתָם, להשאילם
192. בְּהָא - בזאת	137. אִקְדִּימִי - הקדמה	79. אִיעוּל - אָפְנִס	22. אֲוִמָא - שחור
193. בְּהָאִי - בזה	138. אִקְרָא - מבצר,	80. אִיפְכָא - הפך, חילוף	23. אֲוִמְיָ - סְפָרִים, מומחה, מקיז דם
194. בְּהַדְדִי - זה בזה, זו בזו	139. אִקְרָאִי - מקרה	81. אִיפְרִיק - נגאלו	24. אֲוִקִימִי - להעמיד
195. בְּהַדְדִי - עם	140. אִקְרִיבִי - להקריב	82. אִיפְרִיכִי - שליטים	25. אֲוִקִימָא - העמדה
196. בְּהַדְדִיא - בפחוש, בגלוי	141. אִקְרִיסֵר - ארבע עשרה	83. אִיפְטָרְף - צריך, הכרח בדבר	26. אֲוִקִימַתָּא - העמדה
197. בְּהַדְדִיָּה - עמו	142. אִקְרִיעִין - ארבעים	84. אִיפְטָרְכָא - יש הכרח בדבר	27. אֲוִקָא - אורך
198. בְּהַדְדִיָּה - בהם	143. אִקְרִיאָא - תיבה, ארון המות	85. אִיפְטָרְכָא - נודמן	28. אֲוִשְׁפִינְךָ - בעל אכסניה
199. בְּהַדְדִיָּתָן - במקור שלהם	144. אִקְרִיאָא - קשר, שייכות	86. אִיפְטָרְכָא - התקנא	29. אֲוִתְבִיָּה - תיחוח
200. בְּהַדְדִיָּה - בהם	145. אִקְרִיאָא - ארוך	87. אִיפְטָרְכָא - תפיסה, מדובר	30. אֲוִתְבִיָּה - נודעונה
201. בְּהַדְדִיָּתָא - בכתב - במיתה ביד שמים	146. אִקְרִישָׁא - על ההתחלה, על ראשו	88. אִיפְטָרְכָא - יש	31. אֲוִתְבִיָּה - נגלו
202. בְּהַדְדִיָּתָא - במגע	147. אִקְרִיבִיָּה - הרכיבו	89. אִיפְטָרְכָא - יש	32. אֲוִתְבִיָּה - הולך
203. בְּהַדְדִיָּתָא - בהוא, באותו	148. אִקְרִיאָא - ארץ	90. אִיפְטָרְכָא - השיבו	33. אֲוִתְבִיָּה - אלך
204. בְּהַדְדִיָּתָא - בכך	149. אִקְרִיאָא - מצאו	91. אִיפְטָרְכָא - יענו	34. אֲוִתְבִיָּה - הלך
205. בְּהַדְדִיָּתָא - מלאות בהרות לבנות	150. אִקְרִיאָא - מצאו	92. אִיפְטָרְכָא - נאמר	35. אֲוִתְבִיָּה - הלכה
206. בְּהַדְדִיָּתָא - בכור	151. אִקְרִיאָא - מלמד אותנו	93. אִיפְטָרְכָא - הוקע	36. אֲוִתְבִיָּה - הלכה
207. בְּהַדְדִיָּתָא - כלי שרת במקדש	152. אִקְרִיאָא - השתבח	94. אִיפְטָרְכָא - אשה	37. אֲוִתְבִיָּה - על חביו
208. בְּהַדְדִיָּתָא - בלחלח, בְּדֻלְוִיָּה.	153. אִקְרִיאָא - יצא מדעתו	95. אִיפְטָרְכָא - אוכלים	38. אֲוִתְבִיָּה - הריאה,
209. בְּהַדְדִיָּתָא - בהארכה, בזקופה	154. אִקְרִיאָא - אתה, אָתָּה	96. אִיפְטָרְכָא - על פי רצון	39. אֲוִתְבִיָּה - נכבשה
210. בְּהַדְדִיָּתָא - בחדשה	155. אִקְרִיאָא - בא	97. אִיפְטָרְכָא - עדיין	40. אֲוִתְבִיָּה - אחר
211. בְּהַדְדִיָּתָא - בחושים	156. אִקְרִיאָא - באה, באתי	98. אִיפְטָרְכָא - על כתפו	41. אֲוִתְבִיָּה - אחרת
212. בְּהַדְדִיָּתָא - בחיובים	157. אִקְרִיאָא - באנו	99. אִיפְטָרְכָא - על כתף	42. אֲוִתְבִיָּה - אחות
213. בְּהַדְדִיָּתָא - בעצבות	158. אִקְרִיאָא - באו	100. אִיפְטָרְכָא - לדעת, לשטת,	43. אֲוִתְבִיָּה - אחות שלי
214. בְּהַדְדִיָּתָא - לשון כנוי	159. אִקְרִיאָא - התחלה	101. אִיפְטָרְכָא - יוצא מילה, אם כן	44. אֲוִתְבִיָּה - האם
215. בְּהַדְדִיָּתָא - בחמש עשרה	160. אִקְרִיאָא - התחלה, ראשית	102. אִיפְטָרְכָא - מדוע?	45. אֲוִתְבִיָּה - ירך
216. בְּהַדְדִיָּתָא - ביון	161. אִקְרִיאָא - בא	103. אִיפְטָרְכָא - לזא	46. אֲוִתְבִיָּה - אם
217. בְּהַדְדִיָּתָא - ביון, בחמורו	162. אִקְרִיאָא - באה	104. אִיפְטָרְכָא - לז	47. אֲוִתְבִיָּה - התבסס
218. בְּהַדְדִיָּתָא - נכרות לחם	163. אִקְרִיאָא - באות	105. אִיפְטָרְכָא - אלף	48. אֲוִתְבִיָּה - אם תרצה
219. בְּהַדְדִיָּתָא - בית, בית מדרש	164. אִקְרִיאָא - התכבד	106. אִיפְטָרְכָא - אלפים	49. אֲוִתְבִיָּה - נשאלה להם
220. בְּהַדְדִיָּתָא - בידו	165. אִקְרִיאָא - אתם רוצים	107. אִיפְטָרְכָא - מדוע	50. אֲוִתְבִיָּה - בעיה
221. בְּהַדְדִיָּתָא - בידך	166. אִקְרִיאָא - היתנו, הסכימו	108. אִיפְטָרְכָא - אגוז	51. אֲוִתְבִיָּה - נשאלה להם
222. בְּהַדְדִיָּתָא - בו	167. אִקְרִיאָא - להתנת	109. אִיפְטָרְכָא - על מוח	52. אֲוִתְבִיָּה - נפחדו
223. בְּהַדְדִיָּתָא - ביהודים		110. אִיפְטָרְכָא - מתורגמנים,	53. אֲוִתְבִיָּה - זה
224. בְּהַדְדִיָּתָא - ביום		111. אִיפְטָרְכָא - אומר	54. אֲוִתְבִיָּה - אחר
225. בְּהַדְדִיָּתָא - ביומו		112. אִיפְטָרְכָא - אמרה	55. אֲוִתְבִיָּה - חדר קטן, חדר מתים
226. בְּהַדְדִיָּתָא - ביום		113. אִיפְטָרְכָא - אמרו	56. אֲוִתְבִיָּה - הוא
227. בְּהַדְדִיָּתָא - בְּיַיְהִיָּה		114. אִיפְטָרְכָא - הם אמורים	57. אֲוִתְבִיָּה - היא
228. בְּהַדְדִיָּתָא - רעה		115. אִיפְטָרְכָא - אמרו	

420. דְּיוּמִי - של ימים, ימי
 421. דְּיָחִיד - של יחיד
 422. דְּיִיעוּהַ - דגו אותה
 423. דְּיִינוּן - דינוים
 424. דְּיִינִי - דרים, גרים
 425. דְּיָלִיף - שלמד, שלומד
 426. דְּיָמָא - של הים
 427. דְּיִנְרִי - דינרים, סוג של מטבעות
 428. דְּיִסְקָתָא - כפר
 429. דְּיַעְבַּד - שעשה
 430. דְּקָדוּקָא - דקדוקו של דבר
 431. דְּקוּלָא - סל
 432. דְּרִיָאָה - נְיָרָאָה
 433. דְּרִיָאָה - של ירה, חודש
 434. דְּרִיָאָל - של ישראל
 435. דְּרִיָבָה - שישבה
 436. דְּרִיָבִי - שישבו
 437. דְּרִיָבִי - שישבו
 438. דְּרִיָבָה - שלפון
 439. דְּרִיָבָה - שלכנים
 440. דְּרִיָבָה - שכולה
 441. דְּרִיָבָה - שכולם
 442. דְּרִיָבָה - שכל
 443. דְּרִיָבָה - שעתש
 444. דְּרִיָבִי - טהור, שכאשר
 445. דְּרִיָבִי - של כנור
 446. דְּרִיָבִי - שכל
 447. דְּרִיָבָה - שכיסתה
 448. דְּרִיָבָה - של רעב
 449. דְּרִיָבִי - נזכר, זכר
 450. דְּרִיָבָה - של כרכים
 451. דְּרִיָבָה - של כרכים
 452. דְּרִיָבָה - שכתב
 453. דְּרִיָבָה - שכתבו
 454. דְּרִיָבָה - שכתוב
 455. דְּרִיָבָה - שכתוב
 456. דְּרִיָבָה - שלא
 457. דְּרִיָבָה - שלא
 458. דְּרִיָבָה - עין 'ממורדי'
 459. דְּרִיָבִי - הגבנה
 460. דְּרִיָבִי - הגבנה, העביר, החזיק
 461. דְּרִיָבָה - של הלב
 462. דְּרִיָבָה - שאין
 463. דְּרִיָבָה - שאין
 464. דְּרִיָבָה - שישבו
 465. דְּרִיָבָה - שמא, אולי
 466. דְּרִיָבָה - של מי?
 467. דְּרִיָבָה - שמעמיד
 468. דְּרִיָבָה - שמקשים
 469. דְּרִיָבָה - שמקשה
 470. דְּרִיָבָה - שנקנה
 471. דְּרִיָבָה - שמחמיר
 472. דְּרִיָבָה - שמחמיר
 473. דְּרִיָבָה - שמטלטלים
 474. דְּרִיָבִי - דומה, כסף
 475. דְּרִיָבָה - של מים
 476. דְּרִיָבָה - שמפחד
 477. דְּרִיָבָה - גבוהה
 478. דְּרִיָבָה - שבקי בכל התורה
 בעל פה
 479. דְּרִיָבָה - שנראה
 480. דְּרִיָבָה - של גשם
 481. דְּרִיָבָה - של מיל
 482. דְּרִיָבָה - להכנס
 483. דְּרִיָבָה - שמפריש
 484. דְּרִיָבָה - שמתקיים
356. דְּרִיָבָה - להקדים, הקדמה
 357. דְּרִיָבָה - שְׁהִקְלוּ
 358. דְּרִיָבָה - שארבעים
 359. דְּרִיָבָה - שארץ
 360. דְּרִיָבָה - שהלמינו
 361. דְּרִיָבָה - שעשתה
 362. דְּרִיָבָה - שבא
 363. דְּרִיָבָה - שבא
 364. דְּרִיָבָה - שגולד
 365. דְּרִיָבָה - שבאה
 366. דְּרִיָבָה - שהתרחש
 367. דְּרִיָבָה - שגודמן, שנתמנה, שארע
 368. דְּרִיָבָה - גן עצי פרי
 369. דְּרִיָבָה - של בית המדרש, ביתו
 370. דְּרִיָבָה - שְׁבִלְתָּהּ
 371. דְּרִיָבָה - שבונים
 372. דְּרִיָבָה - רצה
 373. דְּרִיָבָה - שרצה, שצריך,
 374. דְּרִיָבָה - שהיה רצה, שהיה צריך
 375. דְּרִיָבָה - דבריהם
 376. דְּרִיָבָה - שְׁבִרְכוּ
 377. דְּרִיָבָה - של הדקל
 378. דְּרִיָבָה - שדומה
 379. דְּרִיָבָה - שדורש
 380. דְּרִיָבָה - שלא
 381. דְּרִיָבָה - שזה
 382. דְּרִיָבָה - שזה
 383. דְּרִיָבָה - שחזר
 384. דְּרִיָבָה - שהוא
 385. דְּרִיָבָה - שהיה
 386. דְּרִיָבָה - שהייתה
 387. דְּרִיָבָה - שיהיה
 388. דְּרִיָבָה - שהיא
 389. דְּרִיָבָה - שהיו, שיהיו, שהן
 390. דְּרִיָבָה - שאלו
 391. דְּרִיָבָה - פרש העומד לרשות
 העיר
 392. דְּרִיָבָה - בְּדוּמָה
 393. דְּרִיָבָה - שמרין
 394. דְּרִיָבָה - הִזְמִינְתָּהּ
 395. דְּרִיָבָה - של נגבול [תבלין]
 396. דְּרִיָבָה - שחביבה
 397. דְּרִיָבָה - של אחד
 398. דְּרִיָבָה - שחאה
 399. דְּרִיָבָה - שראה אותו
 400. דְּרִיָבָה - שראיתי
 401. דְּרִיָבָה - של חזירים
 402. דְּרִיָבָה - שחוצצים
 403. דְּרִיָבָה - שחושש
 404. דְּרִיָבָה - אגו דוחים
 405. דְּרִיָבָה - של יין | חמור
 406. דְּרִיָבָה - שחשוב
 407. דְּרִיָבָה - שטעה
 408. דְּרִיָבָה - שטען, שנושא
 409. דְּרִיָבָה - שמסופר
 410. דְּרִיָבָה - אשר, ש
 411. דְּרִיָבָה - שלה
 412. דְּרִיָבָה - שלי
 413. דְּרִיָבָה - שלו
 414. דְּרִיָבָה - שלכם
 415. דְּרִיָבָה - שלנו
 416. דְּרִיָבָה - שנתן
 417. דְּרִיָבָה - של יהודים
 418. דְּרִיָבָה - שמתנשא, שגאותו
 419. דְּרִיָבָה - של היום
294. בְּתַעֲבִיבָא - בתענית
 295. בְּתַעֲבִיבָא - בשעת התפילה
 296. בְּתַעֲבִיבָא - אחר
 297. בְּתַעֲבִיבָא - אחריה
 298. בְּתַעֲבִיבָא - אחרי
 299. בְּתַעֲבִיבָא - האחרונה
 300. בְּתַעֲבִיבָא - בשתיים
- ג**
 301. גְּבִירָא - איש, גבר
 302. גְּבִירָא - אנשים, גברים
 303. גְּבִירָא - משרתים
 304. גְּבִירָא - אופן
 305. גְּבִירָא - אופנים
 306. גְּבִירָא - קנקן של חרס
 307. גְּבִירָא - הגוף, עצם הדבר
 308. גְּבִירָא - עצמו
 309. גְּבִירָא - גמד, קצר קומה
 310. גְּבִירָא - נטה, כרע, התכופף
 311. גְּבִירָא - צד
 312. גְּבִירָא - גרים
 313. גְּבִירָא - לימוד
 314. גְּבִירָא - כינוי לבתי עבודה זרה
 315. גְּבִירָא - למדנו, קבלה בידנו
 316. גְּבִירָא - שכב
 317. גְּבִירָא - גורם
 318. גְּבִירָא - משוונות, שגורות
 319. גְּבִירָא - למדנו
 320. גְּבִירָא - אמות
 321. גְּבִירָא - גרמניה
- ד**
 322. דָּא - זה, זאת
 323. דָּאבִיָּה - של אביה, שאביו
 324. דָּאבִיָּה - חטים קלויים
 325. דָּאבִיָּה - על דעת, לשם
 326. דָּאבִיָּה - שהחזירם
 327. דָּאבִיָּה - שהודה
 328. דָּאבִיָּה - תורה
 329. דָּאבִיָּה - של רענים
 330. דָּאבִיָּה - שהלך
 331. דָּאבִיָּה - שאם
 332. דָּאבִיָּה - שרצה, שהיה צריך
 333. דָּאבִיָּה - שהתגירה
 334. דָּאבִיָּה - שגדמו
 335. דָּאבִיָּה - שהוא
 336. דָּאבִיָּה - שנתכסה
 337. דָּאבִיָּה - שיש
 338. דָּאבִיָּה - שאין
 339. דָּאבִיָּה - שהם
 340. דָּאבִיָּה - שהודמן
 341. דָּאבִיָּה - שהתקנה
 342. דָּאבִיָּה - שנתקלקל
 343. דָּאבִיָּה - שיש
 344. דָּאבִיָּה - שהוקש
 345. דָּאבִיָּה - שאכלו
 346. דָּאבִיָּה - שעדיין
 347. דָּאבִיָּה - שאמר
 348. דָּאבִיָּה - שאמר
 349. דָּאבִיָּה - שאמר
 350. דָּאבִיָּה - שאמרת
 351. דָּאבִיָּה - שהסתכל
 352. דָּאבִיָּה - רוח צפונית
 353. דָּאבִיָּה - שהוציא
 354. דָּאבִיָּה - שהופכים
 355. דָּאבִיָּה - שאפשר
229. בְּתַעֲבִיבָא - בית
 230. בְּתַעֲבִיבָא - לשוא, לחנם
 231. בְּתַעֲבִיבָא - בכל
 232. בְּתַעֲבִיבָא - בכיסו
 233. בְּתַעֲבִיבָא - בבית כנסת
 234. בְּתַעֲבִיבָא - בכסף
 235. בְּתַעֲבִיבָא - בלילה
 236. בְּתַעֲבִיבָא - במה? באיזה עניין?
 237. בְּתַעֲבִיבָא - במי?
 238. בְּתַעֲבִיבָא - בבגדו, בְּתַעֲבִיבָא
 239. בְּתַעֲבִיבָא - בְּתַעֲבִיבָא
 240. בְּתַעֲבִיבָא - במדבר
 241. בְּתַעֲבִיבָא - בשערותיו
 242. בְּתַעֲבִיבָא - בית עבודה זרה
 243. בְּתַעֲבִיבָא - במים
 244. בְּתַעֲבִיבָא - בענייני
 245. בְּתַעֲבִיבָא - במלכות
 246. בְּתַעֲבִיבָא - בממונו
 247. בְּתַעֲבִיבָא - בְּתַעֲבִיבָא [שבת]
 248. בְּתַעֲבִיבָא - בארץ ישראל, במערב
 249. בְּתַעֲבִיבָא - בברייתא
 250. בְּתַעֲבִיבָא - בעירושית נהרדעא
 251. בְּתַעֲבִיבָא - מרחץ
 252. בְּתַעֲבִיבָא - בנה אותו
 253. בְּתַעֲבִיבָא - בעצמו, בנפשו
 254. בְּתַעֲבִיבָא - בגותו
 255. בְּתַעֲבִיבָא - בגות
 256. בְּתַעֲבִיבָא - בספר, בספר תורה
 257. בְּתַעֲבִיבָא - חצה, ביקש לשאול
 258. בְּתַעֲבִיבָא - רצו, שאלו, בקשו
 259. בְּתַעֲבִיבָא - במעשיו
 260. בְּתַעֲבִיבָא - שואל, צריך, רצה
 261. בְּתַעֲבִיבָא - היה רוצה צריך
 262. בְּתַעֲבִיבָא - בשעתו
 263. בְּתַעֲבִיבָא - אני רוצה
 264. בְּתַעֲבִיבָא - אתה רוצה, אתה צריך
 265. בְּתַעֲבִיבָא - אתם מבקשים
 266. בְּתַעֲבִיבָא - סתם, בלא כוונה
 267. בְּתַעֲבִיבָא - בעניין
 268. בְּתַעֲבִיבָא - שְׁנִיבָה
 269. בְּתַעֲבִיבָא - בפורים
 270. בְּתַעֲבִיבָא - בעניות, זְקָנָה
 271. בְּתַעֲבִיבָא - פחות מ...
 272. בְּתַעֲבִיבָא - פחות
 273. בְּתַעֲבִיבָא - פחותות, חסירות
 274. בְּתַעֲבִיבָא - מחסירים
 275. בְּתַעֲבִיבָא - ברשעים, בקודמים
 276. בְּתַעֲבִיבָא - דלועים גדולים
 277. בְּתַעֲבִיבָא - בן, חץ
 278. בְּתַעֲבִיבָא - בנו של רבי
 279. בְּתַעֲבִיבָא - בתפילה, ברחמים
 280. בְּתַעֲבִיבָא - בנו
 281. בְּתַעֲבִיבָא - בן
 282. בְּתַעֲבִיבָא - בראש, בהתחלה
 283. בְּתַעֲבִיבָא - ברמאות
 284. בְּתַעֲבִיבָא - בת
 285. בְּתַעֲבִיבָא - ביתו
 286. בְּתַעֲבִיבָא - בשבת, בשבוע
 287. בְּתַעֲבִיבָא - ברחוב
 288. בְּתַעֲבִיבָא - בשכונתו
 289. בְּתַעֲבִיבָא - בְּתַעֲבִיבָא
 290. בְּתַעֲבִיבָא - בשלום
 291. בְּתַעֲבִיבָא - תוך של תורה
 292. בְּתַעֲבִיבָא - בשלש עשרה
 293. בְּתַעֲבִיבָא - בשלוש

485. דְּמִקְלָעִי - שמגיעים, שמודמנים
486. דְּמִקְנִי - שמתקנא
487. דְּמִיַּעֲלָם - שמושלם
488. דְּמִיַּתָּא - עמית
489. דְּמִיַּתְּפָּכִי - עמית הפכים, מתבבלים
490. דְּמִכּוּן - שיוכון
491. דְּמָלוּ - שְׁהַתְּמַלְאוּ, שְׁמַלְאִים
492. דְּמָלִי - שמלא
493. דְּמָלִיחַ - שנגמלח
494. דְּמָלְכָא - של המלך
495. דְּמַמְנַעַט - שמומנעט
496. דְּמַנְיָב - שהתנדב
497. דְּמַנְחָא - שמנח
498. דְּמַנְחָה - שמנחה
499. דְּמַנְחִי - שמנחים
500. דְּמַסְגִּי - שהולך, שצונד
501. דְּמַסְפִּיקָא - שלא ברור, שמתספק
502. דְּמַסְקִי - שמוסימים
503. דְּמַסְתַּמֵּן - שסתומות
504. דְּמַעֲיָקָא - שמתחזקה
505. דְּמַעֲלִיָּתָא - שיעתורן
506. דְּמַעֲלִמָא - מהעולם
507. דְּמַפְטִירִין - שמופטירין
508. דְּמַפְטִירָא - שמופטיא
509. דְּמַצְלִי - שמתפצל
510. דְּמַצְעֵר - שציער
511. דְּמַצְרִי - שמצדדים
512. דְּמַרְף - את אדוניך, את הקב"ה
513. דְּמַתָּא - של העיר
514. דְּמַתְּיָקִיר - שְׁמַתְּבָדִים
515. דְּמַתְּלִיד - שגולד
516. דְּמַתְּקִי - מתוקים
517. דְּמַתְּנִי - שמלמד
518. דְּמַתְּרַמִּי - שגודמן
519. דְּמַתְּרָא - של הנמר
520. דְּמַתְּחִי - שיווד
521. דְּמַתְּחָא - שנה
522. דְּמַתְּנִין - דנים
523. דְּמַתְּחָא - של הנחש
524. דְּמַתְּפִיעַ - שהרהב
525. דְּמַתְּפִיעִי - שנפשו
526. דְּמַתְּנַט - שאוחז
527. דְּמַתְּבֵר - שסבר
528. דְּמַתְּלָתָא - של סולת
529. דְּמַתְּלִיק - שסיים, שעלה
530. דְּמַתְּמַכְתָּא - שסמכת
531. דְּמַתְּנִיא - שרעה, שעונאה
532. דְּמַתְּבַד - שעעלה
533. דְּמַתְּבָדָא - שעעשתה
534. דְּמַתְּבָדִי - שעעו
535. דְּמַתְּבִי - שעבה
536. דְּמַתְּבִיד - שעעלה
537. דְּמַתְּבִידָא - שעעו
538. דְּמַתְּבִידָא - שענדפה
539. דְּמַתְּבִילָא - עגל
540. דְּמַתְּבִיל - שנכנס
541. דְּמַתְּבִילִין - שנכנסו
542. דְּמַתְּבִילָא - שאכנס
543. דְּמַתְּבִיפִי - שכופלים
544. דְּמַתְּבִימִי - שעעמו
545. דְּמַתְּבִינִי - שעעיים
546. דְּמַתְּבִירִים - שְׁתַּתְּבִירִים
547. דְּמַתְּבִיפִי - דעתו
548. דְּמַתְּבִיפִי - דעתם
549. דְּמַתְּבִיפִי - דעתך

ה

613. הָא - הרי, הלא, אבל, זאת, זה
614. הָא - זה
615. הָאִי - זה
616. הָאִידָנָא - עכשיו
617. הָב - תן
618. הָדָא - הנה
619. הָדִיד - יחד
620. הָדִיר - חוזר
621. הָתָא - היתה, היו
622. הָתָה - היה
623. הָתָוּ - היו
624. הָתָוּת - היתה
625. הָתָוּי - יהא, הוא
626. הָתָוּיָא - היתה
627. הָתָוּיָא - הייתי
628. הָתָל - עיר בבבל
629. הָתָת - היתה
630. הָתִי - איוה, איו
631. הָתִיאָךְ - אך
632. הָתִיאָךְ - הכן
633. הָתִיכִי - אך
634. הָתִיכִי - אותה, ההיא, אותו, ההוא
635. הָתִיכָא - כאן
636. הָתִיכִי - כך
637. הָתִיב - הרי כתוב
638. הָתִילָא - הלל ושבח
639. הָתִלְכָךְ - לכן, לפיכך
640. הָתִלְכָתָא - וההלכה, הלכה היא
641. הָתִן - הן
642. הָתִינִי - אלו
643. הָתִיחָא - זה נח
644. הָתִיךְ - אלו
645. הָתִסְפִידָא - ההספד
646. הָתִשְׁתָּא - עכשיו
647. הָתִתָּם - שם
648. הָתִתְּפִיר - תפיר

649. הָאֲדָבִיאִי - ועל הנביאים
650. הָאֲרִירִי - והמתין
651. הָאֲרִיל - והלך
652. הָאֲרִיחָא - והחיה אותו
653. הָאֲרִיחָא - ואם תרצה
654. הָאֲרִיחָא - וזה
655. הָאֲרִיחָא - והאחר
656. הָאֲרִיחָא - והוא
657. הָאֲרִיחָא - וגוה צולע
658. הָאֲרִיחָא - הביא \ הביאה
659. הָאֲרִיחָא - ויע
660. הָאֲרִיחָא - ותאמר, ואומר
661. הָאֲרִיחָא - והם
662. הָאֲרִיחָא - וההיפך
663. הָאֲרִיחָא - והפוך
664. הָאֲרִיחָא - וצריך
665. הָאֲרִיחָא - והקפיד
666. הָאֲרִיחָא - ונמצא
667. הָאֲרִיחָא - ואם תאמר
668. הָאֲרִיחָא - ונאמר
669. הָאֲרִיחָא - ונאנה
670. הָאֲרִיחָא - והקוש
671. הָאֲרִיחָא - ואוכלים
672. הָאֲרִיחָא - ועדיין
673. הָאֲרִיחָא - ואמרו
674. הָאֲרִיחָא - והתחזה
675. הָאֲרִיחָא - והרחיבו

ו

676. וְאַסְרִינְהוּ - ואסרה אותם -
החביאה אותם
677. וְאַרְבֵּי עֶשְׂרֵה - וארבע עשרה
678. וְאַשְׁתַּמֵּשׁ - והשתמש
679. וְאַתָּא - ובא
680. וְאַתָּא - ובאו
681. וְאַתָּא - ובאו
682. וְאַתָּא - ואענהו
683. וְאַתָּא - ואשעו
684. וְאַתָּא - ובאלכסונים
685. וְאַתָּא - ובמקומו
686. וְאַתָּא - ובבית
687. וְאַתָּא - ובזמנו
688. וְאַתָּא - והתבטל
689. וְאַתָּא - שם מקום, בית שאן
690. וְאַתָּא - ובקשתו, ורצתי
691. וְאַתָּא - ורצה, וצרך, ושואל
692. וְאַתָּא - ובמחלוקת
693. וְאַתָּא - וברך
694. וְאַתָּא - ובשני
695. וְאַתָּא - ולמדתי
696. וְאַתָּא - וכן, ונא
697. וְאַתָּא - ושאל
698. וְאַתָּא - והמשתמש
699. וְאַתָּא - ודחה
700. וְאַתָּא - והדונו אותו
701. וְאַתָּא - ושאלם
702. וְאַתָּא - ושעשה
703. וְאַתָּא - ומדויק
704. וְאַתָּא - ושאל
705. וְאַתָּא - ושמו, ואולי
706. וְאַתָּא - ודומה
707. וְאַתָּא - הנפטר
708. וְאַתָּא - והנפטר
709. וְאַתָּא - והרי
710. וְאַתָּא - והרי עכשיו
711. וְאַתָּא - והרי יע
712. וְאַתָּא - והרי אמר
713. וְאַתָּא - וחזר
714. וְאַתָּא - והיה
715. וְאַתָּא - והיו
716. וְאַתָּא - והיתה
717. וְאַתָּא - והייו
718. וְאַתָּא - ואיו, ואיוה
719. וְאַתָּא - והיכן
720. וְאַתָּא - ואין
721. וְאַתָּא - וכאן
722. וְאַתָּא - וכך
723. וְאַתָּא - והרי כתוב
724. וְאַתָּא - וההלכה
725. וְאַתָּא - ואלו
726. וְאַתָּא - ועכשיו
727. וְאַתָּא - והרי ענינו
728. וְאַתָּא - והרי בבדייתא
729. וְאַתָּא - והרי במשנה
730. וְאַתָּא - או
731. וְאַתָּא - ולמוכרה
732. וְאַתָּא - ומכירתם
733. וְאַתָּא - ולפעמים
734. וְאַתָּא - ואחד
735. וְאַתָּא - ואחת
736. וְאַתָּא - וראתה
737. וְאַתָּא - וחסר
738. וְאַתָּא - וטאטאטא
739. וְאַתָּא - והטעם

הקמה שלהם מתוך

740. וְשִׁעָתָהּ - והרכבת
741. וְיָהֳבוּ - ויתנו, ונתנו
742. וְיִי - אוי
743. וְיִתִּיב - ויעלב
744. וְכֹ - והמהפך
745. וְכֹלְהָ - וככולו
746. וְכֹלְתֶיהָ - וכלתו
747. וְכֹמְסֵדָא - וכמו המספד
748. וְקִשְׁרֵיהּ - וקורות
749. וְקִשְׁרֵיהּ - וכתוב
750. וְקִשְׁרֵיהּ - ולא
751. וְקִשְׁרֵיהּ - ולרבות
752. וְקִשְׁרֵיהּ - וקלל אותו
753. וְקִשְׁרֵיהּ - ולטמא
754. וְקִשְׁרֵיהּ - ולשיתר
755. וְקִשְׁרֵיהּ - ועילך
756. וְקִשְׁרֵיהּ - ואין
757. וְקִשְׁרֵיהּ - ואמר
758. וְקִשְׁרֵיהּ - יאמרנה
759. וְקִשְׁרֵיהּ - יאמר
760. וְקִשְׁרֵיהּ - ויפול
761. וְקִשְׁרֵיהּ - ואין
762. וְקִשְׁרֵיהּ - ולכולם
763. וְקִשְׁרֵיהּ - ולמי
764. וְקִשְׁרֵיהּ - וללמוד
765. וְקִשְׁרֵיהּ - ומה
766. וְקִשְׁרֵיהּ - ומי
767. וְקִשְׁרֵיהּ - ומבדיל
768. וְקִשְׁרֵיהּ - וצריך
769. וְקִשְׁרֵיהּ - ומעום שקשה
770. וְקִשְׁרֵיהּ - ומעמיד
771. וְקִשְׁרֵיהּ - והינו
772. וְקִשְׁרֵיהּ - מראה, מסביר
773. וְקִשְׁרֵיהּ - ומעריבים
774. וְקִשְׁרֵיהּ - ויטרידים
775. וְקִשְׁרֵיהּ - יתרה
776. וְקִשְׁרֵיהּ - ומהם
777. וְקִשְׁרֵיהּ - ועל ידך
778. וְקִשְׁרֵיהּ - ומלא
779. וְקִשְׁרֵיהּ - ומנה
780. וְקִשְׁרֵיהּ - וכסף
781. וְקִשְׁרֵיהּ - ומי הוא?
782. וְקִשְׁרֵיהּ - ומנהיחם
783. וְקִשְׁרֵיהּ - ומניין לנו
784. וְקִשְׁרֵיהּ - ומבטיחם
785. וְקִשְׁרֵיהּ - ומכניס
786. וְקִשְׁרֵיהּ - ומפסידים
787. וְקִשְׁרֵיהּ - אני מתפלל
788. וְקִשְׁרֵיהּ - והוא
789. וְקִשְׁרֵיהּ - וקריאת
790. וְקִשְׁרֵיהּ - והאדון
791. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלך
792. וְקִשְׁרֵיהּ - ועור
793. וְקִשְׁרֵיהּ - ומעלכתו
794. וְקִשְׁרֵיהּ - ומעלתו
795. וְקִשְׁרֵיהּ - אנו מתרגמים
796. וְקִשְׁרֵיהּ - ונגידים
797. וְקִשְׁרֵיהּ - ונלך
798. וְקִשְׁרֵיהּ - ונעמוד, ונלך
799. וְקִשְׁרֵיהּ - ולקחה לאשה
800. וְקִשְׁרֵיהּ - והתחתן
801. וְקִשְׁרֵיהּ - ונעשה
802. וְקִשְׁרֵיהּ - ויצאו
803. וְקִשְׁרֵיהּ - ויציאים
804. וְקִשְׁרֵיהּ - מירבות
805. וְקִשְׁרֵיהּ - ויסויה, ויסו
806. וְקִשְׁרֵיהּ - וסוף
807. וְקִשְׁרֵיהּ - מדרש הלכה,
על במדבר ודברים
808. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלה
809. וְקִשְׁרֵיהּ - וסמוך
810. וְקִשְׁרֵיהּ - ומאוס
811. וְקִשְׁרֵיהּ - וסתומים
812. וְקִשְׁרֵיהּ - ועשתה
813. וְקִשְׁרֵיהּ - ולהכניס
814. וְקִשְׁרֵיהּ - וגבס
815. וְקִשְׁרֵיהּ - ויעניו
816. וְקִשְׁרֵיהּ - וענה
817. וְקִשְׁרֵיהּ - ועקרו
818. וְקִשְׁרֵיהּ - ועשרים
819. וְקִשְׁרֵיהּ - ורחב
820. וְקִשְׁרֵיהּ - ומבדיל
821. וְקִשְׁרֵיהּ - ולפרסם
822. וְקִשְׁרֵיהּ - ופרשת
823. וְקִשְׁרֵיהּ - וצריך!
824. וְקִשְׁרֵיהּ - עין ב - קא
825. וְקִשְׁרֵיהּ - וקוראים
826. וְקִשְׁרֵיהּ - וידוע
827. וְקִשְׁרֵיהּ - ארגוים
828. וְקִשְׁרֵיהּ - וקמות
(עשרה בקמח ומים)
829. וְקִשְׁרֵיהּ - וקרא
830. וְקִשְׁרֵיהּ - וקוראים
831. וְקִשְׁרֵיהּ - וכתוב
832. וְקִשְׁרֵיהּ - ורחש
833. וְקִשְׁרֵיהּ - ורבע
834. וְקִשְׁרֵיהּ - והשלך
835. וְקִשְׁרֵיהּ - והשלך
836. וְקִשְׁרֵיהּ - ועאלו
837. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלבו
838. וְקִשְׁרֵיהּ - והשלך
839. וְקִשְׁרֵיהּ - והשליכו
840. וְקִשְׁרֵיהּ - ועפכה
841. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלבע עשרה
842. וְקִשְׁרֵיהּ - ועש
843. וְקִשְׁרֵיהּ - ועששים
844. וְקִשְׁרֵיהּ - ועש עשרה
845. וְקִשְׁרֵיהּ - ומת
846. וְקִשְׁרֵיהּ - ואולי
847. וְקִשְׁרֵיהּ - ויקעב, שומעים, שמעתי
848. וְקִשְׁרֵיהּ - ועשה
849. וְקִשְׁרֵיהּ - ומותר
850. וְקִשְׁרֵיהּ - ועוד
851. וְקִשְׁרֵיהּ - ספר על אוסף על
בריות
852. וְקִשְׁרֵיהּ - ותצטרך, תהא צריכה
853. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלוע עשרה
854. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלוע
855. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלוע
856. וְקִשְׁרֵיהּ - ועלועים
857. וְקִשְׁרֵיהּ - וענינו בבריות
858. וְקִשְׁרֵיהּ - וענה בבריות
859. וְקִשְׁרֵיהּ - וכתוב בבריות
860. וְקִשְׁרֵיהּ - ותסבור כך
861. וְקִשְׁרֵיהּ - ותקנה
862. וְקִשְׁרֵיהּ - ועניים
863. וְקִשְׁרֵיהּ - ועניים
864. וְקִשְׁרֵיהּ - ועשרים
865. וְקִשְׁרֵיהּ - וצאים
866. וְקִשְׁרֵיהּ - וצאים
867. וְקִשְׁרֵיהּ - אדם שעניו חלגות
868. וְקִשְׁרֵיהּ - קונה
869. וְקִשְׁרֵיהּ - זוג, צמד
870. וְקִשְׁרֵיהּ - מְסַפְרִים, מטבע על כסף,
871. וְקִשְׁרֵיהּ - קטן
872. וְקִשְׁרֵיהּ - קטן
873. וְקִשְׁרֵיהּ - עם של אשה
874. וְקִשְׁרֵיהּ - לך
875. וְקִשְׁרֵיהּ - לכו
876. וְקִשְׁרֵיהּ - זרם מים
877. וְקִשְׁרֵיהּ - זמן, פעם
878. וְקִשְׁרֵיהּ - פְּעָמִים
879. וְקִשְׁרֵיהּ - מוט-עץ, תלה, זקופה
880. וְקִשְׁרֵיהּ - בניס
- ח**
881. וְקִשְׁרֵיהּ - חבר
882. וְקִשְׁרֵיהּ - חֲבֵרָה
883. וְקִשְׁרֵיהּ - חֲבֵרוֹת
884. וְקִשְׁרֵיהּ - החיגר
885. וְקִשְׁרֵיהּ - אחד
886. וְקִשְׁרֵיהּ - אחד
887. וְקִשְׁרֵיהּ - אחת
888. וְקִשְׁרֵיהּ - עמח
889. וְקִשְׁרֵיהּ - מתאק
890. וְקִשְׁרֵיהּ - אבנים דקות
891. וְקִשְׁרֵיהּ - דבר חרף, מר
892. וְקִשְׁרֵיהּ - חשבון
893. וְקִשְׁרֵיהּ - ראה
894. וְקִשְׁרֵיהּ - ראו
895. וְקִשְׁרֵיהּ - ראה
896. וְקִשְׁרֵיהּ - רואה
897. וְקִשְׁרֵיהּ - ראתה, ראה, ראוי
898. וְקִשְׁרֵיהּ - ראה אותו
899. וְקִשְׁרֵיהּ - ראיתי
900. וְקִשְׁרֵיהּ - ראית
901. וְקִשְׁרֵיהּ - ראתה, ראיתי אותו
902. וְקִשְׁרֵיהּ - חִיּוּבֵיהּ - חיובים
903. וְקִשְׁרֵיהּ - חייבים
904. וְקִשְׁרֵיהּ - חייבין
905. וְקִשְׁרֵיהּ - חוששים
906. וְקִשְׁרֵיהּ - כוח, צבא
907. וְקִשְׁרֵיהּ - חִלּוּפֵיהּ - תחזיתם
908. וְקִשְׁרֵיהּ - איש עבא מהעיר חיפה
חכמי הגמרא
909. וְקִשְׁרֵיהּ - להחליף
910. וְקִשְׁרֵיהּ - החלפתם
911. וְקִשְׁרֵיהּ - עבר
912. וְקִשְׁרֵיהּ - חמש עשרה
913. וְקִשְׁרֵיהּ - יין, חמור
914. וְקִשְׁרֵיהּ - חמור
915. וְקִשְׁרֵיהּ - חסר
916. וְקִשְׁרֵיהּ - חסרה
917. וְקִשְׁרֵיהּ - איש עדה
918. וְקִשְׁרֵיהּ - מנוקבים
919. וְקִשְׁרֵיהּ - חרפה
920. וְקִשְׁרֵיהּ - צבע שחור
921. וְקִשְׁרֵיהּ - חליב
922. וְקִשְׁרֵיהּ - חליב
923. וְקִשְׁרֵיהּ - חשבים
924. וְקִשְׁרֵיהּ - אני מְחַשֵּׁב, אֲחַשֵּׁב
925. וְקִשְׁרֵיהּ - חתים, סיים
- ט**
926. וְקִשְׁרֵיהּ - מטאטא
927. וְקִשְׁרֵיהּ - טוב
928. וְקִשְׁרֵיהּ - טובה
929. וְקִשְׁרֵיהּ - עושה
930. וְקִשְׁרֵיהּ - הרבה
931. וְקִשְׁרֵיהּ - משא
932. וְקִשְׁרֵיהּ - הרים
933. וְקִשְׁרֵיהּ - צורך נחושת, עם של עם
934. וְקִשְׁרֵיהּ - טובה, אוצר
935. וְקִשְׁרֵיהּ - ישמעאלי
936. וְקִשְׁרֵיהּ - נער, ילד
937. וְקִשְׁרֵיהּ - סל
938. וְקִשְׁרֵיהּ - עוגה
939. וְקִשְׁרֵיהּ - טענית
940. וְקִשְׁרֵיהּ - הטעם
941. וְקִשְׁרֵיהּ - טעמו
942. וְקִשְׁרֵיהּ - טעמים
943. וְקִשְׁרֵיהּ - מוסר, יותר
944. וְקִשְׁרֵיהּ - טרודים
945. וְקִשְׁרֵיהּ - עם אומה
946. וְקִשְׁרֵיהּ - עם אומה
- י**
947. וְקִשְׁרֵיהּ - נאה
948. וְקִשְׁרֵיהּ - ידו
949. וְקִשְׁרֵיהּ - יודעים
950. וְקִשְׁרֵיהּ - יודעים
951. וְקִשְׁרֵיהּ - אני יודע
952. וְקִשְׁרֵיהּ - יהיה
953. וְקִשְׁרֵיהּ - נהגים
954. וְקִשְׁרֵיהּ - משאך
955. וְקִשְׁרֵיהּ - נהג
956. וְקִשְׁרֵיהּ - גאוה וחשיבות
957. וְקִשְׁרֵיהּ - יהירות, גאות
958. וְקִשְׁרֵיהּ - יודעים
959. וְקִשְׁרֵיהּ - יום
960. וְקִשְׁרֵיהּ - ימים, ימי
961. וְקִשְׁרֵיהּ - יכולים
962. וְקִשְׁרֵיהּ - אני יכול
963. וְקִשְׁרֵיהּ - אתה יכול, תוכל
964. וְקִשְׁרֵיהּ - לומר
965. וְקִשְׁרֵיהּ - יום
966. וְקִשְׁרֵיהּ - ירבה
967. וְקִשְׁרֵיהּ - כבוד
968. וְקִשְׁרֵיהּ - חודש, ירח
969. וְקִשְׁרֵיהּ - יעלב
970. וְקִשְׁרֵיהּ - אותו
971. וְקִשְׁרֵיהּ - הרבה, מיותר
- י**
972. וְקִשְׁרֵיהּ - כגורים
973. וְקִשְׁרֵיהּ - כאלו, כְּמֹוּ שֶׁ
974. וְקִשְׁרֵיהּ - כמו אחיו
975. וְקִשְׁרֵיהּ - כמו שיש, כמו שהיא
976. וְקִשְׁרֵיהּ - כשנולד
977. וְקִשְׁרֵיהּ - כשרצו
978. וְקִשְׁרֵיהּ - כמו שכתוב
979. וְקִשְׁרֵיהּ - כמו שעשה
980. וְקִשְׁרֵיהּ - כמו שאמרת
981. וְקִשְׁרֵיהּ - כמו רב
982. וְקִשְׁרֵיהּ - כפי שענינו בבריות
983. וְקִשְׁרֵיהּ - כפי שענינו בבריות
984. וְקִשְׁרֵיהּ - כפי שענינו במענה
985. וְקִשְׁרֵיהּ - כהנים
986. וְקִשְׁרֵיהּ - עם מקום
987. וְקִשְׁרֵיהּ - כמנו
988. וְקִשְׁרֵיהּ - כמותו
989. וְקִשְׁרֵיהּ - כולו

1179. מְבִיתָהּ - מביתה	1116. לְמִקְטֵל - להרוג	1053. לְבִשְׁיָהּ - הלבישו	990. כּוֹלֵץ - כל כולם
1180. מְבַעֵי - היה צריך	1117. לְמִקְרֵי - לְקָרָא	1054. לְבַתֵּר - לְאַחֵר	991. כּוֹלֵץ - כולם
1181. מְבַעֵתוֹ - מבעיתים, מפחידים	1118. לְמִשְׁבֵּק - לעזוב	1055. לְגוֹפִיָּה - לעצמו, לגופו	992. כּוֹלֵץ - כולם
1182. מְבַרָא - מבחץ	1119. לְמִשְׁמַע - לשמוע, ללמוד	1056. לְדְאוּרֵיָא - לתורה	993. כּוֹרְסָא - כסא, בימה של עץ
1183. מְגִילוּלֵי - עבודה זרה	1120. לְמִשְׁתָּא - לשמות	1057. לְדוֹכְסוּסָא - פרע העומד לרשות העיר	994. כּוֹרְסָא - כסא, בימה של עץ
1184. מְדָבְרֵי - מביתו של	1121. לְמִתֵּי - לבוא	1058. לְדִידֵי - לוי	995. כְּבִיבֵי - כְּמִכָּר
1185. מְדוּכְתָּהּ - ממקומו	1122. לְמִכְתָּב - לכתוב	1059. לְהָ - לה	996. כְּחִמְרָא - יין חמור
1186. מְדֵי - שם אומה	1123. לְמִלְכָא - למלך	1060. לְהָא - לזה	997. כְּוִמָא - כיום
1187. מְדִנְיָא - מהדן	1124. לְמִלְכֵי - למלכים	1061. לְהָא - לזה	998. כְּוִיף - נגע, כפוף
1188. מְדִנְיָתָא - מדנה	1125. לְמִמְרִינָהּ - להגיד אותם	1062. לְהַדְרֵי - זה לזה	999. כְּפּוּפִים - כפופים
1189. מְדוּכְרֵי - מוכרים	1126. לְמִנְיָא - למנין	1063. לְהָ - להם	1000. כְּוִנְסָא - מתנבסים, חבורה
1190. מְדִסְמִכּוֹ - מתוך כך לסמנו	1127. לְמִנְעֵבַד - לעשות	1064. לְהַמְיִנְיָא - את אבטל,	1001. כְּוִנְסָא - פלשתן
1191. מְדִפְרוֹז - מתוך כך שפרוז	1128. לְמִנְעוּטֵי - לְמַעַט	את חגורת	1002. כְּוִנְיָהּ - פלשתן, פלשתו
1192. מְדִפְרִים - מתוך כך שתושבי הפרוים...	1129. לְמִקְטֵלֵי - להרגי	1065. לְהַתֵּם - לשם	1003. כְּכּוֹלְהוּ - ככל
1193. מְדִקְאָמֵר - מְשֻׁאָמֵר	1130. לְמִקְטֵלֵהּ - להרוג אותו	1066. לְחִדְדֵי - לְחִדְד	1004. כְּכַרְוֵי - ככרות
1194. מְדִקְתָּנִי - משלכתוב	1131. לְמִקְרֵי - לְקָרָת	1067. לְיִבְיָ - לְבָנִים	1005. כְּכֵלָא - הכלל
1195. מְדִרְבֵי - מְרַבֵי	1132. לְמִקְרִיָּהּ - לקחא אותה	1068. לְיָהּ - לו	1006. כְּכַמָּאן - כמי
1196. מְדִרְבָּנִי - מְרַבְנֵי, מתוך כך שירבנו...	1133. לְמֵר - לאדון, כעו כבוד לחכם	1069. לְיַחְסָא - לייחסו אחר אבותיו	1007. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספין
1197. מְדִתְנִיָא - מתוך כך שכתוב בבריתא	1134. לְמֵרִיָּהּ - לאדון	1070. לְיַחְשֵׁל - לחוש	1008. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1198. מְהָא - מזה, מכאן	1135. לְמִתְנִיָּתֵין - למשנה	1071. לְיַחְדָּהּ - לדעה יחידית	1009. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1199. מְהָהּ - היה	1136. לְנָ - לנו	1072. לְיַחְסִיָּהּ - לייחסו	1010. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1200. מְהִיָּא - מהיכן	1137. לְנִטְרֵי - לשמור	1073. לְיַכְפָּא - אין	1011. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1201. מְהָהּ - מזה	1138. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1074. לְיַלְיָא - לילה	1012. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1202. מְהַנְּךְ - מאלו	1139. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1075. לְיַמָּא - לומר	1013. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1203. מְהַקִּים - מעמיד	1140. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1076. לְיַקְרָא - לתנוק	1014. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1204. מְהַקְמֵי - מעמידים	1141. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1077. לְיַנְעוּף - ידלג	1015. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1205. מְהַנְּבָנָא - אני מוכר, אמכור	1142. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1078. לְיַסְפְדִיָּהּ - לספוד אותו	1016. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1206. מְהִיָּהּ - שערותיו	1143. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1079. לְיַסְתֹּר - להרוס	1017. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1207. מְהִלֵּי - מזול	1144. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1080. לְיַעֲבִיד - שיעשה	1018. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1208. מְהִלִּיָּהּ - מזל שלהם	1145. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1081. לְיַעֲזוּתָא - ליצנות, גלוג	1019. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1209. מְהַמְיָנֵי - מוזמנים	1146. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1082. לְיַקְדֵּמוֹ - שיקדימו	1020. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1210. מְהַחְרִיָּהּ - מחבירו	1147. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1083. לְיַקְרֵי - שיקרא	1021. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1211. מְחָז - היכו	1148. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1084. לְיַקְרִיָּהּ - לכבודו	1022. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1212. מְחָזֵהּ - מצבעה	1149. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1085. לְיַשְׁוּיָּהּ - יעשה אותו	1023. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1213. מְחָזֵי - מראה מסביר	1150. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1086. לְיַשְׁוּלָּהּ - שישאל אותה	1024. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1214. מְחָזֵיָא - מכה אני	1151. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1087. לְיַשְׁנָא - לשון	1025. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1215. מְחָזֵיָא - מונח	1152. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1088. לְיַת - אין	1026. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1216. מְחָזֵיָי - מחליפים	1153. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1089. לְיַתְּ - לך	1027. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1217. מְחָזֵיָי - מחמירים	1154. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1090. לְיַתְּנִיָּא - כמו הבריותא	1028. כְּכּוּסְפִין - כמו מוספים
1218. מְחָסְרָא - מחסרת	1155. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1091. לְיַתְּנֵי - לכן	
1219. מְחָקָא - נזיר, פפוחס	1156. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1092. לְיַכּוּלָּא - לכולם	
1220. מְחָרִיבִין - מחריבים	1157. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1093. לְיַכּוּלְהוּ - לכל	
1221. מְחָשְׁבִין - מחשבים	1158. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1094. לְיַכּוּלְיָהּ - לכלתו	
1222. מְחָטָא - הגיע, עיר	1159. לְנִטְשֵׁי - לנשים	ללבונה, ללחם הפנים	
1223. מְחָטָא - הגעתי	1160. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1095. לְיַמָּא - למה	
1224. מְחָטְרִפּוּלִין - עיר בירה	1161. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1096. לְיַמָּאן - למי	
1225. מְחַבְּעֵי - צריך	1162. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1097. לְיַמְאִיָּהּ - לבגדיו	
1226. מְחַבְּעֵיָא - התעורר שאלה	1163. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1098. לְיַמְוִיָּא - שער	
1227. מְחַלִּים - מגולים	1164. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1099. לְיַמְוִיָּהּ - לשערו	
1228. מְחַלִּיָּא - מגולה	1165. לְנִטְשֵׁי - לנשים	1100. לְיַמְוִיָּי - לְבָנֵי	
1229. מְחַנְּנֵי - מונעים		1101. לְיַמְוִיָּיָהּ - לדון	
1230. מְחַנְּנֵיָא - מונעים		1102. לְיַמְוִיָּרְעָהּ - לרוע בו	
1231. מְחַנְּנֵיָא - מונעים		1103. לְיַמְוִיָּשֵׁל - לחטוש, לדאוג	
1232. מְחַנְּנֵיָא - מונעים		1104. לְיַמְוִיָּשֵׁי - לטעות	
1233. מְחַדְּפֵי - נזכר		1105. לְיַמְוִיָּשֵׁר - להשרים	
1234. מְחַהֵא - על כל פנים		1106. לְיַמְוִיָּקְלָהּ - לאכול	
1235. מְחַהֵתָּהּ - באמת		1107. לְיַמְוִיָּכֵס - ללעוס	
1236. מְחַהֵתָּהּ - מכל מקום		1108. לְיַמְוִיָּכְתָּב - לכתוב	
1237. מְחַהֵתָּהּ - קשור, אחוז		1109. לְיַמְוִיָּמְנֵי - לְמַנְתָּהּ	
1238. מְחַהֵתָּהּ - חייב		1110. לְיַמְוִיָּמֵר - לומר	
1239. מְחַהֵתָּהּ - מחסרת		1111. לְיַמְוִיָּמְרָא - לומר	
1240. מְחַהֵתָּהּ - צופים מרחוק		1112. לְיַמְוִיָּמְתָּהּ - להמשיר אותה	
1241. מְחַהֵתָּהּ - מְחַהֵתָּהּ		1113. לְיַמְוִיָּמְתָּרֵהּ - להרוס אותו	
		1114. לְיַמְוִיָּעֲבִידֵהּ - לעשות	
		1115. לְיַמְוִיָּעֲלֵ - להיכנס	

1429. סק - עלה
 1430. סקרתא - צבע צהוב
 1431. סרי - עשר
 1432. סתומתא - עלום שם, בסתמא
 1433. סתומתא - עלום שם, בסתמא
 1434. סתמא - לא מפורש

ע
 1435. עבד - עשה
 1436. עבדא - עבד, עשה
 1437. עבדו - עשו
 1438. עבדוהי - עשאוהו
 1439. עבדי - עבדים, עשו
 1440. עבדיו - אנו עושם, געשה
 1441. עבד - עשו
 1442. עבדי - עשה
 1443. עבדי - עשו
 1444. עדיפא - עדיף
 1445. עובדא - מעשה שהיה
 1446. עובדיו - מה מעשיכם?
 1447. עורקמא - שלולית
 1448. עיברתה - היתה אותה
 1449. עינא - עין
 1450. עיילי - נכנסים, נכנסתי
 1451. עייליה - הכניסו, נכנס
 1452. עיילא - נכנסתי
 1453. עילאה - עליו
 1454. עילוי - על אותו
 1455. עילויא - עילוי
 1456. עיניה - עיניו
 1457. עיכה - שהיה, עיכוב
 1458. על - נכנס, עלה, הגיע
 על הסוף
 1459. עלה - עליה
 1460. עלויה - עליו
 1461. עליה - עליו
 1462. עלויה - עליהם
 1463. עלמא - עולם
 1464. עלמא - עני
 1465. עלמי - עינים
 1466. עלמיא - עליו
 1467. עלמיא - אתם עוסקים
 1468. עלמיא - סממנים לחוקים
 1469. עלמיא - עבוי, כלי חרס
 1470. עלמיא - עוקרים
 1471. עלמיא - זמני
 1472. עלמיא - בא
 1473. עלמיא - שלולית
 1474. עלמיא - עשירים
 1475. עלמיא - עתיק

פ
 1476. פוריא - חג פורים
 1477. פורתא - מעט, קצת
 1478. פוריגא - נחלשות, תחלש
 1479. פוישן - נשארות
 1480. פילכא - פלך-לשוות
 1481. פסקי - סימני, חתיכות
 1482. פירא - פירות
 1483. פירושא - הפרוש
 1484. פירכא - קושיא, סתירה
 1485. פיתחא - פתח
 1486. פפי - פך עלי
 1487. פלוגי - חתיכות
 1488. פלטרין - בניי הממשלה
 1489. פלוגי - חלקים

ג

1368. גבואתיך - גבואתך
 1369. גגה - גתאחר
 1370. גותבה - יחזיר
 1371. גותי - יורד
 1372. גוהו - הוא
 1373. גוהיה - אליה
 1374. גוהיה - אליו
 1375. גוהיה - געים, טוב
 1376. גוהיש - נחשוש
 1377. גוהיה - נאכלם
 1378. גוהיה - ישן
 1379. גוהיה - נאמר
 1380. גוהיה - נאמר להם
 1381. גוהיה - הם
 1382. גוהיה - נס
 1383. גוהיה - יקראו
 1384. גוהיה - ישנה
 1385. גוהיה - יבוא
 1386. גוהיה - גם
 1387. גוהיה - נושאים אלה
 נסמך לשם עיר בבבל.
 1388. גוהיה - נספידו
 1389. גוהיה - נעשה
 1390. גוהיה - נפלו
 1391. גוהיה - נפח
 1392. גוהיה - נפל
 1393. גוהיה - הרבה
 1394. גוהיה - יצא
 1395. גוהיה - יצאו
 1396. גוהיה - ויצאים
 1397. גוהיה - נפשו
 1398. גוהיה - מריבות
 1399. גוהיה - הצרך
 1400. גוהיה - נשמותיהם

ס
 1401. סבור - חשבון, הביו
 1402. סבוריא - סבור
 1403. סבוריא - סברה
 1404. סבוריא - סוברים, חושבים
 1405. סבוריא - מספיק
 1406. סבוריא - הרבה, רבים
 1407. סבוריא - השתחה
 1408. סבוריא - דק
 1409. סבוריא - עור
 1410. סבוריא - עשן המור, מן סם
 1411. סבוריא - סדר, סדור
 1412. סבוריא - סדרים
 1413. סבוריא - סימת אותם?
 1414. סבוריא - עזרה
 1415. סבוריא - הקבר
 1416. סבוריא - אות, ציון
 1417. סבוריא - סימנים
 1418. סבוריא - סוף
 1419. סבוריא - הספר
 1420. סבוריא - מדרש הלכה על חומש
 במדבר וחומש דברים
 1421. סבוריא - עלה, השלים, גמר
 1422. סבוריא - עולה
 1423. סבוריא - סגולה, סם רעיל
 1424. סבוריא - סומכים
 1425. סבוריא - ארוחותיהם
 1426. סבוריא - סופדים, מספידים
 1427. סבוריא - הספידו
 1428. סבוריא - ספדן

1242. מיטעא - טלעה
 1243. מיטא - גשם
 1244. מיין - מיין
 1245. מיירי - מדובר
 1246. מייתא - היה מביא
 1247. מיטפא - מתבישת
 1248. מיטפ - הנעו
 1249. מיטפ - פרוץ
 1250. מיל - מידת אורך של 2000
 אמה, כק"מ 960/1200 מטר
 1251. מילי - דברים, ענינים, מילים
 1252. מילת - צמר נקי
 1253. מילתא - דבר, מילה
 1254. מימני - נגמעים
 1255. מימר - אמר
 1256. מינאי - ממני
 1257. מינה - ממה
 1258. מיני - על ידי
 1259. מיניה - ממנו
 1260. מיניה - מהם
 1261. מיניו - מימכם
 1262. מיני - מאיתנו \ מימכם!
 1263. מיטפא - נשאת
 1264. מיטפדה - לעשות
 1265. מיטעל - נעשה
 1266. מיטפא - נפרדה
 1267. מיטפ - לצאת
 1268. מיטפא - יגאלו
 1269. מיטפא - מפורשת, מתפרשת
 1270. מיטפא - מפורשים
 1271. מיטפלע - מודמן
 1272. מיטפלע - מגיעים, מודמנים
 1273. מיטפא - לקרוא
 1274. מיטפא - נקרא
 1275. מיטפא - בחשור, ערבבו
 1276. מיטפא - חרד, ועד, פחד
 1277. מיטפא - משובים
 1278. מיטפא - אתה נאנה
 1279. מיטפא - עני (קפול)
 1280. מיטפא - הרי, הנה
 1281. מיטפא - מכל
 1282. מיטפא - מליזא
 1283. מיטפא - מולך
 1284. מיטפא - מליצנות
 1285. מיטפא - מלך
 1286. מיטפא - מלך
 1287. מיטפא - מלכותו
 1288. מיטפא - דבר, מילה
 1289. מיטפא - ומניין לנו
 1290. מיטפא - ממלוא
 1291. מיטפא - מהמלך
 1292. מיטפא - מממונו
 1293. מיטפא - ממנהגו
 1294. מיטפא - מניין
 1295. מיטפא - מניין אלו
 1296. מיטפא - מי הוא
 1297. מיטפא - מי הוא
 1298. מיטפא - כליהם, בגדיהם
 1299. מיטפא - מניין לנו
 1300. מיטפא - משיאים
 1301. מיטפא - משיא
 1302. מיטפא - לסמוך
 1303. מיטפא - לא ברור, מסתפק
 1304. מיטפא - מעלים
 1305. מיטפא - מסירה אותם

1306. מיטפא - הדבר נראה, מובן, מסתבר
 1307. מיטפא - מופחד אני
 1308. מיטפא - מעביר
 1309. מיטפא - אנו מעינים
 1310. מיטפא - מההתחלה, מקודם
 1311. מיטפא - כינוי לארץ ישראל
 1312. מיטפא - אנו מופתרים
 1313. מיטפא - מוציא
 1314. מיטפא - מרבה
 1315. מיטפא - מחצו
 1316. מיטפא - יפסידו
 1317. מיטפא - מוציא
 1318. מיטפא - מייקרים, מעלים את המחיר
 1319. מיטפא - יכלו
 1320. מיטפא - מצאוח
 1321. מיטפא - יכול
 1322. מיטפא - מהבוקר
 1323. מיטפא - משכימים
 1324. מיטפא - מקדש
 1325. מיטפא - מקל
 1326. מיטפא - משווה
 1327. מיטפא - משבחים
 1328. מיטפא - לפנה
 1329. מיטפא - לפני
 1330. מיטפא - מקפיד
 1331. מיטפא - מר, אדון, רב, שם של חכם.
 1332. מיטפא - מעדר
 1333. מיטפא - דוכסים
 1334. מיטפא - אני רחוק
 1335. מיטפא - מרחשון, מרחשות-מנוענות
 1336. מיטפא - מרי, אדוני, רבון-הקב"ה
 1337. מיטפא - בושם
 1338. מיטפא - בעל ...
 1339. מיטפא - בהתחלה,
 1340. מיטפא - מהראש, מההתחלה
 1341. מיטפא - שולחים
 1342. מיטפא - משארים
 1343. מיטפא - משוך
 1344. מיטפא - תמצא, אתה מוצא
 1345. מיטפא - משמו
 1346. מיטפא - משמע, מובן
 1347. מיטפא - שונאי
 1348. מיטפא - משנה
 1349. מיטפא - הגורמים לבני אדם
 לשנוא אותי
 1350. מיטפא - משנותו
 1351. מיטפא - משקרים
 1352. מיטפא - משתבח
 1353. מיטפא - עתיקה
 1354. מיטפא - משנים
 1355. מיטפא - עתה
 1356. מיטפא - אנו משתקים
 1357. מיטפא - עיר
 1358. מיטפא - נטבאה
 1359. מיטפא - ענו
 1360. מיטפא - שונה
 1361. מיטפא - ברייתא
 1362. מיטפא - משנה
 1363. מיטפא - מקשה
 1364. מיטפא - מקנאת
 1365. מיטפא - קורה
 1366. מיטפא - נודמן
 1367. מיטפא - אתה מיישר

1671. עֶקוּל - טוּל, קַח	1608. רִגְעָא - שאוּן	1546. קְבִיעַ - קבוע	1490. פִּלְפִּלְתָא - פלפל
1672. עֶקוּלִי - טָלִי	1609. רִקְנִין - אַעשִׂים רִקִּים	1547. קְדוּשְׁתִּיהּ - קדושתו	1491. פְּמִיסִי - שם מקום
1673. עֶקְרוּן - עֶקְרוּאִים	1610. רִישַׁא - ראש	1548. קְדוּשְׁתִּיהּ - קדושתם	1492. פְּסוּקָא - פסוק
1674. עֶקֶיל - וַטְל	1611. רִישָׁא - ראש, ההתחלה	1549. קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁתְךָ	1493. פְּסוּקִין - פסוקים
1675. עֶקֶיל - וַטְל, לִקְחָא	1612. רִישָׁא - חָגוּר בעשב	1550. קְדִילִי - עֵרֶף	1494. פְּסוּקִין - פסוק
1676. עֶקֶל - וַטְל, לִקְחָא	1613. רִישָׁא - עֵרְמָה, מִרְמָה	1551. קְדִמִּין - אַנּוּ מִקְדִּימִים	1495. פְּסוּקִין - פסוקים
1677. עֶקֶלִי - וַטְל, וַטְלִים, לִקְחָא	1614. רִישָׁא - הַטְלִין, מַטְלִים	1552. קְדִיר - קְדִירָה	1496. פְּסוּקִי - מִבְדִּיל
1678. עֶקֶלִיהּ - קְחָהּ	1615. רִישָׁא - רִמְיָא	1553. קְדִירָה - כִּלִּי, סִיר	1497. פְּסוּלָא - חֲצִבָּה
1679. עֶקְרָא - הַתִּיר	1616. רִישָׁא - רִמּוֹן	1554. קְדוּשְׁתִּיהּ - קְדוּשָׁתְךָ אִתֵּם	1498. פְּסוּקִי - קְבֹוצָא
1680. עֶקְרִי - מוֹתֵר	1617. רִישָׁא - רִצּוֹן	1555. קְדוּשָׁתְךָ - שֵׁרֵף אֵילָן	1499. פְּסוּקִיהּ - חֲתָנוּ, חֵילוּק
1681. עֶקְרִיבָּהּ - הַאֲרַכְתְּ מְתָחַת	1618. רִישָׁא - רִשְׁעָא	1556. קְדוּשָׁתְךָ - קוֹמָץ	1500. פְּסוּקִין - אַנּוּ פְּסוּקִים, אַנּוּ מַחֲלָקִים
1682. עֶקְרִיבָּהּ - סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ		1557. קְדוּשָׁתְךָ - קוֹמָץ	1501. פְּרִדְשֵׁנוּ - מַתָּנוּת
1683. עֶקְרָא - עֵנָה		1558. קְדוּשְׁתִּיהּ - קוֹשְׁתִּיהּ	1502. פְּרִדְשֵׁנוּ - פְּקִיד, מוֹעֵל
1684. עֶקְרָא - שֵׁשִׁים		1559. קְדוּשָׁתְךָ - קְשׁוּרִים	1503. פְּרִיס - נוֹשֵׂא [כַּפִּים]
	ע	1560. קְטָלָה - הַרוּג אֹתָהּ	1504. פְּרִיסָא - וּלְיוֹן
	1619. עֶקְרָבִין - שְׂאוֹהֲבִים	1561. קְטָלִיהּ - הַרְגוּ	1505. פְּרִיסְתִּיקִי - שְׁלִיחֵי מַלְכוּת
	1620. עֶקְרָבִין - שְׂאוֹכִים	1562. קְדוּשָׁתְךָ - קִדּוּשׁ עַל הַיּוֹן	1506. פְּרִיצָא - אַעֲשֵׂה מִנְּפֹתַי
	1621. עֶקְרָבִי - שְׂאוֹלָה	1563. קְדוּשָׁתְךָ - עוֹמֶדֶת	1507. פְּרִישַׁא - פּוֹרְשׁ, פְּרַעַשׁ
	1622. עֶקְרָבִי - שְׂאוֹלָה	1564. קְדוּשָׁתְךָ - עוֹמֶדֶת	1508. פְּרִיסְתִּיקִי - פְּרִיסָא, פְּרִיסוֹס
	1623. עֶקְרָבִי - אֵינוֹ חוֹמָה, עוֹנָה	1565. קְלָא - קוֹל	1509. פְּרִעָתִיהּ - גְּמִלְתִּיהּ, פְּרַעַתִּיהּ
	1624. עֶקְרָבִי - עֵבְחָא	1566. קְלָא - קוֹל	1510. פְּרִעָתִיהּ - חֲלָגִילְגוּלִי -
	1625. עֶקְרָבִי - עֵבְרָא, דֶּרֶךְ	1567. קְלָא - רִאשׁוֹן	סוּג עַל צִמָּה
	1626. עֶקְרָבִי - סוּלָח, עוֹבֵב	1568. קְלָא - קְמָחָא	1511. פְּרִצָא - בְּקִיעִים
	1627. עֶקְרָבִי - עֵבְעִים	1569. קְלָא - לַפְנֵינוּ	1512. פְּרִישַׁא - פְּרַעַשׁ
	1628. עֶקְרָבִי - הַיּוֹתֵי עֵבֶעַ	1570. קְלָא - לַפְנֵיהֶם	1513. פְּרִישַׁא - פְּרַעַשׁ
	1629. עֶקְרָבִי - הַנִּיחַ לָהּ	1571. קְלָא - רִאשׁוֹנָה	1514. פְּרִישַׁא - נִשְׂאָר
	1630. עֶקְרָבִי - תְּנִיחוּהוּ	1572. קְלָא - חֲלָקִים	1515. פְּרִישַׁא - פְּרַעַשׁ-פְּתַר אֵת הַבַּעֲיָה
	1631. עֶקְרָבִי - עֵלְחוּ	1573. קְלָא - מַעֲמִיעַ	1516. פְּרִישַׁא - פְּרַעַשׁ
	1632. עֶקְרָבִי - חוֹרֵעַ	1574. קְלָא - קוֹל	1517. פְּרִישַׁא - פְּרַעַשׁ
	1633. עֶקְרָבִי - חוֹרֵעַ, הַטְל	1575. קְסָבִר - סוֹבֵר	1518. פְּתָחָא - פְּתַח, הַתְּחִלָּה
	1634. עֶקְרָבִי - עֵלְחָא	1576. קְסָבִרִי - סוֹבְרִים	1519. פְּתָא - כִּלִּי חֹסֵס
	1635. עֶקְרָבִי - עֵלְחָהּ	1577. קְסָרִי - קִסְרִיהּ	1520. פְּתָחִי - פְּתוּחָא
	1636. עֶקְרָבִי - עֵלְחָתִי	1578. קְסָרִי - דֶּרֶךְ צָרִיהּ	
	1637. עֶקְרָבִי - עֵשְׂאוּהוּ	1579. קְסָרָא - פְּסוּקִים	
	1638. עֶקְרָבִי - עוֹוָה	1580. קְסָרִי - פְּסוּקִים	
	1639. עֶקְרָבִי - עוֹמֶעַתָּא	1581. קְסָרִי - קוֹרִיאִים	
	1640. עֶקְרָבִי - חוֹמָה	1582. קְסָרִי - נִקְרָא	
	1641. עֶקְרָבִי - עוֹרֹתָא	1583. קְרָחָה - הַפְּחוּת שְׂבָאֲנִים, אוֹרֵךְ	
	1642. עֶקְרָבִי - עוֹרֹתָא	1584. קְרִי - דְּלוּעוֹת, קוֹרִיאִים, קִרָא, קוֹרִיא בַּתּוֹרָה	
	1643. עֶקְרָבִי - שְׂאֵל	1585. קְרִי - דְּלוּעוֹת, קוֹרִיא	
	1644. עֶקְרָבִי - שְׂאֵל	1586. קְרִיבִי - הַגִּישׁוּ	
	1645. עֶקְרָבִי - שְׂאֵל	1587. קְרִיבָא - קְרִיבָא	
	1646. עֶקְרָבִי - שְׂאֵל	1588. קְרִיבָא - לְמַדְתִּי מִקְרָא	
	1647. עֶקְרָבִי - עוֹפְחוֹת	1589. קְרִיבָא - קוֹרִיאִים	
	1648. עֶקְרָבִי - עֵשׂ	1590. קְרִיבָא - לְמַדְתִּי מִקְרָא	
	1649. עֶקְרָבִי - עֵשׂ עֵשְׂרָה	1591. קְרִיבָא - קְרִיבָא	
	1650. עֶקְרָבִי - מַת	1592. קְרִיבָא - שֵׁם מִקוּם	
	1651. עֶקְרָבִי - רִגִּיל	1593. קְרִיבָא - קֵלָה	
	1652. עֶקְרָבִי - רִגִּילִים	1594. קְרִיבָא - זְקוּ	
	1653. עֶקְרָבִי - שְׁלַחַם	1595. קְרִיבָא - כְּתוּב בְּרִייתָא	
	1654. עֶקְרָבִי - שְׁמִים		
	1655. עֶקְרָבִי - שְׁמִיּוֹת		
	1656. עֶקְרָבִי - שְׁמִיּוֹת		
	1657. עֶקְרָבִי - שְׁמִיעַ		
	1658. עֶקְרָבִי - שְׁמִיעָא		
	1659. עֶקְרָבִי - שְׁמִיעַ		
	1660. עֶקְרָבִי - הַבְדֵּל		
	1661. עֶקְרָבִי - שְׂכַתּוֹב בַּתּוֹרָה		
	1662. עֶקְרָבִי - מַדוּבֵר		
	1663. עֶקְרָבִי - שְׁנִיּוֹת		
	1664. עֶקְרָבִי - שְׁנִיּוֹת		
	1665. עֶקְרָבִי - שְׁנִיּוֹת		
	1666. עֶקְרָבִי - זְמַן		
	1667. עֶקְרָבִי - עֵנָה		
	1668. עֶקְרָבִי - שְׁפֹתִיהּ		
	1669. עֶקְרָבִי - מַעֲפִיל		
	1670. עֶקְרָבִי - שְׁפֹתִיהּ		

מונחון

המונח	תפקיד	מגמה
1. אֲדַרְבָּהּ	קושיא	מ:סברה.
2. או דלמא	הצעת	אפשרות אחרת, הבאת הצד השני.
3. אוקמתא	הצעה לפרשנות	למשנה או מקור אחר לתרץ קושי.
4. אטו (כלום?)	קושיא	יופיע גם כפשוטו: משום.
5. אי אמרת בשלמא	קושיא	המורכבת משני חלקים, המתחילה באומרה אמירה שהדין נוח לצד אחד של הספק, וקשה לצד השני של הספק.
6. אי בעית אימא	הצעת	תשובה נוספת.
7. אי הכי	קושיא	על פרוש או תשובה שנאמר קודם.
8. אי נמי	הצעת	פרוש נוסף או תרוץ אחר.
9. אי סלקא דעתך	קושיא	שהנחה זו איננה נכונה.
10. איבעיא להו (להם) איבעיא ליה (לו)	שאלה	שנשאלה על ידי חכמי בית המדרש. שנשאלה על ידי חכם
11. איבעית אימא	הצעת	תשובה נוספת.
12. איפא בנייהו	תשובה	על השאלה "מאי בנייהו". מציאת ההבדל המעשי בין שני טעמים על אותו דין.
13. איפא דאמרי	הצעת	נוסח אחר של המימרה או של הסוגיה.
14. איפא דרמי ליה מירמא	הצעת	גירסה נוספת למהלך הקודם - עכשיו מציגים אותו בתור סתירה.
15. איפא דרמי קראי אהרדי	הצעת	גירסה אחרת למימרא - מותחילה מסתירה בין הפסוקים.
16. אילמא	הצעת	אפשרות של תשובה שהגמרא תדחה מיד לאחר מכן.
17. אימא	הצעה	הגהה [תיקון גירסה], פרשנות, תירוץ.
18. אימא סיפא	קושיא	על ידי הצלבה של סוף אותו מקור תנאי עם תחילתו.
19. איני?	קושיא	מ: מימרה או מעשה על מה שנאמר קודם. [בד"כ].
20. איתיביה	קושיא	על ידי הבאת מקור תנאי. [מזכיר שם המקשן].
21. איתמא	הצעת	גירסה אחרת של שם אומר המימרה.
22. איתמר	"יחידה" אמוראית	בין שני אמוראים. [בדר"כ יוצג בתחילה הנושא, ואז יובאו שתי דעות].
23. איתמר עלה	פרשנות	של אמורא על משנה או ברייתא שהובאה.
24. אלא	הסבר	חדש הדוחה את הסבר הקודם.
25. אלמא	הסקה	בדר"כ לאחר מיכן יבוא קושיא בעקבות ההסקה.
26. אלמא (למה?)	קושיא	
27. אם תמציא לומר	שאלה הסקה פרשנות	שמבוססת על אפשרות קודמת. אם תדייק בדבר תמצא ש ... על השאלה שנשאלה
28. אמאי	שאלה או קושיא	המקשה למה ...
29. אמורא		1. שם תואר של חכם בתקופת הגמרא 2. המתורגמן, שהיה משמיע בקול רם את הדרשה, ומתרגמה מעברית לארמית. למימרא אמוראית ["אמר אביי" וכו'].
30. אמר	פתיחה	
31. אמר ואמרו ליה להו	דו שיח חי	בין אמוראים.
32. אמר לה	תרוץ	שהגמרא מתרצת, כיצד היה החכם עונה, לו היה נשאל על כך.
33. אמר מר	פתיחה	ציטוט מ: מקור שהובא לעיל. לצורך דיון בהרחבה.
34. אמר קרא	פתיחה	ציטוט מ: התורה.
35. אמרי	הסבר	שהובא ללא שם אומריו.
36. אמרי במערבא	הסבר	שהגמרא מביאה בשם חכמי ארץ ישראל
37. במאי קא מפלגי?	שאלה	שמבררת מהי נקודת המחלוקת בין החכמים.
38. בעא \ בעי מיניה	שאלה	שנשאלה ע"י אמורא בפני אמורא גדול ממנו.
39. בשלמא	קושיא	המורכבת משני חלקים, המתחילה באומרה אמירה שהדין נוח לשיטת חכם אחד או לפי אפשרות מסוימת, אבל קשה לפי

	המונח	תפקיד	מגמה
			הדרך השניה.
40.	בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים	פרשנות	בדר"כ מצמצמת. [רבי יוחנן - בא לחלוק. ריב"ל - בא לפרש]
41.	גֹּפֵא	פתיחה	ציטוט מ: מקור שהובא לעיל. לצורך דיון בהרחבה.
42.	דְּאָמַר	סיוע	מ:מימרא אמוראית עם שם אומרה.
43.	דְּכָר אַחַר		הבאת פרוש נוסף לאותו פסוק. ובא גם כפשוטו.
44.	דִּילְמָא	הצעת	אפשרות אחרת.
45.	דְּכַתִּיב	סיוע	מ: פסוק. יופיע גם כתשובה.
46.	דְּקַתְּנִי	סיוע	מ: ברייתא.
47.	דְּתַנּוּ רַבְּנָן	סיוע	מ: ברייתא.
48.	דְּתַנִּי	סיוע	מ: ברייתא.
49.	דְּתַנִּיא	סיוע	מ: ברייתא. יופיע גם כתשובה.
50.	דְּתַנּוּ	סיוע	מ: משנה.
51.	הָא גֹּפֵא קִשְׁיָא	סתירה	בין שני חלקי המשנה \ ברייתא.
52.	הָא פִּיצַד	שאלת ברור	בדר"כ מופיע במשנה.
53.	הָא לֹא קִשְׁיָא	תירוץ	שמיישב קושיא או סתירה.
54.	הָא ... וְהָא ...	תירוץ	על יד אוקימתא שיש חילוק בין המקורות.
55.	הָא מְנִי	שאלה רטורית	מי התנא שלימד הלכה זו.
56.	הָא תַּנּוּ לְמַה לִּי	קושיא	מדוע המקור הביא שני מקרים, והרי אפשר היה ללמוד את ההלכה מהמקרה הראשון, השני מיותר!
57.	הָוָה אָמֵינָא	הצעה	לחשיבה ראשונית ולאחר מכן תדחה.
58.	הֵינֵי דְאָמְרִי אֵינְשִׁי	סיוע	על ידי הבאת פתגם עממי.
59.	הֵיכִי דְמִי	שאלת ברור	באיזה מקרה מדובר?
60.	הֵיכִי מִשְׁפַּחַת לָהּ	שאלת ברור	כיצד מדובר, כיצד יש מציאות כזו?
61.	הֵיכִי נַעֲבִיד	שאלת ברור	איך נעשה?
62.	הֵכָא	פרשנות	המקור הראשון עוסק במקרה מסויים. מופיע גם במובנו הפשוט: כאן.
63.	הֵתָם	תירוץ \ פרשנות	המקור השני עוסק במקרה מסויים, וכך מתורץ הקושי. מופיע גם במובנו הפשוט: שם.
64.	הֵכָא בְּמַאי עֲסַקִּינְי	תשובה	על ידי פרשנות המקור המוקשה, באיזה מקרה הוא מדבר.
65.	הֵכִי הִשְׁתָּא	קושיא	כיצד אתה משווה.
66.	הֵכִי נְמִי מִסְתַּבְּרָא	סיוע	מ: סברה.
67.	הֵכִי קֶאָמַר	פרשנות	הבנת דברי החכם, הבנת עצם הדין.
68.	הֵלְכְתָא - הֵלְכָה	מסקנת	פסיקה.
69.	הֵלְכְתָא גְמִירֵי לָהּ		מקור ההלכה הוא ממסורת (במקרים רבים - הלכה למשה מסיני).
70.	הֵנִי מִלִּי	תירוץ	על ידי אוקימתא בפרוש המקור.
71.	הֵנִיחָא לְמַאן דְאָמַר	קושיא	המורכבת משני חלקים, המתחילה באומרה אמירה שהדין נוח לשיטת חכם אחד או לפי פרשנות מסוימת, וקשה לשני.
72.	הֵתִינַח	קושיא	המורכבת משני חלקים, המתחילה באומרה אמירה שהדין נוח לשיטת חכם אחד או לפי פרשנות מסוימת, וקשה לשני.
73.	וְאֵיךְ	שאלה	כיצד יסביר זאת הצד השני? יופיע גם כפשוטו - והאחר.
74.	וְהָא	קושיא	על ידי הבאת מקור שיש דעה או דוגמא סותרת.
75.	וְהָא פְּתִיב (וְהִכְתִּיב)	קושיא	מ: פסוק.
76.	וְהָא קְתַנִּי (וְהִקְתַּנִּי)	קושיא	מציטוט ממקור תנאי שאינו משנה. [לעיתים בניחותא - כסיוע ורש"י יכתוב זאת].
77.	וְהָא תַנִּיא (וְהִתַּנִּיא)	קושיא	מ: ברייתא [לעיתים בניחותא כסיוע ורש"י יכתוב זאת].
78.	וְהָאָמַר (וְהָא אָמַר)	קושיא	מ: דברי אמורא.
79.	וְהָא תַנּוּ (וְהִתַּנּוּ)	קושיא	מ: משנה [לעיתים בניחותא כסיוע ורש"י בדר"כ יכתוב זאת].
80.	וְהִוָּנוּ בְּהָ	הבאת קושיא \ שאלה	ממקום אחר או מסברה על אותו מקור מדובר.
81.	וְיִלְפִינוּ	"לימוד"	באמצעות אחת המידות שהתורה נדרשת בהן.

המונח	תפקיד	מגמה
.82. ולטעמיה	קושיא	מחזירים את הקושיא למקשן, שהקושי קיים גם לשיטתו.
.83. ורמינהו	סתירה	בין שתי מקורות בעלי אותה סמכות, בדר"כ בין שתי מקורות תנאים.
.84. ותו	הצעה	נוספת של אותה קושיא \ תירוץ.
.85. חד אמר ... וחד אמר	מחלוקת	הגמרא אינה יודעת איזה דעה שייכת לאיזה חכם
.86. חסורי מיחסף ואהי קתני	תרוץ	על ידי שינוי הגירסה שלפנינו או הוספת משפט קישור שמשביר את היחס בין החלקים של המקור.
.87. יליף	לימוד	באמצעות אחת המידות שהתורה נדרשת בהן.
.88. כי הא	סיוע	על ידי הבאת סיפור או מימרא.
.89. כמאן?	שאלת ברור	מי בעל השיטה [בדר"כ תנא].
.90. כמאן אלא?	שאלת ברור	כאיזה שיטת תנאים המקור הולך.
.91. כתיב	הבאה	מ: פסוק.
.92. כתנאי	קושיא \ "בניחותא"	קישור של דיון אמוראי למחלוקת תנאים.
.93. לא נצרכה אלא	הסבר	למה נחוץ להזכיר דבר זה, או באיזה מקרה מדובר.
.94. לא קשיא	תירוץ	בדר"כ על סתירה בין מקורות, על ידי אוקימתא שונה לכל צד.
.95. לא שנו אלא	פרשנות	על ידי צמצום דין המשנה/ברייתא למקרה מסוים.
.96. לילף	לימוד	באמצעות אחת המידות שהתורה נדרשת בהן.
.97. לימא	הצעת אפשרות	שתדחה.
.98. לימא כתנאי	קושיא	על אמוראים שנחלקו במחלוקת תנאים. והקושיא בדר"כ נדחית. [ואם מוזכר רק תנאי לפעמים אין זה כקושיא].
.99. לימא מסייע ליה	הצעה לסיוע	שתדחה.
.100. לישנא אחריןא	הבאה	גירסה אחרת.
.101. ליתני	קושיא	על נוסח המשנה, והצעת נוסח חילופי שידחה.
.102. למאי נפקא מינה	שאלת ברור	מה ההשלכה ההלכתית למה שנאמר.
.103. למה לי למיתני	שאלת ברור	מדוע שנו קטע מסוים במקור התנאי.
.104. למימרא	קושיא	על ידי הצעת מסקנה העולה לכאורה מן המקור, ואז על פי זה קשה ...
.105. לעולם	פרשנות	העלאה מחדש של פירוש שכבר הובא ונדחה, והובא שנית כפרשנות טובה. לעיתים גם יבוא כפרושו הרגיל.
.106. מאי ... ?	שאלת ברור	על העניין או על פרטיו.
.107. מאי איבא ... ?	שאלת ברור	מהו ההבדל ההלכתי בין שתי הדעות \ עניינים.
.108. מאי איריא?	שאלת ברור	מה התפישה העקרונית להצטמצם למקרה המסוים?
.109. מאי בינייהו?	שאלת ברור	ברור ההבדלים ההלכתיים או המעשיים הנובעים מהדעות או מהטעמים השונים.
.110. מאי דכתיב?	שאלת ברור	על פרוש הפסוק.
.111. מאי הוי עלה?	שאלת ברור	כיצד נפתרה השאלה שהועלתה קודם.
.112. מאי "ואומר"?	שאלת ברור	מדוע הברייתא הביאה שני פסוקים הרי מספיק פסוק אחד.
.113. מאי טעמא?	שאלת ברור	על נימוקי הדין.
.114. מאי לאו ... ?	הצעת	פירוש, שיידחה לאחר מכן.
.115. מאי למימרא?	שאלת ברור	מה החידוש בדבר? מה הצורך לאומרו?
.116. מאי משמע?	שאלת ברור	כיצד לומדים את הרעיון הנאמר מהפסוק.
.117. מאי נפקא מינה?	שאלת ברור	מה יוצא מזה מבחינה הלכתית? מהי ההשלכה המעשית?
.118. מאי קא משמע לן ... היינו הך	קושיא	בטענה מה הצורך \ החידוש בנאמר.
.119. במאי קמפלגי?	שאלת ברור	מהו יסוד המחלוקת בין החולקים.
.120. מאי קראה?	שאלת ברור	מאיזה פסוק אתה לומד ענין זה.
.121. מאי שנוא?	שאלת ברור	על ההבדל בין שתי הלכות או עניינים.
.122. מאי לאו ...	אפשרות	שתדחה.
.123. מאן ...	שאלת ברור	מי הוא ש ...
.124. מאן תנא?	שאלה	מי הוא התנא של המקור שהובא.
.125. מהו דתימא... קא משמע לן	הסבר	למה נחוץ להזכיר את הדין המסוים. על ידי הבאת הו"א של הבנה מוטעית, והדין המובא מבהיר שאין זה כך.

	המונח	תפקיד	מגמה
.126	מי סברת	דחית	הסברה, כי אינה מבוססת.
.127	מימר אָמר	הסבר	השיקולים של בעל המעשה.
.128	מיתבי	קושיא	מ: מקור תנאי [בדר"כ].
.129	מפָּלל	היסק	מתוכן המשנה \ ברייתא \ מימרא
.130	מנא הני מילי? ... דאָמר קרא / דתנו רבנן	שאלת ברור תשובה	מאיזה פסוק נלמד הדין מ: פסוק
.131	מני?	שאלה	מ: מקור תנאי מי התנא?
.132	מנָלוּ	שאלת ברור	לברר מה המקור בתורה להלכה שנאמרה.
.133	משמיה \ משום	ציטוט שמועה	שלא שמע בעצמו תלמיד מרבו, אלא שמע שאומרים בשמו.
.134	מתיב	פתיחה לקושיא	יבוא גם שם המקשן בדר"כ.
.135	מתקיף	פתיחה לקושיא	מסברה, על דברי אמורא.
.136	מתרגם	תשובה	על ידי פרשנות של אמורא על מקור תנאי.
.137	נימא	הצעה	שתידחה. יבוא גם כפשוטו - נאמר.
.138	סימניה	הצעת	סימן לזכרון.
.139	סיפא		סוף המקור, לעומת "רישא" - תחילת המקור.
.140	סלקא דעתך אמינא	הסבר	שלולא לימוד הקודם, יכולת להסיק מסקנה מוטעית.
.141	פשיטא	קושיא	למה להזכיר את הענין, הרי אין בו חידוש.
.142	צריכא	תירוץ [לקושיא נסתרת]	הצורך בכפילות המקרים \ הפסוקים.
.143	קא משמע לן (קמשמע לן)	הסבר	ללמדנו [ראה: "מהו דתימא"].
.144	קשיא	הסקה	הסוגיה או המהלך נחתמת בקושיא.
.145	רבנן		1. כינוי לדעה במשנה שלא נזכר שם התנא. 2. דעת רבים. 3. חכמי הישיבה.
.146	רישא		תחילת המקור.
.147	רמי	פתיחה לסתירה	בין שני מקורות בעלי אותה סמכות.
.148	רמינהו, רמינהו	פתיחה לסתירה	בין שני מקורות בעלי אותה סמכות, בדר"כ בין שתי מקורות תנאים.
.149	שאני [התם]	תשובה / תירוץ	על ידי גילוי ההבדל בין שני המקרים.
.150	שמע מינה	היסק	מעין "חותמת" למסקנה ההלכתית.
.151	שנאמר	סיוע	מ: פסוק.
.152	תא שמע	הצעת מקור	לצורך מציאת תשובה (בדר"כ), ראה, קושיא לאחד הצדדים.
.153	תיובתא	קושיא	חזקה ואין עליה תרוץ.
.154	תיקו	מסקנה	שאין הכרעה, והשאלה תעמוד.
.155	תנא	פתיחה	1. מ: ברייתא. 2. השנן בבית מדרש האמוראי. 3. חכם מתקופת המשנה.
.156	תנא דבי ...	פתיחה	ל: ברייתא, הבאה מאוסף ברייתות של בית מדרש מסוים או אדם מסוים.
.157	תנא ופליג		אמוראים בתחילת התקופה, שנחשבים כאמוראים אך עם סמכות של תנא לחלוק על תנאים.
.158	תנא ושייר		התנא לא הביא את כל המקרים האפשריים, אלא דוגמיות.
.159	תנו רבנן	פתיחה	ל: ברייתא.
.160	תני	הצעת נוסח	תיקון בנוסח.
.161	תני תנא קמיה	הבאת מקור	מ: מקור תנאי שאינו משנה, בפני אמורא.
.162	תניא	פתיחה	ל: ברייתא.
.163	תניא איך	הבאת מקור	מ: ברייתא אחרת.
.164	תניא פותיה	סיוע	מ: ברייתא.
.165	תניא נמי הכי	סיוע	מ: ברייתא.

המונח	תפקיד	מגמה
166. תְּנִינָא	הבאת מקור	מ: משנה.
167. תֵּנַן	פתיחה	ל: משנה. לעיתים יגיע גם כקושיא מהמשנה.
168. תְּסַתִּימ	הסקה	לברור מי משני החולקים הוא הסובר כל דעה.
169. תְּרַמָּא	תשובה	על ידי פרשנות של אמורא למקור תנאי.

המונח "אמר":

- א. אמר רב הונא - מימרא שנאמרה על ידי רב הונא.
- ב. רב חסדא אמר - רב חסדא מגיב למימרא אחרת, אך לא בדו שיח חי.
- ג. אמר ליה\להו - רב חסדא מגיב לבעל המימרא בדו שיח חי.
- ד. אמר רב חסדא אמר רב הונא - רב חסדא מצטט מימרה מרבו.
- ה. אמר לך - הגמרא מגיבה, שלו אותו אמורא היה נשאל על כך, כך היה אומר.
- ו. אמר רב פלוני משמיה \ משום רב אלמוני - רב אומר מימרה שלא שמע במפורש מרבו, אלא שאומרים בבית המדרש בשם אותו חכם.

אפיונים של חלקי הסוגיה (אפיון הפסקאות)

1. ציטוט ממשנתנו\ מבריייתא
2. ציטוט מ ...
3. שאלה
4. קושיא
5. דחיה
6. סתירה
7. תרוץ
8. תשובה
9. סיוע
10. פרשנות
11. ראייה [הבאת מקור או סברה]

שאלה לעומת קושיא -

שאלה - שאלת ברור, שמשוה לא ברור לי, חסר לי אינפורמציה.
קושיא - אני טוען שאתה טועה. כי ...

קושיא לעומת סתירה לעומת דחיה -

סתירה - בין שתי מקורות בעלי אותו סמכות.
קושיא - מסברה או ממקור בעל סמכות יותר גבוהה
דחיה - מה שנאמר יכול להיות נכון, אך אינו מוכרח.

כל הזכויות שמורות - גמרא סדורה – עמותת וכל בנייך vechol.banayich@gmail.com – דניאל ברק ווינט 0526071122

קשיוא

שאלות שנשאלו על ידי
תלמידי הכיתה,
במהלך לימוד מסכת מגילה
כיתה ו' – תשע"ב
בית ספר ממ"ד "דביר"
עתניאל, הר חברון

אריאל יהודע, בכר צוריאל, בלאס אוריאל, בן דוד נעם, בן ניסן
אלישיב, לבינגר בניה, לייבנר יהודה, מאיר עקיבא, מלמד איתם,

נגן יהונתן, נחום ניתאי, קופיקא חננאל, קופלנד נוה, שלר דביר,
שמחון זוהר.

מנהל בית הספר – ר' אהרן פניאל. מחנך הכיתה – דניאל ברק
ווינט

שאלות שנשאלו בכיתה ...

שמחה גדולה יש לנו בכיתה על כל שאלה וקושיא שתלמידים שואלים, ואהבה גדולה היא גורמת לנו. ואנו מודים לרבנים שעוזרים לנו למצוא את התשובות וראש לעונים הוא הרב שמואל אריאל שליט"א, שלולי עזרתו היינו נשארים בהרבה צ"ע ...

את הגמרא למדנו מחוברות גמרא של מהדורת "גמרא סדורה", ובכך יכלנו להתמקד יותר במשמעות הסוגיה. ב"ה סיימנו את המסכת בהבנה טובה ונבחנו עליה בהצלחה רבה אצל גדולי הרבנים.

בתחילה לא העלנו על הכתב את השאלות, ולכן חלקם נשכחו או שהתערבו עם השאלות והקושיות שהמורה שאל, ניסינו להביא רק את השאלות והקושיות **שהתלמידים** שאלו והקשו תוך כדי הלימוד. לאחר שהבנו שבידינו אוצר, ניסינו להיזכר והעלנו זאת על הכתב. לו ידענו, ולו התלמידים ידעו שהשאלות יירשמו בספר, ודאי שהיו שאלות וקושיות נוספות ...

בקובץ זה נמצאות השאלות והקושיות ללא התשובות והתרוצים שענינו בכיתה, כי השאלות והקושיות הם העיקר. עם זאת השארנו מספר תשובות כדוגמא, ולהבנת תהליך הלמידה. כמו כן לקראת הכנסת חוברת "קשיא" לגמרא סדורה, הורדנו את שמות השואלים, ואת שמות המשיבים.

מגילה פרק א סוגיות 1 - 54

1 סוגיה

1. למדנו ש"מנלן" הוא מונח – שהגמרא מחפשת את המקור בתורה לדין הכתוב במשנה. ואנו רואים בסוגייתנו, שאין זה כך, הגמרא לכאורה מביאה תשובה ממקור אמוראי - את דברי רבי חנינא מלקמן:

"הַכְּמִים הַקִּילוּ עַל הַכְּפָרִים לְהִיּוֹת מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, כְּדֵי שְׂיִסְפְּקוּ מִים וּמְזוּן לְאַחֵיהֶם שְׁבַכְרָפִים!"

 תרצנו בכיתה שישנן יוצאים מן הכלל. אעפ"כ לא הסתפקנו בתרוץ זה.

תרוץ נוסף, שכאן מדובר בדין מדרבנן, ולכן הכוונה כאן בשאלת "מנלן" שמחפשים את הטעם לתקנת חז"ל, והרי אין פסוק מהתורה.

 ויש מי שענה, שתשובות האמוראים לאחר מיכן:

"אָמַר רַב שְׁמֹן בְּרַב אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר קְרָא: "לְקַיִם אֶת יְמֵי הַפְּזוּרִים הָאֵלֶּה בְּזַמְנֵיהֶם" - זְמַנֵּי הַרְבֵּה תִקְנוּ לָהֶם."

"וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב נַחֲמָנִי אָמַר: אָמַר קְרָא: "כִּימִים אֲשֶׁר נָחַו בָּהֶם הַיְּהוּדִים" (אסתר ט-כב) 'ימים' - 'כִּימִים' לְרַבּוֹת אֶחָד עֶשְׂרִי וְשָׁנִים עֶשְׂרִי."

 הם התשובה לשאלת הגמרא מנלן, ואכמל"ה.

2. הגמרא מצטטת את דברי רבי חנינא מהסוגיה 10 ד, א:

"הַכְּמִים הַקִּילוּ עַל הַכְּפָרִים לְהִיּוֹת מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, כְּדֵי שְׂיִסְפְּקוּ מִים וּמְזוּן לְאַחֵיהֶם שְׁבַכְרָפִים".

 אך לא מוזכר אצלנו בסוגיה שאלו הם דברי רבי חנינא?
3. מדוע הגמרא מצטטת את דברי רבי חנינא לפי ההו"א בסוגיה 10 ד, א - "כְּדֵי שְׂיִסְפְּקוּ מִים", ולא לפי המסקנה שם:

"מִפְּנֵי שְׂמֻסְפָּקִים מִים"?

2 סוגיה

4. "מֵהוּדוּ וְעַד כּוֹשׁ" קְתִיב! – רש"י כותב: "וואע"ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש". לכאורה דברי רש"י סותרים את דברי הגמרא באומרה: "כתיב"!

ועוד מדוע רש"י לא מתייחס לאחד הפסוקים שכן כתוב בהם "מהודו ועד כוש", ולפרש: משום שהם-עמ"י היו בגזרה, עמ"י נמצאים גם בשמחה?

5 סוגיה

5. "וּסְתוּמִין - בְּסוּף תִּיבָה" – האם האות 'כי' יותר סתומה מ'ד'!?

6. מדוע הגמרא קוראת לאותיות אלו מנצפ"ך ולא לפי סדר האותיות – כמנפ"צ?

ענה אחד התלמידים - כדי לרמוז על המילה "צופים".

6 סוגיה

7. הגמרא אומרת:

"דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:"

כהנים בעבודתו, ולוים בדוכנו, וישראל במעמדו,
כולן מבטלין עבודתו, ובאין לשמוע מקרא מגילה"
רש"י ד"ה "וישראל במעמדו" מפרש: "תיקנו נביאים ראשונים".

הקשה בכיתה אחד התלמידים: כיצד יתכן שנביאים תיקנו את המעמדות והרי למדנו בסוגיה 5: "אלה המצוות"²⁵
(ויקרא כו-לד) - שאין נביא ראוי לחדש דבר מעתה!
ותירצו מרבותנו – שיש חילוק, שנביא לא יכול לחדש הלכה ותקנה מכח נבואתו, אך יכול לחדש הלכה מכח
החכמה שבו.

סוגיה 10

8. "שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכין" –

האם מדובר שמספקים להם בימי שני וחמישי, או שהם באים במיוחד בפורים?

9. "מיום הפניסה ליום הפניסה לא דחינו" –

לכאורה מה הסברה?

אם משום: "תקנת הכפרים" - לא עדיף להקל עליהם שיוכלו לעבוד טוב יותר ביום פורים עצמו?

סוגיה 12

10. בדרך כלל הגמרא שואלת: "מני מתניתין?" כאן הגמרא שואלת: "מתניתין מני?" – האם יש נפקא מינה?

סוגיה 13

11. הגמרא שואלת: "כמאן אולא הא דאמר רבי חלבו", ולאחרי ההבהרה מדובר בתנא של משנתנו.

מדוע הגמרא אומרת שזה דעת רבי, וכוונתה בדברי רבי שבברייתא בסוגיה הקודמת, לכאורה הגמרא הייתה צריכה לומר שזהו אליבא דמשנתנו?

12. "אמר רבה: ... גזירה שמה יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים".

רבי חושש לטלטול של אותו אחד שלא יודע לקרוא את המגילה ונזכר בשבת שאינו יודע לקרוא ויש חשש שמא ילך לבקי ויטלטל, כמו שרש"י אומר: "ומתוך שהוא מחויב בדבר הוא בהול לצאת ידי חובה" לכאורה יש חשש שמא גם אחד שידוע לקרוא אך אין לו מגילה יש עליו חשש שמתוך שהוא בהול הוא יטלטל את המגילה – מדוע רבה נדחק להעמיד במקרה כה מצומצם?

לכן רשי מפרש: "ואפילו לן בשדה ומגילה בידו יש לגזור", אך גם כאן זה עדיין מקרה מצומצם, לכאורה אין לכל אחד מגילה בביתו. אם כיום לרובם אין מגילה כשרה – ק"ו בזמנם לא היה להם, אז יש חשש שמא יטלטל מגילה מתוך הבהילות לקיים את המצוה!
אולי בדוחק יש לתרץ שרבה דיבר במקרה השכיח בזמנו, כדוגמא בעלמא.

סוגיה 16

13. "אבל זמן עצי כהנים, ותשעה באב, חגיגה, והקהל - מאחרין ולא מקדימין" - והגמרא מבארת את הסיבה לתשעה באב ולחגיגה ולהקהל.

שאל אחד התלמידים: מדוע הגמרא לא מפרשת גם את הסיבה לזמן עצי כהנים?

14. "בית שמאי אומרים: מביאין שלמים ביום טוב, ואין סומכין עליהן. אבל לא עולות".

שאלנו מה הסברה של ב"ש? וענינו משום שאין סומכין ביו"ט.
אחד התלמידים שאל: אם אין סומכין עליהן משום אותו דין שאין רוכבין על בהמות בשבת, והרי זה שבות והרי אין שבות במקדש!

וענה הרב דוד פוקס: שטורי אבן שאל שאלה זו בפרושו על חגיגה טז, ב ד"ה שהרי סמיכה. ודחה את הסברה שלנו, משום שיכול היה לעשות את הסמיכה כבר בערב יו"ט.

וא"א לומר שאינו סובר "אין שבות במקדש" עיי"ש.

אלא תשובתו היא משום שב"ש סובר שאין צורך תיכף שחיטה לסמיכה, אזי ניתן לסמוך מוחץ לעזרה, ובימלא אינו נכנס לגדר "אין שבות במקדש".

סוגיה 17

15. רבי נטע נטיעה - בפורים, ורחץ בקרונה של צפורי - בשבעה עשר בתמוז, ובקש לעקור תשעה באב, ולא הודו לו.

שאלו בכיתה: על מה "לא הודו לו" - על תשעה באב או על כל שלושת מעשיו?

לכאורה על הכל, אך רש"י אומר במפורש: "ולא הודו לו מתשעה באב".

²⁵ אלה המצוות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני

16. **רבי** נטע נטיעה - בפורים, ורחץ בקרונה של צפרי - בשבעה עשר בתמוז, ובקש לעקור תשעה באב, ולא הודו לו. שאל תלמיד בכיתה: כיצד רבי רצה לעקור את תשעה באב והרי למדנו בסוגיה 1 – ש"אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין!" לאחר מיכן ראינו שתוס' מקשה קושיא זו. והביא שני תרוצים, וגם בהם דנו.

סוגיה 22

17. הגמרא מקשה על הברייתא: "רבי שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא!" התלמידים הקשו – הרי זה לא נכון – רשב"ג איננו סובר כמו ת"ק, ת"ק סובר: כל המצוות הנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה, ואילו רשב"ג סובר: שכל המצוות שנוהגות בשני אינן נוהגות בראשון. כיצד הגמרא אומרת שרשב"ג היינו ת"ק?! מצאנו שקושיא זו מקשה השפת אמת על אתר.

סוגיה 38

18. לאורך כל המשניות של הקובץ "אין בין", רק במשנה של "אין בין שילה לירושלים" מופיע גם המכנה המשותף ביניהם: "וכאן וכאן ...?"

סוגיה 41

19. דברי רבי לוי מוזכרים פעמים בסוגייתנו, אך פעם אחת נכתב: "אמוץ ואמציה אחים הוו" ופעם שניה כתוב: "אמוץ ואמציה אחים היו". שאל אחד התלמידים: מדוע פעם "הוו" ופעם "היו"?

סוגיה 46

20. "ומשפחת בנימין אמרה: מינאי קאתי" הקשה תלמיד - נכון ששבט בנימין הגורמים לתרופה-מרדכי, אך הם גם גרמו ל"מחלה"-המן, ששאל לא הרג את אגג!

21. "מה עשה לי יהודי" - אדלא קטליה דוד לשמעיה דאתיליד מיניה, מרדכי דמיקני ביה המן. הקשה תלמיד - והרי למדנו שלצדיק מותר להתגרות ברשעים!

22. ועוד הקשו התלמידים מה הטענות של הגמרא נגד הגורמים לחגיגות פורים: "מרדכי והמן", והרי בסופו של דבר יצאו דברים טובים לעם ישראל מפורים, כגון: "הדור קבלוה", אחדות, עליה לארץ ישראל ובניית המקדש ... - אז למה מתלוננים?

23. הגמרא שואלת על הפסוק "ואשתו היהודיה ילדה את ירד ..." (דברי הימים א ד, יח) אמאי קרי לה יהודיה? והגמרא עונה על שום שכפרה בעבודה זרה. "ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ... ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד" (דברי הימים א ד-יח) אמאי קרי לה "יהודיה"? על שום שקפרה בעבודה זרה. הקשה תלמיד: אם כן יוצא שהמוסלמים נקראים יהודיים!

סוגיה 47

24. "אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה" – שאלו בכיתה שלכאורה על פי מה שלמדנו היה צריך להיות כתוב "משום" רבי יהושע בן קרחה ולא "אמר"! הרי רבי חייא בר אבין לא היה תלמידו של רבי יהושע בן קרחה!

סוגיה 49

25. הגמרא מביאה הוכחה שמרים היתה נביאה מהפסוק: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן". הגמרא מקשה: וכי מרים אחות אהרן ואיננה אחות משה?! ומתרת: שמרים התנבאה כשהיא אחות אהרן. ואמרה: עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל. הקשה תלמיד: זה יהיה נכון אם מרים התנבאה רק פעם אחת, אחרת מדוע נאמר בפסוק: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן" כשמשה אז בחיים, והרי היא אחות משה כפי שהיא אחות אהרן!

26. הגמרא מביאה את הפסוק על דבורה **"והיא יושבת תחת תומר"**.
תלמיד שאל: מדוע הפסוק קורא לעץ "תומר" ולא עץ תמר?

27. רב נחמן אמר שחולדה הנביאה היא מבני בניו של יהושע, הקשה עליו רב עינא שהביא ברייתא שיש בה מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, שרבי יהודה סובר: שחולדה הייתה מבני בניה של רחב!
אמר אחד התלמידים: שרב נחמן יכל לתרץ תרוץ פשוט שיעקור את הקושיא באומרו שהוא סובר כמו תנא קמא!!!
ענינו בפשטות שודאי עדיף לרב נחמן להסתדר עם כולם מאשר להסתדר רק עם תנא קמא.

סוגיה 50

28. הגמרא מביאה את שמות שמונת הנביאים שיצאו מרחב, ומופיעים שם ארבע זוגות נביאים אבות ובנים שהיו נביאים.
שאל אחד התלמידים מדוע סידרו כך את סדר שמותם?
והקשה מדוע יש אי התאמה, בתחילה מובאים אב ובנו – נריה, ברוך, ולאחר מיכן מובאים שמות הבנים ואח"כ שמות האבות?

29. הגמרא מביאה את דברי רב נחמן שסובר **"מלאכי - זה מרדכי"**, הגמרא דוחה את דבריו בקושיית מיתיבי, ונשארת הגמרא בתיובתא. לאחר מיכן הגמרא מביאה דברי רב נחמן: **"אמר רב נחמן: מסתברא כמאן דאמר 'מלאכי זה עזרא' ומוכיח זאת מפסוקים.**
הקשה אחד התלמידים על הניסוח של הגמרא: **"מסתברא" - והרי דברי רב נחמן הראשונים נדחו!**
ועוד: אם רב נחמן מגיב על הקושיא ומנסה לתרץ על ידי הבאה הסבר אחר, מדוע לא נאמר ניסוח של "אלא אמר רב נחמן" וכדומה?

סוגיה 52

30. הגמרא מביאה שאחשוראש ביקש את ספר שיקריאו לו משם ...
הקשה אחד התלמידים מדוע אחשוראש מבקש שיקריאו לו מספר הזכרונות ואינו קורא בעצמו?!
ענה לו אחד התלמידים: וכי "מנקה אורות" יודע לקרוא?!
כשהגמרא דנה האם אחשוראש היה חכם או טיפש - ידיעת קרוא וכתוב לא קשור!?

מגילה פרק ב סוגיות 55 - 82

סוגיה 64

31. הגמרא אומרת: **"אמר רב יוסף: נקוט דרב ביבי בידה, דשמואל הוא דחייש ליחידא, דתנן: 'שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה. משום רבי יהודה בן בתירה אמרו: אומרים לו המתן עד שיעשה אחיד הגדול מעשה'.**
אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה".
שאל אחד התלמידים – וכי משום שראינו במקום אחד ששמואל חושש לדעה יחידאית, אנו קובעים ששמואל חושש תמיד לדעה יחידאית!?

סוגיה 75

32. הגמרא מביאה: **"אמר רב יהודה אמר שמואל: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - לא יצא" -**
לכאורה לא מובן הרי הקריאה במגילה זו גם גורמת לפרסומי ניסא!

סוגיה 76

33. הגמרא מביאה ברייתא: **"רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי ... - הקשה אחד התלמידים מדוע יש ארמית**
בברייתא ולא כתוב רבי יהודה בנו של רבי שמעון בן פזי?

34. הגמרא דנה מי הוא התנא של משנתנו שסובר שחרש אפילו בדיעבד אינו יכול לקרוא את המגילה?
והגמרא משווה דיני חרש במצוות הבאות: מגילה, תרומה, ברכת המזון וקריאת שמע.
הקשו בכיתה: כיצד הגמרא משווה מצוות אלו כשאין הם שווים בסמכות! [דאורייתא-דרבנן] ובעונשים על העובר עליהם?

מגילה פרק ג' סוגיות 83 - 109

סוגיה 83

35. הגמרא מביאה סתירה בין שני פסוקים: "ואשב בהר" לעומת "ואנכי עמדתי בהר".
הגמרא מביאה 4 תרוצים.

הקשה תלמיד: אפשר לומר שבתחילה משה ישב, ולאחר מיכן בגלל סיבה מסוימת משה עמד ואין כאן קושי כלל. הרי אין מדובר על ארוע מסוים שבו נאמר גם יושב וגם עומד, אלא על ארוע מתמשך של ארבעים יום וארבעים לילה, ובתוך זמן זה משה רבינו גם ישב וגם עמד!

36. הגמרא מביאה ברייתא:

"מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד, משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם - והיו למדין תורה מיושב".

דהיינו בזמן חייו של רבן גמליאל למדו תורה במעומד.

הקשה תלמיד – והרי למדנו בשנה שעברה בפרק תפילת השחר שרבן גמליאל העמיד את רבי יהושע. הרי זה מלמדנו שבישיבת רבן גמליאל למדו תורה במיושב וכעונש וכביזוי הועמד רבי יהושע, והגמרא אומרת שרבן גמליאל העמיד את רבי יהושע שלוש פעמים!

וכן נאמר שהתוספו 400 ספסלי משמע שלמדו בישיבה!

תרץ אחד התלמידים: שמסוגייתנו אפשר לתרץ כפי שרב תרץ שלימוד דבר חדש למדו בעמידה והחזרה בישיבה. אך על זה הקשה תלמיד אחר: שבלמודם של רבן גמליאל ורבי יהושע אי אפשר לומר שמדובר בחזרה! מו"ר הרב דוד פוקס תרץ דווקא מסוף סוגייתנו מדברי רבא, שבלמוד מעמיק ובבירור עומק הסוגיא, להסיק הלכה למעשה ויסודות לכל התורה; שם ישבו, ובחזרות עמדו.

מו"ר הרב רא"ם הכהן אמר ששאלה זו שאל הנוביי ותרץ שמדובר בשני רבן גמליאל, שהברייתא מדברת על רבן גמליאל הזקן ואילו בסיפור של רבן גמליאל ורבי יהושע מדובר ברבן גמליאל הנכד. וכך גם תרץ לנו הרב שמואל אריאל.

תלמיד אחר תרץ – שרבן גמליאל אמר לרבי יהושע לעמוד אין זה 'עומד' לעמוד לעומת 'יושב', כולם עמדו בזמן הלימוד, ורבן גמליאל אמר לרבי יהושע לעמוד כעין "עמוד בפניה".

תלמיד אחר הביא תרוץ נוסף: שיש הבדל בין שמיעת שיעור ללימוד בחברותות. ותרוץ זה בעצם מעין תשובתו של רב בסוגייתנו.

סוגיה 86

37. הגמרא מביאה את דברי רב ששת מקטרוזיא: **"רב ששת מקטרוזיא איקלע לקמיה דרב אשי ובריק מנ"ח" ואחד התלמידים בכיתה שאל מדוע הר"ת הן מנ"ח ולא מנ"ש [מגילה, ניסים, שהחיינו]?"**

38. האיר אחד התלמידים שכבר ראינו את רב פפא שעושה פשרה בין דעות החולקים כמו כאן:

אמר רב פפא:

הלךך נמרניהו לתרנייהו:

ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם, האל המושיע.

ואמרנו בכיתה שרב פפא זכה ללמוד גם אצל אביו וגם אצל רבא, ואולי אף למד מעוד רבנים, ואולי לימוד אצל מספר רבנים לימד אותו שהתורה היא רחבה, ויש בחינות אמיתיות ברבנים השונים אף שהם חולקים ולכן ראוי לפסוק כשניהם ולמצוא את המאחד.

סוגיה 87

39. הגמרא מצטטת את המשנה:

"בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה" וכו'.

ושואלת: **"הני שלשה כנגד מי?"**

לכאורה הפשט הוא שהגמרא שואלת: שהשלושה העולים לתורה כנגד מי?

אך תלמיד שאל: **אולי הגמרא מתכוונת לעצם התקנה שנתקנה בשלושה מועדים [שני, חמישי, מנחה בשבת] - כנגד מי?**

40. הגמרא מביאה שתי תשובות כנגד מי?

ולכאורה לא מובן ההקשר של "תורה נביאים כתובים" ו"כהנים לויים וישראלים"?

הועלה רעיון נוסף - הביא פרוש שקריאת התורה בעמ"י זה כנגד החיבור וההכללה של כלל ישראל.

סוגיה 88

41. הגמרא שאלה כנגד מי העשרה הפסוקים שצריכים לקרוא בקריאת התורה. הגמרא הביאה ארבעה תשובות, רב יוסף אמר שזה כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני.

התלמידים ניסו להסביר פשט בגמרא, שהתקנה של קריאת התורה בצבור הוא בעצם שחזור של מעמד הר סיני, כעין המשך של מעמד הר סיני.

סוגיה 89

42. התקנה הראשונית בנוגע לעולה לתורה, היה שהעולה הראשון מברך ברכה ראשונה של קריאת התורה והעולה האחרון מברך את הברכה האחרונה. ומשום הגזירה, משום הנכנסים ומשום היוצאין תקנו שכל קורא בתורה מברך לפניו ואחריה.
הקשו התלמידים: כיצד משום חשש רחוק, גורמים לכאורה לברכות לבטלה?
וענו – כבר ראינו עקרון זה בגזירת רבה. שמשום חשש לאיסור שבת, ביטלו מצוה מדאורייתא של תקיעת שופר ברי"ה שחל בשבת, וגם ארבעת המינים, וקריאת המגילה מדרבנן.

סוגיה 91

43. הגמרא הביאה סיפור על רב: "דְרַב אִיקְלַע לְבָבְלָא בְתַעֲנִית צְבוּר" - ולא מובן והרי רב נולד וגדל בארץ ישראל וירד לבבל, והביא לבבבל את משנת רבי. אי"כ לא מובן מה הפרוש הזדמן לבבל?
אחד התלמידים דייק ברש"י "בד"ה שלא בפניו: לא עבד ליה ושמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא". שמשמע שבבל הינו שם עיר בנוסף להיותו גם שם הארץ.
בהמשך הסוגיה במקום המילה "איכלע" נאמר "שאני היכא דיתיב רב" לכאורה משמע שבבבל הינו מקומו של רב ולא שהזדמן שם!
תרץ אחד התלמידים – שהכוונה שבמקום שהזדמן ישב רב, ובגלל שישב רב שם, משום כבודו לא יצאו האנשים על אף ש"נהגו" לצאת.

סוגיה 94

44. לכאורה הגמרא כבר שאלה: "הני שלושה כנגד מי?" אז מדוע הגמרא שואלת עוד פעם?

45. מדוע הגמרא שואלת על 3, 5, 7, עולים לתורה, ולא גם על 4, ו – 6 עולים לתורה?

46. הגמרא עונה שהעולים לתורה 3-5-7 הם כנגד העולים לתורה.

שְׁלֹשָׁה - "שׁוֹמְרֵי הַסֵּף" (מלכים ב כה, יח),

חֲמִשָּׁה - "מְרֹאֲשֵׁי הַמֶּלֶךְ" (מלכים ב כה, ט).

שִׁבְעָה - "רֹאֲשֵׁי הַמֶּלֶךְ"

מה עניין פסוקים אלו לענין מספר העולים לתורה?

ועוד הרי הגמרא כבר שאלה שאלה זו בנוגע לשלוש אז מדוע כפילות?

סוגיה 95

47. "הני ששה דיום הכפורים כנגד מי?" והגמרא עונה כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וכנגד ששה משמאלו, לכאורה אי"כ צריך שיעלו 12, מדוע רק כנגד אלו שעמדו מימינו בלבד או כנגד אלו שעמדו משמאלו בלבד?
ולא עוד כנגד יימינו או שמאלו?
ומה הקשר ליו"כ?

סוגיה 97

48. הגמרא מביאה ברייתא "דתני רבי חייא", ולכאורה אינה דומה כלל לברייתא משום ריבוי הארמית שבה!

סוגיה 100

49. הגמרא שאלה "הני שלושה כנגד מי?" דהיינו כנגד מי הקריאה של שלושה הפסוקים המינמאלים של כל עולה לתורה?

וכך גם הגמרא שאלה בסוגיה 87, אך שם השאלה כנגד מי שלושת העולים בקריאת התורה?
הקשה תלמיד – כיצד יתכן שרב אסי ענה את אותה תשובה בשני מקומות על שתי שאלות שונות?

50. הגמרא הביאה את דברי רב אסי שהטעם שצריכים לקרוא לפחות שלושה פסוקים הוא כנגד תורה נביאים וכתובים.

אם כן שאל תלמיד: מדוע הגמרא לא הביאה גם את תשובת רבא מהסוגיה 87 כנגד: כהנים לוויים וישראל?
ועוד מדוע לא אמרה גם שזה כנגד אברהם יצחק ויעקב?

סוגיה 101

51. הגמרא מביאה את דברי אביי:

אֵלָא אָמַר אַבִּי:

לֹא קָשִׁיא:

כָּאן בְּעֵינֵי אֶחָד,

כָּאן בְּשֵׁתֵי עֵינָיו.

מדוע יש ערוב של זכר ונקבה? ענין אחד – זכר, שתי עניינות – נקבה?

סוגיה 103

52. רשי מפרש את האיסור לפוחח לפרוס את שמע משום "ולא יראה בך ערות דבר" – לכאורה גם לפי רשי בסוגיה הקודמת שפוחח הכוונה לרגלים מגולות [או הסבר יותר נרחב למילה כרעיו], והן לשאר הראשונים שסוברים שאיסור פוחח משום בגדים קרועים וגופו מגולה, האם יש בזה איסור ערוה?!

53. מה הגדר של "כבוד צבור"?

סוגיה 105

54. במשנה הובאו דעות ת"ק ור"י: **בְּהֵן שֵׁשׁ בְּיָדוֹ מוֹמִין - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו.**

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת סְטִיס - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו.

והמשנה מביאה את הטעם, משום: **מִפְּנֵי שֶׁהָעַם מִסְתַּבְּלִין בּוֹ.**

ומפרש רש"י: "המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן".

נשאל בכיתה האם הסברה שהובאה במשנה היא רק לרבי יהודה או גם לתנא קמא?

ולכאורה יש טעם אחר \ נוסף לת"ק: שלא ראוי שבעלי מומים ישאו את כפיהם, כפי שכבר ראינו שכהנים בעלי מומים פסולים לעבודה במקדש!

ואם ת"ק ור"י מסכימים עם אותה סברה ואינם חולקים – מדוע ת"ק דווקא הדגיש דווקא את נושא בעלי מומים?

55. הגמרא מביאה סברה שאם "דש בעירו" מותר לו להעלות לדוכן למרות שהוא סומא. ולכן זבלגן, או שידיו

צבועות ורוב אנשי העיר מלאכתן בכך, מותר להם להעלות לדוכן בעירם. והובאו גם ברייתות לסייע.

שאל אחד התלמידים – סברה זו מועילה לבני העיר שרגילים לראותו בכך, ואין חשש שיסתכלו בו בזמן ברכת הכהנים, אך מה עם האורחים שבאים לאותה עיר?

56. שאל אחד התלמידים מה יהיה הדין "באדם חשוב" האם יהיה מותר לו להעלות לדוכן, כגון אורח שבא לעיר

שהינו כהן וגם רב חשוב? הרי גם אצלו יש חשש שמא יסתכלו בו בזמן נשיאת כפיים!

דנו התלמידים: שבימינו פרצופי האנשים ידועים לכולם על ידי אמצעי התקשורת, האם גם במקרה כזה יסתכלו, או שדווקא בגלל זה יסתכלו יותר?

57. כמו כן, דנו התלמידים האם גם בזמן הגמרא הכהנים נשאו כפיים עם טלית? נ"מ לכהן בעל מום בימינו שמכוסה בטלית.

סוגיה 107

58. למדנו בסוגיה, שיש לשבח את ה' רק בדברי שבח שמשה רבינו שָׁבַח, ושאנשי כנסת הגדולה תיקנו. ולכן אומרים

רק "האל הגדול הגבור והנורא".

הקש חד התלמידים: והרי אנו משבחים עוד את ה' בהמשך הברכה: "גומל חסדים טובים ומקיים אמונתו...!"

פרק ד' סוגיות 110 - 147

סוגיה 111

59. "אֵתָא לְקַמְיָה דְּרַב פִּפְא וְאָסַר לֵיהּ, לְקַמְיָה דְּרַב הוּנָא וְאָסַר לֵיהּ."

שאל אחד התלמידים מדוע רמי בר אבא שואל שני רבנים הלכה?

מדוע לא נזהר מלסכסך כפי שראינו בלימודנו שנה שעברה בפרק תפילת השחר כש"אותו תלמיד" שאל שני רבנים האם תפילת ערבית רשות או חובה?

60. "אֵתָא לְקַמְיָה דְּרַב פִּפְא וְאָסַר לֵיהּ, לְקַמְיָה דְּרַב הוּנָא וְאָסַר לֵיהּ."

האם יש ללמוד מכאן שיש עניין לשאול את אותה שאלה שני רבנים? מדוע?

סוגיה 116

61. "דאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מַאִיר: אֵין מוֹכְרִין סֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא לְלִמּוּד תּוֹרָה, וְלִישָׂא אִשָּׁה".
שאל אחד התלמידים האם ההיתרים הללו למכור ספר תורה ללמוד תורה ולישא אשה הוא דווקא לעצמו או גם לצורך הזולת? דהיינו האם מותר למכור ספר תורה כדי ללמוד תורה דווקא לעצמו, או גם בשביל לימוד תורה של אחרים?
כמו כן מה כלול בהוצאות "לימוד תורה" ו"לישא אשה"?

62. על פי הסוגיה ועל פי הסוגיה 112, שאלו האם מותר למכור ספר תורה בהערמה על ידי נתינתו במתנה?

63. למדנו בסוגיה 112 שאם אדם קבל בית כנסת במתנה, לפי דעה אחת פוקעת קדושת בית הכנסת בנתינתו במתנה, משום: "אֵי לֹא דְהוּא לִיהּ הִנָּאָה מִיַּיְהוּדָה לֹא הוּא יְהִיב לִיהּ". שאל אחד התלמידים האם ניתן לתת ספר תורה במתנה לבית הכנסת... (בהערמה)?

סוגיה 118

64. הגמרא מביאה ברייתא: "בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים: בְּשֵׁאִין שְׁם חֲבֵר עִיר, אָבֵל יֵשׁ שְׁם חֲבֵר עִיר - תֵּינִיתוּ לְחֲבֵר עִיר".
רשי מפרש חבר עיר – תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור.
שאלו בכיתה:

- מדוע דווקא תלמיד חכם, ואם הוא צדיק גדול ואינו תלמיד חכם שמוסר עצמו למען הצבור?
- מדוע דווקא מעמד התלמיד חכם מחייב את בן העיר האחרת להתחייב בצדקה, כשהוא בסך הכל אורח, ואין לו אחריות על חברי העיר העניים?
- יש עניין של "הנודרים ואינם משלמים" – מדוע כאן יש ענין של הפוסקים שחייבים לתת? כיצד אפשר לפסוק על אנשי עיר אחרת?!

סוגיה 122

65. הגמרא מביאה סיפור שתלמידיו של רבי פרידא שואלים אותו "במה הארכת ימים? ועונה להם תשובה. הקשה אחד התלמידים: והרי במסכת עירובין הגמרא מספרת שם "סיפור אחר", שרבי פרידא חזר עבור תלמיד אחד 400 פעמים ולכן זכה לאריכות ימים של ארבע מאות שנה!

66. הקשה אחד התלמידים שמימרה של רבי יצחק בסוגייתנו "לְעוֹלָם אֵל תְּהִי קָלֶלֶת הַדְּיוּט קָלָה בְּעֵינֶיךָ... " מופיע בסוגיה 52 בשם אמורא אחר: רבי אליעזר בשם רבי חנינא!

סוגיה 126

67. הגמרא מביאה ציטוט מתנא דבי אליהו, ציטוט שאנו אומרים אותה בתפילה בכל יום, העיר אחד התלמידים שגירסתנו בתפילה וגירסת הגמרא שונים.

סוגיה 127

68. הגמרא מביאה ברייתא: "מִבְּטָלִין תְּלִמּוּד תּוֹרָה לְהוֹצֵאת הַמַּת וְלְהַכְנִסֵת הַפֶּלֶה".
הקשה צוריאל והרי למדנו ש"תלמוד תורה כנגד כולם"! אז כיצד יתכן שישנן מצוות שדוחות את התלמוד תורה?

סוגיה 130

69. אם עלו עשבים במקום שנחרב בית הכנסת לא יתלוש בשביל שיהיה לאדם עוגמת נפש מחורבן בית הכנסת, למסקנת הסוגיה יוצא שלתלוש להאכיל לבע"ח אסור, אך לתלוש ומניח – מותר.
לכאורה לשם מה הצורך לתלוש?
ומדוע מותר לתלוש ובכך יבטל את עוגמת הנפש?

סוגיה 138

70. הגמרא הביאה ברייתא המפרשת חלק של המשנה. על הברייתא הגמרא מביאה "איתמר" שסותר את הברייתא והגמרא עונה "ולא פליגי...".
הקשה תלמיד: שלכאורה ה"איתמר" אינו יכול לחלוק על הברייתא, כי סמכותו קטנה מברייתא, וכמו כן אין מתאים הניסוח "ולא פליגי" שלכאורה הם חולקים!

סוגיה 142

71. הגמרא מביאה את המקור לקריאת מעשה בראשית בזמן המועדות. הגמרא מביאה את הפסוק שאברהם אומר: "ויאמר: ה' א-להים במה אדע כי אירשנה".
א. הקשה תלמיד את הקושיה ההכרחית – וכי אברהם אינו מאמין להקב"ה?

ב. והקשה תלמיד נוסף: מדוע הקב"ה מעניש את אברהם שהוא הענק שבענקים שבתקופת האמונה בפסילים אברהם מוצא את הקב"ה, ומלמד את העולם את האמונה באל אחד, האם מגיע לאברהם עונש?!
ג. תלמיד אחר הקשה: הרי ה' הבטיח כבר לנח שיותר לא יהיה מבול, אז מדוע אברהם שואל על כך את ה'!?

תם ולא נשלם.

הדרו

אחר השלמת המסכתא יאמר זה שלש פעמים: ויעיל לזכרון בעזרת השם יתברך:

הדרן עלך מסכת מגילה והדרן עלן.

דעתן עלך מסכת מגילה ודעתן עלן.

לא נתנשי מן מסכת מגילה, ולא תתנשי מיין, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי.

ואחר כך יאמר זה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו: שתהא תורתך אמונתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא. חנינא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא, אחאי בר פפא, אבא מרי בר פפא, רפרם בר פפא, רכיש בר פפא, סורחב בר פפא, אדא בר פפא, דרו בר פפא.

הערב נא, יי אלהינו, את דברי תורתך בפנינו, ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי צאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כלנו יודעי שטך ולומדי תורתך לשמה. מאיבי תחכמי מצותך, כי לעולם היא לי. יהי לבי תמים בחקיך, למען לא אבוש. לעולם לא אשכח פקודיך, כי בם חיייתי. ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד.

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת. שגאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך.

יהי רצון מלפניך יי אלהי, כשם שעזרתני לסיים מסכת מגילה כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי: בהתהלכך תנחה אתך, בשכבך תשמור עליך, והקיצות היא תשיחה. כי בי ירבו ימיה ויוסיפו לך שנות חיים. ארך ימים בימינה, בשמאולה עשר וכבוד. יי עד לעמו יתן, יי יברך את עמו בשלום.

יתגדל ויתקדש שמה רבא. בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה במגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאבתא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותה ויקריה (נ"ס: ויצמח פהרונה ויקרב משיחה). במייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי.

יתברך וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקדשא בריך הוא. לעלא (בעשי"ת לעלא לעלא מכל) מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא. ואמרו אמן.

על ישראל ועל רבנן. ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון. ועל כל מאן דעסקין באורייתא. די באתרא קדישא הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמין וחיין אריכין ומזוני רויחי ופרקנא מן קדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן. עושה שלום (בעשי"ת השלום) במרומוי הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן.